BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II ROMA
8 M
42 D
14

Digitized by Google

VINEA CHRISTI,

SIVE

POLITIA ECCLESIASTICA,

AVTHORE

R. P. D. THOMA DE AQVINO

Neapolitano, Clerico Regulari, S. Theologiæ & ſacrarum litterarum olim Profeſſore.

PRODIT NVNC PRIMVM.

LVGDVNI,

Sumptib. Hær. PETRI PROST, PHILIPPI BORDE, & LAVRENTII ARNAVD.

M. DC. XLVII.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

CONGR. MISSIONIS MON CITA.

Digitized by Google

EMINENTISSIMO
A C
REVERENDISSIMO
PETRO
ALOYSIO
CARD. CARAFÆ.

AD Supremum Eccleſiæ Principem, iam titulo ſuo tumens, mea properabat Eccleſiaſtica Politia; vt ipſa vel picta ad illud ſacræ Dignitatis faſtigium accideret; quod vniuerſus Chriſtianus Orbis proſtratus adorat. Verùm (EMINENTISSIME CARDINALIS,) ſecum reputans, quale & quantum opus tentaret, ſuam emetiens paruitatem ad Vicariam Chriſti Maieſtatem, mente totâ, atque omnibus artubus fermè contremuit. Et vt ille ait, [illegible]

Obſtupui, ſteteruntq; comæ, & vox faucibus hæſit.

Hærens itaque dubia, proferre-ne pedem, an referre deberet; mente meliori, ad Purpuram tuam eò iuſtius decurrit, quòd poſt Apoſtolicam Maieſtatem inſpexit neminem, cui ſe fermè ſacro Altari donarium aduolueret, quàm Eminentiam tuam. Par enim erat vt ad illum præueniret vmbra, cuius merita rem ipſam diu aduocaſſent. Placuit præterea acceptum à libello omen; rectâ enim ad Monarcham ſummum pergens, te petat; eò fortaſſis à virtute tuâ peruenturus, quò ab audaciâ ſuâ deſtinabatur. Porrò metam tam ſublimem attingere deſperabat ignoto authore, exaratus libellulus, niſi foret pedibus tuis aduolutus. Tu enim (Eminentissime Princeps) cuncta Eccleſiaſtica munera tantâ felicitate percurriſti, vt promotus ad ſuperiora, inferiora adhuc perſiſtant in Tui laudem; haud enim obrutæ obliuionis vndis minores dignitates, emergente maximâ. Eſt natura ſyderibus, vt parua, & exilia, validiorum ortus obſcuret: verùm lucent tibi aſtra, etiam oborto Sole, vt fortunatum lemma optimè congruat geniture tuæ, *Feliciter omnia.* Onerâſti (Emi-

NEN

NENTISSIME PRINCEPS)adminiſtrata à te munera meritis tuis, eáque ſeu palma ad ſuperiora conſurrexêre,tantóque impetu;vt peccâſſet Innocentia ipſa, ſi te non duxiſſet ad purpuram. Illuſtratus Orbis Chriſtianus luce tuâ,Te opperitur Solem,vt ſacro diei præſis. Inſpexére mortales Stemma tuum in ſanctiſſimo Pontifice Religionis meæ Authore, Paulo IV. Petriclauibus coronatum. Idem inſpicere iterum ſperant ex meritis tuis. Hæc voti mei ſumma eſt, vt excellentiſſimæ ſtirpi debeat eadem Theatina familia, & quòd nobiliſſimo parente exorta, & quòd ſanguine eodem fota, numquam fatalem falcem expertura,feliciſſimè effloreſcat. Andreas Auellinus Religionis meæ præclariſſimum ſydus,Te protegente in Beatorum calculum euectus eſt. Te imperante in Sanctorum Album deſcribendus erit. Tibi à ciuitate Neapoli,ſanctiſſimi ſenis cauſam procuranti,obſequutus ſum.Tibi obſequar cum acclamante toto terrarum Orbe;inter Orbis cæleſtis Diuos numerabis. Accipe itaque (EMINENTISSIME CARDINALIS)Politiam hanc Eccleſiaſticam benignis oculis; Te enim aſpiciente, deſpecta non ibit; à tuo lumine colorem, & pulchritudinem mutuata, ſu-

dum perſentiet cælum, non detractoris nebulis, non Momi caligine aſperatum. Suſtine igitur (EMINENTISSIME PRINCEPS,) vt Hercules in Coſmica hac tabula Eccleſiaſticam Politiam, in tempore laturus vt Atlas, veram. Vale diu ſoſpes.

Eminentiæ tuæ deuotiſſimus

D. THOMAS DE AQVINO,
Clericus Regularis.

ELO

ELOGIVM D. PETRO.

PATER-FAMILIAS.

HISCE vtcumque lineis, & calamo deſignatus
Tibi Anteſignano Chriſtianæ Familiæ Patrum Patri dicatus nunc eſto,
Vicaria Cœli Mens, & Arbiter Petre.
Eccleſiam nempe repræſento, officia, gradus, nomina,
Formâſti ipſe, quod ipſe efformaui:
Amabiſq; ceù tuum, quod Author ceù ſuum conſecrat.
Quòd ſi ſacra Res Romana, quam ſeriatim ſtylus cenſet,
Sydereæ typus Hierarchiæ, & imago eſt;
Aduolat in ſinum tuum argumenti merito:
Quando ſydera ipſe & Romam rexiſti primus.
Commentarij hi porrò mei,
Quem à lucubrantis ingenio cultum non impetrârunt,
A te ſibi prolixiùs pollicentur:
Qui nôſti olim dum in mari excubares,

Non

Non tua, ſed ſuccedanea Pontificum Chlamydi
Florem purpuræ expiſcari,
Gemmáſque, & conchas Thiaræ illuminandæ.
Quiq́; exiguæ ratis Vela in Inſulas, ac ſyrmata aurea commutâſti,
Addes tenui papyro decus, & pretium.
Hac ſpe bonâ fretus,
Culta iſthæc à tuo Nomine Scriptorum donaria
Ad Aram tuam de genu venerabundus appendo.

THOMAS AQVINAS
Clericus Regularis.

AVTHO

AVTHORIS CONSILIVM,

ET INSTITVTI SVI RATIO.

POLITIAM Eccleſiaſticam, quam in mea Quadrageſimalium Euangeliorum decade, Romanis, ac Neapolitanis typis excuſſa adumbraui; modò coloribus, ac luminibus ſuis exprimere animus eſt, vt numeris omnibus abſolutam, ceu ſacram imaginem Lectori meo tanquam venientem è cælo obiiciam.

Eccleſiaſticam gubernationẽ generatim primùm delineo, vt eminùs illam inſpiciens, ceu diuinam, & à Chriſto inſtitutam adoret, deinde propiùs accedens, iunctas ſacro fœdere benignitatem patriam, ac politicam maieſtatem admiretur. Feliciſſimam enim hanc cognationem, quamuis in Mundi cunabulis prima ætas in ſupremo parente (dum vnus erat mortalium omnium & parens, & princeps) inſpexerit, fatiſcentem tamen eam vidit, patrato primo ſcelere, mox abſumpto Adamo, extinctam. Per idem enim flagitium, quod hominem inteſtina pugna *In 1. libro.*

guâ in ſeipſum armauit, & letho patuit luctuoſa ſemita., dulciſſimus nexus nunquam in poſterum iungendus, præciſus eſt. Conſequentes ætates aliquandò audierunt in Principatu benigniſſimum parentis nomen; parentem tamen, & principem nunquam inſpexêre. Verùm, quòd natura humana peccauit in primo parente, totam inficiens humanam propaginem, feliciſſimam cognationem politiæ, & œconomiæ corrumpens, Chriſtus Dominus diuino cruore in Eccleſiâ ſuâ inſtaurauit. Eundem iubens Principem, & Patrem, vnam ex politiâ, & œconomiâ gubernarionem inſtituens. Decebat enim vt Regno Dei adueniente cælo, & telluri pariatis, dum vtrobique eadem voluntas, diuina, æquè adimpleta foret, pari gubernatione, & cæleſtis, & Eccleſiaſticus Orbis regeretur, & quos ſimiles ſæpè adſtruxit Chriſtus, idem regimen vterque ſortiretur; Quòd ſi Eccleſia triumphans Patrem adorat in cælo, eundem militans adoret in terris. Eadem Patria poteſtas, & dominatus ſummo Antiſtiti, eius in terris Vicario conuenit, vt cum vtriſque vnum foret tribunal. (Quæ enim terris; eadem ſoluta, & ligata manet in cælo.) Idem eſſet & principandi in vrbanâ, & ruſticâ domo modus. Concordi igitur melodia vtraque Eccleſia ſummum Antiſtitem, & eius in terris Vicarium, Dominum, ac Patrem adorat.

Poſt veneratam ſanctiſſimam gubernationem, accedo propiùs ſacram familiam exploraturus, in quâ nullum intueor domeſticum, quem non regiis infulis coronatum inſpiciam. Ipſamet ſeruitus miniſterium regale eſt. Pater enim ſuos domeſticos cæleſti charactere honeſtauit, vt ordinata foret, & de- *In 1. libro.*

corata

corata ſacra familia, nec in cælo deperderet ornatum, quem in terris ſacer character ſignâſſet. Auget ſacram familiam primò Sacerdotalis dignitas, cui in Corpus Chriſti verum æqua ac Epiſcopis poteſtas, longè tamen inferior in Myſticum. Deinde ſeruitium omne enumero ſacræ Cœnæ deſignatum, & ſtupeo tùm ad miniſtros, tum ad ceremonias, quibus Euchariſticus Panis, incruentum ſacrificium peragatur. Ad clericos tum ſæculares, tum regulares, ad Religioſos, & ad aſcetas omnes deſcendo: claudo in Chriſti familia quo pacto addiſcenda ſacra doctrina. Iconem ſummi Doctoris in Diuo Thoma adoro, claudo ſeruorum agmen virginum, ac ſanctimonialium choro, quæ quamuis nullo ſint ornatæ charactere, quo in Eccleſiaſtica militia deſcribantur; eſt tamen in illis lux, & candor; quibus cæleſtem æmulatæ aciem, diuino oraculo, Angelis ipſis coæquantur.

Gradior deinde ad Præſules à Patre cæleſti conſtitutos, tanquàm fideles ſeruos, ac prudentes in familiâ ſuâ; ſuſpicio vitam, dignitatē, munera, mores, quibus omnibus ſua inſignia, & characteres appinxi. *In 3. libro.*

Aſcendo ad Regalem purpuram, quâ Eccleſia tota triumphans, & exultat Chriſti familia, tales nacta Cardines totius Orbis Chriſtiani. Tandem ſummum Eccleſiæ Caput, ſummum Præſulem, ſanctiſſimum Patrem, apud quem tota manet Eccleſiaſtica poteſtas, adoro; Appono etiam illi munera ſua, quibus hæc ſuprema Poteſtas ſuper omnes eminet, nimirum ſupremi Legiſlatoris, Magiſtri, Iudicis. Adiicio nonnulla de expeditionibus ſacris ac fidei propagatione.

In 4. libro. In Gubernatione Eccleſiaſtica deſcendo fermè ad praxim, qua oues Chriſti paſcendæ ſunt; & ne vineæ parabolæ deeſſem, doceo, quo pacto Vinea Chriſti putanda, fouenda, fodienda. Quale ſit huius vineæ ſepimentum, turris, torcular, & multa in hunc ſenſum trado.

In 5. libro. Ad ſacra deuenio, quæ in Chriſti familia neceſſaria ſunt, ceremonias, ſacros ritus curſim delibo; ſacra Templa, Altaria quo cultu veneranda, aperio. Quæſtiunculam appendo, vtrùm diebus feſtis maior gratiarum cumulus, & laxiores ſe habeant diuinæ benignitatis fontes, quàm diebus ferialibus; in ſacris feriis, quæ illæ ſint, & quam clericos deceat quieſco.

In 6. libro. Tandem quaſi bellaria poſt conuiuium, vt ſedem Lectori meo, ſi quæ ſuperſit, famem. Adieci appendicem ex Patribus, vt ad genium ſuum alios ex hac ſacra vinea colligat fructus, tantò ſapidiores, quantò ſacrâ Patrum manu excerptos.

Hæc omnia in vnum coëgi, vt lectori meo morem geram, & in vniuerſali Eccleſia viuens minimus omnium, ſi rem nullam, vota tamen mea conſecro, ſanctitatem illius adoro; cui me, ac mea omnia libenter ſubmitto, calamum, labores, vitam. Tu interim (candide Lector,) me precibus tuis iuua. Deo Eccleſiæ ſuæ ſatori, ac Soteri commenda.

INDEX

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Pater-Familias.

De Gubernatione Eccleſiaſtica generatim, ſiue in communi.

CAP. I. ECCLESIASTICVM *Regimen œconomico-politicum.* pag. 3

II. *OEconomia Politiæ norma, ac idea.* 8

III. *Domeſtica, & quotidiana Dei de Eccleſia ſua cura.* 14

IV. *Humilitas vniuerſalis Reipublicæ Chriſtianæ character.* 18

V. *Chriſtiana ſeruitus omni dominio nobilior, ex quo Chriſtus ſeruire incæpit.* 24

LIBER SECVNDVS.

Chriſti Familia.

De ordinata Chriſti Familia, ſed ſecundaria.

CAP. I. *QVanta ſit Sacerdotis dignitas, & quis illi in Chriſti familia locus.* 37
II. *De reliqua, & ordinata domus Dei familia.* 46
III. *Quantus decor à Clericorum Regularium Religione accedat Chriſti familiæ.* 53
IV. *Religioſorum familia pars præcipua ampliſſima Chriſti domus.* 63
V. *Virginum chorus quo pacto augeat, & ornet Chriſti familiam.* 72
VI. *Sacra doctrina quàm neceſſaria Chriſti familiæ, & à quonam fonte haurienda.* 77
VII. *Abſolutiſſima Doctoris Sacri Icon in D. Thoma repræſentata.* 88

LIBER TERTIVS.

De proceribus, ac primoribus viris in Chriſti familia.

CAP. I. *SAcrorum Præſulum quale munus, & quis locus in Chriſti domo.* 109
II. *Præſules Turres ſunt, ad ſubditorum tutamen, abundantiam, & doctrinam.* 111

III. *Humi*

III. *Humilitas Sacri Præſulis primus character.* 118
IV. *Crux tum vera, tum myſtica, character alter.* 125
V. *Prudentia Præſulis, character tertius.* 133
VI. *Iſichia, id eſt, mens Præſulis à temporalibus abdicata, & in Deum conuerſa, character quartus.* 141
VII. *Virtutum cumulus, poſtremus, ſed neceſſarius Præſulis character.* 146
VIII. *Magna dignitas accedit Reipublicæ Eccleſiaſticæ ex Purpuratorum maieſtate.* 155
IX. *De Summo Pontifice, ac triplici eius munere.* 161
X. *De Eccleſiaſticis expeditionibus. Martyrij candidatus bis miſſionibus deſignatus.* 169

LIBER QVARTVS.

De Ceremoniis ſacris, ac Sacro cultu.

CAP. I. *Honor, ac vtilitas ex Sacris ceremonijs Chriſti familiæ.* 189
II. *Templa, ac Baſilicæ Deo ſacra quo cultu, quáve veneratione habenda.* 199
III. *Sacrum Altare, cur dicatur Menſa Domini, quis cultus, quæve illis reuerentia debeatur.* 209
IV. *Dies feſtus præcipuum fructuum tempus; an in illo maior à Deo gratiarum cumulus, quàm in ferialibus.* 218
V. *De ferijs Eccleſiaſticis.* 226

LIBER

LIBER QVINTVS.

De Eccleſiaſtica adminiſtratione in Chriſti familiâ ex analogia ad vineam.

CAP. I. Quo pacto myſtica hæc vinea plantanda, putanda, ac fodienda. 237
II. Quomodo expurganda myſtica vitis. 247
III. Quomodo myſtica vitis ab humo magis, quàm ab aëre proficiat. 253
IV. Vinea myſtica culta, & fructifera ex Chriſti impendijs. 258
V. Lex tum diuina, tum humana vineæ myſticæ ſepimentum. 264
VI. De Angelorum cuſtodia parergon. 271
VII. Conſcientiæ cruciatus myſtica vineæ torcular. 276
VIII. Vindicis præſentia impedit flagitia: abſentia multiplicat: 284
IX. Quanti Deus opera bona æſtimet, vt non ſeruorum, non filij, non hæredis parcat ſanguini, vt ea illibata ſeruet. 291
X. Miſericordia diuina cum humana malitia certamen, & ab illa tandem victoria parergon. 299
XI. Veritatis præſtantia parergon. 306
XII. Veritatis Triumphus. 314

LIBER SEXTVS.

Appendix ex Patribus, illuſtrans parabolam de Eccleſiaſtica vinea. 327

Ad

Ad admodum R. P.

D·THOMAM AQVINATEM·

De ipſius aurea dicendi facultate.

ALLVDIT IPSIVS LEMMATI,

Plantauit vineam,&c.

PArnaſſi latices, & amœni florea Pindi
Culmina Pieridum ludicra linque cohors.
Altera vos reuocant nemoroſa gaudia ſiluæ,
Altera Apollineâ gratior vnda ciet.
Hic Charitum lepor & cœleſtis gratia fandi
Nectareo felix vbere culta rigat.
Aurea virtutum ſoboles viret, aurea vernat
Germina, & auricomo ceſpite ridet humus.
Mendax Heſperidum ditat quid fabula ramos?
Veraci hoc dices carmine Muſa nemus.

*** AD

AD EVMDEM,

SVB EADEM ALLEGORIA,

Plantauit vineam, &c.

FLoriferâ occurrit virtus redimita corollâ,
Formoſoq́ ferens aurea mala ſinu.
O quis odorato, dixi, ſacra tempora ſerto
Ambijt? Autumni fœtibus vnde grauis?
Ne mirere: nouo florent mihi prata colono,
Et roſeo Veris munere picta virent.
Quæ ſanctum Elyſium, fortunatumq́ viretum,
Deſerui, inſueti ruris amore trahor.
Iſthinc Pythonis Stygius procul egit amaror,
Huc Pitho ambroſio perſita melle vocat.

Ad

Ad admodum R. P.

D. THOMAM AQVINATEM.

Laudatur eius dicendi ſuauitas.

Alludit verò operis Allegoriæ,

Plantauit vineam, &c.

HYblæos dum lenè ſonans Apis ebria flores
Sugit, & ambroſiâ roſcida prata legit.
Prodiga liquentes mellito fœnore cellas
Explicat, & dulci munere fundit opes.
Sic tua dum relego ruris florentia Tempe,
En fluit vndanti melleus amne liquor.
Hoc tamen Hyblæum ſuperas tu nectar, acuta
Illud apum ſeruant ſpicula, nulla tuum.

AD EVMDEM,

Alludit inſcriptioni de Gubernatione Eccleſiaſtica, & eidem Allegoria,

Plantauit vineam, &c.

AVreus inſuetâ ridens ex arbore ramus
Æneæ domitam qui dedit eſſe Stygem:
Mentito nemoris per amœna effloruit auro,
Mentitâ explicuit nobilis arte comas.
Vera tui quæ culta ferunt ſceptra aurea ruris,
Deuicta hac Stygij carceris antra domant.
Aurea quid memorat fama olim ſæcula, quando
Aurea nunc ruris germina ſceptra virent?

Ad

Digitized by Google

Ad admodum R. P.

D. THOMAM AQVINATEM Clericum Regularem.

Entis Aquinatum exhauſtam vim credidit Orbis,
Edidit vt Thomam ſtirps generoſa ſinu.
Te clarum ingenio, calamóque vt conſpicit, vnum
Miratur Thomas Stemma dediſſe duos.
Nec credit geminum: in te ceu migrauerit ille,
Te magnâ illius viuere mente putat.

MICHAELIS SILOS.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Ἢν ποθέῃς μυστήρια, ἱεράτε πολλὰ δαῆναι,
Ὅσσαπερ αἱ ἱεραὶ ἐντὸς ἔχουσι βίβλοι,
Τὴν δ' ἱερὰν αἰεὶ κῦρε μετέρχεο φίλτατε βίβλον
Ἔμπλεον ἰδμοσύνης, ἔμπλεον εὐσεβίης.
Εἰ δὲ μαθεῖν ἐθέλεις τίς ὁ γράψας ἔπλετο ταύτην,
Θωμᾶς θεῖος ἀνὴρ ἐστὶν Ἀκυΐνιος.
Ναὶ πολύαινος ἀνὴρ γενεῶν γεραρός τε τοκήων,
Εὐσεβίων πρῶτος, πρῶτος ἐστ' ἐν σοφίῃ.

ἄλλο.

Τάνδ' ἱερὸν πολίτευμα κάμε χριστοῖο πολίτης
Βίβλον ἐπισταμένως θεῖος Ἀκυΐνιος
Θωμᾶς, ὡς σοφίης γε μέγα θεῖος ἔνδοθι φαίνῃ
Ὅδε διδασκαλίης οὐρανίης μετέχει.
Θεῖα νοεῖ, λαλέει τε, γράφει θ' ἅμα τ' ἀνταλίσι
Ἐκπρεπέων μεγάλην ἀφθονίην χαρίτων.

ἄλλο.

Ἄμπελος ἥδε βίβλος χριστοῖο ἄνακτος ἐοῦσα
Βότρυας ἡδυτάτους πνεύματος ἔνδον ἔχει,
Νέκταρ ἀποστάζοντας, ἀπορρεῖ δ' οὔποτε φύλλα
Θεομάχοις πνοιῆς, αὐτὰρ ἀεὶ θαλέθει.
Θωμᾶς ἐξεπόνησεν Ἀκυΐνιος πολυΐστωρ,
Ἀρδεύων ταύτην ὀρθοτόμῳ σοφίῃ.

D. Gregorius Caraſa Præpoſitus Generalis Congregationis Cleric. Regul.

HOc Opus inſcriptum, *De Politia Eccleſiaſtica* in Euangelium, *De Parabola Vinea à R.P.D.Thoma Aquinate* noſtræ Congregationis Theologo compoſitum, cum iuxta præſcriptam P.P. quibus id commiſimus, aſſertionem fuerit approbatum, vt in lucem edi poſſit, facultatem concedimus. In quorum fidem præſentes litteras manu noſtrâ ſubſcriptas, ac ſolito noſtræ Congregationis ſigillo munitas Damus Veronæ x.Kal.Decembr. M.DC.XLV.

GREGORIVS CARAFA
Præpoſitus Generalis
Congr.Cler.Regul.

Appro-

Digitized by Google

Approbatio Doctorum.

NOs infraſcripti Theologię Pariſienſis Doctores Carmelitæ, perlecto libro cui titulus eſt ; *Vinea Christi*, ſiue, *Politia Christiana*, Authore R. P. D. Thoma d'Aquino Neapolitano, Clerico Regulari, Fidem facimus nihil nos in eo reperiſſe fidei orthodoxæ contrarium, aut à bonis moribus alienum. Actum in Carmelo noſtro Lugdunenſi die 10. Februarij 1647.

Fr. Stephanvs Molin.

Fr. Pavlvs Lombard.

Licentia Ordinarij.

VIſa per nos RR. PP. in S. Theologiæ facultate Pariſienſi authentica approbatione & atteſtatione ſuper doctrina huius libri, cui titulus eſt, *Vinea Christi*, ſiue, *Politia Christiana*, Authore R. P. D. Thoma d'Aquino, &c. quâ aſſerunt omnia in eo contenta eſſe Orthodoxæ Eccleſiæ fidei conſona, nihilque bonis moribus aduerſum, illum prælo mandari, & in publicam vtilitatem prodire opportunum quoque cenſuimus. Lugduni die 10. Febr. 1647.

De Ville Prouic. Gen.

CON

CONSENSVS.

VIſa Doctorum approbatione, non impedio, quin liber, qui inſcribitur, *Vinea Chriſti*, ſiue, *Politia Chriſtiana*, in lucem edatur ab Hæredibus Petri Proſt, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud, Bibliopolis Lugdunenſibus. Lugduni 10. Febr. 1647.

LORIN.

PERMISSIO.

VIſo Procuratoris Regij conſenſu, librum ſupradictum, à præfatis Lugdunenſibus Bibliopolis typis mandari permiſimus; ac ne quis citra factam poteſtatem denuo excudat interdicimus. Lugduni die 10. Februarij 1647.

DV SAVZEY.

LIBER

Digitized by Google

LIBER PRIMVS
DE
GVBERNATIONE
ECCLESIASTICA
generatim, ſiue in communi.

Digitized by Google

Indiculus Capitum huius libri.

Cap. I. *Eccleſiaſticum Regimen œconomico-politicum.*
Cap. II. *OEconomia Politiæ norma, ac idea.*
Cap. III. *Domeſtica, & quotidiana Dei, de Eccleſia ſua cura.*
Cap. IV. *Humilitas vniuerſalis Reipublicæ Chriſtianæ character.*
Cap. V. *Chriſtiana ſeruitus omni dominio nobilior, ex quo Chriſtus ſeruire incepit.*

LIBER

Digitized by Google

LIBER PRIMVS,

DE GVBERNATIONE Eccleſiaſtica generatim, ſiue in communi.

Paterfamilias.

CAPVT PRIMVM.

Eccleſiaſticum Regimen œconomico-politicum.

DEVS, qui in cælorum, terrarúmque Orbis ſtructura, Iudicis maieſtatem exhibuit; Eccleſiam ſuam plantauit, vt Pater; noluit vt iræ, minæ, animaduerſiones vllę eccleſiaſticum exaſperarent cælum. In Sion monte ſancto, ſine tonitruorum ſtrepitu, ſine fulgorum interminatione, decreuit vt vulgaretur lex Euangelica. Vbi patria aderat ſuauitas, nullus poterat in familia ſubeſſe timor. Amari magis, quàm timeri, Pater cæleſtis deſiderat. Eleganter S. Bernardus, cum Adamo loquens, hæc ait: *Noli fugère Adam, quia nobiſcum Deus, ne timeas ô homo, nec audito Dei nomine terrearis, quia nobiſcum Deus.* Faceſſat timor, vbi diuinitati adiuncta humanitas. Deus factus eſt homo, vt ſaluet, non vt iudicet Mundum. Angelus ſanctiſſimæ Virgini ſalutem à Deo deferens, modum, quo nouus è cælo Rex foret moderaturus Eccleſiam, expoſuit: *Regnabit*

Quàm fuerit Deus olim terribilis

Quàm benignus Deus poſt Incarnationem.

Bern. ſerm. 2. de aduentu Domini.

Quare Eccleſia dicitur domus & regnum.

Luc.1.

gnabit in domo Iacob; & regni eius non erit finis. Quænam domus hæc? quæ ſimul Regnum eſt ingens, & immenſum; quod nulli præſcribent termini, nulli fines definient? Reſpondet Beda, *Domum Iacob Eccleſiam Angelus dicit.* Igi-

Beda Luc.1.

Eccleſiæ regimen œconomico politicum.

tur Angelico ore Eccleſia, & Domus, & Regnum prædicitur. Etenim qui plenum in ea habiturus erat imperium, & Princeps eſſe debuerat, & Pater, eiúſque regimen, œconomico-politicum. A Chryſologo verè aurea traditur mixtæ gubernationis ratio. *Poſtquam Chriſtus noſtræ carnis ſuſcepit onus, & Deus induit humanas exuuias; veraciter ſe Deus hominem vocat, Dominus Patrem ſe verè duorum nuncupat filiorum, quia humanitati permixta Deitas, Deitati cõſociata pietas, miſcuit hominẽ, & Deum, quæ Dominũ vniuit in Patrem. Heloim,*

Chryſologus ſerm.5.

Deus creauit cælum & terrã, in Hebrço Heloim, id eſt, Iudices.

Geneſ.31.

Iſai.8.

hoc eſt, iudicis nomen ſibi olim vendicauerat Numen, à ſanctiſſimis viris interdum ille ita nominatus. Iacob à fraternis emergens inſidiis accepti beneficij gratias Deo agit his verbis, *Niſi Deus Abraham, & Timor Iſaac affuiſſet mihi.* Iſaias de Diuino cultu ait, *Dominum exercituum ſanctificate, ipſe eſt pauor veſter, ipſe eſt terror veſter.* Patris amor Principi accedens refarſit regimen, œconomiam politiæ iun-

Quando idẽ princeps, & pater, puta rex erga filiũ habet gubernationem œconomico-politicam.

Paulus 1. ad Tit.

gens. Tunc verè & ex æquo regnãt, & in eadem ſede morantur, Maieſtas, & amor, quando idem eſt Princeps, & Pater. Deus, qui ab ipſis Mundi primordiis Mundum rexerat, prudentiſſimus princeps, deſcendit in terras, regnaturus optimus Pater. Proclamat Paulus: *Apparuit humanitas, & benignitas Saluatoris noſtri.* Græcè eſt, philantropia, amor hominum. Ex alto cælo, iudex veniens, viſcera matris intrans; viſcera pietatis induit: Iudex, & Rex Orbis, fit Or-

Cur œconomia dicitur à Græcis myſterium Incarnationis.

Nazianzen. orat.42.

Iuſtin.Mart.

Chryſoſt.

Proclus.

bis, miſericors parens. Sacroſanctum Incarnationis myſterium, complurimi, ex doctiſſimis Græcorum Patribus, ſanctam œconomiam dixere. Fortaſſis, vt innuerent Deum hominem factum, vt Mundum totum, veluti ſub vna ſibi congregaret familia, in medio terræ, inter domeſticos ſuos regnaturum Optimum tunc eſt Imperium, quando Principem habet Patrem. Recurrit ad ſua principia gubernatio, cùm œconomia politiæ iungitur, ideo perfectior, quia à ſuis non ſeparatur principiis, & exordio hæret ſuo: Politia non aliam, quàm œconomiam parentem agnoſcit. Filiam

in

in ſinu matris cubantem aſpicere; natam, ac parentem mutuis ſe blandientes deliciis inſpicere quàm pulchrum! Tunc iuſtitia, & pax dulciſſimis amplexibus ſe tenent: Tunc veritas orta de terra, & Iuſtitia proſpecta de cælo.

Politia ab œconomia nata. Politia, & œconomia mutuis ſe fouent blanditiis.

Vrbis, & Orbis primordia, ſic deſcripſit magnus ille Peripateticorum Princeps. A familia, vbi cum coniuge fœcunda viuit maritus, ſurgit domus, quæ pluribus naſcentibus filiis, gliſcente nepotum turba, cum illa infra vna mœnia compelli non poſſent, adiacentes excitantur ædes, quarum ſtructura emergit Vicus (accommodatè ab Ariſtotele, *domorum vicinia dictus*) ex illo *Caſtrum*, ex Caſtro *Vrbes*; ex Vrbibus tandem *Regna*, & *Orbis*. Itaque ſi primo parenti par ſuum Mundo fuiſſet ætas, qui paruam fundauerat domum, Orbis totius temporum decurſu extitiſſet domeſticus princeps. Deus humanæ ſe attemperans conditioni, vt gentem ſanctam, quæ æternam hæreditatem adipiſceretur, in cælo formaret, non dedignatur ipſe eſſe Eccleſiæ Chriſtianæ prima domus. Adeſt generans Pater, genitus Filius, ab vtroque procedens Spiritus: æterna & ſanctiſſima domus (parce Lector, ſi de diuinis humano more loquor) ab ipſa, & in ſe ipſa felix. A filio genita in terris familia, cui expanſæ in Vicos, ampliatæ in Vrbes, in Regnum ter maximum protenſæ, totus ſubiiceretur Orbis, & mortales omnes parerent. Sponſa itaque Chriſti, Eccleſia, non ſterilis, ſed fœcundiſſima, & læta tot filiorum parens, ad quorum multitudinem auguſta ipſa imperia, anguſta fuêre. Tunc & Sponſa, & Sancta parens, quando *Verbum caro factum, & habitans in nobis, dedit poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* Id eleganter obſeruauit Beda, *Conſideremus, fratres, quanta gratia Redemptoris? Vnicus ex patre natus eſt: noluit remanere vnus. Deſcendit ad terram, vbi fratres ſint, quibus Regnum dare poſſit.* Quàm protenſum regnum Chriſtiana Eccleſia! de ea ſub vineæ metaphora, Rex Hebræus, *Extendit palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius.*

Vrbis, & Orbis quænam exordia. *Ariſtot.* Ciuitatum origo. *Ariſt. 1. Polit. cap. 1.* S. Trinitas prima domus, à qua deriuat Eccleſia. Eccleſia fœcunda, quando Verbum aſſumpſit carnem. *Ioan. 1.* *Beda hic.* *Pſalm. 79.*

Prima tanti Regni origo, ſtabulum Bethlehemiticum fuit; ibi prima in terris Numinis domus: Inde tota deriuat Chriſtiana Reſpublica, ibi agnoſcenda erant regenerati

Primaria origo Eccleſiæ ſtabulum Bethlemiticum.

hominis exordia, vbi illum patrata ſcelera olim tumulauêre. Cum totus à Cæſare Auguſto deſcriberetur Orbis, tunc à Patre cæleſti ſpecioſiſſima hæc vinea plantatur: tunc fundatur ſanctiſſima Domus; tunc œconomiæ longè antea ab Euangelico Vate prædictæ, felix fauſtúmque auſpicium. *Hæc dicit Dominus, cuius ignis eſt in Sion, & caminus in Ieruſalem; quaſi ciuis Hieroſolymitanus*, ait Sancius, *qui ibi commodum, & gratum domicilium habet.* Cui expoſitioni fauet verſio LXX. qui pro camino in Ieruſalem, reddunt, *Beatus*, hoc eſt, *Deus, qui habet in Sion ſemen, & domeſticos in Ieruſalem.* Nec ſine myſterio eſt, quod mixtus hominibus Dei focus annumeretur. Gaudet hic pater familias, exploratam mortalibus ſe excitaſſe in terris domum, quæ vt integra, & ſuis numeris abſoluta foret, Pater, Mater, & natus puer adeſt: Ioſeph, Maria, Ieſus: in hac Orbis enumeratione, deſcriptum Virginis foculum, & in ea puerculum Ieſum, egregiè probat Baronius, Nec ſeruus ſanctæ familiæ deeſt: Bos, ſerui vicem implet, vt à pecore, Chriſti domus mendicaret ſeruitutem. Id paupercula in domo vſu eſſe, docet ex Heſiodo Ariſtoteles,

Mal. 31. LXX. interp. Sancius hic. Verſio LXX. Baron. ann. 1. Ariſt. Heſiod.

Sit domus in primis, vxor, & taurus arator,
Bos namque tenuibus, ſerui eſt loco.

Ex hac Illuſtriſſima domo, optima progenies, imperium ingens, infinita poſteritas nata; quam prædicens Vates Hebræus, ait: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Rupertus premens Chriſti oraculum apocalypticum. *Ego ſum Alpha, & Omega*, affirmat his verbis, innumeram filiorum Dei multitudinem, veluti ſub latebra deſignatã, *Sciendum*, ait, *quòd Alpha vnum, & Omega apud Græcos octingentos ſignificant, omnes enim literæ apud Græcos verba componunt, & numeros faciunt, & ſicuti ſunt quæque ordine poſteriores, ita ſuis characteribus numeros titulant ampliores. Prima, vt iam dictum eſt litera, a, vnum; ω ſignificat octingentos. Et in hoc nimirum pulchritudo myſterij magna, & delectabilis eſt; quia is, qui vnus erat, filius vnigenitus, in fine ſæculorum filios Dei ſecum, non quidem genitos, ſed adoptatos habebit, quaſi octingentos, id eſt innumerabiles, octo beatitudinibus, per diuerſas manſiones diſſerendo*

Pſalm 2. Rupertus. Apocal. Multitudo filiorum ſignata in illis verbis: Ego ſum Alpha, & Omega.

do remuneratos, remunerando diſpertitos. Domus Chriſtiana Orientem, & Occidentem, Euangelij prædicatione iungens, Mundi terminos, ſuos conſtituit.

Fundat ſanctam hanc œconomiam Chriſtus Pontifex ſanctus, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus. Tali Pontifici debebatur ſumma populi Chriſtiani felicitas; ex eo cauſa gaudij ingens nobis infuſa. Sanctiſſimus Præſul Ambroſius ait: *Conſiderate, Quis Pontifex eſt, & non habetis opus alio ſolatio.* Et maxima pax, & charitas ſumma, & ſpes certa, filiis ſub tali parente, ac Pontifice natis allata eſt. Nullum diſcrimen, nullum diſſidium erit, vbi omnia tranquillantur Chriſtiana pace. Egregiè Auguſtinus, *Ad magnum*, ait, *genus pertinere cœpiſtis ſub iſto patre. Fratres ſunt Imperator, & miles: Omnes Chriſtiani in terra, diuerſos habent patres, alij nobiles, alij ignobiles: vnum patrem vocant, qui in cælis eſt.*

Quod habeamus Chriſtum Pontificem noſtrum, lætari debemus.

Ambroſ. in hunc locum.

Auguſt. de Symb. ad catlec.

A Chriſto hauſit Politia, quod non orba, & abſque matre viuat. Cæleſtis hic Pater, matri ſuæ eam iunxit, ipſe ſemper futurus Rex, & Pater. Separata quidem in aliis Principibus hæc fœlicitas, ſed Eccleſiaſticæ gubernationis propria, vt perpetuò, & ſacro nexu Politia œconomiæ inhæreat, nulla futura in illa dominij, ac ſeruitutis fœda cataſtrophe, vt nimirum ſeruiant, qui olim fuerunt fratres, & dominij participes, & parêre cogantur, qui ſummum in alios habuere arbitrium. Heu; turpe hoc Politiæ ab œconomia diſſidium, à peccato natum eſt. Sæua machæra pulcherrimum nodum præcidit. A peccato mors, à morte œconomici, & politici regiminis diſcrimen. Adam à Deo creatus, vt in homines, vſque dum cœlitibus aſſociaretur, haberet imperium. Sed lethali noxâ infectus, factus mortalis, magno ſui, ac totius naturæ humanæ dedecore, vnà vitam, & imperium poſuit. An ſemper pertinaci odio diſſident? nec erit, qui præciſas vnà iterum conflet. Surgit è cælo nouus Adam, mortem ſuperans ſemper, & Pater, & Dominus; qui præciſam ab œconomia politiam ſolidè ferruminet. Eleganter D Auguſtinus, *Duo parentes nos genuerunt ad mortem, Adam, & Eua. Deus autem Parens, & Eccleſia mater, non ad hoc genuerunt, ſed ad vitam æternam,*

Sub Chriſto Patre, & Eccleſia matre, nõ eſt diſtinctio nobilis, & ignobilis omnes æquales.

Peccatũ Politiã ab œconomia diuiſit.

Auguſt. ſerm. 46. in coll. m.

quam,

quia, & ipſi æterni ſunt, & habemus hæreditatem à Chriſto promiſſam, vitam æternam. Dominium, & hæreditas felix vnio: Summus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius, Princeps eſt, & parens. Sanctum Patrem illum dicimus, quem proſtrati, vt ter maximum Principem adoramus. In ſancta Petri Sede, Maieſtas, & amor hac præcipuè tempeſtate morãtur, qua Innocentius Eccleſiæ clauum tenet, qui moribus magis, quàm nomine ipſo Innocentius eſt. Tanta in hoc Principe ſuauitas, vt nemo vnus, à ſanctis illis pedibus diſcedat, qui poſt adoratam ſummi Præſulis Maieſtatem, non ſuſpiciat, non amet, non prædicet humanitatem. Cùm totus terrarum Orbis eius pedibus ſe prouoluet; tunc ſplendidiſſimus Sol fugabit nubes, quæ cælum noſtrum deformant: tempora tranquillabit pugnacia felix oliuæ ramus, quem ſacra hæc columba geſtat ore ſuo. Turbæ non turbabunt Orbem, cum Principes omnes Innocentis, ac prudentis Columbæ arbitratu, regent ſuas vrbes.

CAPVT II.

OEconomia Politiæ, norma, ac idea.

Columella.

DVm legis Deum ſub patris familias nomine plantaſſe Eccleſiam, ne Euangelicam hanc vineam putes ruralem, aut agreſtem, cui villicus vel plantandæ, vel cuſtodiendæ iuxta Columellæ monitum præſit, *Villicus ſemper caueat, ne improuidus ab opere vincatur. Rus eſt res agreſtis, & inſidioſa cunctanti.* Vinea hæc Eccleſiæ typus eſt: Qui plantat Deus, omni cura, cogitationéque in illam, non vt Princeps, & Dominus, ſed vt pater incumbens. Sed quia Pater, Dominus, & Princeps optimus. Politici regiminis, œconomicum, idea, & exemplar eſt: tunc probus Princeps, quando bonus pater. Philo Iudæorum diſertiſſimus affirmat; prudenti Numinis conſilio factum, vt Ioſeph Patriarcha haud foret in vrbe Princeps, priùs quàm domi præfectus; erat vtique in œconomia probandus, qui ad politicum

Villici aſſiduitas in vinea.
Vinea Eccleſiæ typus.
Philo in vita Ioſeph.
Ioſeph in œconomia probatus, antequam deſtinaretur ad Politiam.

politicum deſtinabatur imperium *Oportebat*, ait, *futurum gubernatorem Reipublicæ, praexerceri in rebus œconomicis, nam & domus eſt parua ciuitas, & œconomia compendiaria Reſpublica, ſicut etiã ciuitas magna domus eſt, & politia communis quadam œconomia.* Vnde facilè colligimus eundem idoneum eſſe adminiſtrationi politicæ, qui diſpenſationi domeſticæ fuit, quamuis ea magnitudine differant. Sicut in picturâ quoque, aut ſculpturâ vſuuenit, nam bonus ſtatuarius, aut pictor, ſiue coloſſæas imagines faciat, ſiue pauca, paruáque opera, eandem artem monſtrabit.

Sanctus Paulus potiſſimùm in Epiſcopo exigit, vt ſit *domui ſuæ bene præpoſitus. Si enim domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodò Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?* Ab idea ad ipſam rei extructionem, à principijs ad effecta, quæ inde ſequuntur ducto argumento. Politia ab œconomia primùm defluxit: Qui in his principijs errat, in omnibus, quæ ad politiam pertinent iam errauit. Sanctus Bernardus acutè in homines inuehitur, qui conſulere ſibi neſcientes, arbitrium tamen affectant in alios. *Miror*, ait, *audaciam plurimorũ, quos videmus de ſuis vineis non colligere niſi ſpinas, & tribulos, vineis etiam dominicis ſe ingerere non vereri. Fures ſunt, & latrones, non cuſtodes, atque cultores.* In exemplari peccantem, peccare in ipsâ excitatâ ædificij mole neceſſe eſt.

Ad Tim. 3. Bonus Epiſcopus prius debet eſſe œconomus.

Bernardus ſerm. 30. in Cant.

Normáque ſi fallax rectis rationibus exit.
Omnia mendoſa fieri, atque obſtipa neceſſe eſt.

Lucret.

Corruit Politia, œconomia corrupta: hæc ab illa tanquam ab exemplari ſuo pendet. Rectè Socrates apud Xenophontem affirmat, *Bonos patres familias, bonos Imperatores futuros.*

Xenoph. lib. 3 memorab.

Qui architectonicam artem profitetur, magnificas conſtructurus ædes, haud manus ad opus mittit, quin miſerit priùs oculos ad formam ſiuè ad ipſam ideam, quo pacto molem ædificij excitet, aut diſponat, indè conſilium accepturus. Rempublicam moderari volens, rem priuatam priùs, vt par eſt, ſtudeat gerere: lumen illi ab hâc face, quo politicæ gubernationis tenebras illuſtret. Tunc enim optimus in Regno Imperator, cùm prudens in domo ſua extiterit Pater.

Imitandi architecti in conſtruendo politico regimine, in viſendo propriè domus ideam.

Senec. ep. 47.

Non perperàm, mea quidem ſententiâ loquutus eſt, qui domum *contractam quandam Rempublicam* nominauit. Seneca agens de diebus Saturnalibus, quibus ſeruis in Dominos erat ius aliquod, ait, *Inſtituerunt diem ſextum, non quo ſolùm cum ſeruis domini veſcerentur, ſed quo vtique honores illis in domo gerere, ius dicere permiſerunt, & domum, puſillam Rempublicam indicauerunt.*

Innuêre hoc populi, quando ſuo abblandientes Principi, per ſummam laudem, *patrem patriæ* acclamabant, hoc eſt; Ducem ſanctiſſimum, optimum Principem, prudentiſſimum, Reipublicæ moderatorem.

Pater patriæ cur tam honoratus titulus.
Plin. in Pan. ad Traian.

Hinc boni, ac modeſti Principes, rati ſe tanto honore indignos, interdum nobiliſſimum titulum repudiauêre. De Traiano hæc Plinius iunior, *Quandiu appellationem patris patriæ tu recuſaſſes.* Duplex in patris patriæ cognomento notabatur Principis præſtantia; prudentia erga Vrbem vna, amoris altera erga Ciues. Sic Rempublicam moderari, vt minimè ab eius exemplari Princeps ſit deuius, magna prudentia eſt. In omnes adeò incumbere, vt veluti ciues ſuos amet, & illis ſeu domui ſuæ, ac domeſticis conſulat, magnus amor. Chryſoſtomus putauit patrem familias in domo moderari vrbem. *Vniuſcuiuſque domus*, ait, *eſt Ciuitas: Vnuſquiſque eſt Princeps, & rector ſuæ domus. Et id quidem eſt euidens in domo diuitis, vbi ſunt agri, & procuratores, & præfecti. Ego autem domum pauperum dicam eſſe Ciuitatem: ſunt enim hîc quoque principatus: vt pote maritus principatum obtinet in vxorem, vxor in ſeruos, ſerui in mulieres. Rurſus viri, & mulieres in pueros, An non tibi Rex videtur quiſpiam, cùm tot habeat ſubiectos ſibi Principes? Oportet & eum omnium eſſe peritiſſimum adminiſtrandæ domus; nam qui ſcit variè, & differenter his vti, ſcit aptos eligere principes, & eligit præclaros vtpote vxor. erit domi Rex, aliàs dempta diademate. Qui ſcit hunc Regem eligere, alia omnia reget, & diſpenſabit.*

Chryſoſt. homil. 24. ad Ephes.
In vnaquaq; domo poſſumus vrbem reperire.

Paulus IV.
Pōtifices tūc Eccleſię bene proſpiciunt, cum domum ſuam rectè gubernant.

In Pauli quarti ore Religionis meæ cū Beato Caietano Thienæo auctoris, ac parentis, mox ad Vniuerſalis Eccleſiæ clauum euecti, hæc frequens ſententia (vt mihi ex noſtratibus fide digniſſimi retulere) *Pontifex non malè Eccleſiam*

Dei

Digitized by Google

Dei moderabitur, cum domi ſua bene proſpiciet. Ad ſe flectebat ſanctiſſimus ſenex, quod Rex Hebræus de ſe canit. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Sciebat domeſticorum prudens moderatio quanti eſſet momenti in ſummo Præſulatu. Non rarò enim ex confuſione Pontificiæ domus, Eccleſia ipſa damna multa perpeſſa eſt. Subditorum oculi perpetuò ad regnatrices ædes reſpiciunt, veluti ad cæterarum exemplar, indè tanquam ab idea ſuarum regimen exprimentes. Pontificale munus S. Auguſtinus domi reperiebat, ibique modum quo quilibet eo rectè defungi poſſet. Pater familias, ait, *pro Chriſto, pro vitâ æternâ ſuos vnuſquiſque admoneat, doceat, hortetur, corripiat; impendat beneuolentiam, exerceat diſciplinam; ita in domo ſua Eccleſiaſticum, ac quodammodo Epiſcopale implebit officium.* Deus vt benè compoſitam familiam augeat, in medio domeſticorum adeſt, vt illorum vnus, & ipſe numeretur.

S.Auguſt. domi reperit quo pacto Epiſcopale munus exerceatur. *Auguſt. tract. in Ioan.*

Ad hunc ſenſum egregiè Clemens Alexand. ſacrum effatum illuſtrat, *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum. Quinam, ait, ſunt illi duo, & tres, qui congregantur in nomine Domini, in quorum medio eſt Dominus? An non virum, & mulierem, & filium tres dicit: quoniam mulier cum viro per Deum coniungitur.* Nobilior qualibet Vrbe erit domus, quæ in familiâ Deum numerat. Quolibet Principe illuſtrior bonus pater, cuius familiam Numen ipſum tanquam domeſticum implet. Eſt ergo domus, ſchola Principum, & Numinis habitatio.

Clem. Alex. lib. 3. ſtrom. Matth. 28. Deus inter domeſticos bonæ familiæ vult numerari.

Eò forſitan, veteres reſpexêre, qui domum veluti ſacrum Templum dicabant Deo. Dauid pulchrum in ſuę domûs conſtructione compoſuit Canticū, cui titulus. *Pſalmus cantici in dedicatione domûs Dauid.* Vbi id eruditè Vatablus in ſuis notis obſeruat. *Pij homines dedicabant domus ſuas, conſecrabant, & commendabant, cuſtodiæ, & tuitioni Dei, cum ſolemni gratiarum actione, priuſquam illis uterentur.* Dauid conſecrando domum ſuam, modum, quo illam pater familias adminiſtrare debet, tradidit. Euſebius Cæſarienſis acutè diſcrimen obſeruat inter pſalmos aliquot, qui inſcribuntur, *Canticum*: & alios, quibus additur *Canticum pſalmi.*

Antiquitus domus ſacrabantur Deo, vt nunc templa. *Vatabl.*

Euſeb. Cæſar. Diſcrimē inter pſalmorū titulos.

Notat, primos tantum cantandos vocibus, alteros additis etiam inſtrumentis. *Tunc dicitur*, ait Euſebius, *Canticum pſalmi, quando canticum, ad muſicum canitur inſtrumentum: quando verò canitur vocibus, parcitur tamen inſtrumentis, tunc canticum tantummodo dicitur, non canticum pſalmi.*

Euſeb. Cæſ.

Pythagoras. Pſalterium, exemplũ benè moderatæ domus.

Pythagoras affirmabat, vniuſcuiuſque domus, pſalterium veluti exemplar, ac imaginem eſſe. Summa conſonantia, & ſumma fidium concordia in pſalterio reperitur. Quando vxor, liberi, ſerui concordant ad Patris familias pulſum, tunc ſuauiſſimum ſonum, domeſticum hoc pſalterium edit, ſacratæ,& benè adminiſtratæ domûs ſpeciem exhibet, cum Deo ad vocum & pſalterij ſonitum, ſuam ſacrauit domum; cuius bene adminiſtratæ, Deus, & ipſa pietas dicitur hoſpes. Rectè Caſſiodorus ait, *Publici decoris mater eſt, mens regentis.* Deo, & hominibus placet bene compoſita domus. Huc refero, quæ Dauid de Hieroſolymitano templo dixit, *Domine dilexi decorem domus tuæ.* Decus totius vrbis domus eſt, ſuum ſeruans, decorem. Vt citharædus pſalterium lepidè, & ſuauiter pulſans, ſingulari voluptate,& aures,& animos audientium mulcet; ſic benè gubernata domus, non ſolum Vrbem totam, ciues omnes lætitiâ afficit: verùm & exteros in amorem, admirationemque ſui rapit. Regina Saba, non Hebræorum regni Politiâ, ſed ad domus Salomonis œconomiam, obſtupuit. *Videns autem Regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos menſæ eius, & habitationem ſeruorum, & ordinem miniſtrantium*, Vbi liquet, prudentiſſimam Heroinam, Salomonis domum magis quàm Regnum admiratam. Dauid vt benè regeret magnum illud Iudæorum Imperium, priùs domui conſulere voluit, quam Vrbi. *Perambulabam*, ait, *in innocentiâ cordis mei in medio domus meæ.* In domo ſuâ veluti in centro poſitus, videns omnes, viſus ab omnibus Rex perambulabat Vt oſtenderet ſe non oſcitantis, ſed optimi, ſedulique patris familiâs obire munus, luſtrat omnia, prauos à familia eijcit, beneficiis fouet bonos, vt familiam probitate compleat. *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam, facientes præuaricationes odiui.* Oſtendit prudentiſſimus Rex ſummam bonæ

Caſſiod.lib.3. epiſt.2.

Pſalm.17. Domus decora decus vrbis.

Paterfamilias vt citharædo aſſimilatus.

Regina Saba magis œconomiâ, quàm politiam in Salomone admirata eſt. *3.Reg.10.*

Dauid priùs ſuã compoſuit domum, vt poſſet regnum probè regere.

Pſalm.100. Præcipuum munus patris familias, vt bona ſit domus, & nulli in ea facinoroſi.

bonæ gubernationis laudem eſſe, familiam à labe facinoroſorum hominum defæcare. Ad extremum perorat ille. *Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecum; ambulans in viâ immaculatâ, hic mihi miniſtrabat.* Tunc probus pater, cùm familiam ſuam vel ſeruat, vel facit probam. Sanctus Auguſtinus, illud Dauidis illuſtrans. Magnificate Dominū mecum, *Si amatis*, ait, *Deum, rapite omnes in amorem Dei, qui vobis iungantur, & omnibus qui ſunt in domo veſtra.*

Auguſtin. in Pſalm. 31.

Ariſtot.

Incumbat ſedulò pater in benè regenda familia, ipſa enim Regni forma, facies ac exemplar eſt. Ariſtoteles affirmat, *primum in vnoquoque genere, eſſe cauſam cæterorum.* Benè moderata domus, cauſa eſt, & idea Regni. Cauſa, quia ex domo vicus, ex vico Vrbs, ex Vrbe Regnum Ideo dum peccat domus, labitur Regnum, tanquam vitiatâ formâ. Imperium totum à domo vitam, & ſpiritum haurit: ſine his marcet Politia, & concidit fermè cadauer. Rectè Chryſoſtomus, *Externæ Sapientiæ auctores aiunt, qui rem familiarem ſuam rectè adminiſtrauerit, reipublicæ prudenter poterit tractare negotia.* Prauus parens, quando malis moribus ſuam corrumpit familiam, vnà, & Regnum ipſum venenis inficit, vtriuſque factus peſtifera lues. Ennodius in vitâ Epiphanij de prauo parente hęc ait, *Vitia tranſmittit in poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit.* Qui criminoſos patitur, ad crimina hortatur inſontes. Eleganter Saluianus, *Parētibus filij non magis in patrimonia, quā in vitia ſuccedūt, quod nō magis facultates ſumāt, quā prauitates.* Corrigat itaq; ſe pater familiâs, obſtructo malorum fonte, ad poſteros nō ſe expandant vitia. Cùm in ſe iudex, pater, & vindex; tunc erit & vltor, nedum ſuæ domûs, ſed totius regni ſcelerum.

Domus cauſa, & idea regni.

Subditorum oculi intenti ad domum regnantem.

Chryſoſt. homil. 10. ad Timoth.

Ennodius in vita Epiph.

Prauus patēs, & domus, & regni totius peſtis.

Saluian. ad Eccleſ. lib. 1.

Pœna patris familias malè moderātis domum. Repentinus interitus mulcta patris familias.

Væ patrifamiliâs conniuenti in ſcelera, & minimè conſulenti domui ſuæ, repentino occidet fato, in ſepulchrum deſcendet mori neſciens. Eò Dauidicæ imprecationes tendunt, *Nequitiæ in habitaculis eorum. Deſcendant in infernum viuentes*; Qui nequitias in domo ſuâ fouet, inopinâ, & improuisâ morte abſumetur. Vertunt alij, *Exigat ſuper illos*; Apparitores ſolutis virgis ad patrem familias pergunt, vt de malè adminiſtratâ domo, merita exigant ſupplicia; ſic olim accidit ſtulto illi. *Stulte hac nocte repetent animam*

Pſalm. 54.

Luc. 12.

 tuam.

tuam. Pater itaque ſit quolibet temporis momento ad rationem bene moderatæ domûs reddendam paratus, ab ipſo enim, domui, vico, vrbi, Regno impendunt mala, vel bona. Cum ſancto Aſterio hanc notationem obſigno, & quod ille de œconomo iniquo, id ego de prauo patre familiâs affirmo. Premens verba, *Notum mihi fac numerum dierum meorum.* hæc ait, *Eſt vnius cuiuſque noſtrum exitus œconomi quadam, & diſpenſatoris effigies. Examinemus quid patitur, qui vitâ defungitur, & qui diſpenſatione abdicatur. Nam qui moritur, ad eundem planè modum adminiſtrationem tradit, atque œconomus; hic eijcitur ex agro: ille ex toto terrarum Orbe, tanquam ex aliquo fundo. Cedit œconomus labores ſuos, vineas, hortos, domus, mæſtus inuitúſque relinquit: ille cui vita deſerenda, quemadmodum affici tibi videtur? Nonne bona ſua ſuſpirat, & deplorat? Nonne Theſauros deamatos, ſuppellectilem miſerabiliter circumſpicit, ab his abſtrahitur, & ad locum deſtinatum traducitur, talibus vocibus aures eius perſonant? Redde rationem villicationis tuæ.* De domo, de Vrbe, de Orbe rationem redditurus eſt prauus pater, fermè de malè adminiſtratâ domo corrupto politiæ exemplari.

Aſter. hom. de œcom. iniq.
OEconomus quàm ſtrictè domus rationem reddat.

Luc. 16.

Capvt III.

Domeſtica, & quotidiana Dei de Eccleſia ſua cura.

Communis domus qualis.

SI Deum patrem familiâs, vel vineæ ſatorem conſideres, in vtroque reperies perpetuam illius, & quotidianam de Eccleſiâ ſua curam, quandoquidem vtrumque diurnam exigit ſollicitudinem. Quis enim Pater, qui ſingulos dies domui ſuæ non proſpiciat, ac prouidè non conſulat? Ariſtot. 1. Politic. ſic deſcribit domus, ac familiæ gubernationem. *Societas illa, quæ omnium dierum eſt natura conſtituta.* Domus enim ſocietate quadam conſtituitur in his, quibus diebus ſingulis familia indiget.

Ariſt. 1. Polit.

Hinc diuerſa ab Ariſtotele enumerata nomina, & voces, quibus à priſcis philoſophis olim domeſtici cenſebantur.

Charon

Charondas familiam vocat *homoſipyos*, ſeu *penus ſocios*. Quos in vnam ſocietatem cogit domus: rectè nominauit iuncto vocabulo *homoſipyos*, quippe qui arca vna panaria vtuntur, quam Græci *ſipyn* dicunt. Epimenides *homocapnos*, ſeu *fumi ſocios* domeſticos compellat: quaſi eodem foco, & igne vtentes; ſic enim hîc legendum ex veteribus libris puto, licèt quidam Codices habeant *homo-chypus*, doricè, ideſt, *eiuſdem horti*. Vt vt ſe res habeat, his verbis, ſiue ad ſui, ſiue ad veterum mentem loquatur Ariſtoteles, domeſticos ſemper docet viuere vnà. Cæterùm, quæ ad domus definitionem pertinent, & quæ hîc ab Ariſtotele traduntur, optimè in Eccleſiam à Deo plantatam quadrant, & ad domeſticam, & quotidianam operam, quâ Deus veluti Pater, domui ſuæ incumbit. Idcirco ſupra annuimus Eccleſiæ adminiſtrationem, & ipſum auguſtiſſimum Incarnationis myſterium, à quo ſancta ſua primordia ſumpſit Eccleſia, interdum ſub œconomiæ nomine inſinuata: Vndè Baſilius Seleucienſis ait, ***Audiens quòd carnem accepiſſet, animatam œconomiam generis humani perfecerit.*** Quod & nos ſupra cum Nazianzeno, Iuſtino, & cæteris doctiſſimis Græcorum Patribus firmauimus.

Charondas. *Epimenid.* Dei cura œconomica de ſua Eccleſia. Incarnatio œconomia dicitur. *Baſil. Seleuc. orat. 4. contra Arrium.*

Cùm igitur de Eccleſiæ fundatione, ac ſatione ſermo ſit, Pater familias inducitur, veluti domum ædificans, vbi vna arca panaria eſt, ad fideles cunctos, domeſticos Dei appellatos, qui præcipuè in Sanctiſſimo pane communicant, quaſi ex vna panaria Ciſtula conuictores. Hinc filius Dei, noſter factus parens, parentem ſuum orat, vt quotidianum filiis ſuis elargiatur panem. ***Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.*** Vbi Chryſologus inquit, ***Qui patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptauit, qui rerum nos fecit heredes; ipſe nos, vt panem quotidianum poſtulemus, adduxit. Panem quotidianum*** Baſilius vertit, ſubſtantiale hoc, inquit, ad quotidianam vitæ noſtræ ſubſtantiam vtile. Theophyl. Qui ſubſtantiæ ac ſuſtentationi vitæ noſtræ cōducit. Syrus, ***panem indigentiæ noſtræ.*** Vbi pater familiâs, ibi quoque ſunt filij, qui vnà viuunt, quibus ex panaria ciſtulâ datur panis diurnus. Si verò domeſtici denominantur ex Epimenidis ſententiâ, vnius foci, & homocapni, accommodatiſſimum

Communitas panis inter Dei domeſticos. *Matth. 6.* *Petr. Chryſol. ſerm. 67.* *Baſilius.* *Theophyl.* *Syrus.*

eſt etiam Chriſtianis nomen, quibus in eadem commorantibus domo, non modò idem baptiſma, eadem fides, atque adeò idem ignis eſt, ſed penè cor vnum, & anima vna in ſingulis, quales in primæuâ, ac ſanctiſſima Eccleſia deſcribit Lucas, *Omnium credentium erat cor vnum, & anima vna*, Vel ſi mauis homochypum dicere, domeſticum, id eſt vnius horti. Et hoc optimè congruit, dum vna eſt, quam Pater familias plantat, vinea. Præclarè ad rem noſtram ſacer auctor, vt domeſticam hanc, patriámque curam traderet, ait, *Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum innocatum eſt ſuper nos.* Vbi Hugo *Vt pater in domo, & vt hortulanus in horto, ſic in nobis eſt Dominus.*

Act.4.

Idem hortus filiorũ Dei.

Ierem.4.
Hugo Card.

Sed, vt ad quot dianam, diurnámque curam redeamus, quam hic Pater de domeſticis ſuis habet, teſtem, vt ita dicam, diuinæ ſollicitudinis ſanctiſſimum Iob aduoco, qui de Dei erga hominẽ amore hæc veriſſimè fatur, *Viſitas eum diluculò & ſubitò probas illũ.* Hoc eſt, ſingulis diluculis, quotidie recentibus, & præclaris beneficiis hominem cumulas. Hæc te prima illius tuendi cura, & quotidie amplificandi, tangit: quæ adeò in immenſum inoleuit, vt ſapiens ille Idiota eam ſe poſſe dimetiri intellectu ſuo prorſus diffidat. *Non poteſt intellectus meus modicus capere, aut comprehendere infinitam miſericordiam tuam mihi nequam peccatori exhibitam, quam etiam exhibes omni die.* Pende paternam illam, diurnámque curam, quæ Deo ne dum vt Principi, ſed tanquam Patri eſt de ſuis.

Iob.7.

Sollicitudo Dei erga hominem inexplicabilis.

Idiota de vitæ curſu, cap.18.

Quæ omnia tradit egregiè Regius Vates affirmans Dei domeſticos, de his, quæ exigit diurna hominis vita, ſecuros fore cum prudentem, ac prouidum ſortiti ſint parentem. *Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet.* Experimento namque ſuo iubet Dauid vt Dei domeſtici, ſe, ſuáque Numini, vt parenti Sanctiſſimo credant. Iacta te igitur, ô qui domum Dei colis, quæ ad vitam tuam pertinent, in Dominum. In dies cura illi erit, cuncta tibi miniſtrandi. Hoc etiam Petrus, verè ciuis ſanctorum & Dei domeſticus ſuadet, *Omnem ſollicitudinem veſtram proycientes in eum, quia ipſi eſt cura de vobis.* Hanc, ſi ex tuis, in Patris familias humeros tranſtuleris, haud ad ſuam iniuriam factum putabis, ſed

Pſalm.54.

In Deo cura noſtra proijcienda.

1.Petr.5.

ſed tanquam patrio onere grauatus, te enutriet. Pende cum noſtro Agellio Græcanicum verbum *Diatrepſi*, enutriet, quaſi per tempora, diéſque ſingulos ſubminiſtraturus taxatum ad menſuram diurnum cibum. Patrisfamilias hoc eſſe munus præcipuum patet ex Euangelico illo œconomo, de quo ſic Lucas, *Quis putas, eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram?* Hoc eſt vt ait Cyrillus, *Opportuno tempore diſtribuens prudenter cibaria famulis.* Cæleſtis Pater nutriturum te, ſpondet: hoc eſt, ad diurnam menſuram daturum cibum, quem ſiuè ipſe, ſiuè per œconomum impartiatur; omnia à Patrisfamiliâs benignitate deriuant tanquam à fonte.

Agell.Pſ 22.
Luc.12.
Cyrill.li.c.

Si verò à domus curâ, ad illam tranſeamus, quæ de nouellâ vinea habenda erit, id exactiſſima ſolicitudo, quam pater adhibere debet in recens plantatâ vineâ, etiam ſuadet, de quâ ſic Columella. *Omne genus ruris, niſi diligenti curâ, ſcitéque exerceatur, fructuoſus eſſe non poteſt ager, tum vel maximè vinea: Res enim eſt tenera, infirma, iniuriæ maximè impatiens, quæ plerunque nimio labore, & vbertate conſumitur, perítque, ſi modum non adhibeas fæcunditati ſuæ.* Deſcendens ad vineam mox plantatam hæc addit. *Nouella verò dum adoleſcit, niſi omnia iuſta perceperit, ad vltimam reducitur maciem, & ſic intabeſcit, vt nullis deinde impenſis recreari poſſit. Igitur ſumma cura ponenda.* Sed quam preſcribit adhibendam curam Columella, nulla eſt, ſi cum illa, quam ſuæ exhibet vineæ hic Pater familias componatur. Iſaias inducens Deum vineæ cuſtodem hæc inquit. *Ego Dominus, qui ſeruo eam, repentè propinabo ei.* Attende cum in ſeruando, tum in propinando, maximam vinitoris ſollicitudinem, *Seruo* more excubiarum, & cuſtodis perpetuò vigilantis, qui, vt exploratiſſimum vigiliarum indicium tribuat, ad ſingulas horas pulſat campanulam, qua arcis cuſtos ſingulis horis vigilans innoteſcat Vrbi: Sic Deus probatur vigil, horis ſingulis, ſeruans ſuam vineam. Subdit. *Repentè propinabo ei.* Repentè, actionis, ac officij repetitionem ſignat, ac ſi dicat, ſingulis penè momentis, ſuo nunquam interrupto officij curſu. Concinit textus linguæ ſanctæ, qui

Vinea, & maximè recens plãtata, ſumma cura cuſtodienda.
Columella.

Iſai.27.
Vineã Eccleſiæ ſuæ maxima ſollicitudine gubernat Deus.

Hebr. accommodatè verti poſſet,in ſingula momenta.*Propinabo*, multi vertunt,*rigabo*. Opportunè Dei benignitati,& Patris familias prouidentiæ,qui in ſingula momenta irrigat illam, vt perpetuò vernet. Rectè conueniunt *propinabo*, & *rigabo*; qui enim vineam irrigat,pocula veluti ſitienti propinat,illa redditura cum fœnore ; nimirum pro aquâ vina optima. Sic Deus effundit gratiam , eámque propinat Chriſtianis, vt ſitim expleant , & vinea redundet vberrimis fructibus: id tunc potiſſimum erit , cùm defæcata vindemia colligetur fructuum mēſura coagitata,& ſuperfluens in cælo.Peroro,Deo,quà Patri, quà Eccleſiæ Chriſtianæ Satori , & Soteri , maximam eſſe , ac diurnam de eâ ſollicitudinem ; ad momenta penè ſingula.

CAPVT IV.

Humilitas vniuerſalis Reipublicæ Chriſtianæ character, præcipuè Præſulum.

VT inconcuſſum,ac firmum perpetuò ſtaret Eccleſiæ regimen,ne in illam Tartareæ inferorum fores inualeſcerent, voluit Chriſtus Rex regum Eccleſiæ ſuæ faſtigium humilitate firmare. Conſtans eſt , & è Reginæ cælorum ore pronunciata lex. Deponatur de ſede ſuperbus,exaltetur humilis. Eleganter S. Bernardus , *Hoc primum , & maximum indicium , quòd illa conſcia ſecretorum aperuit Virgo Maria. Depoſuit* , inquiens, *potentes de ſede,& exaltauit humiles.* Deponatur ſuperbus, indignus ſede : aſcendat humilis cui tantum Præſulatus, & infulæ adornantur.

Bern. ſer.17. in Cant.

Præclarè Ambroſius, *Bona humilitas , quæ etiam in Chriſto laudem virtutis inuenit , hanc in illo plus veneror quàm creationem.* Adſtruit omnia , inductione pulcherrimâ Bernardus, quam Apoſtolorum Iacobi & Ioannis enumeratione eleganter clauſit. *Moyſes quoniam multum præſumebat,de gratiâ & familiaritate,quā inuenerat apud Deum , aſpirabat ad*

Ambroſ in Pſalm.118.

Bern.ibid.

ad quandam viſionem magnam, accepit pro eâ viſionem longè inferiorem, ex quâ tamen ad ipſam, quam volebat, poſſet aliquando peruenire. Iob cum poſt inſignem triumphum, tantam, & tam probatam patientiam largâ remunerandam benedictione cenſeret, prius in multis, & diſtrictis percunctationibus humiliare curauit, & ſic parauit viam benedictioni. De Apoſtolis ſic perorat, *Filij quoque Zebedæi in ſimplicitate cordis ſui ambulantes, magnum aliquid, & ipſi auſi ſunt, ſed ad gradum nihilominus ſunt redacti, per quem fuerat aſcendendum.* Si humiliter te demittis, pes tuus in gradu iam eſt, quo cælum aſcendat. Miniſtret priùs, qui vult poſtea maior eſſe: Chriſtus ab humilitate magis, quàm à creatione commendatus: Repeto Ambroſ. in Pſalm. 118. *Bona humilitas, quæ etiam in Chriſto laudem virtutis inuenit. Hanc in illo plus veneror, quàm creationem.* Paucis interiectis. *Quanta fecit Dominus audeo dicere, non flexi genu, ſed flexi ei, poſtquam ſe humiliauit*, Humilitas magis, quam ſublimitas adoratur. Ad maiora per minora paratur via. Ambroſius Pſalm. 118.

Suadebant diſcipuli Chriſtum vt templum peteret vt ibi ſua pateſceret miraculorum gloria: Renuit ille, inquiens. *Tempus meum nondum aduenit.* ibi egregiè Auguſt. in Gloſſ. ordinariâ *Dabant enim illi conſilium, de conſequendâ gloriâ veluti ſeculariter; & terreno affectu monentes, ne eſſet ignorabilis, & latitaret. Sed Dominus voluit ipſam celſitudinem, per humilitatis viam ſternere.*

Idem Dominus Apoſtolis ſuis ad celſiſſimos thronos deſtinatis, amariſſimum paſſionis calicem propinauit, quia ſtabile firmumque iter humilitate ad honores parabat. Humiliatio tuba eſt, quâ Chriſtus homines ad dignitatum coronidem euocat. *Quoniam*, inquit Bernardus, *rem grandem poſtulare videntur, reprimuntur ſane auſteriori reſponſione, ſed ſanè vtili Oportet namque humiliter ſentire de ſe, nitentem ad altiora: ne dum ſuper ſe attollitur, cadat à ſe, niſi in ſe firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus; & quia niſi humilitatis merito, maxima, minimè obtinentur, propterea, qui prouehendus eſt correptione humiliatur, humilitate meretur. Tu ergo cùm te humiliari videris, habeto id ſignum in bonum, omnino argumentum gratiæ propinquantis: nam ſicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humilia-* Bernard.

tur. Bonum omen: Humilitas veniens è cælo, eſt dignitatis indicium.

Verùm, rationem adiicio, cur omnis Chriſti fami'ia prçcipuè Prçſules oporteat, vt ſint tam humiles. Ex Paulin. Oraculo Prçſul virtutum coronâ laureatus ſedere debet in ſua cathedra, *Oportet enim Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, modeſtū, pudicum, hoſpitalem,*&c. Quippe Præſul non homo infimæ ſortis, paruo contentus cenſu, humili lare, vnus è plebe viuet, ſed vt princeps locuples, ſplendidus, diuitiarum plenus, apud quem non tantummodo virtutes, ſed videatur ibi cæleſti benignitate effuſus virtutum omnium theſaurus. At nullus locuples virtutum cenſus, nullus theſaurus ſine humilitate reperitur. Hæc enim ſecum & attrahit virtutes, & fideliſſimè cuſtodit. Hinc humilitas vt *virtutum theſaurus* à ſanctiſſ. Hipponenſi Epiſcopo Auguſtino laudatur, *Redemptor mi expelle à me ſpiritum ſuperbiæ, & concede propitius theſaurum humilitatis tuæ.* Virtutes cæteræ, ex Auguſtini placito, fulgentes ſunt Margaritæ, humilitas præ cæteris ſola theſaurus eſt.

1.Tim.4. Humilitatē, qui habet, virtutum habet theſaurū.

Auguſtin. 1. medit.cap.1.

Hæc, virtutes omnes hoſpitio accipit; hæc fideliſſimè, & ſecretò fouet. Manſuetudinem in primis, illius veluti cariſſimam ſororem & ab eodem pectore ſugentem vbera. Eleganter Bernard. ait, *Collactaneæ ſunt, humilitas, & manſuetudo. In eo confæderatæ germanius, qui dicebat. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Spes, & fiducia in Deum, virtutes magnæ, ſed depromptæ ex theſauro humilitatis, Mellitiſſimè idem. *Is verò fidelis, qui nec ſibi credit, nec in ſpe ſperat: factus tanquam vas perditum, ſed ſic perdet animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat.* Charitas, & humilitas mutuis ſe fouent obſequiis. Redeat Bernardus, *Super hæc, Quæ de ſociali vitâ, & fraterna dilectione, de bonis operibus, ac feruore ſancto dicta ſunt; humilitatis virtus maxima, maximéque neceſſaria eſt: vt honore præueniamus inuicem. Nec modò priores, ſed & ipſos iuniores ſibi proponat, quæ nimirum humilitatis perfectio eſt, & iuſtitia plenitudo.* Caſtitas ab humilitate deriuat. Pulchrè Gregorius, *Sic elati iuſtâ fuerint retributione feriendi; vt qui ſuperbiendo, ſe hominibus prætulerunt, luxuriando vſque ad iumentorum ſimilitudinem*

Māſuetudo, & humilitas collactanea.

Bern. ſerm. de Virg. ex verbis Apocal.

Fiducia in Deum cum humilitate coniungitur.

Bern. ſerm. de Purific. de ordine, ac modo proceſſion.

Charitas ab humilitate eſt.

Gregor. lib. 27. mor. c. 1.

nem deuoluantur. Et paulò poſt. *Intus videt Deus, quod mentem eleuat, & idcircò permittit foris inualeſcere, quod deponat.* Ergo humilitas eſt, quæ candorem caſtitatis ſeruat. O magnum theſaurum virtutibus plenum Bernard.ſerm. 1. de Natiuit. *Studete humilitati, quæ fundamentum eſt, cuſtóſque virtutum. Sectamini illam, quæ ſola poteſt ſeruare animas veſtras.* Expende quod ſupra ipſe Bernard.ait, *Humilitatis perfectio eſt, & iuſtitiæ plenitudo.* In humilitatis ſtat ſumma virtutũ coronide, hâc cæteras omnes dimetiri poſſumus. S.Auguſt.in Pſal. 130. *Quandiu hîc viuitur, ipſa perfectio eſt humilitas.* Qui humilitate cæteros antecellit, iam ſanctitate ſuperauit. Quotuſquiſque verè humilis, qui virtutibus omnibus non ſit ornatiſſimus? Bernard. *Omnis itaque virtus noſtra, tam longè eſt à virtute, quàm longè fuerit à formâ, quæ eſt humilitas.* Præſul igitur verè humilis, implet Pauli legem, vt ſit irreprehenſibilis, modeſtus, pudicus &c. Omnes fermè virtutes, in vnâ humilitate tenens.

Bern ſerm. 1. de Natiuit.

Perfectio in humilitate conſiſtit.

Bernard.

Auguſt.

Bernard.

Verùm, Epiſcopus, qui ſuperbè, & ambitioſe ad Chriſti ſedes aſcenſum ſuum tentat, ingenti ſui damno experietur ruinam, ab ipſis pulſus ſacrarum infularum ianuis. Cùm enim arctæ ſemitæ, & anguſtæ fores ſint quâ aſcendimus, & quâ intramus ad thronos, vix contendit ſuperbus ad dignitatum faſtigia, ac humilis ianuæ limiti impinget frontem; retrorſum cadens peribit percuſſus lethali ictu. Id eleganter Bernardus, *Eſt autem grande malum, horrendúmque periculum, ſi vel modicè, plus verò te extollas: quemadmodum enim ſi per oſtium tranſeas, cuius ſuperliminare (vt ad intelligentiam loquar) nimiùm baſſum ſit, non nocet quantumcumque te inclinaueris: nocet autem, ſi vel tranſuerſi digiti ſpatio, pluſquã oſtij patitur menſura, erexeris, ita vt impingas, & capite quaſſato collidaris: ſic in animâ non eſt planè timenda quantalibet humiliatio: horrenda autẽ, nimiúmque pauenda, vel minima temerè præſumpta erectio.* Concludit, & rectè. *In nouiſſimo loco recumbendum, & omnibus cedendum.* Eò etiam tendunt Guerrici minæ. *Vos filij Adæ, qui nimis grandes eſtis in oculis veſtris, & in Gigantæam enormitatem, & ſuperbiam excreuiſtis, niſi conuerſi fueritis, effecti ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum*

Superbi à cathedris excludi debẽt, ne cadant.

Bern. ſer. 17. in Cant.

Guerr. ſer. 1. de Natiuit.

calorum. Ego ſum oſtium regni, ait paruulus iſte: niſi incuruetur altitudo virorum, non eos admittet humilitatis ianua. Ideo nimirum conquaſſabit capita in terra multorum: & qui elati accedunt, repulſi, capite illiſo cadent retrorſum. Caſus retrorſum occaſus eſt: non manus, non pes adiumento erit quo ſuum temperet caſum: cadens concidit firmè cadauer. Caueat itaque ſuperbus ab humili, & demiſſæ ianuæ ingreſſu.

Qui humilior, ipſe & dignior.

Quò humilius quis, eo dignius Præſulatum accipit. Chriſtus in terrarum deſcendens Orbem, ſupremum regimen ſuſcepturus; Mundum ingreditur iam ſuper Sion montem ſanctum Rex conſtitutus, vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quis Præſul, vt gigas, humilem Eccleſiæ ianuam intrabit, ad quam Chriſtus nonniſi paruulos vocat?

Humiliari debemus, poſt Deum humiliatum. *Guerric. ibid.*

In ſuperbos, & ambitioſos inuehens Guerricus ait, *Adhuc magnus es in oculis tuis, poſtquam Deus paruulus factus eſt ſub oculis ſuis. Ille ſemetipſum exinaniuit, vt penè videretur eſſe nihil, ſine quo factum eſt nihil, & tu in immenſum inflaris, & extolleris, exiſtimans te aliquid eſſe, cum verè ſis nihil.*

Chriſtus non elatus mundano tumore, ſed humilitate ac Cruce, ad ſublimia euexit Eccleſiam ſuam. Hinc canit illa. *Deus, qui in filij tui humilitate iacentem Mundum ereXiſti.* Iacet ille, vt quomodò erigaris te doceat.

Virgo ad faſtigium cognationis diuinæ elata, à Deo tantum ſecunda, creaturis omnibus præcellens, humili ſemitâ gradiens ad tam excelſum dignitatis thronum ſublata eſt; humilitate enim, veluti itinere complanato, ad Dei parentis Maieſtatem peruenit. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Fecit in me magna qui potens eſt.* Hinc Virgo, tantùm de humilitate penſum habuit, vt ſi quis de hac virtute, vel de puritate dubitare voluiſſet, hanc potiùs quàm illam ſuſtinuiſſet adduci in diſcrimen. Puritatem tunc contegens magis, cum ipſa proderet ſe magis. Purificationis lex, erubeſcebat matrem Virginem interrogare, illam quippe parientem puritatem, quâ partâ, virgineus candor non minuitur, ſed ſacratur. Tamen Virgo ſuſtinuit legem,

Humilitatē plu quā puritatem æſtimauit Beata Virgo.

gem, vt celatâ puritate gliſceret humilitas. D.Thomas, quamuis in ea fuiſſet ſententiâ, quæ opinatur à principio non extinctum in Virgine fomitem, ſed ligatum; tamen vix Virgine enixâ Deum, factâ iam Matre, vt adauctam demonſtaret à partu puritatem, extinctum iam fomitem affirmauit. Etenim quando ſplendidius vibrabat puritatis candor, tunc potiſſimum tegebatur, vt clareſceret magis humilitas. Virgo, vt aliæ matres, nullo facto diſcrimine à cæteris, Templum petit, nè vt mulierdiuinas leges contemnens haberetur. Id totum elegantiſſimè Guerricus, *Quid enim in ea verificandum eſſe potuit, quæ Virgo concepit, Virgo peperit, Virgo permanſit? Immò quæ in ipſo conceptu planè purificata fuit, ſi quid fortè minus puritatis ante habuiſſet? Quid igitur mundanum habuit conceptus iſte, qui ſolus poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Qui fontem Domus Dauid, qui hodie patet, indefeſſéq; ſcatet in ablutionem peccatorum, & menſtruatæ. Suſcepit tamen viator totius puritatis purgationis legitimæ ſpeciem, vt ſimul, & obedientiſſimæ humilitatis virtutem, & Euangelicæ purificationis inſinuaret puritatem.*

D.Thom.

Guerr. ſer. 1. de Purific.

Virgo cur purificari voluerit?

Sacris ac puriſſimis Matris Dei veſtigiis inhæreat Præſul, ſi ambit vt paſtor bonus, non fur, aut mercenarius dignitatis ianuam intrare. Epiſcopus Bracarenſis vir ſingulari præditus virtute, ſic eleganter Prælatos alloquitur, *Quid igitur aliud exemplar ſtatûs veſtri quæritis, ô Paſtores, quàm Dominum Ieſum? Cur putatis iam abrogatum eſſe illud, Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*, &c. *Nulla conſuetudo, nulla præſcriptio poteſt abrogare hunc canonem diuinum. Ponderate verba Lucæ 16. Quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum.* Verbis ſancti Bernardi notationem conſigno, *Nulla igitur ſplendidior gemma in ornatu Pontificis humilitate. Quò enim cæteris celſior, eò humilitate apparet illuſtrior.*

Parenesis ad paſtores vt ſint humiliores.

Epiſcop. Bracar. de morib. prælat. par. 1. cap. 6.

Luc. 16.

Bern. l. 2. de conſid. cap. 6.

CAPVT

Capvt V.

Chriſtiana ſeruitus omni dominio nobilior, ex quo Chriſtus ſeruire incœpit.

Tantvm inter Eccleſiaſticos intereſſe, & mundanos Principes, quantum inter morales, & naturales Philoſophos, non immeritò dixerim; Cum vtraque Philoſophorum turba ad entis, vt aiunt, conſiderationem tantundem conferat; ſed vna exordia rerum, actiones, & quod exiſtit, expendit. Altera finem, metaphoricam (quam dicunt) motionem, ac futura conſiderat. Sic Mundani, ac Eccleſiaſtici Principes reſpiciunt ſe ordine aduerſo. Illi Regali Maieſtate fulgentes frequenti ſtipati famulitio commeant ad munera ſua peragenda. Iſti amiculo induti, paucis, vel ſubſequentibus, vel præeuntibus ſeruulis, ambiunt munera glorioſiſſima implere ſeruili ſchemate & vt noua ſydera, contrarium mundo iter intendere. Id cæleſti oraculo ab ipſo Numine præmonſtratum eſt. *Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, ſed quicumque voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.* Quæ verba illuſtrans Caietanus, dictis rationem adiicit, *Quia magnitudo veſtra erit ad exercendum miniſterium. Magnitudo Mundi eſt ad exercendam poteſtatem.* Hoc mundanæ ac diuinæ diſſidium magnitudinis præclarè ac aureis verbis expreſſit Chryſologus, *Magna relinquere, amare minora, Dei poteſtatis eſt, non eſt cupiditatis humanæ, quia Deus, quæ non ſunt, facit eſſe.* Itaque mundana celſitudo à poteſtate; Eccleſiaſtica à demiſſione, & à ſeruitute pretioſior. Quod ex præcipuis Domini Noſtri, Deiparæ Virginis, aliorúmque ſanctorum geſtis compertum habetur.

Magnitudo Chriſti ad ſeruiendum, Mundi ad imperãdum.

Caietan. hic.

Chryſologus ſerm. 168.

Inter præcipua munera, quæ Numen hominibus Angeliſque præſtat; illud erit quod decretoriâ die implebit, vtramque naturam iudicaturus. Id deſcribens Euangeliſta, vt

Digitized by Google

vt opus Deo dignum indicaret adiicit, quod apparebit Chriſtus in *Maieſtate ſua*. Baſilius affirmat, Iudicis munus ſublime eſſe, & Deo non indignum. *Deos*, inquit, *Iudæorum principes nominauit, quibus iudicandi poteſtas eſſet concredita; ita eos lex ipſa vocat. Dijs tuis, inquit, non maledicas, & Principi populi tui ne detrahas, quoniam verè Deus Iudex eſt; Homines verò, & ipſi, qui adminiſtrationem iudicij adminiſtrârunt, appellati ſunt Dij, tanquam Deum in hâc re imitati* Cur itaque Chriſtus terrarum ac cælorum Orbes iudicaturus, filius hominis, & non Dei indigitatur? Gemina in illo natura eſt. Cur ad duplicem Creaturam iudicandam, vt homo magis, quam vt Deus accedit? *Cùm venerit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ?* Voluit Chriſtus, quod in maieſtate peragit, ſeruili magis, quam regio indumento definire. In habitu vili plus lucet, quam in pretioſo maieſtas Chriſtiana. Rectè Auguſt. *Niſi tamen ipſe, eſſet filius hominis propter formam ſerui, quam accepit, qui eſt filius Dei, propter Dei formam, in qua eſt, non diceret Apoſtolus Paulus de Principibus huius ſeculi. Si enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent; ex formâ enim ſerui crucifixus eſt; talis enim erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Nam ecce diximus, quia ſecundum id, quod Deus glorificat ſuos, ſecundùm hoc vtique, quod Dominus gloriæ eſt, & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt, non ex virtute Diuinitatis, ſed in infirmitate carnis: ſicut dicimus, quia ſecundùm id, quod Deus iudicat, &c. hoc eſt ex poteſtate Diuinâ, non humanâ, & tamen ipſe homo iudicaturus eſt: ſicut Dominus gloriæ crucifixus eſt: ità enim apertè ait. Cùm venerit filius hominis in gloria ſua.* Præclarè Auguſtinus ait Ex poteſtate Diuinâ; ideſt Numen formâ ſeruili adornatum decretoriâ die, in Angelum, ac in hominem vibrabit nouiſſimam iram. Rectè Caietanus, *Magnitudo Chriſtiana eſt ad exercendum miniſterium.* Tunc enim magni ſumus, quando vt ſerui miniſtramus.

Baſilius in Pſalm. 81.

Cur in humana natura iudicaturus ſit Chriſtus?

Philipp. 4.

Auguſt. lib. 1. *de Trinit.*

Non minus paruit Chriſti magnificentia in procænio glorioſiſſimo parando, & in myſtico, ac ſacratiſſimo porrigendo pane, quippè vt Chriſtus mortalibus tale appo- *Ioan.* 17.

Inſtitutio Euchariſtiæ, in ſeruili habitu ob humilitatem.

neret epulum, *Pater omnia dedit illi in manus.* Miraculis penè infinitis in tam arcano cibo latentibus; At quonam habitu, quauè actione adornatus, talia patrat? linteo, & pedum lotione: linteo, vt ſeruorum indumentum; lotione pedum, vt actionem ſeruilem, eámque ad infimæ ſortis homines pertinentem oſtentaret. His inſulis laureatus, ad Sanctiſſimi ferculi inſtitutionem proceſſit. Proclus ait, *Diſcipulorum pedes, vt expeditos, promptóſque redderet ad curſum, in ſeruili ſchemate lauit:* Ad linteum alluſio quo præcinctus, diſcipulorum pedes lauit, nobiliſſimum munus ſeruili ſchemate honeſtans magis. Mos erat ſeruis, proprijs veſtimentis poſitis, ſumere linteum. Quò etiam Seneca alluſit, *Conuiuia mehercle eorum, non poſuerim inter vacantia tempora: cùm videam, quàm ſollicitè argentum ordinant: quàm diligentes exoletorum ſuorum tunicas ſuccingant: quantâ diligentiâ, ſigno dato glabri ad miniſteria diſcurrant.* Miniſterio habitúque ſeruili ornatur auctor Sacramenti mirabilis vt demonſtraret feciſſe magna. Quia: *Magnitudo veſtra in exercendo miniſterio.*

Proclus orat. 10.

Senec. lib. de benef. c. 12.

Gloriā præbet Deus in ſeruili habitu.

Cæterum ſi ex his, quæ Chriſtus ſanctiſſimè in terris geſſit, ad ea aſcendamus, quæ in cælis, vt pote in aula Princeps, ſplendidiſſimè agit, & ad conuiuiū, vbi Numen cibus non velatus ſub panis, & vini ſpecie, ſed reuelatus & beans, comedentes. Quo pacto diſpenſat cibaria diuina architriclinus. Profectò vt ſeruus. Lucas auguſtiſſimam gloriæ cæleſtis cœnam deſcribens ait de Chriſto Rege, *Tranſiens miniſtrabat illis.* Metaphorâ ducta à ſeruis, hâc, illácque per conclaue diſcurrentibus, ne quid deſideraretur conuiuis. Id obſeruauit Caietanus, *Miniſtrare tranſeunter dicitur, ad differentiam fixorum ad miniſtrandum: Deſcribitur enim Dominus, tanquam ſuper intendens miniſterio, quod fit tranſeundo de menſâ ad menſam, ne aliquid alicui deſit, Quantum verò ad ſenſum internum, ſignificatur æternum conuiuium, quo diſcumbent electi, ad quod ipſe Ieſus ſe præcinxit immortalitatis corporalis gloriâ, & ſuper intendens miniſtrat omnibus beatitudinem.*

Luc. 10.

Caietanus.

Heu! Deus homini miniſtrat id ipſum admirationi magno

gno Chryſologo fuit. *Diſcumbenti homini Deus adſtat! & adſtat in cæleſtibus: Epulanti ſeruo, ſeruit Dominus, & ſeruit accinctus. Pueris ſuis miniſterium facit Chriſtus, & facit in Patris iam gloriâ conſtitutus.* Paucis interiectis addit, *Qui tibi in terra lauando pedes, extremum repræſentauit obſequium, & promiſit in cæleſtibus nouiſſimam ſeruitutem, ille in Cæleſtibus parat conuiuium ſe miniſtro.* Cæterum non mirabitur talia obſequia qui ſolemnem aulæ cæleſtis morem nouit; ibi ſeruitus, dominio nobilior eſt. Quia *Magnitudo Mundi eſt ad exercendam poteſtatem: Magnitudo veſtra eſt ad exercendum miniſterium.* Concludo, quæ de Domino Noſtro diximus, aureâ, & cedro digniſſimâ Doctoris Angelici ſententiâ. *Deus Omnipotens, ſingulis ſanctiſque animabus in tantum ſe ſubijcit, quaſi ſit ſeruus emptitius ſingulorum, & quilibet ipſorum ſit Deus ſuus. Ad hoc innuendum dixit. Tranſiens miniſtrabat illis: & Pſal. 81. Ego dixi Dij eſtis. Summè perfectus Deus ſibi complebit, quod docuit. Quantò maior es, humilia te in omnibus: qui quamuis præſit omnibus dignitate, & Diuinâ maieſtate, omnibus tamen ſubijcitur humilitate.* Concinit D. Thom. Guerric. Abbas, expendens Pauli oraculũ, *Deus cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Affirmat neminem ſeruorum tam ſedulò, tam fideliter ſui Domini obijſſe munera; vt Chriſtus hominis. Impigrè euolans ad data imperia in cunctis, quorum indiget. *Seruiſti nos tepidè, quia exultaſti vt gigas ad currendam viam obedientiæ, ſeruus eſt conuiualis: Si eſuris, aut ſitis, & ad manum fortè nil melius habes, nec alter tibi vitulus æquè ſaginarius tibi præſto eſt; ecce ego paratus immolari, vt carnes meas comedas, & ſanguinem bibas.* Ne ſuſpiceris conuerſum in cibum ſeruum, periiſſe. Idem Guerr. *Ne verearis ex morte ſerui, damna ſeruitij eius pati; etiam comeſtus, & bibitus, manebo tibi integer, & viuus, ſeruiámque vt prius.* Si infirmaris, adeſt, vt tibi ægroto, ex ſanguine ſuo, medicamina paret. *Si infirmaris, & mori times, ego moriar pro te, vt de ſanguine meo tibi conficias medicamina vitæ* Si audet quis in tuũ caput aliquid moliri, pro te erit ipſe victima ſuccedanea. *Dorſum poſuit ad flagella, & plagis vapulauit non paucis.* Quid

Deũ fieri in patria ſeruũ, mirandum valdè!

Chryſ. ſer. 24.

Deus in cælo ſe gerit, vt humilis, hominis ſeruus.

D. Thom. opuſcul. 63.

Pſalm. 81.

Guerr. ſer. 1. in ram. palm.

Digitized by Google

plura? Muniis domeſticis ſtrenuè vnus ille ſufficit, vt tibi in omnibus morem gerat. *Te recumbente, ego miniſtrabo: Ego tibi pedes lauabo. Tu quieſce, ego languores tuos feram, & infirmitates portabo. Vtere me, vt libet in omni neceſſitate tuâ, non modo vt ſeruo tuo, ſed vt iumento tuo.* Iumentum, vel bouem, vicariam ſeruitutem præſtare in pauper- *Ariſt. 3. Eth. cap. 2.* culâ domo affirmauit Ariſtoteles. Tandem ſi ex ſeruo pretium amas, vt tibi ſeni conditorium adornes. Vende mancipium, triginta non deerunt argentei pretium ſepulturæ tuæ ſufficiens. *Si vile quidem Mancipium videor, ſed ſi noctu, & clanculò diſtrahar quaſi res furtiua, & ſi ab amariſſimis Iudæorum Sacerdotibus emar, attamen ſaltem hoc pretio mei, poterit emi ſepultura. Tandem dicit hic ſeruus. Quid potui facere, & non feci? Benè omnia fecit, clamat qui eius facta obſeruat.* Hem! quanta in Deo humilitas, quanta in homine ſuperbia! O digniſſimum ſeruitutis trophæum! Quis non ſeruire ambiat? Quis talibus hærens veſti- *Bernardus ſerm. 160.* giis, dominium non faſtidiat? Meritò ait Bernardus: *Magna humilitatis virtus, cui etiam Deitatis Maieſtas tam facilè ſe inclinat.* Rectè igitur, magnitudinem, quam *Origenes.* mundani à poteſtate, Cœlites à ſeruitute metiuntur, Origenes affirmare auſus eſt, maiorem nobis eluxiſſe diuinæ bonitatis præſtantiam cùm Deus factus homo formam ſeruilem aſſumpſit; quam cum ipſi ſummo parenti æqualem ſe eſſe non rapinam arbitratus eſt, eò trahens Paulinam ſententiam. *Qui cùm in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Audendum eſt dicere*, ait, *maiorem, diuiniorémque bonitatem Chriſti apparere, quando humilem præbuit ſeipſum, factus obediens vſque ad mortem, quàm cum rapinam arbitratus eſſet, eſſe ſe æqualem Deo.*

Demum, dignum Deo opus miſericordia eſt. Decantatiſſimum eſt oraculum. *Deus, cui proprium eſt miſereri ſem-* *Chryſologus ſerm. 160.* *per, & parcere:* hanc Chriſtus ſeruiens perhibet. Eleganter, Chriſtus miſericordiæ baiulus. & acutè Chryſolog. *Neſcit laſſeſcere baiulus miſericordiæ, miſericordiæ pietatis vector.* Baiulat miſericordiam, vt ſeruilem oſtentet in tanto opere perſonam. Baiulus iumenti vicarius

us eſt : Miſericordiam portat, qui vt ſubueniret miſe-s fert alaphas, ſputa, flagella, vulnera, crucem, mor-em ipſam. Miſericordiæ baiulus, quia meritam à no-is crucem ipſe baiulauit. *Vtere Chriſto, vt libet in omni eceſſitate tuâ, non modò, vt ſeruo tuo, ſed vt iumento uo.*

Ad hoc Principis ingenium, & ad aulæ morem, quid nirum ſi componatur Angelorum Regina, & cæteri ma-gnæ illius Regiæ Proceres?

Beatiſſima Virgo cùm ſurgit ad cæleſte faſtigium, Dei effecta Parens, tunc habitu ſeruili ſuccincta, verbis, factiſ-que ſe ſeruam exhibens, ad montana pergit Eliſabethæ miniſtratura. Rectè Ambroſius. *Vide humilitatem, vide de-uotionem, ancillam ſe dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt.* Et cùm illo Bernardus. *Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honori-bus, inſoleſcere gloriâ neſcit? Mater Dei eligitur, & Ancillam ſe nominat. Non mediocris re verâ humilitatis inſigne, nec obla-tâ tantâ gloriâ, obliuiſci humilitatem. Magna prorſus, & rara virtus humilitas honorata.* Hâc ratione in præclaris actionibus ſanctiſſimi viri honorem ambière ſeruitutis. Tunc enim *Magna, & prorſus rara virtus, humilitas hono-rata.* Meritò Bernardinus Senenſis, vt dignitate, primam à Filio recenſet Matrem, ita & humilitate *Sicut nulla crea-tura poſt Filium tantam aſcendit in gratia dignitatem: ſic nec deſcendit in abyſſum humilitatis profundum.* Tanta humilitas in Virgine vt vix eſſet cognita Deo. Ad quẽ ſenſum idem Sanctus ſacra verba flectit. *Abyſſum terræ penetraui.* Hinc Beatiſſima Virgo deſcendendo, aſcendit, & ſeruiendo dominatur. Cælo hæc, non Mundo conueniunt. *Quia ma-gnitudo Mundi eſt ad exercendam poteſtatem: magnitudo ve-ſtra ad exercendum miniſterium:*

Maria in maiori dignitate ſua, humilior geſtit apparere.

Ambroſius in Luc. cap. 1. Bern. hom 4. ſuper miſſus eſt.

Virgo dignitate, & humilitate prima à Filio.

Bernard. Sen. h. m 2 ſer. 51. art. 1. ad 2.

Virginis humilitas abyſſalis,

Celſitudo itaque in humilitate, imperium in ſeruitute ſtat firmum, tunc enim nobiliùs homo dominatur, cum ei *nulla dominatur iniquitas.* Id perfecit Virgo ſupergreſſa na-turæ confinia, & ſine labe, quia omnium humillima. Vt nunquam peccatum à ſuperbia diſiungitur, ita abſque ipſa

In humilitate celſitudo, in dominio ſeruitus reperitur.

nullibi reperitur. Communis Theologorum ſententia, Virginis puritatem ab omni labe, à maternitate deriuat. Dicam ipſe, emanâſſe primum ab humilitate, à quâ & maternitas profluit. Id Sanctiſſima mulier Brigitta conteſtata eſt. *In omnibus, humilitate inexcogitabili iugiter ſeipſam reſpexit, quod certiſſimè Dei filio ſic placuit, quod ex eius corpore humillimo, venerabile ſuum corpus dignatus eſt ſumere.* Expende, Verbum diuinum, carnem, ex ſubmiſſiſſimo, quamuis nobiliſſimo corpore Mariæ Virginis, eo potiſſimum momento accepiſſe, quo Virginis ad humilitatem cor pronum, ea protulit verba, *Ecce ancilla Domini.* Tunc perfectiſſimè compactum emerſit diuinum corpuſculum; tunc gratiâ, & naturâ vrgente, humillimus omnium clamat Chriſtus: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Tunc etiam Chriſto in humiles inſinuata propenſio. Aurea Paulini verba, *Omnis anima fidelis, ex Deo eſt: & humilis corde, cor Chriſti eſt.* Peroro, cum Bernardino Senenſi in Marianæ humilitatis laudem, qui Virginem ſic loquentem inducit, *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, propterea dignatus eſt, vt efficiar Dei Mater.*

Humilitas impeccabilitatis eſt fundamentum. *S.Brigit.c.2.* — Incarnatus Deus ex humilitate. — *Paulin. epiſt. 12. ad Seuer.* — Virgo mater Dei quia humilis. — *Bern. Senenſ. ſerm. de ſtam. ſer. 11.*

Poſt hominum, Angelorúmque Reginam recenſeo, inter primarios cæleſtis regni Proceres, Apoſtolum Petrum, cui tunc Eccleſiæ militantis regimen demandatum, cùm ad id indignum ſe putaret; cùm enim copioſam, & omnino ſupra naturæ leges, piſcium capturam inſpiceret, id totum miraculo tribuens, ad Chriſti pedes prouoluens ſe in illa prorumpit verba, *Exi à me Domine, quia homo peccator ego ſum.* Petro itaque tam demiſsè ad Chriſti pedes accidenti, totius gregis Chriſtiani cura demandata eſt. Hùc enim tendit illatiua particula, *Ex hoc eris homines capiens.* Ab humilitatis merito, agnoſce ſupremi Præſulatus infulas Petre. Ita Dionyſius Carthuſianus, *Ex hoc, id eſt, huius ſtuporis, & humilitatis merito eris capiens homines.* Igitur homines, ad Eccleſiæ vnitatem, veluti ad ſagenam piſces humilitas congregauit. Petro poſt trinam amoris confeſſionem, Eccleſiaſtici gregis Paſtori deſignato,

Luc. 5. — *Carthuſ.* — Amoris & humilitatis coniunctio.

ſignato, humilitas tribuit dignitatis meritum. Iure itaque aulæ diuinæ Proceres ex curiæ ingenio, ſeruire malunt, quàm dominari. *Quia magnitudo ſaculi eſt ad exercendam poteſtatem : magnitudo veſtra ad exercendum miniſterium.* Rom.5.

Ab Apoſtolis ad Martyres tranſeo : tunc illi miraculis cohoneſtati, tunc cæleſtis Curiæ candidati : cum ſordidis induti veſtibus ferrum iugulo, collis gladius immineret; ſic inter magnos cæleſtis aulæ Principes annumerantur, ad miracula facienda inſinuati; miſſi ad illos aduolant Angeli. Numen ipſum occurrit cæleſtem Patriam intraturis. Perſpicuum hoc in Stephano fuit, cui inter crepitantium lapidum turbinem, aperitur cælum, fermè illum humaniſſimè accepturus Ieſus ſtans apparet. Quis igitur non maximi faciet ſchemata ſeruilia? Agatha lectiſſima virgo, Quintiano his verbis exprobranti ſeruitutem. *Non te pudet nobili genere natam, humilem, & ſeruilem Chriſtianorum vitam agere?* Reſpondit, *Multò præſtantior eſt Chriſtiana humilitas, & ſeruitus, Regum opibus, ac ſuperbiâ.* O reſponſum æternitate dignum! Non dedignata eſt nobiliſſima fœmina ſeruitutem, modò oſtenderet illam ipſis Regum opibus, & dominio, præſtantiorem. Optimè quidem. Nam, *Magnitudo Chriſtiana eſt ad exhibendum miniſterium.*

Martyres honorati magis à Deo fuere, cum viliores apparuerunt.

Hanc generis huius orationem ſic claudo. Humilitatem, & ſeruitutem Chriſtianis omnibus, ne dum fore vtilem, ſed neceſſariam, quia ſi beatitudo peccatoribus à pœnitentiâ, eadem ab humilitate deriuat, iuſtis. Vgo Carenſis verba Iſaiæ 48. *Manus mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt calos*, ad myſticum ſenſum flectens ait : *Ecce Dominus terrenis, id eſt peccatoribus, ponit fundamentum per pœnitentiam. Sed calis, id eſt caleſtibus ponit menſuram per humilitatem.* Ad Architectonicam artem alluſio eſt, quæ laxa exigit ſpatia, vt Palatia magnificentiſſimè conſtruantur. Dominus, humilitatem in homine iubet, vt vaſtiſsima iaciat diuina

Iuſti per humilitatem gloriam aſſequuntur.

Iſai.48. Vgo Card.

diuinarum ædium fundamenta. Rectè ſanctus Gregorius Pontifex: *Qui magnam extruere fabricam molitur, de fundamento priùs cogitat humilitatis.* Spatia nulla virtuti ſuperſunt, quæ non illi ab humilitate tribuantur. Meritò cæleſtis aula magnitudinem ſacram, à ſeruitute, non à dominio metitur.

Humilitas ſpatiū vaſtū ampliſſimi cæleſtis Palatij. *Gregor. hom. in breuia.*

Humilitas homini Chriſtiano verum nobilitatis decus attribuit. Baſilius Seleucienſis ait, *Virtutibus omnibus humilitatis ornamentum conuenit: ea comite continentia in admiratione eſt, & fides fit amabilior, iuſtitia purgatior, & verior miſericordiæ fructus, & pœnitentia tunc creditur, quando cum humilitate coniugata eſt.* Eò alluſit etiam Bernardus, iubens virtutes omnes aſpergendas ſancto humilitatis puluere, vt ſponſæ cubiculum inhalaret ſuauiſsimo odore. *Continentia myrrha, orationis thus, & in puluere pigmentario omnis humilis conſcientiæ virtus.*

Baſil. Seleuc. orat. 29.

Bern. ſer. 15. in Cant.

In opibus, & potentia, laruatus, & commentitius honor, in humilitate verus, ac firmus. Variis exemplis id præclarè probauit Baſilius de ſancto Patriarcha Abrahamo hæc fatus, *Congreſſa igitur aliquando cum Deo creatura colloquebatur, & viciſſim ab vtriſque ſine honoris diſcrimine ferebatur, ac cernere erat, rem inuſitatam. Linguam è luto, auſam cæleſtia loqui, & Deum impigrè reſpondentem homini terreno.*

Baſilius. Abrahā honoratus, quia humilis.

Id totum Baſilius humilitati tribuit: *Hæc parta ab humilitate lucra, homines in altum euehunt, & Deo perſuadent, vt verba cum hominibus faciat. Quando igitur Abraham ſuo illud ſermoni prætexuit. Sum puluis & cinis, tunc naturæ agnitione, naturæ terminos eſt meritò ſupergreſſus.* Firmat idem exemplo Domini noſtri, Moyſis, & Sanctorum. Perorat tandem, expendens Matthæi oraculum. *Beati pauperes ſpiritu. His, qui morum faſtum oderunt, fructum eiuſmodi paupertatis, cæli diuitias pollicitus.*

Matth. 5.

Quò Cyprianus alludit, Prouerb. premens verba, *Eſt quaſi Diues nihil habens, & eſt quaſi pauper, cùm in multis*

Veræ, & fallaces diuitiæ quæ ſint.

Digitized by Google

multis diuitÿs ſit. Quaſi pauper ergo in multis diuitÿs, inquit, eſt diues humilis ſpiritu. Nobilis ergo inopia, mentis humilitas, & inepta diuitia ſunt animorum enormitates. Seruitus dignitati non derogat, nobilis inopia, mentis humilitas: dominium ac diuitiæ aduerſantur cæleſti regimini, quia ineptæ ſunt animorum enormitates. Verum quia hæc cataſtrophe mundanis, ardua, ac difficilis; Age, tempus expendamus quo ſeruitus euecta ad cacumen dignitatis, ipſam dominantem feliciſsimè eluſit. *Prouerb. 13. Cyprianus de abuſ. ſeculi.*

Cùm Deus homo factus, ſeruire incœpit; tunc honoribus maximis ſeruitus cumulata, diuinum aliquid lucrata eſt. Chryſologus, *Quid eſt magis tremendum, quòd ipſe in veſtram naſcitur ſeruitutem, aut quòd vos ſibi gignat in liberos? Quòd ſuſcipit paupertatem veſtram, aut quòd vos ſibi faciat hæredes, ſui vnici cohæredes? Eſt vtique terribiliùs, quòd terra transfertur in cælum: Homo deitate mutatus, ſeruitutis ſors dominationis iura ſortitur.* O auream perorationem, & Chryſologo dignam! Ex Deo hauſit ſeruitus dominationis iura. Seruiente Deo, deſpexit ſeruitus imperij coronidem, irriſit faſces, & purpuram. Ipſa inſtrumenta ſeruitutis, momento quo Deum attigêre, adornata ſunt in pompam triumphi. Crucem, olim ſeruorum infame patibulum, inuerſo ordine Petrus aſcendit, ex Chriſti enim amplexu triumphalis currus euaſerat. Acutè Auguſtinus de Petro loquens, *In illâ Cruce, imitari metuens ſacrificium Redemptoris, capite in terram demergi elegit. O virtus humilitatis ingenita! honorari etiam ſupplicij genere pertimeſcit; & qui non recuſat Domini tormenta patibuli, ſimilitudinem expaueſcit triumphi.* Crux ſeruorum deſignata ſupplicium, à Chriſti membris decorem hauſit, facta eſt character Chriſtianæ dignitatis. Gregorius ait, *Summa viuendi ars eſt, culmen tenere, & gloriam ſpernere.* Pontifex termaximus qui ad totius Eccleſiæ clauum ſedet, vt om-

Quando nobilitas hæc cōparata ſeruituti, dominio præſtaret, & præcelleret.

Chryſologus ſerm. 67.

Idem.

Gregorius.

nium ſe demonſtret Principem, ſeruum ſeruorum omnium ſe profitetur, vt hunc primum gradum ad maximum dominium oſtendat.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE
ORDINATA,
ET SECVNDARIA
Chriſti familia.

D 2 Indicu

Digitized by Google

Indiculus Capitum huius libri.

CAP. I. *Quanta ſit Sacerdotis dignitas, & quis ſit illi in Chriſti familia locus.*

CAP. II. *De reliqua, & ordinata domus Dei familia.*

CAP. III. *Quantus decor à Clericis Regularibus accedat Chriſti familia.*

CAP. IV. *Religioſorum familia pars præcipua ampliſſimæ Chriſti domus.*

CAP. V. *Virginum Chorus, quo pacto augeat, & ornet Chriſti familiam?*

CAP. VI. *Sacra doctrina, quàm neceſſaria Chriſti familia, & à quonam fonte haurienda?*

CAP. VII. *Abſolutiſſima Doctoris ſacri Icon in D. Thom. repræſentata.*

LIBER

LIBER SECVNDVS,

DE ORDINATA, & ſecundaria Chriſti familia.

CAPVT PRIMVM.

Quanta ſit Sacerdotis dignitas; & quis ſit illi in Chriſti familia locus.

SACERDOTIS dignitas ſumma eſt (vt ex hac enarrare incipiam Chriſti familiæ maieſtatem) in veri Chriſti corporis poteſtate, ac in ſacra, & panaria ciſtula Epiſcopis pares: in myſtici tamen, ac in aperiendis Cæli foribus longè illis inferiores; Paſtoribus enim præcipuè Dominici gregis cura demandata eſt: Cæterùm presbyteri Chriſti familiam mirum quantùm, & numero, & decore augent. In his, vt aiebat ſanctus Ambroſius, *Nil plebeium reperitur, nil populare, nil commune cum ſtudio, vſu, ac moribus inconditæ multitudinis; ſobriam à turbis grauitatem, certam vitam & ſingulare pondus dignitas ſibi vendicat Sacerdotalis.* Quàm concinnè S. Ambroſius aureo ſuo penicillo, quis eſſe debeat Sacerdos picturauit. Plebeios exhorrere mores decet, quos dignitas tanta per varios gradus, ordinéſque ad faſtigium ſubuexit diuinum. Tanta maieſtas in Chriſti ſacerdote refulget, vt præ illâ palleſcat purpura regalis, & ſubmiſſo genu, quem Chriſtus chara-

Sacerdotes Epiſcopis quo pacto inferiores, & pares.

S. Ambroſius de Sacerd. Quale pondus ſibi vendicat dignitas ſacerdotalis.

Palleſcit purpura regalis præ dignitate Sacerdotis.

Digitized by Google

Seuer. Sulp. in vita S. Martin. cap. 23.

ſtere ſuo adornauit, adoret. Hinc à Turonenſium Præſule Martino per ſummum honorem, Sacerdoti, non Imperatori, calix, vel in ipſo regali procenio propinatus eſt, vt ex eo quantum Sacerdotalis dignitas Regiæ excelleret, omnibus foret exploratiſſimum. Rectè Chryſoſtomus affirmat, *Sacerdotium eſſe ipſo etiam regio Principatu venerabilius.* Concinit de eadem dignitate Ambroſius, *Si Regum fulgori compares & Principum diademati, longè erit inferius, quaſi plumbi metallum ad auri fulgorem comparatum. Quippè cùm videas Regum colla, ac Principum ſubmitti genibus Sacerdotum, oſculatis eorum dextris, orationibus eorum ſe credunt communiri.* Inconditam multitudinem meritò ſtomachatur qui ad condiendum Chriſtianum orbem ſale ſuo, à Numine datus eſt terris. Sobria grauitas, ſeria vita, ſingulare pondus ab eo exigitur, à quo ore ſacro, verbis diuinis Chriſti corpus efficitur, cuius ſanctam vocem audit, & obaudit Omnipotens, cuius veneranda manus Deum tenet, porrigit, diſpenſat. Quamobrem egregiè Ioannes Apoſtolus, altè diuinæ pondera dignitatis expendens præcepit, vt ſacerdotem pedem è ſacrario efferentem ſacra facturum, miniſter præcederet, qui grandi, & clarâ voce detonaret.

Ambroſius de dign. Sacerd.

In liturgia Ioan. Apoſt. in Bibl. PP.

Sileat omnis mortalis, & humilis caro, quia egreditur Rex Regum, & Dominus dominantium, & Angelorum chori antecedunt. Meritò S. Ioannes Chryſoſtomus illum numerandum in terris negat, ad cuius voluntatem cæleſtes fores clauduntur, & recluduntur; quippè terram incolens dominatur cælo: *Sacerdotium in terra peragitur, ſed in cælorum aciem, claſſémque reponendum eſt:* liberè ſic ille; ad quem ſancto Nilo teſte, ſacris operantem, *delapſæ è cælo mentes, ſtolis indutæ ſplendidiſſimis, nudis pedibus, intentis oculis, pronè altari magno cum ſilentio, & veneratione circumſtabant.* Gratulor humanę naturæ, quod diuinâ ſuffragante gratiâ illam nacta eſt dignitatem, quæ ex Ephrem Syri oraculo *virtutibus incorporeis coæquatur.* Cæterùm inſpiciamus ſedulò ex eiuſdem ſancti monitis locupletem hunc ſacerdotis theſaurum: qui tot virtutum margaritis, tot diuitiis cæleſtibus, tot meritis copioſè abundat, vt cùm hæc conſiderem, non poſſum, quin cum eodem ſancto voce grandi exclamem:

Io. Chryſoſt. de Sacerd. Sacerdotium quamuis in terra peragitur, reponendum tamen in cælo.

S. Nilus affirmat Angelos aſſiſtentes Ioãni Chryſoſtomo celebranti.

mem: *Excedit quidem intellectum, & orationem meam, omnémque cogitationem donum altitudinis dignitatis ſacerdotalis; & ſicut arbitror, hoc eſt, quod Paulus, quaſi in ſtuporem mentis actus, innuit exclamans. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei incomprehenſibiles!* (id adiecit ſupra vulgatam) *quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!* Pulchrè altitudinem diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei deliteſcentem in hac dignitate affirmat Ephrem Syrus. Deus enim ignorare illum dicitur, in quem effundere gratias dedignatur. Neſcit fatuas virgines Numen, quas furor ad olei adegit inopiam. Opulenta eſt notio diuina: diuitiis cumulat quos cognoſcit. Cæterum in huiuſcemodi dignitate tot bona, tot arcana, tot ſacramenta, tot miracula reperiuntur, vt in illâ omnino altitudo diuitiarum, ſapientiæ, & ſcientiæ Dei eluceſcat. Cuncta, quæ Pater in manu filij patriâ fermè prodigalitate poſuit, ipſe in hominis ſinum pari liberalitate expoſuit, vt nimirum Dei vicarius in opere diuino foret, & ſacro imperio accedente perennaret homo, quod Chriſtus ſanctiſſimè inceperat. *Inueſtigabiles viæ eius.* Quis ſemitas poterit veſtigare, quibus Deus ad terras, & in terris toties vel adducitur, vel producitur? *Inueſtigabiles viæ.* ſi egreſſum, ſi regreſſum conſideres, quà perueniat ad mortales, quà redeat in Cælum, quà pateat ad hominum pectora; quà gratiam in mortalium viſceribus diffundat, quà ſeipſum quantus eſt Deus homo in ſinum hominis ſub panis, & vini ſpeciebus effundat. Hæ ſemitæ prorſus inueſtigabiles ſunt. Verum & verba, quæ Ephrem adiicit, digniſſima cenſeo, quæ ſeriò expendantur, *Palmes, & frumentum ſunt velut pediſſequa; at ſacerdocium eſt natura liberum.* Seruiunt hæc elementa Sacerdoti, ad eius nutum accedunt, & recedunt, ductu illius vel deflectunt in terras, vel enituntur in Cælum. Intueamur mirabilem pediſſequarum ambitum; Palmitis nimirum, & frumenti. Occidit frumenti granulum, & in terrâ marceſcit, terræ tributum pendens, oritur, è tellure erumpens, herbeſcit ſeges, repullulat, exit in ſpicam, multiplicatur in grana, & ex vno prodeunt plura: hæc pediſſequa inueſtigabiles naturæ ſemitas felicibus veſtigiis emetitur:

De Sacerdotis dignitatẽ, explicat S. Ephrẽ Syrus. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.

Quot bona celantur in dignitate ſacerdotali.

Quomodo inueſtigabiles Dei viæ ſint in Sacerdote.

Palmes & frumentum, quomodo miniſtræ Sacerdotum.

titur:

Digitized by Google

Gradus, quo fruméti granulũ ad culmen honorũ gradiatur,

titur: multiplicatis granis accedente humanâ induſtriâ conficitur panis: adoleſcit hæc pediſſequa, & idonea eſt, quæ Sacerdotis ſeruituti deputetur; vt per nobiliores, ac ſublimiores gradiatur vias. Seruire cum incipit, & verba imperantis audire, calcat naturam, quam vt vilem aſpernatur, ad gratiæ faſtigium euolat, efficitur Sacramentum, non ampliùs hominum, ſed Angelorum euadit panis. Ad maiora contendit granulum famulans ſacerdoti, hypoſtaticam vnionem attingit, caro Chriſti factus. Per eoſdem naturæ, gratiæ, & vnionis hypoſtaticæ gradus incedit & vuæ botrus. Macte virtute, pediſſequæ, per quas nobiles ſcalas vos ſacerdos adduxit, ſub ſpecie veſtri Deum, naturæ, gratiæ, vnioniſque hypoſtaticæ auctorem agnoſco, in vobis quantùm polleat diuina Omnipotentia, Charitas, ſcientia, exploratum habeo, adeò in vno frumenti granulo innoteſcit magnitudo diuina, vt exclamare cum Hebræo Rege poſſim. *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius?* Sub vnius granuli ſpecie, Auctorem naturæ, gratiæ, vnionis hypoſtaticæ: Chriſti carnem, ſanguinem, animam, Verbum, diuinitatem, Patrem, Spiritum ſanctum, flexo genu adoro. Nil talium pediſſequarum dominis laudis adiicere audeo, cum tam magna de eorum ſeruulis dixerim. Miror dignitatem Sacerdotum, tam nobiles qui nacti pediſſequas, quæ inueſtigabiles vias ad Sacerdotis iuſſa explorare queant. Nunc ad Sacerdotum ſchemata, ad veſtes, ad nomina, quæ tantam ambiunt dignitatem deſcendam calamo.

Per eoſdem graditur, & vitis.

*Pſalm.*91.

Deus ſub vno fruméti grano cognoſci poteſt auctor naturæ, gratiæ, & vnionis.

Intueor igitur ſacras veſtes, quas venerari debeo, dum ſacro oleo aſperſas in Aaron lego. De his ſanctus Dauid: *Sicut vnguentum, quod deſcendit in oram veſtimenti eius.* Has odoratas in Iacob reminiſcor, qui ob earum fragrantiam Iſaacum ſenſit, ac diuinauit primogenitum, & ſacerdotem. Hæc ſacerdotalia indumenta non modò odori, fragrantiæ, & ſuauitati mortalibus fuêre, ſed ipſi Numini venerationi, vt aduertit Rex Hebræus, qui cùm in magno vitæ diſcrimine eſſet (ad necem enim à Saule quærebatur) & Ceilæ ſe abdidiſſet, dubitans ne illos experiretur hoſtes, apud quos hoſpes erat: ad hos timores vt abſconditus humani

Veſtes in Sacerdotibus ſacræ, quia vnctæ ſacro oleo.

*Pſalm.*132.

Primogeniti olim Sacerdotes fragrantibus, & odoratis veſtibus induti.

mani pectoris reſeraret latebras. Ephod ſacerdotale applicandum iubet, exiſtimans ad tantæ lucis conſpectum, nil obſcurum, vel tenebroſum fore ipſum Deum illuſtrans omnia, affuturum, vbi ſacerdotale adhiberetur indumentum: nec fallitur: ad ſacram veſtem proditio ſtatim prodiit, feliciter hac luce obſcuro hoſtium aſtus eluſit, omnia reuelante Deo cognita. Præclarè Abulenſis, petitionem expendens, quâ Deum pro ſuo capite ſupplex Propheta orabat: *Loquebatur*, ait, *Dauid ad Deum tanquam eſſet præſens, qui nulli loco abeſt, cum ſit infinitus, ibi tamen ſpeciali modo erat propter præſentiam Ephot quod erat ſacrum, & Deus, illo præſente, reſpondebat. Si in figurâ obſeruantia tanta*, ait Ambroſius, *quid in veritate?* Adiice, ſi in veteri lege indumenta ſacra alliciebant Deum, vt fauens adeſſet oranti, quid in nouâ facturus erit. Adde, quod in veteri etiam lege, ſacra indumenta nequis ſcinderet quolibet iræ, vel doloris impetu percitus, lege diuinâ præcautum erat, vbi veteres conſuebant prophanas veſtes ad dolorem maximum, ad iras, ad alias animi perturbationes demonſtrandas in diuerſas partes lacerare, ſacra tamen attingere omninò piaculum. Inter multa Caiphæ ſcelera, & hoc numeratur ab auctoribus ſacris, quòd ad Chriſti reſponſa veſtimenta ſacerdotalia ſcidit. Cuncta hæc, quantus debeatur vel ipſis veſtibus cultus perſpicuum faciunt.

Veſtimenta Sacerdotis ipſi Deo venerationi. 1. *Regum.*

Abul. *Ambr. lib. 1. off. cap.*

Scindere veſtimenta ſacerdotalia, piaculū erat.

Baron. ann. Chriſti 26.

Sed ad aliud ſacerdotale ſchema deuenio, nimirum ad ipſum Presbyteri nomen. Schemata enim rerum appellauit nomina Sanctus Antonius, inuehens in homines ſanctum nomen ferentes à ſanctis moribus omninò degeneres: hinc ſuaſum ignauo militi, vel mores aſſumere, vel nomen Magni Alexandri omninò mutare.

S. Athanaſ. in vita S. Ant.

Schemata hominū nomina, appellata ab Antonio.

Sacerdos nominatur *presbyter*, hoc eſt, *Senior:* nulla enim probo viro dignitas maior, quàm ipſa ætas longior; merita enim illi, & anni, vnà gliſcunt, & pari paſſu procedunt. De Chriſto iuſtorum omnium exemplari ſcribit Lucas: *Proficiebat ſapientia, & ætate.* De Beatiſſimâ Virgine, cui haud labebatur momentum temporis, quod non ingentia merita implerent. Hæc Ambroſius, *Non tam veſti-*

Ætas longior probo viro, magna laus.

Nullum momentum in Virgine, ſine merito.

gium pedis tollebat, quàm virtutis gradum attollebat. Anni in probo viro, meritis, non menſibus menſurantur. *Senectus illa venerabilis, quæ non canis, ſed meritis albeſcit*, aiebat idem Sanctus. Viuit tunc homo probus, quando ad lucrum, & ad laudem quotidie ſurgit. Qui per inertiam ſuæ vitæ ſpatium exegit, nō vixit, ſed in vita dumtaxat moratus eſt. Perperàm ſe habet ſenex, qui præteritæ vitæ annos tantùm teſtes adhibere poteſt, non merita. Per metonymiam igitur vir probus dicitur ſenex; & ſacerdos, presbyter. Anni numerantur pro meritis, quia numquam ſine meritis dilabuntur: ipſum primum Mobile, quo verè annos dimetiri poſſumus, probi virtus eſt, ex ipſius multiplicatis actibus, & dies, & anni numerantur: *Merita enim ipſa ætatem habent.* Natura pilis ſenum candorem tribuit, vt vitæ futuræ, ac patriæ candidatos proferret. In limine ſenex eſt; expectat in ſingula momenta à Deo vocem, quâ euocetur ad Cælum. Sacerdotes itaque morum maturitate presbyteri audiunt. Sacerdos orans; & ſacrificans cæleſtes ſpiritus, & ſanctos prenſat, Angelus ipſe iam deſignatus; Non ſecus, ac olim Conſules deſignati, Senatores prenſabant. Presbyteri meritò ad Angelorum candorem aſpirant, ipſi moribus etiam cani. Sicut ex eorum munere panem Angelorum efficiunt, ita candidos virtutum habitus geſtant. Ex Ambroſij oraculo ſenes iſti non abſimiles Olympo ſunt, cum in illis ſileant animi perturbationes, quæ ſolùm nubes humanum cælum exaſperant. Hac ratione contendit Nyſſenus Sacerdotes presbyteros vocandos: *Quia ætatis inſolentia perturbationem animi exceſſerunt.* Cæterùm glorioſiſſima ſenectus plus meritorum numero, quàm annorum pondere incuruata aſpirat ad cælum. Nulla ætas, nulla natio, populus nullus, maiores natu non veneratur; ita etiam & presbyteros, quos merita magis, quàm ætas canos fecit, Romani ſummum regimen apud Senatum poſuere. Hebræi apud Scribas, & ſeniores. Itali dominos etiam ſeniorum corrupto vocabulo *ſignori* titulo dignantur. Itaque cum nobilior titulus deſideraretur, quo Sacerdos honeſtandus foret, per ſummum honorem, presbyteri appellantur: in optimis enim viris, vt diximus, dignitas magna; gran

Idem ep.22.

Qui verè viuat.

Ambroſ.

Senes probi in limine sũt Paradiſi.

Pilos natura candidos facit vt oſtẽdat æternitatis candidatos.

Ambroſ.

Cur Sacerdotes dicti Presbyteri ſimiles Olymeo.

Honor ab omnibus.

grandis ætas eſt. Sed de ſacerdotali faſtigio, eiuſque ſchemate dicta ſint ſatis.

Ad nobiliſſima munera, ad quæ deſignata eſt dignitas ſacerdotalis, tranſeo.

Munera Sacerdotũ Præſulum Conſiliarij, & adiutores.

Primò, ad graue Præſulatûs portandum onus deſtinatur, id eo à Clemẽte Pontifice Epiſcoporum adiutores appellati ſacerdotes *Conſiliarij, & Eccleſiæ coronæ.* Ambroſius, *Præſul eo olim ſine presbyterorum conſenſu nil decreuiſſe* affirmat. Martyr Ignatius Sacerdotes *Conſiſtorium, ac ſacrum ſenatum* dixit. Presbyteri à ſacris Paſtoribus in miniſterij diuini partem, & in piam ſollicitudinem ad ſciti, ſacro accedente famulatu mirificè Dei familiam numero, ac decore augentes Eccleſiaſticam Hyerarchiam, & ſacrum principatum exornant. Bernardus Sacerdotes laquearia cypreſſima cõtignationem domus Dei firmantia ingenioſe nominauit. Numquam labans Dei Eccleſia, ſemperfirma, quia ſemper fuit ſacerdotalibus infulis adornata, Deus in ipſis Mũdi primordiis minimè paſſus eſt, humanã naturã diuino cultu, ac ſacerdotio ad momẽtũ deſtitui. Nondũ formatus, ac è puluere emerſus Adam, nondum è terra compoſitus homo, carne & oſſibus compactus, in arterias, muſculos, & venas diſtinctus, cũ ſacerdotali dignitate honeſtatus priùs fermè Sacerdos factus, quàm homo. Moyſes Barcepha affirmat, quòd adhuc ſub manu artificis ſummi erat opus, & ſtructura noſtri primi parentis, cùm in ſacerdotem Adamus inſinuatur: eò eleganter flectens Regis Hebræi verba. *Ex Pſalmiſta*, ait, *cognoſcitur colloquentem cum Deo Adamum, inducens; finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam: Sacerdotium enim manuum impoſitione confertur.* Adde quòd Deus ſpirans in parentem noſtrum ſpiraculum vitæ, vnà animam, & Sacerdotis dignitatem inſufflauit. Cæterum aucta dignitas, vbi inſinuata ſacramento, nobilitata Chriſti charactere, ſublimata arcanâ Chriſti præſentiâ in Euchariſtico pane. Accedit quòd ipſe ſacrificiorum maximus miniſter, quibus Deo dignus honor exhibetur. Presbyteri igitur, qui tantâ dignitate pollent, meritò ſocij à Paſtoribus ad Præſulatus munus, ad ſacrum regimen, ad curam animarum adſciſcuntur.

Clem. Pontif. in Conſt.

Bernard. ſer. in Cant.

Sacerdotes appellat laquearia cypreſſina.

Adam fermè priùs Sacerdos, quàm homo.

Moſ. Barcep.

Aſciſcuntur presbyteri in partem piæ ſollicitudinis.

Cur Sacerdos Epiſcoporũ adiutor.

Verùm eâ ratione ſacerdos eſt Præſulatûs adiutor, quâ totius Chriſtianæ plebis miniſter, quâ mediator apud Deum de ſummâ rerum, de Dei cultu, de hominum ſalute, de præmiis, de pœnis, de gratiâ, de gloriâ pertractat, quod vt agat congruentius, ad Dei familiaritatem admittitur, cęleſtium ſpirituum fermè contubernalis effectus, & in aula cæleſti palatinus. Ephrem Syrus ſic de ſacerdotio loquitur: *Sacerdos, ipſos cælos cælorum ſine impedimento, atque labore aſcendit, & in medio Angelorum ſimul cum ſpiritibus incorporeis facilè curſatur, & cum ipſo Angelorum Domino, atque creatore, datoréq; luminum familiariter agit, & quantùm vult, confeſtim, quæ poſtulat facilè, & ſuo iure, quodammodo impetrat. Suo iure* Sacerdos orans exigit, quod petit; illum Deus reſpuere non poteſt, ne rupti pacti habeatur fermè reus; nil illi denegabit, quem ad tantæ dignitatis faſtigium euexit. Rectè Sacerdos, & *ſcutum refulgens; & turris firma; & murus indiuiſibilis; & fundamentũ ſolidum, ac ſtabile à terra ad axem vſque cæli pertingens*, ab eodem Ephremo dicitur. *Si militia eſt vita hominis ſuper terram*, ſcutum Sacerdos, quo confligens cum dæmone homo, ignea valeat nequiſſimi hoſtis tela retundere: Si mutabilis eſt, inconſtans, numquam in eodem ſtatu permanens: turris Sacerdos, cui inhærens, minimè ſpiritûs nequam timebit impetum. Si omnes in eum impetant Tartareæ legiones. Sacerdos murus, & munimentum illius, quo tutus ab hoſtili dæmonum inſultu erit. Tandem ſi domus eſt in arena excitata, pauens à ſpiritibus immundis, qui cum à quatuor angulis velut Iobi ædem concutiant; præſto Sacerdos erit, illum firmans, ad cælum vſque erigens, à ruina impauidum, à procellarum impetu omninò ſecurum reddens. Perorat egregiè S. Ephrem: *Amemus igitur Sacerdotes, ſi quidem amici ſunt boni, pro nobis, ac Mundo deprecantur.* Et iure amandi, nam eorum oratione *impietas è terrâ ſublata eſt, ipſa maledictio Adæ exterminata, atque ſoluta, & cæleſtis thalamus apertus eſt.* Culpâ tuâ in te regnat impietas: tu illam paucis verbulis Sacerdotis poteris profligare. *Exterminata tibi maledictio ſit*, cùm panis cæleſtis vltrò tibi datur, quando terrenus fronte ſudore madida, variiſque laboribus

Sacerdos cõtubernalis Angelorum, & aulæ cæleſtis palatinus.

Ephrem Syr.

Sacerdos ſcutũ, murus, fundamentũ dicitur ab Ephrem.

Iob. 3.

Amandi Sacerdotes propter lucrum, quod afferũt humano generi.

A Sacerdote nobis maledictio exterminata, & quomodo.

bus tibi comparandus erat. *Exterminata maledictio*, quia cæleſtis thalamus apertus, à quo benedictio defluxit. Ita Regius Vates: *Benedixiſti Domine terram tuam, auertiſti captiuitatem Iacob.* Amandus itaque Sacerdos, cuius miniſterio tot bona Mundo liberaliſſimâ Numinis manu conceduntur. *Pſalm.* 84.

At quàm magnum eſt beneficium? quod à Sacerdote impenditur Chriſtianæ plebi, cum illam Satanæ loris alligatam ſoluat, cælo, ac Deo reddat, ab his omnibus iam deuiam. Eò fortaſſis mater Eccleſia reſpexit, cùm ſolemnem diem magnâ deuotione recenſet, quo Petrus ſupernâ virtute à vinculis ſolutus Chriſtianæ plebi reſtituitur pro illo in preces effuſæ. Par erat, vt cuncti fideles gratularentur Petro à ferreis Hebræorum vinculis liberato, qui mortales omnes à Satanæ nexibus continenter ſoluit. Quapropter in perpetuum gratiarum monumentum ſubmiſſo cultu ſic Deum precatur Eccleſia. *Deus, qui Petrum illæſum à vinculis abire feciſti, noſtrorum abſolue vincula peccatorum.*

Sacerdos ſoluit nos à vinculis Satanæ.

Cur tanta ſolemnitate celebrentur Petri ſoluta vincula.

Tandem, nè moroſus ſim, cùm in tam claris, ac magnis beneficiis, quæ in humanum genus confert Sacerdos, enarrandis diù moror, ad poſtremum deuenio munus, ad quod à Numine Sacerdotes vocati, nimirum, vt pro innumeris humano generi collatis beneficiis gratias non modo agant ſed referant. Deus enim modum, quo referre poſſimus, tunc dedit, cum Sacerdotium tradidit, cum Euchariſticum panem inſtituit. Id à Rege Hebræo longe ante præuiſum fuit; Fortaſſis diù anguſtiatus animo fixus in ea vergebat cogitatione, ſe ingratum erga Numen moriturum, cum nil haberet, quo gratias pro tot beneficiis impenſis redderet. *Quid retribuam Domino*, ait, *pro omnibus quæ retribuit mihi?* At voti compos iam factus, lætabundus ſupernâ luce luſtratus exclamat: *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Iam teneo, quod dignum Deo offeram, in calice ſalutari habeo, quod Deo retribuam munus ipſo non indignum, quippè Deum ſub his ſpeciebus celatum Deo offeram, Parenti filium, Numen tradam Numini. Hinc Euchariſticum nomen ſortitus hic panis, panis enim

Sacerdos facit, ne mundus Deo non ſit ingratus, & referat pro infinitis beneficiis gratias.

Pſalm.

gratiarum eſt. Nos Domino agamus gratias, qui in faſtigioſiſſimâ dignitate, & quomodo colamus, & quo pacto illi gratias referre poſſimus, vnà dedit.

CAPVT II.

De reliqua, & ordinata domus Dei familia.

Clerici in ſorte diuina nominati. Quale eorũ munus.

IN tam ſplendidâ, nobilique familiâ poſt celſiſſimam ſacerdotij dignitatem, etiam alia ſeruitus numeranda, quæ ex impertitâ ſorte diuinâ Cleri venerandum nomen accepit. Omnis enim Eccleſiaſtica ſeruitus dominicæ cœnæ miniſtrat, ſacrum altare mirâ deuotione, non minori obſequio circundat: Sacerdoti ſacris operanti præſtò adeſt, vt ſacrificium diuinum maieſtate regali, & ſacra pompâ perficiatur. Cæterùm, Eccleſiaſticæ hæ functiones tam benè diſtinctæ, tam ſanctè ordinatæ, vt earum nulla ſit quæ ſuo non emineat ſacramento. Omnes enim, qui diuino officio adſtant miniſtraturi, præcipuo, ac diſtincto charactere decorantur, ob ſpiritualem poteſtatem, quâ inſigniti, ne dum toti terrarum Orbi, ſed etiam cælo venerationi ſunt, ac honori. Mirum quantùm hâc ſacris infulis laureâta ſeruitute, hâc variâta ſeruorum coronâ, pulchra, ac veneranda redditur mater Eccleſia. Sanctus hic ordo, qui in omnibus Eccleſiæ liturgiis reperitur, Simphonia Eccleſiaſtica in ipſis Eccleſiaſticis conſtitutionibus nominatur. Nulla cithara ſuauiorem reddet ſonum, vt Eccleſiaſtica hæc ſimphonia, quæ tam dulciter animos, & corda mulcet, tam ſuauiter allicit, tam concordes habet fides ſuas, vt modulata ſacri citharædi manu, nedum ſupernæ, ac cæleſtis melodiæ imaginem referat, ſed in terris mortales ad immortalis Dei cultum excitet. Meritò Martyr Ignatius ſacrum, ac ſanctum Clerum citharæ compoſuit, cuius citharædus pulſans Chriſtus Dominus ſit. *Veſtrum collegium, ait, dignum Deo eſt coaptatum, conſentiátque Epiſcopo, vt chorda ipſa cithara ita colligata concordi ſunt charitate, cuius*

Propter charactere Clerici omnibus venerationi, & honori ſũt.

Clerus totus citharę comparatur.

S. Ignatius in epiſt. ad Trall.

ius eſt Dux, & cuſtos Ieſus Chriſtus. Adiice citharæ huius melodiam dignam, quę in terris pulſata exaudiatur in cælo, nam *Clericalis profeſſio vita cæleſtis eſt*, vt affirmat Caſſiodorus. Hinc chorus caſtrorum, & acies ordinata à Sanctis Patribus Eccleſiaſtica hæc Chriſti familia dicitur. *Chorus*, vt ſuauitas cœlitibus allata cantu ſuo. *Acies*, vt terror Tartareis legionibus incuſſus horrore ſuo ſimul demonſtretur; Vna vox, & citharæ, & tonitrui ſimilitudinem exprimit, quâ placet Angelis, quâ terret dæmones. Eccleſiaſtica melodia forſitan fuit apocalypticus ille cantus; qui vnis apparebat tonitru, aliis dulciſſimus citharæ ſonus, & *Audiui vocem de cælo tamquam vocem tonitrui magni, & vocem, quam audiui ſicut cytharædorum citharizantium in cytharis ſuis*: eadem vox, quæ ſtygiis vallibus detonabat, vt tonitru, audiebatur vt citharæ ſonitus in cælo.

Caſſiod.

Clericalis profeſſio eſt vita cæleſtis.

Melodia Eccleſiaſtica quomodo tonitru, & cantus.

Apocalyp. 14.

Hæc itaque tam ſancta, tam benè conſonans familia, tam harmonicè ordinata, dulciſſimè mortales omnes impellit, vt agnoſcatur, vt prædicetur Numinis æterna gloria, ac maieſtas: Maximum enim eſt aulæ cæleſtis decus, hæc Chriſti ordinata familia. Ambroſius ait, *Qui videt miniſtrum Altaris congruis ornatum virtutibus, auctorem prædicat, & Dominum veneratur, qui tales ſeruulos habeat: laus enim Domini, vbi munda poſſeſſio, & innocens diſciplina.* Tunc non vituperatur, ſed laudatur miniſterium, cùm pura, & ſancta eſt familia.

Familia bona cæleſtis aulæ decus.

l. offic cap.

Ambroſ. cenſor diligentiſſimus Eccleſiaſticæ familiæ.

Propterea tam ſcrupuloſus cenſor Eccleſiaſticæ domûs ſanctus Præſul Ambroſius, vt minimè pateretur in Clerum eos numerari, quos idonei teſtes, & morum integritas non probâſſent tali functione dignos. Duos in ſanctum clericorum cœtum admittere noluit, quorum vnus ad hanc felicem ſortem haud adſcriptus, alter ab ipſa cecidit iam enumeratus ſorte. His verbis ipſe de vtriſque loquitur: *Meminiſtis filij, quemdam amicum cùm ſedulis videretur commendare officijs, hoc ſolo tamen in Clerum à me non receptum, quòd geſtus eius plurimum dedeceret. Alterum quoque cum in Clero reperiſſem, iuſſiſſe me, ne vnquam præiret mihi, quia velut quodam inſolentis exceſſus verbere oculos feriret meos.*

S. Ambroſ. lib 1 *offic. cap.* 14.

Quàm munda erit, quàm ſancta, illa familia, quam vel

incongruus deturpat geſtus, vel inſolens exceſſus defœdat, S. Hilarius infectos clericos ſuos, putauit quoties illos ſæcularia negotia implicâſſent. De Clericis loquitur: *Quamuis ad ipſa ferant ſecum religioſam voluntatem, tamen neceſſe eſt eorum, in quibus diuerſabuntur negotiorum quodam peſtilenti contagio polluantur.* Impoſſibile ferè eſt ex Hilarij placito, vt clericus negotiis ſæcularibus irretitus, ab illis peſtilenti contagio non fœdetur. Quippè tantummodo ad Dei laudem canendam, ad Eccleſiaſticas functiones exercendas deputatur ſors diuina, Quò reſpexit lumine prophetico Rex Hebræus ex Agellij interpretatione. *Populus, qui creabitur, laudabit Dominum* Et Iſaias cùm dixit: *Populum iſtum firmaui mihi, laudem meam narrabit.* Clericum dedecet terrena agitare, deputatum cælo. De hac ſeruitute tam honorificè loquitur Apoſtolus Petrus Pontificum vertex. *Vos autem genus electum, Regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum.* Caueat vocatus ad lumen, ne iterum ſe inuoluat tricarum ſæcularium tenebris.

Clerici non implicandi negotiis ſæcularibus.

Hilar. pſ. 1.

Clericorum munus perpetua Dei laus, & Eccleſiaſticus chorus.

Clericus à nomine habet, quo pacto ſe gerat.

Porrò ab ipſo ſuo venerando nomine habet Clericus, vnde maximi ſe æſtimet, & parem tantæ dignitati, ac Sacris functionibus vitam ſuam ducat. Hieron. elegantiſſimè Nepotianum Clericum ſic monet: *Clericus, qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ interpretetur primò vocabulum ſuum, & nominis definitione prolatâ notatur eſſe quod dicitur. Si enim. κλῆρος Græcè, Sors latinè appellatur, quia vel de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars Clericorum eſt*, reſpuat terrena, ad Dei ſortem vocatus, & tamquam è cælo ortus, neſciat terrenam generationem, qui agnouit cæleſtem. Eccleſia ipſa Cælum eſt, & ſimilis regno Cælorum ex ipſo diuino oraculo perhibetur. Hinc tanta puritas in Chriſti familiâ, vt etiam generatio carnalis ſancta in Clero deſideretur. Quem ſibi parit, vt filium mater Eccleſia, indignatur patre, vel matre degenerem: itaque iubet quos ſibi aſciſcit in filios, non impari parente natos, ſed ſacro coniugio, accedente ſacramento ortos exigit, ne puritas Clericalis patrio offuſcetur delicto, & nigrore auitæ generationis

tionis offendatur. Quod Ambroſius de Chriſto Domino dixit, petens cur Lucas parentes fœdatos peccatis in Chriſti generatione prætericrit ſilentio, cum illos Matthæus pleno ore narrauerit. *Peccatores quoque inter maiores Dominici generis computatos, quorum commemorationem ſanctus Lucas declinare deſiderans, alium quemdam ſucceſſionis ordinem tenuit. Neque enim Achab, neque Ieconiam, neque vxorem Vriæ nominat, vt immaculatam ſacerdotalis generis ſeriem delararet.* Eccleſia ad Clericos omnes extendit: Patriam hanc puritatem in familiâ ſuâ deſiderans iubet, vt nemo ſanctis initietur ordinibus parente impuro genitus, & vbi Sacerdos Melchiſedech ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogiâ legitur quaſi è cælo deſcendens minimè foret Clericus, qui ab Orco natalitia ſua referret. Stupro, vel adulterio natos parens ſancta deteſtatur. Prauum conſortium probo, puram generationem impuræ non miſcens. Clericus in partem diuinam tranſiens, eſt quaſi de nouo ortus in meliorem ſortem, ideò à deteriori, & peccatrice conuenit, vt ſit omninò alienus.

Cur Chriſti generatio diuerſo modo à Luca, quàm à Matthæo narretur.

Cur Clerici nothi eſſe nō poſſint.

Tantam igitur puritatem in illius animâ eſſe decet, vt illam ad ſuum corpus deriuet. Quare minimè in Clericalem ordinem aſciſcitur, qui non integro, ſed trunco corpore, vel qui captis membris deformati, vel forma ita deformes ſint, vt in horrorem impellāt aſpicientes. Cæterùm integer vitæ, & purus ſceleris Chriſti miniſter eſſe debet, vt corpore, & animâ pollens, Deo, & hominibus ſit gratus.

Cur eſſe debeāt integro corpore, nec nimium deformes.

Hæc puritas præcipuè in ſacris Subdiaconatus & Diaconatus ordinibus deſideratur; eapropter, Ordinis ſacri epitheton hi potiſſimum ſortiti ſunt, cùm cæteri inferiores ſacri etiam dici poſſunt, quos ſacer character, & ſacramentum nobilitat. Verum quia hi proximè ad ſacra accedunt Sacerdoti propiùs miniſtraturi, non modo diuino præcepto ad puritatem ſe adigunt, ſed etiam religione. Ideo in illis & ſpiritualis, & corporalis puritas exigitur. Splendor in Diacono, & candor elucere debent, quia dignitas maior, & ad Sacram operationem propior acceſſus. In primo illo, ac ſancto Apoſtolorum æuo inuenio ſtrenuè hunc Leuita-

Quare duo ordines Diaconatus, & Subdiaconatus dicuntur ſacri.

rum ordinem commendatum. In illo excelluêre duo præclara Eccleſiæ militantis lumina Stephanus, & Laurentius. Vnus Romæ laureatus; alter in Hieroſolymis coronatus. Sanctus Ignatius affirmat Diaconos eſſe *imitatores Angelicarum poteſtatum.* Et rectè his ſpiritibus comparandi ſunt, qui in ſupremâ hierarchiâ fixi adſtant Deo, dum Sacerdoti miniſtranti (qui in ſanctiſſimâ illa functione Dei vicem exhibet) aſſiſtunt. Diaconos fermè ſuperiores Mundo conſtituit Petrus Bleſenſis, & quaſi Olympo pares, quò nulla peruenit nubes, ſuauiſſimum aërem fœdans, ac deformans. *Leuitici ordinis gradus*, ait, *non ſolùm extraordinarias abdicat vanitates, ſed etiam exterminat naturales affectus, vt non præſumat in eo miniſtrare, niſi in ipſo prorſus extincta ſit affectio parentelæ. Locutus eſt enim Dominus ad Moſem, dicens: Non ſeruiat mihi Sacerdos, aut Leuita, niſi priùs dixerit patri ſuo, & matri, non noui vos. Quâ igitur conſcientia ſe præſumat lucris emergere damnabilibus, & inextricabili ſollicitudinum labyrintho, qui à carnalium parentum curâ diuinitus prohibetur.* Inſpice quò efferat Diaconatus dignitatem Petrus Bleſenſis; vt neſciat humanos affectus: neſciat terrena negotia: ipſam humanitatem fermè repudiet, dum vtrumque parentem ignorare cogitur. Id etiam oraculo ſuo comprobauit Chriſtus; cùm enim in Templo doceret miniſteriorũ Dei Magiſter, dulciter indignatus de maternâ inquiſitione ait, *Quid eſt, quòd me quærebatis, neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Qui in templo eſt, illa tantummodò procuret, quæ ad cæleſtem Patrem pertinent, ignorans ea, quæ ad carnales parentes, vel ad alia negotia faciunt. Ideò olim Diaconis duo hæc demandata, vt erogata nimirum fidelium bona, ad pauperum alimoniam, & Dominici ſanguinis diſpenſatio. De Stephano Lucas in Actis Apoſtolorum: de Laurentio tota canit Eccleſia: *Quod diſperſit dedit pauperibus.* Ipſe clamat poſt ſancta Xiſti Pontificis veſtigia: *Noli me derelinquere, Pater ſancte, cui commiſiſti Dominici Sanguinis diſpenſationem.* Sine animaduerſione prætermittendum non eſt, quòd eidem ordini, & ſanguinis Chriſti & eleemoſynarum diſpenſatio creditur. eadem enim Chriſto Domino de pauperibus,

Epiſt. 3. Leuitarũ dignitas quæ,

Diaconi fermè ſuperiores mundo.

De Diacono Petr. Bleſ.

Petr. Bleſ. Quàm probus debet eſſe Diaconus.

Diaconis cōmiſſæ eleemoſynæ pauperum, & diſpenſatio ſacramentorũ.

Digitized by Google

peribus, ac de ſuo Sanguine cura eſt,ipſe enim in ſua pauperum perſonam expreſſit.

Tandem miſſis cæteris huiuſce ſancti Ordinis præclariſſimis functionibus, illa potiſſimùm eminet, quòd totus in preces fuſus Diaconus,perpetuò pro ſancta Dei plebe orare debet. Cùm ad Leuitarum ordinem inſinuatur, tunc illi infuſus ſpiritus precum, & miſerationis. Sacerdoti ſacrum facienti fermè hominum apud Deum interpreti, diaconus orator perpetuus aſtat. Hinc in Miſſarum ſolemniis, vbi Diaconus iubet, vt omnes in genua prouoluti ſuppliciter cum ipſo orent: ſolus presbyter ſtat, vt etiam in hoc regalem oſtentet dignitatem,quæ vel in diuino cultu ſeruatur. Ita in Iſaia legimus. *Reges videbunt, & conſurgent: Principes & adorabunt.* Facto diſcrimine inter Reges, & Principes, dum illi ſurgunt,iſti adorant, vt olim eruditè annotauit noſter Agellius. Ita Diaconus velut Princeps flexo genu adorat, quem ſtans Sacerdos ceu regali fulgens Maieſtate reueretur. Presbyter porrigit pro noxiis mortalium ſupplices libellos, quos Diaconus lacrymis ſuis exarauit: De Sacerdote hæc Nyſſenus: *Quomodo natura mutabili, & immutabili confinis eſt; mediúſque intercedit conuenienter extremis, Deo quidem preces, & ſupplicationes offerens pro noxijs; potentia verò illius miſericordiam, quaſi dimittens, & deriuans ad illos, qui miſericordiæ indigent.* Theophylactus putat inter chariſmata, & ſancti Spiritus dona fuiſſe olim numeratum ſpiritum precum,eò trahens, quòd Apoſtolus Rom. 8. ait: *Spiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus.* Quem Spiritum ad Diaconi munus pertinere idem Doctor cenſuit: *Stabat enim*, ait, *ſpiritualis vir ille timebundus, & dolens, cuius hoc tempore Diaconus præfert figuram, & aſſiduus pro populo preces fundebat.*

In Diacono effuſus ſpiritus precum, & miſerationis.

Illuſtratus Iſaias.

Agellius.

Nyſſen. tract. 1. in Pſalm.

Rom. 8.

Theoph hic.

Diaconi munus orare gemitibus inenarrabilibus.

Ceterùm ne in clariſſimâ Ordinum dignitate diutiùs immorer, exploratiſſimum eſt vniuique Ordini ſuum non deeſſe decorem, ac fermè maieſtatem quibus pars diuina aureo funiculo, & Angelicâ manu tunc attributa, quando initiatorum auribus inſonuêre verba: *Dominus pars hæreditatis tuæ, & calicis, ipſe eſt, qui reſtituet hæreditatem tuam tibi.*

Omnes, & ſingulos ordines Chriſtus exercuit. S. Ambroſius.

Tandem vel ex hoc conſpicua, & etiam adoranda dignitas clericalis, quòd omnes ordines Deus ipſe in terris homo factus, non dedignatus eſt exercere. Præclarè S. Ambroſius: *Ita ad omnia ſe curuauit obſequia, vt ne lectoris quidem aſpernaretur officium.* Id etiam cum à ſacro templo indignos eiecit; cùm ex obſeſſis corporibus dæmones expulerit; cùm vaſa, atque neceſſaria ad diuinas functiones aptarit: omnes ſacros ordines diuina manus ſacrauit, cùm exercuit.

Cur presbyteriū ſeptum cancellis.

Hinc dum aſtat ſacro altari Clerus circumſeptum cancellis presbyteriū eſt, vt innoteſcat omnibus, quod ſolummodo Clericis calcanda tellus ſancta nudis veſtigiis, hoc eſt à ſæcularibus curis immunes, cæteris omninò interdictum. S. Ambroſius iuſſit *Theodoſium Imperatorem ad cancellos manere.* Gregorius Nazianzenus cancellos vocat *Diuorum, hominúmque limen certum.* Diuos illos dicit, qui in ſortem diuinam aſſumpti Clerici nominantur; cęteri communi vocabulo homines indigitati; cancelli ad aram maximam poſiti, vt diſcant diuos ab hominibus ſeparare. Et numero, & loco diſcretos illos eſſe conuenit, quos militia cæleſtis tamquam auxiliarem copiam ſibi adiunxit. Clericalis enim profeſſio vt ſupra diximus *vita caleſtis eſt.*

S. Ambroſius Imperatoré extra cancellos iuſſit manere. Gr g. Nyſſ.

Tandem Clerus non modò laicis omnibus venerationi eſſe debet, ſed ex Hieronymi monitis ipſis Epiſcopis honori. *Epiſcopi Sacerdotes ſe meminerint, non dominos: honorent Clericos, quaſi Clericos, vt & ipſis à Clericis quaſi Epiſcopis honor reddatur. Scitum eſt illud Oratoris Domitij. Cur ego ſe habeam, vt Principem cum nō me habeas vt Senatorem,* Mutuus, ac reciprocus (ſeruatâ tamen proportione) erit & Epiſcopi erga Clerum, & Cleri erga Epiſcopum honos.

Epiſt. ad Nepot.

Honor, qui ordinibus iſtis debetur, quando Clerici compoſiti moribus, quando iuxtà ſanctos canones, quando digni functionibus Eccleſiaſticis viuant; ſi exleges, & ſine ordine vixerint, in horrorem vertetur. Egregiè ſanctus Bernardus, Stygium horrorem interminatur Clerico inordinatè viuenti. *Reſtat vt illum locum ſortiantur, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat: & ſint in laboribus dæmonum, qui in laboribus hominum non ſunt.* Et hic de Clero gene

Pſalm. 73.

generatim ſileo, cui ex Auguſtini ſententiâ ſuadeo, vt placidiſſimo, & ſacro ſomno dormiat, tunc enim benè cõſultum erit Chriſti familiæ quando Clericus dormiat inter medios Cleros. Audiamus Auguſtinum aureis ſuis verbis huic annotationi imponentem finem. *Quando dormitur inter duos cleros, ideſt Regni terreni felicitatem contemnentes: & Regni cælorum æternitatem ſperantes: Tunc Eccleſia quaſi quibuſdam pennis excelſæ laudis attollitur.* *Auguſtin. in Pſalm. 61.*

CAPVT III.

Quantus decor à Clericorum Regularium Religione accedat Chriſti familiæ.

INTER Clericos, Regulares eminent ſacræ functiones, & ſpiritalis character omnes æquauit, Religioſus tamen ſtatus, & viuendi forma hos nobiliores reddidit; illum à Chriſto Domino ſacramentorum omnium auctore Clerici omnes habuére, qui eos ſacrâ notâ ſignatos voluit, quos ad maximam dignitatem, fæliciſſimámque ſortem euexit: hunc Regulares adiiciunt à ſacrâ Petri Sede firmatum, vt faciliùs reſpondere poſſint ſorti, quam nacti ſunt diuinæ. Vt enim ſumma Chriſtianæ vitæ, potiſſimùm ex Diui Thomæ oraculo, in præceptis à Chriſto traditis poſita eſt, accedunt tamen Euangelica conſilia, vt per præcepta, tutâ, ac explanatâ, viâ Chriſti ſerui incedant; ita & ipſa Clericalis dignitas, tunc illibatum ſuum ſeruabit candorem, cùm Clerici abrenunciatis Mundi bonis, comtemptis carnis illecebris, ipſa repudiatâ voluntate, Chriſto Domino, ſorti ſuæ, ac ſuo prædio inhærentes, ſuccollatâ Cruce per laborum ſenticeta, ac ſpineta alacres incedent. Philippus Abbas bonæ Spei rationem aſſignans, cur Clericorum alteri ſæculares, alteri Regulares dicantur, ait: *Propter quandam ſolutam viuendi licentiam ſæculares conſuetudo voluit appellare.* De Regularibus verò ſubdit: *Quo-*

Diſcrimen inter Clericos regulares, & ſæculares.

Philip. Abb. bonæ ſpei de dignit. Cler.

niam ſolutam viuendi regulam religâſſe arctiùs exiſtimantur: Religioſi, vel Regulares ſpeciali vocabulo prædicantur. Ab ipſamet naſcente Eccleſiâ, ab ipſo ſanctorum Apoſtolorum æuo ex variis in Orbe Chriſtiano viuendi formis ipſa ſæcularium, & Regularium ſeparatio emerſit. Quidam nuncupatis Deo votis, diſtractis patrimoniis, abiectis omnibus, Apoſtolicis inhærentes veſtigiis vnà ſanctiſſimè vixêre. Alij amplectentes Chriſtianam fidem de bonis ſuis, ac de ſuo penu viuere placuit. Idem etiam ſuccedentium temporum vitio Clericis funeſtè accidit. Sæculares charactere, ac dignitate laureati abſque religiosâ votorum obligatione diuinis parentes præceptis, ſanctiſque Pontificum ſanctionibus, vitam ducunt. Regulares verò Apoſtolicam viuendi formam diuinis vallatam conſiliis, adauctam Religionis ſacramento ad ſe deriuârunt. A ſancto Præſule Ambroſio Euſebius Vercellenſis miris encomiis celebratur, quòd in Occidentalem Eccleſiam regularem viuendi formam primus Paſtor inuexit, & ab eodem ex Sancti Dionyſij mente infeliciſſima ætas deplorata, quâ pene horrebat Clerus ſæculi moribus infectus. *Denique*, ait ille, *Dionyſius exegit votis, vt in exilio vitam poneret, nè regreſſus confuſa inſtitutis, & vſu fidelium, ſtudia plebis, aut Cleri inueniret. Euſebius ſanctus prior leuauit vexillum confeſſionis. Hæc igitur patientia in ſancto Euſebio monaſterij coaluit vſu, & durioris obſeruantiæ conſuetudine hauſit laborum tolerantiam.*

Quando incœpit Regularium à ſæcularibus ſeparatio.

Coincidit cũ ſuperiore.

S. Ambroſius lib. 3. epiſtol. epiſt. 23.

Dionyſ. plorat miſtos Clericis mores ſæculi.

Euſeb. Vercell. primus inſtitutor Clericorum Regularium in Occidẽte.

Eruditus ex noſtratibus auctor Antonius Caracciolus egregiè genus noſtrum ab Apoſtolorum ætate duxit, vt exploratum omnibus foret non nouitium illum eſſe Ordinem, quem primùm Apoſtolorum ætas, poſteà ſanctum doctiſſimorum Patrum Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini æuum probâſſet. Noſtri parentes viuendi inſtituta ex Actis Apoſtolorum petière. Bona noſtra omnia communia ſunt, & vt Auguſtinus loquitur *de vno Cellario, & de vno veſtiario viuimus omnes*, Apoſtolicam vitam iuxtà ſacras Canonum ſanctiones profitemur. Gloriatur Ordo noſter Clerici Regulares audire, quia primi fatiſcentem Clerum, diù ſœcularibus moribus liberum, iterùm Religionis ſuauiſſimis

Ant. Caracc. in not. ad noſtras Conſtit.

Quam antiquus Clericorũ Regularium ordo

Modus viuẽdi noſtri Ordinis ab Apoſtolis.

mis vinculis obſtrinxerunt. glorioſo titulo mox ex imperito vulgo ad noua imponenda nomina prono additum *Theatini* ex Theate vrbe, cui præfuit olim Ioannes Petrus Caraſa, qui poſteà ad faſtigium Eccleſiaſticæ dignitatis adſcitus addidit veteri nouum Præſuli nomen. Cæterùm ſacri hi latices ab Apoſtolorum pectoribus defluentes quandiù puri decurrebant, Clerici, & Sorti ſuæ; & nomini egregiè reſponderunt; cum impuri, & ſæculi vndis immiſti, penè & ſortem ipſam, & nomen infeliciſſimè amisêre. Rectè Alcuinus, *Clerici dicti, eò quod de ſorte Dei, & hereditate ſint, ſi regulariter viuant: ſi autem non viuant regulariter, & laicalem habitum ſequantur, iſti non ſunt Clerici.*

Cur Clerici Regulares dicitur, Ordo noſter? Cur Theatini?

Alcuinus.

Has impuras vndas purificare Congregatio noſtra præſidiis Eccleſiaſticæ Sedis munita ſtuduit. Hoc præcipuum fuit ſacris noſtris parentibus conſilium, vt Apoſtolicas inſtitutiones in Clerum infunderent, & ad ſancti Euſebij Vercellenſis exemplum reuocarent à fœdis ſæculi moribus ad meliorem vinendi formam iam labantem Clerum. Clerici Regulares primi antiquatum peruerſis moribus terrarum Orbem ſanctiſſimis inſtitutis innouare aggreſſi ſunt. Ab illis primà Religioſæ vitæ lux mortalium oculis illuxit, ab ipſis primæ ſuper Eccleſiæ candelabrum inflammatæ lampades, quæ fugarent funeſtam vitiorum noctem. Ipſi imaginem Chriſtianæ vitæ à Chriſto Domino verbo, ac exemplo viuis coloribus picturatam, ab Apoſtolis acceptam, expreſsêre in fidelium pectoribus.

Quā mētem in noſtro fundando ordine habuerūt Clericorum Regularium fundatores.

Quæſo te, lector, Mundum inſpice, qualis erat veteri æuo antequàm Chriſtus ſuam fundaret Eccleſiam, qualis poſtea illa firmiſſimè excitata fuit, in quam nobilem formam à Chriſto Domino, & ab Apoſtolis redactus Chriſtianus Orbis, à qua deſciſcens iterum à Clericis Regularibus ad meliorem frugem reuocatur: Id totum Saluianus aureo ſuo penicillo baſilicè expreſſit; operæ pretium erit illius verba quamuis longiuſcula hic referre, vt vnà intuearis Orbem veterem, ac nouum, gentilem, & Chriſtianum, hæc ille: *Plus tunc indulgentia erat, & plus licentia, tunc aetas carnium prædicabatur: nunc abſtinentia: tunc in omni vitâ ieiuniorum pauciſſimi, nunc quaſi vnum ieiunium vita omnis:*

Mundus qualis ante Chriſti prædicationem, qualis poſtea.

Saluianus.

omnis: tunc læſis vltio ſuppetebat: nunc patientia; tunc iraſcētibus lex miniſtra erat, tunc aduerſaria accuſatori gladium porrigebat; nunc charitatem: tunc carnali illecebræ lex indulgebat: nunc Euangelium nec aſpectui: tunc corporea voluptates habebant quandam indulgentiam: nunc iubemur etiam oculi cuſtodire cenſuram: tunc ad multas vxores recipiendas vnius mariti thorum lex dilatabat: nunc etiam ad vnam excludendam caſti affectùs deuotione conſtringit. Supereſt, inquit Apoſtolus, vt qui habent vxores tamquàm non habentes ſint. Videte quantus miſſus à Deo doctor cuncta moderatus ſit, inter vnam perfectionem vniuerſa concluſerat, non illicita ſolùm interdicendo, ſed licita coarctando.

Hanc perorationem à Chriſto hauſère Apoſtoli, ab Apoſtolis Clerici Regulares. Hanc Euſebius Vercellenſis Præſul, vt diximus ex Ambroſio, in Occidentalem Eccleſiam ingeſſit, ſed decurrentium temporum malitiâ iterùm fracti Clericorum mores, immiſti ſæculo Noſtrates reſtaurantes antiquatas Cleri vires, primi noua monaſteriâ, ac ædes ad eorum ſubſidium excitârunt.

Vota ex D. Thoma dant ſtatum Religionis.

Cæterùm fluxam, ac labilem noſtram voluntatem, vt ſtare illa poſſet, firmamus nuncupatis Deo votis. Hæc ſtatum mortalibus tribuunt, qui inconſtantiſſimâ conditionis ſuæ indole nunquam permanerent in ſtatu ſuo. Quidam per iocum ſuaſerunt homini fortunato, vt ex antiquo adagio volubilem fortunę rotam ab inquieto ambitu æneo appoſito clauo ſiſteret. Nos felicitatem noſtram conditione ſua firmiſſimam (quippè Deus ipſe ex Auguſtini ſententiâ, & Sors, & Prædium noſtrum eſt) inconſtantiâ noſtrâ fugacem, & penè volaticam, tribus votis, ceù clauis æneis clauatâ voluntate, ipſam Deo obſequentes, & proximorum ſaluti ſiſtimus.

Antiqui dicebant fortunæ rotam æneo clauo ſiſtendam.

Auguſt. ſerm. ad Cleric.

Primus æneus clauus, quo ſors noſtra configitur numquam diſceſſura Obedientia eſt. Hæc mortalium voluntatem genio ſuo inconſtantiſſimam in obſequium Dei, & cuiuſcumque qui vicariam numinis geris vicem, captiuat. Hinc orta nobiliſſima illa Eccleſiæ primæuæ, & cordis, & animarum vnio: *Credentium erat cor vnum, & anima vna.* Charitas fideles ad vnitatem adegit. Obedientia accedens nouis

Ab obedientia fuit, quod fidelium cor vnũ, & anima vna erat.

nouis loris, arctioríque nexu illos vinciens, fermè in cor vnum, & in vnam animam omnes conflauit. Idem Clericis Regularibus accidit, qui in ſodalitium diuini amoris charitate inſinuati, Religionem noſtram fundantes obedientiæ vinculis arctiùs obſtricti in vnum corpus ſub vno capite veluti tot membra coaluerunt. Nil facere, nil cogitare abſque ſuperioris ſui licentiâ cuique licet; Vnuſquiſque propriâ abdicatâ voluntate de ſui ſuperioris placito viuit. Itaque tot voluntatibus, mentibúſque abnegatis, cor vnum in omnibus, vna voluntas emergit, vt verè de his etiam dici poſſit: *Credentium erat cor vnum, & anima vna.* Id elegantiſſima pictorum ſimilitudine ad vnum reſpicientium exemplar illuſtrauit Baſilius Magnus. *Vt enim ſi plures pictores omnes, ſeparatim quiſque, vnius oris alicuius formam effingant, efficta illa omnes imagines ſimiles inter ſe ſint: eodem modo ſi multiplicia multorum ingenia animi vnius, alicuius conſtantes mores ſibi imitandos propoſuerint, praclara in cunctis vitæ forma eluceat neceſſe eſt. Delatâ igitur ad vnum quempiam de communi omnium conſenſu, poteſtate, priuatas vniuſcuiuſq; faceſſere voluntates debere, ſe ſeq; cunctos deinceps, ad magiſtri ſui mentem conformare, & præcepto Apoſtoli obtemperare, qui excellentioribus poteſtatibus ſubiectos nos omnes iubet.*

Viget obedientia in Clericis Regularibus.

S. Baſil. de inſt. Monach.

En quàm bellè ex obedientia innouatur aurea Apoſtolorum ætas, quando abſque litibus, iurgiis, odiis, in omnibus vna erat characterizata voluntas. Cæterùm in Clericis Regularibus, quibus impreſſus ex ſacro ordine in intellectu ſpiritualis character, accedit alter in voluntate ex obedientiâ myſticus, qui hanc facultatem typis informat diuinis, qui enim ſuperiori paret, in ſe diuinam exprimit voluntatem. Præclarè Sanctus Athanaſius: *Aſſiſtere quid eſt, quàm typis diuinis voluntatem informare.* Ita loquitur Athanaſius potiſſimùm ad promptam ſanctorum Angelorum obedientiam ſignificandam. Adiice ex Clemente Alexandrino rationem; cùm enim ſuperior iubet, tunc fermè obediendi characterem inſinuat, & facultatem, vt iubenti pareat. De ſummo noſtro Pædagogo hæc ille: *Simul cum mandat mandatorum characteres ita imprimit, vt perficere poſſit.*

Innouata aurea Apoſtolorũ ætas per obedientiã.

Obedientia character diuinus in voluntate.

S. Athanaſ. in catena cont. [illegible]

Clem. Alex.

poſsit. Ab obedientiæ igitur voto habet Clericus Regularis characterizatam voluntatem, qui priùs ab ordine habuerat mentem. Vt ab vtroque habeat & religiosè, & ſanctè viuere, & indiſſolubili nexu ſorti ſuæ inhærere. Si primus maieſtatem attulit Clerico; Secundus regalem affert dignitatem Regulari. *Seruire enim Deo, regnare eſt*: imò diuinam; Chriſtus enim ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, vt obediens vſque ad mortem, hanc virtutem faceret Deo dignam. Eleganter Origenes, *Vnigenitus Dei filius, qui eſt Verbum, & ſapientia Patris, cùm eſſet in eâ gloriâ apud Patrem; quam habuit antequam Mundus eſſet, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, efficitur obediens vſque ad mortem, vt obedientiam doceret eos, qui non aliter, quàm per obedientiam ſalutem conſequi poſſunt.*

Obedientia virtus Deo digna. *Origenes.*

Obedientiam perpetuam profitetur Clericus Regularis, quam nulla dignitas, nulla ætas, nulli fines definiant. Mors quæ adimit vitam, ipſa imponit obedientiæ terminum. Hinc ex ſacro Clericorum Regularium ritu præſcribitur, vt tunica talaris Clericum contegat; qua perpetua obedientia ex ſancti Bernardi ſententia exprimitur. *Obedientia*, ait, *talaris eſt tunica, quam Ioſeph, quod ſonat accreſcens, ſingulariter induit.* O quàm benè, Ioſeph accreſcens Clerici Regularis perſonam innuit, qui perpetuò ad perfectionem tendens ſemper gliſcere debet incrementis virtutum. Hic clauus ſecuram noſtram ſortem reddit, quia illa in manu ſuperioris ſiſtit. *Ipſi enim inuigilant rationem reddituri pro nobis.*

Obedientia vſq; ad mortē in Clerico Regulari. Quid ſignificat tunica talaris in Clerico. *S. Bernard.* *Petr. 1.*

Obedientiam Clerici Regulares vt ſuauiſſimum impoſitum collis ſuis iugum geſtant fermè contrà mala omnia incurſantia probatiſſimum amuletum, non ſuperſtitioſum, vt finxit antiquitas, ſed verum; *Vir enim obediens loquetur victorias.* De ſorte ſuâ ſecurus eſt Clericus Regularis, cùm de ipſo Numine ferme triumphet. Egregiè Auguſtinus vel quiſquis ille ſit ad Fratres in Eremo: *Sciendum Fratres, quòd quanto modo erimus obedientes Superioribus noſtris, tantò Deus erit obediens orationibus noſtris.* Quis erit de ſorte ſuâ ſollicitus, quando illam habet in manu ſuâ, ac ſibi obſequentem?

Clauū æneū geſtabant in collo veteres tanquā amuletum malorū omnium. *Pierius Valerianus de clauo aneo.* *Aug. ſerm. 6. ad Fratres.*

Sed

Sed ad alterum tranſeo clauum, quo noſtram ſortem firmamus. Omnia habet, qui nihil poſſidet; tunc Deus eſt ſors noſtra, & noſtrum prædium quando calcamus terrena. Quando pauperes ſpiritu, tunc beati: quia Deus tunc poſſeſſio noſtra erit: *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius.* Paupertatem itaque nos Clerici profitemur ſummam: contenti ſorte noſtrâ, aliam non quærimus; modus hic viuendi antiquus eſt, & ab Apoſtolis ductus. Luculenter de Clericis Regularibus Beatus Laurentius Iuſtinianus. *Ibi paupertas voluntaria primatum tenet, atque perfectionis Eccleſiæ, quam in ſuo exordio actitabat, prabet imaginem.* Hæc imago exemplar noſtrum, à quo noſtram expreſſimus paupertatem; hanc exhibuit in noſtris conſtitutionibus ſanctiſſimus Parens noſter Beatus Caietanus, qui non ſtipe coactitiâ, ſed ex vltrò à fidelibus oblatis iuſſit nos viuere: Ipſe vixit adeo paupertatis amans, vt moriens voueret precariò humari Conditorio, Franciſcum Seraphicum imitatus in cinere, & cilicio oppetentem, vt toti Chriſtiano Orbi præberet iuxtà humilitatis, & paupertatis exemplar.

Paupertas ſumma conuenit Clericis Regularibus.

Laurent. Iuſtin. de conuerſ. monaſt.

Paupertas noſtra Apoſtolica.

Paupertatem tam ſanctè Clerici Regulares colunt, vt etiam ad voces, quæ illi officere poſſint, tanquam ad piaculum paueant, ab Apoſtolis ipſis deſumpto in verba, quæ proprietatem aliquam innuunt horrore. Sic Auguſtinus. *Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint omnia communia.* Paupertati derogat qui aliquid ſibi ſi non re, verbis arrogat. Manus, & lingua ſint à proprietate immunes: candor paupertatis etiam à cordis cogitatione læditur, cor vnum, & anima vna renuit propria poſſidere. Præclarè Baſilius: *Meum, & tuum in vniuerſum à Fratribus vſurpari ratio vetat, erat enim credentium cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum aliquid poſſidebat, nec ſuum dicebat.* Non eſſet cor vnum, vbi non vnum votum, nec vna cogitatio.

Voces ipſæ lædunt paupertatem in noſtro ordine.

Etiam cogitatione læditur.

Baſilius vbi ſuprà.

In Chronicis Fratrum Prædicatorum notatur Diui Thomæ Doctoris Angelici blanda monitio, quâ monitus Frater, qui in in Choro canens, mente inhiabat in epulum à deuoto quodam viro allatum. Duplicis criminis reus ille à Diuo Thoma factus, & quòd auerteret à Deo mentem illam conuertens ad patinas, & quòd ſolus quamuis mente

D.Thom arguit proprietatis cogitãtẽ ante alios comedere epulum paratum omnibus.

Digitized by Google

edere tentaret commune pabulum. Horrebat Sanctus Doctor, vel mente ipſa violatam paupertatem, hortatur, vt mente ſolus non deuoraret cibum, quo omnes erant ſtato tempore reficiendi.

Cuſtodienda igitur ſummo ſtudio paupertas à noſtratibus eſt. Rimæ ſarciendæ, quas decurſu temporis ædes faciunt. Peculia dico, quæ Religioſi interdum ſibi honeſto lenocinante prætextu arrogant. Heu quæ lues! Si Religionem inuadit, totam, quanta quanta eſt inficit. Parua, & vt videntur honeſta peculia, adoleſcunt in maiora, tandem in cenſum, & in diuitias terminant. Mala innumera, quæ à venenato hoc fonte ſcaturiunt. Audi à Dionyſio Chartuſienſi: *Viri prudentes, & ſancti Religionum inſtitutores ex proprietate, ſeu peculio multa mala prouenire didicerunt, vt contumaciam, ſuperbiam, contentionem, factionem, auaritiam, inanem gloriam, inuidiam, mendacium, luxuriam, occupationem infructuoſam, curam ſuperuacaneam, diſſolutionem variam, mentis diſtractionem, accidiam, negligentem diuini officij perſolutionem. Abundantes enim peculio ad reſiſtendum ſuis ſuperioribus, fiunt audaces, diſciplinam, & correctionem ægrè ferunt, & excutiunt, factiones cogitant, rebelliones fouent. commeſſationibus, & ebrietatibus vacant, ex quibus in vitia carnis labuntur, & quotidie magis excæcantur, & obdurantur.* Heu claudite Religioſi omnes tot malis irruentibus oſtium, cauete à peculiis. Peculium, & Pars Clerico Regulari ſolus Deus, vt cum Rege Hebræo canat: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam.*

Peculia Religionis peſtes.

Mala inde prouenientia.

Dion. Carth.

Nil poſſideat, contemnat omnia futurus mortalium omnium decretoria die iudex, Clericis dictum eſt: *Vos, qui reliquiſtis omnia, & ſequuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Luculenter de Clericis Regularibus loquens Philippus Abbas bonæ Spei. *Non enim niſi pauperibus poteſtas conceditur iudicandi, licèt multis ex populo diuitibus gratia concedatur ſaluandi. Denique tanta perfectionis eſt, paupertatiſque cognatio, vt ſine paupertate perfectionem illam Euangelicam non poſſit quis habere quam Chriſtus Apoſtolicum, id eſt Clericalem ordinem voluit obtinere,*

Math.

obtinere; quia enim magnum erat eos tenere apicem Eccleſiaſtica dignitatis, voluit vt eorũ vita eſſet perfecta ſanctitatis, vt perfecto ordine vita perfectio conueniret, ne propter vitam diſſonã erubeſcens dignitas obmutiret. Muta dignitas eſt Clericorum non vocalis, quã praua dedecorauit vita, dignitas voluntariâ paupertate, non diuitiis augetur. Egregiè igitur nos & ſortem, & dignitatem noſtram æneo paupertatis clauo firmamus.

Vltimum ſorti noſtræ clauum figit Puritas, quâ Clerici carnem ſuam affigunt Cruci. Hæc benè cuſtodita non vacat ſuo martyrio. Rubeſcit ebur antiquum. Cùm enim puritas iuit ad canos, veluti tacta meta, & reportato brauio, purpuram induit, vel ambitioſa de triumpho, vel glorioſa de martyrio. At pudor ſilentium amat: rubeſcit interdum cùm laudatur, & ad cor redit, vt ſe celet in ſuo cælo, ibi ex Chriſti oraculo ſedens quieſcit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi mundum videbunt*; à corde & beata audit, & Dei viſionem operitur. Inde in mentem ſanctiſſimæ cogitationes, & recta conſilia, inde cuſtoditæ oculorũ feneſtræ, & petulans lingua cohibita. Quilibet curioſus aſpectus, quodlibet procax verbulum, quælibet immunda cogitatio ſanctam puritatem poteſt fœdare. Ne dum videre, ſed vel ipſum velle videri ad confinia libidinis damnauit Tertullianus. Scrupuloſè tractanda ſancta hæc nix, quæ ſtatim vel defluit, vel ſaltem fœdatur.

Puritas quã magna debeat eſſe in Religioſis.

Quæ puritas vera.

Matth.

Nix puritatis facilè fœdatur.

Tertull. de orn. mulier.

His itaque clauis firmatâ Clericorum ſorte eleuemus ſecuri Religionis noſtræ vexillum, Crucem nimirum in tricipiti monte ſitam, quia ſanctum hoc labarum tunc nobis propitium, cùm tria vota ſuppedanea illi ſternimus. Gaudet ſanctiſſimum ſignum in horum montium faſtigio collocari, vt omnibus ſe oſtentet Religioſæ vitæ triumphum. Hanc teſſeram habemus, quà terris, quà cęlo dignoſcamur. Maiores noſtri crucem ſibi vindicârunt, hac enim vterque Orbis & terrarum, & cæli innouatus eſt. Ita Ambroſius. *Erit enim beneficio crucis, qua innouantur vniuerſa, Sol nouus, & terra noua.* Putarunt Clericorum Regularium auctores inueteratum ſceleribus ſæculum, offuſcatum nubibus Eccleſiaſticum cælum poſſe eodem ſigno, vtrumque iterùm

Vexillum, & teſſera Clericorum Regu'arium Crux.

Cur Crux noſtra teſſera.

S. Ambroſ.

Spes noſtra in Cruce.

innouari. Tota eorum ſpes ad tantum patrandum opus non ſapientia verbi, non ſanguinis ſplendor, non diuitiæ, ſed virtus ſanctiſſimæ crucis fuit, quâ & Dæmones, & Mundum, & carnem impetere auſi ſunt. Accedebat, quod paruula noſtra vinea, & in ea recens plantatæ vites, niſi tali innixæ ſtatumini, nec ſubſiſtere, nec ad perfectionis faſtigium extolli in vuam poterant, ab hoc enim fulcro, & vitium fœcunditas, & tutamen vineæ ab incurſantium vulpecularum inſidiis. Rectè idem Ambroſius: *Crux non eſurit aliena merita, ſed fæcundat: meritò ſcriptum eſt in canticis canticorum. Prendite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas, vt vinea non floreat* Quo oſtenditur, *vel quòd Dominus Ieſus, vel Eccleſia fraudulentorum dolos in vinea noſtra exterminandos eſſe præcipiat, vt puſillis vineis non noceant.* Quot dolos, quot fraudes, quot machinamenta dæmonum ſuſtinent Religioſi viri, & contemplationi, & actioni operam ſuam nauantes! Munus Clericorum vtramque vitam complectitur, ita Mariæ adhæret vt non ſit ſine Marthæ ſancta ſollicitudine. In hoc enim potiſſimùm diuerſi ex Ambroſij oraculo nos Clerici Regulares à monachis ſumus. *Nam hæc duo*, ait ille, *in attentionem Chriſtianorum deuotione præſtantiora eſſe quis ambigat Clericorum officia, & monachorum inſtituta? Iſta ad comitatum, & moralitatem diſciplina, illa ab abſtinentiam aſſuefacta, ac patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa ſecretò. Spectatur iſta, abſconditur illa. Ideo bonus athleta ſit. Spectaculum facti ſumus Mundo, & Angelis. Hæc ergo vita in ſtadio, illa in ſpelunca. Hæc aduerſum confuſionem ſæculi, illa aduerſus carnis appetentiam. Hæc ſubijciens, illa refugiens corporis voluptates. Hæc grauior, illa tutior. Hæc ſeipſam regens, illa ſeipſam coercens. Vtraque tamen ſe abnegans vt fiat Chriſti quia perfectis dictum eſt. Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Nos, qui aliorum ſaluti incumbimus, geminam crucem noſtram, & proximorum interdum ferre debemus, ideò illud vexillum à nobis electum, ſub cuius felici auſpicio pugnamus.

Clericorum Regularium vita ex ſancto Ambroſ. & contemplatiua, & actiua. *Ambr. lib. 3. epiſt. epiſt. 13.*

Tandem, vt tuta foret Religionis noſtræ cymbula, dum prædicationi, aut proximorum ſaluti vacamus, à ſæculi vndis,

Crux in naui ſeu arbor, vt ſecura appellat portum.

vndis, à fluctuante hoc Oceano, à prauorum ſpirituum incurſu, Crucem veluti in naui Religionis noſtræ arborem figimus, ex eiuſdem ſanctiſſimi Præſulis monitis, vt ſecuri appellamus portum. Luculentiſſimè ſic ille, cum quo huic annotationi finis *Benè autem nauigant, qui in nauibus Chriſti Crucem ſicut arborem præferunt, atque inde explorant flabroſa ventorum, vt corpora ſua dirigant ad ſancti Spiritus gratiam, in ligno Domini* tuti, atque ſecuri. Nec permittant naues ſuas vago fluctu errare per maria, ſed ad portum ſalutis, & ad communem gratiæ curſus ſui directionem contendant, vbi naufragia timere non poſſint. In Cruce itaque, velut in latebra Religionis Clericorum Regularium, & munus ſignatum, & ſcopus habetur.

CAPVT IV.

Religioſorum familia pars præcipua ampliſſimæ Chriſti domus.

RELIGIOSORVM hominum cœtum ampliſſimæ Chriſti familiæ annumerare ipſe me cogit decor Virtutis, quo Sanctiſſimi Viri præſtare cæteris mortalibus ſtudent; ſummâ enim ope nituntur, vt ætatem, quam & Numinis contemplationi, & ſanctæ actioni impendunt, ita tranſigant, vt Deo gloriam, Chriſti Eccleſiæ laudem, fidelibus admirationem pariat; Igitur Cænobitæ aſſiduæ Dei contemplationi incumbentes in cæleſtem Vitam fermè tranſeunt, Cælo mente inhærentes, faciliùs, quàm terris corpore; ex perpetuis enim Deo fuſis precibus ſcalam ſibi faciunt, quâ impetraturi à Deo gratias cælum fæliciter aſcendunt, deſcendunt ad terras, vt reportent mortalibus iam exoratas.

Quo loco religioſi ſociantur in Chriſti familia.

Cænobitæ magis in cælo mentequàm corpore in terris ſunt.

Id aliquando futurum Iacobæa ſcala prædixit, factum cum cæteris religioſæ vitæ alumnis, ſancti Romoaldi monachi expreſsêre; de ſingulis enim aſcetarum cellulis loquens

Iacobea ſcala ſymbolū religioſorum.

quens

Baſilius de laud.eremi. quens magnus ille Baſilius ait, *Tu ſcala Iacob qua homines vehis ad Cælum & Angelos ad humanum deponis auxilium.*

Monachi mundo ſuperiores, & quomodo.

Ad terras remeant Monachi aſſueti cæli delicijs, vt opitulantes mortalibus oſtendant ſe viuere in Mundo poſſe Mundo ſuperiores, quippe non illis inſolens (omnia domante Virtute) voluptatum impetum reprimere, delicias contemnere, cælum petere, dæmones ſuperare. Monachis id totum tribuit ſub gnoſticorum nomine Clemens Alexandrinus: *Qui ſunt voluptate ſuperiores, qui vincunt animi motus, qui ſunt gnoſtici, cognoſcendi poteſtate præditi, Mundo ſunt maiores.*

Clem. lib. 2. ſtromat.

Monachi ſuſpiciuntur à mortalibus, vt aſtra cælo affixa.

Ephrem Syr. ſerm. 1. de ſacerd.dign.

Orbis non capit, nec ſuſtinet ima Tellus Cœnobitarum Maieſtatem; meritò ſuſpiciuntur à mortalibus, quos Virtutum faſtigium ſupra mortales euexit, Cæterùm dum homines inſpiciunt aſcetas in terris luce ſua omnia illuſtrare calore fouere, exemplo, & ſancta Politia implere, illos admirantur, vt ſidera affixa cælo, prona mundo, fauentia terris. Egregiè Ephrem Syrus.: *Non deſiſto fratres laudare & glorificare illius dignitatis profunditatem, quam nobis Adæ filijs Sancta largita eſt Trinitas, per quam Mundus ſaluatus eſt & creatura illuminata, per quam Montes, & Colles, Rupes, & Valles illuſtri, ac veneranda politiâ, ſanctorum inquam monachorum impleta ſunt.*

Cur Religioſi annumerati inter aſtra.

Lubens lucentibus aſtris aſciſco monachos, & Mundo maiores, quos Gratianopolitanus Antiſtes inter reſplendẽtia ſydera vidit: Myſticum enim Religionis cælum ſuam habet ſocietatem cum vero; Hinc incluſos religioſis familiis, mortalium nobiliſſimos cenſeo, quia cognati cælitibus ac Dei filij; De his etiam impletur Saluatoris oraculum quo minimus in Regno cælorum illi præfertur, qui exiſtimatione maxima in terris viuit; *Qui minimus eſt in Regno cælorum, maior eſt illo*; Chryſoſtomus integro ſermone oſtendit monachum Rege nobiliorem.

Religioſi quolibet Principe nobiliores.

Non defuere, ex mundi Proceribus, qui abiectâ purpura, & regali Maieſtate, cui dominabantur terra relicta, ambierunt nomina ſua in hoc myſtico cælo priùs deſcribere, quæ poſtea exarata inuenirent in vero: Ex his fuêre Anaſtaſius, Theodoſius, Michael, Iſacius, Carolus, Lotharius,

tharius, Hugo, Rachiſius, Pipinus, Bamba, Ramirus: piget innumeros Reges, Dynaſtas, Principes, nobiliſsimis ortos natalibus recenſere, qui contempto ſæculari nomine, nomen ſuum Religioni dederunt. His floſculis vernat fertilis Eccleſiæ ager, his margaritis nitet ſanctiſsima Chriſti domus; his aſtris fulget Eccleſiaſticum cælum.

Cæterùm quamuis Cœnobitæ Olympo inſinuati, & cælati in Cellulæ ſuæ cælo, non deſiſtunt tamen fauere terris benigniſſimo radiorum afflatu; dum enim flagrant vitæ probitate, dum moribus ſuauiſsimis ſpargunt odorem ſanctitatis, Orbem totum inhalant odore ſuo, & languentem Eccleſiam Chriſti ſponſam ſuauiſsimis vnguentis, floribus, malis reficiunt; Voces Eccleſiæ illæ ſunt, ſuppetias à Religioſis viris petentis. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Ibi eleganter clamat Nyſſenus; *ô admirabiles Columnas & noua fulcra; Quemadmodum fiunt vnguenta (ſic ipſe vertit) columnæ domus: Quemadmodum ſanctiſſima tecti conſtructio nititur benè ſpiranti odori?* Columnæ & fulcra militantis Eccleſiæ Religioſorum eſt bonus odor, per totum terrarum Orbem ſpirans. Eò fortaſsis & Baſilius magnus alluſit Religioſos ſpirantes Columnas nominans. Suſtinent Eccleſiam hæ Columnæ, dum ſuauitatem odoris ſpirant; Felices Atlantes, qui non humeris, ſed eorũ ſanctiſſimo vitæ odore fulciunt labantem Orbem ac firmant à facinoroſorum hominum prauis moribus, à falſis hæreticorum dogmatibus fermè nutantem Eccleſiam. Arietabat olim in illam eloquentiâ (veriùs dicam) loquacitate ſuâ Fauſtus Manichæorum Princeps, ſperans Chriſtianæ Eccleſiæ ruinam. At illi Auguſtinus oppoſuit Monachos, terapeutas Religioſos, vt hoſtilem hæreticorum impetum reprimeret, & ignea tela, quæ parauerant Dæmonis ſatellites, extingueret: *Iam accipite*, ait ille, *Manichæi perfectorum Chriſtianorum, quibus ſumma caſtitas non laudanda tantum ſed capeſſenda viſa eſt, mores & continentiam ſingularem, hi ſecretiſsimi penitus ab omni hominum conſpectu deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſsimi, quæ niſi ſanctorum intellectu percipi non poteſt.*

Religioſi odore ſanctitatis Eccleſiam Dei fulciunt.

Cant. 4. Nyſſen.

Baſilius magnus ibid. Religioſi Columnæ ſpirantes.

Religioſi oppoſiti ab Auguſtino Manichæis de Dei Eccleſia malè loquentibus Auguſtinus de moribus Eccleſiæ.

Religioſi ſeparati ab hominibus perfruuntur Dei colloquio, cui puris mentibus inhærent.

Religioſi quo pacto caſtrum & caſtra.
B. Thomas à Villa noua caſtrum Religioſos dicit.
Baſilius de conſt. monachor. Turris Dauid Religioſorum ſymbolum.

Religioſorum Chorus, & Caſtra Dei dici poſſunt quibus tutatur Iacob à fraternis inſidiis, & Caſtrum, quo à portis Inferi, & ab hæreticorum phalange redditur ſecura Eccleſia. Baſilius magnus affirmauit Religioſos turris Dauidicæ in media Eccleſia excitatæ imaginem expreſsiſſe. *O Turris Dauid*, ait ille, *quæ ædificata eſt cum propugnaculis ad auxilium hominum deſcendens.* Quadrat egregiè monachis eſſe & ſponſæ collum, & Dauidicam turrem. Primùm, quia contemplationi incumbentes, dum ſurſum ſpectant, erigunt, ac fulciunt, myſticum Caput. Superiores dico omnes, vt liberius aëre perfruantur, & cælum aſpiciant.

Religioſi quomodo ſponſæ collum.

A capite per collum attracti ſpiritus in cætera diffunduntur corporis membra; Quot gratiæ, quot beneficia exorata à Monachis? qui ea per Orbem Chriſtianum charitate flagrantes fermè effundunt, verè Eccleſiæ collum, nam ab eorum orationibus interdum putrida, ac ſeparata membra ſanctiſsimo Capiti adhærent.

Religioſi per Orbem chriſtianum effundentes gratias.

Quot hæretici eorum auxilio deteſtatâ hæreſi adhæſerunt Eccleſiæ? Quot facinoroſi homines ad ſanctiſsimam vitam conuerſi? quoties iratum, & ab humano genere auerſum Numen conciliârunt mortalibus? Bernardus affirmat *eos conſtitutos orare pro Corpore Eccleſiæ, tam pro viuis, quàm pro defunctis.* Nazianzenus ait, *Religioſorum lacrymas eſſe peccati diluuium, & Mundi expiamentum.* Euſebius, *eos eſſe* (*ait*) *ſummo Deo conſecratos pro Vniuerſo genere*, Collum ſunt, quo adhærent membra capiti, ſed collum ad inſtar Dauidicæ turris, à quâ pendent mille clypei & omnis armatura fortium. Quot peccatores à venenatis Dæmonum telis, his clypeis tuti? Quot fideles in tentationum pugnâ dediſſent dæmoni, carni, mundo, manus, niſi Religioſi accurriſſent, tegentes clypeo, auxiliantes fortibus armis? Ipſi ſunt, qui Dæmones frænant, ne lupinâ rabie in Chriſti gregem debacchentur; eorum perpetuis orationibus, ac ſanctiſsimis exemplis munitur Eccleſia ab ingruentibus inimicorum inſidiis, ſemper vigiles, ſemper prompti ad auxilium, & ad iuuamen, ad præſidium animarum; Ideo legis perpetuò & clypeos, & arma pendere ab hac ſanctiſsima turri. Meritò Chryſoſtomus hortabatur Antiochenum populum

Religioſi conſtituti orare pro Eccleſia. ſer. par. 63.
Orat. 1. in Iulianum.
Religioſorũ lacrymæ peccati diluuiũ, & Mundi expiamentũ.
Quo pacto ab hoc collo pendent clypei, & omnis armatura fortium.
Religioſi Dæmones cohibent, ne debacchētur in Mundum.
Chryſoſto-

lum vt Religioſorum ædes, ac monaſteria adirent, quò certatim inde referrēt ad ſe tuēdos clypeos, ad impugnandos hoſtes fortia arma; Cæterùm Religioſi Portus ſunt, quo ſecuri appellunt naufragantes in hoc ſæculo fratres: Hæc turris peccatoribus excitata eſt veluti pharus ad naufragantium lumen: Hæc egregio opere conſtructa & à peritiſſimo artifice, vt moliendarũ rerũ extaret probatiſſimum exemplar. Religioſi à Deo inſtituti, vt ad frugem meliorem, & Vrbes & Orbem totum compónant exemplo ſuo. De Monachis clamat Baſilius magnus, *Turris, quæ ædificata eſt, cum propugnaculis* ad auxilium hominum.

mus Populũ Antiochen. exhortatur vt adeat Religioſorũ monaſteria. Religioſi portus, ac pharus naufragantibus peccatoribus.

Verùm, cui faſtigium eminentiſsimæ turris emetiri animus eſt, adeat ſanctiſsimum Hipponenſem Epiſcopum Auguſtinum; áudiat illum ſic egregiè de monachis declamantem: *Videtur nonnullis monachos res humanas plusquàm oportet deſeruiſſe, non intelligentibus, quantum nobis eorum animus in orationibus proſit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non ſinimur. Nam hoc tam excellens faſtigium ſanctitatis, cui non ſua ſponte mirandum, & honorandum videtur oratione noſtra videri, quî poteſt? tantum iſti admonendi ſunt, qui ſe inaniter iactant in tantum proceſsiſſe temperantiam, & continentiam ſanctiſſimorũ catholicæ fidei Chriſtianorum, vt reſtringenda nonnullis, & quaſi ad humanos fines reuocanda videatur.* Exceſsit humana confinia hæc turris, hæretici, veluti minuti canes latrant ad incognitæ virtutis occurſum, quod non poſſunt ſuſpicere, deſpiciunt; Quî enim faſtigia ſanctitatis intueri valeant, cœno, & fæce flagitiorum pœnâ obruti? aliena virtus illorum delictorum exprobratio eſt. *Faſtigia ſanctitatis Religioſi audiunt* à ſanctiſsimo Præſule Auguſtino, cùm perpetuò ad perfectionem collimant, contemptis Mundi, & carnis illecebris: his exonerati impedimentis ad ſublime hoc ſanctitatis faſtigium euolarunt, *contemptis enim voluptatibus*, vt inquiebat de martyribus Tertullianus, *erudiuntur ad optatam, contemnendam mortem:* Quidni dicamus ſanctitatis faſtigium monachorum aciem? quam vocat *Plenitudinem Euāgelij* Paulinus, cæteri probi viri adhuc degentes in ſæculo, Euāngelij mandatis parent; illud tamen omnino non implent

Monachi faſtigium ſanctitatis, & ferme excedens humanæ naturæ confinia.

Auguſt. Ibid.

Cur latrant hæretici in Religioſos.

Cur Religioſi dicti Faſtigia ſanctitatis.

Tertullianus. Paulinus epiſt. appellat Religioſos plenitudinem Euangelij, & cur?

plent cùm ſe non abnegent, ſuam crucem non ſuſtineant, non ſint pauperes ſpiritu, cætera Chriſti conſilia prætermittant. Religioſis viris datum, vt Euangelium impleant, vt ad perfectionem nuncupatis Deo votis tendant, vt ſint faſtigia ſanctitatis.

Religioſi implent Euãgelium ſeruantes præcepta & conſilia.

Quomodo Religioſi ſe habeant, vt iuuent proximos.

Non tamen ita affixa polo hæc ſidera, ita ſedent in cæleſti ſolio, hæc faſtigia ſanctitatis, quin interdum ad proximorum iuuamina, & oratione, & exemplo, & actione deſcendant, præcipuè, qui non ſolùm contemplationi, ſed etiam actuoſæ vitæ operam ſuam nauant. Gregorius Nazianzenus Theologorum Princeps affirmat, Religioſos à Deo poſitos *Vniuerſi Orbis ſupplementum*, fatiſcenti terræ, & facienti rimas à graui mundanorum ſcelerum pondere. Quis accurret tales rimas impleturus niſi Religioſorum ſacer Senatus; Quis accurrit deficienti Orbi, cum elementa penè illum deſtituunt, aquarum penuriâ ſteriliſcente tellure, & apertis vndique rimis vndas exorante, quis orat, vt cælum benignè in illum influat? Religioſi, quos Deus poſuit Orbis ſupplementum. Quis furente peſtiferâ lue, & veluti dirâ falce dimetente mortalium manipulos illam cohibet? Religioſi, qui & Numen orant, & ſacram exomologeſim ſuadent, vt crimina, quæ prohibent cæleſtem benignitatem omninò ſubmoueant, & Vrbes ab his flagellis vindicent. Ipſi veluti tot Moſes ſe irato Deo opponunt, & quamuis à Numine dati legiſlatores, & ſuperiores Orbis minimè ſint, data tamen ſunt ſupplementa Mundo deficienti.

Greg Nazianzen. Religioſos appellat vniuerſi Orbis ſupplementum, & cur.

Religioſi veluti Moſes placantes Dei iram.

Sed ad ea veniamus munera, quæ non terrarum orbi tantum, ſed præcipuè ipſi ſanctæ Matri Eccleſiæ Religioſi filiis impẽdunt poſt Chriſti Domini Apoſtolos, ipſi ſacram fidem ſuccolantes, ex Chriſtiano Orbe ad nouum vſque inuexère, Euangelicam veritatem, ſacra dogmata Ethnicorum & hæreticorum pectoribus inſinuantes; Baiulos fidei appellauit D. Thomas Apoſtolos fortaſſis, quia pauperes nudis pedibus, afflicti, anguſtiati, fidem gentibus importarunt. Modò Præſules, Epiſcopi, Primates, optimè ſuo defungentes munere, tamen temporalibus affluentes bonis portantur à fide magis, quam portant. Contra Religioſi

Baiuli fidei Apoſtoli, & cur D. Thomas.

gioſi in melotis, in pellibus caprinis, anguſtiati, afflicti, baiulant fidem, & ceruicibus ſuis ad Indos vſque, ad Caucaſi montes, ad remotiſſimas cæli plagas ferunt. Verùm de hoc ſuus non deerit locus, cum de Eccleſiaſticis expeditionibus ſermo inciderit.

Ad ipſam Eccleſiam deuenio, & Petri nauiculam quæ à Iudæ proditoris ſceleribus primùm, tum verò ab ipſis hæreticorum, ac prauorum hominum flagitiis penè fecit naufragium, Religioſi Apoſtolicam ſuccolantes vitam, laborantes in remigando, voce, calamo, doctrina, exemplo illam in tutiſſimum portum conantur deferre. Adiice ſanctiſſimi Pontificis Innocentij III. atteſtationem, qua fermè labantem Lateranenſem Eccleſiam, pauperis cuiuſdam, ac ignoti hominis ceruicibus ſuſtentatam ſe vidiſſe retulit: mox de facie cognitum Franciſcum, hunc fuiſſe inclinatæ Eccleſiaſticæ molis fulcrum, compertum omnibus fecit; ſic etiam continenter, & reliquos ſanctarum familiarum authores, ſuos humeros ſacro huic oneri (vt ſtet in hæreticorum tela robuſtius) ſubmittere coniecturam facio; Auguſtini, Benedicti, Bernardi, Dominici, Franciſci, Caietani, Ignatij ſunt illi Atlantes, qui humeris ſuis poſt ſanctiſſimos Præſules ſuſtinent Eccleſiaſticum hoc cælum; Id ſuadet mihi ipſa Iacobæa ſcala, quam Religioſarum familiarum expreſſiſſe imaginem ſupra ex Baſilio probauimus; ibi legitur, quòd ſcala Numini, Numen ipſi ſcalæ innitebantur: Erat & Dominus inſixus ſcalæ, ſic ſe Religioſæ familiæ, & ſancta Eccleſia veluti amantiſſima parens, & natæ ſe fouent mutuis officiis beneficiiſque, firmat enim ſanctiſſima Petri Sedes religioſas familias (ſine cuius authoritate forent nullæ) & in partem ſacri Miniſterij illas aſciſcit; Ipſæ viciſſim ſanctiſſimæ Sedis fulcra ſunt & vt ſupra diximus, *ſpirantes columnæ*; ab ipſis enim profligati hæretici, & fuſi, impetentes ſanctiſſimam Sedem eorum calamis detectæ primum, tum deletæ pernicioſiſſimæ hæreſes; ab ipſis correcti praui mortalium mores; ab ipſis frequens Sacramentorum vſus diu intermiſſus; ab ipſis lux cæcutientibus peccatoribus verſantibus in vitiis; ab hoc ſale penè marceſcentes mortales in peccatis condiuntur, ne putreſcant

Religioſi nautæ laborantes in remigando vt Petri nauiculam ducant in portum.

Lateranenſis Eccleſia humeris D. Franciſci ſuſtentata.

Authores Religionum humeros ſupponunt Eccleſiæ laboranti.

Eccleſia innititur Religioſis. Religioſi, contra, gis innituntur S. Romanæ ſedi ſine qua nulli forent.

Religioſi ſal quo condiũtur homines, ne in ſceleribus marceſcant.

ſcant ; ab ipſis tandem Dei nomen expanſum , & gloria Domini diffuſa , in remotiſſimas cæli plagas ; *Et ecce gloria Domini ſtabat ſuper ſcalam* ; Ita paraphraſis Chaldæa ſubdit, *In Religioſis familÿs* (*præcipuè ſi in publica, ac magna exiſtimatione habeantur*) *& eorum ædibus , ac templis ſplendet Dei gloria* , & vt dicebat Ambroſ. *Qui videt miniſtrum altaris , congruis ornatum virtutibus , auctorem prædicat & Dominum veneratur , qui tales ſeruulos habeat. Laus enim Domini vbi munda poſſeſſio & innocens familia diſciplina.*

Splendet Dei gloria in Religioſorum ædibus.
Ambr. lib. 1. off. cap. vlt.

CAPVT V.

Virginum chorus quo pacto augeat , & ornet Chriſti familiam.

Cur numerãdæ virgines in Chriſti familia.
Apoc. *ſequũtur Agnum quocumque ierit.*
Alluditur ad orationem.
Ora pro Clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu.

NOBILISSIMVM hoc domeſticorum Dei agmen ſanctámque familiam , Virginum Chorus claudat pudore ſuo ; Virgines enim Agni immaculati , & ſtipantes latera , & ſequentes veſtigia in cælo , non recenſere in terris, ceu Chriſti domeſticas turpe foret. Domus Dei delicium , Virginum candor eſt , ſparſis his liliis nitet fertilis Eccleſiæ ager, his floſculis æmula ſtellarum picturata fulget Dei tellus. Læta parens Eccleſia poſt clerum , quaſi maſculam prolem Deiparæ commendatam offert ſequiorem ſexum, Virgines ſacras, ac Deo deuotas, ita ſummo parenti ſiſtit fertilis hæc parens vtramque prolem , alteram ſacri characteris maieſtate pollentem , alteram præſtantem Virginitatis candore.

Eccleſiaſticũ cælũ ornatur ſydere virginis?
Cur regnum cælorũ etiam virgini fatuę comparatur, exemplo Eccleſiæ explicatur.

Sanctimoniales nuncupatis Deo votis ornant myſticum Eccleſiæ cælum lucidiſſimo virginis ſidere ; Nec Chriſtus dedignatur ex clariſſimâ virginum ſimilitudine illuſtrarē cælorum Regnum in quo ſi errans, & fatua ſtellula reperitur , non derogat lucidiſſimo ſideris fulgori ; digna etiam fatua , quia Virgo , vt annumeretur aſtris. In Eccleſiæ nobiliſſimo cælo celati facinoroſi homines & abſconditi in ampliſſi

ampliſſimâ ſuâ luce nihil ſanctæ Maieſtati detrahunt, quin illa dicatur ciuitas ſancta, vinea fructifera, Mons excelſus, directa via, columba vnica, ſponſa, corpus Chriſti, firmamentum verum: ſic illibatus pudor nullâ fatuitate fœdatur, ſemper nobilis, & glorioſa Virginitas, quamuis in cœno, ac luto reperiatur, diuino ore non indigna dicitur quæ componatur cælo.

Apoc.21. *Pſalm.79.* *Iſai.55.* *Cant.6.* *Eph.5.*

Virginalis hic candor in terram ab ipſo diuinitatis fonte deriuat. Gregorius Nazianzenus Theologorum apex affirmat *Prima Trias virgo*, ſplenduit in cęlo virginitas, cùm Parens ſummus genuit filium ſine matre; ſplenduit in terris cùm ſine patre, mater in antro Bethlemitico, filium ſuum primogenitum enixa eſt; Neſcit Virginitas, vel in cælo, vel in terris poſita parere niſi Deum.

Origo virginitatis ab ipſo fonte diuinitatis. Primatrias Virgo. Virginitas neſcit parere niſi Deum.

Hinc ambiunt Angeli, & æmulari virginale decus; quod primùm inſpexerunt in cælo; & cuſtodire in terris, ne agreſtis, & ruſtica manus audeat præcidere illibatum Deo florem; Sanctus Ambroſius illud Canticorum *Mille tui pacifici & ducenti his qui cuſtodiunt fructus eius*, illuſtrans ait, *Vobis Virgines ſpirituale præſidium eſt: nec mirum ſi pro vobis Angeli militant, quæ Angelorum moribus militatis:* Angelorum militiæ accenſæ Virgines, Angelorum more pugnant, candore nimirum ac luce; his munita præſidiis Cæcilia Valerianum ſponſum expugnauit, *Ego Valeriane in Angeli tutelâ ſum, qui Virginitatem meam cuſtodit, quare ne quid in me committas quo ira Dei in te concitetur.* datâ, ac acceptâ fide ſi Angelum vidiſſet, ſe nomen Chriſto daturum, vidit ſanctiſſimum militem fulgentem diuino ſplendore, Valerianus, & dedit continuò manus Virginem venerans, quam vt ſponſam acceperat; ſic Angeli pro Virginibus ſtrenuè militant, earum ad ſpirituale præſidium deſtinati, veluti rem ſuam agunt, florem in cælitum ortum ſolo, impenſe hîc cuſtodiunt.

Angeli ambiunt cuſtodire virginalem pudorē. *S. Ambroſius de virginib.* Virgines in dæmones pugnāt luce, & candore ſicut & Angeli. Cæcilia quo pacto Valerianum ſpōſum ſuperauit.

At quis pulcherrimum hunc cæleſtem florem ad terras detulit niſi cæleſtis ille qui ad nos deſcendit Adam? Noluit, ſeruitutem deeſſe terris quæ ad cæleſtis aulæ morem noſceret Deo ſeruire, Ambroſius affirmat, *Fluxiſſe hanc vitam de cælo, quam non facilè inuenimus in terris niſi*

Virginitatē Chriſtus à cælo detulit in terras, & cur? *S. Ambroſius de virginib.*

poſtquam

Digitized by Google

poſtquam Deus in terrena corporis membra deſcendit. Meritò poſtquam cælorum Rex terras petiit, terreſtres Angelos ſuo deputauit obſequio.

Et odor & virginis cãdor Chriſti ſeceſſus à fœtido carnis fœtore.

Fortaſſis etiam; vt ab illecebrarum illuuie, quibus noſter Orbis abundat, Numen inueniret locum; caſta, & innocua pectora ſelegit in quibus ab illucido, ac fœtido carnis odore actus ſecederet; ſic Ciuitas refugij Chriſto, virgineus pudor fuit, & à fœtido carnalium illecebrarum horrore ſeceſſus; Huc reſpexit Hieronymi oraculum: *Qui ab Angelis adoratur in cælo, haberet Angelos ideſt Virgines in terris.*

Hieron. epiſt. ad.

Chriſtus voluit, virgines in mundo vt eſſet ipſe virginũ ſponſus.

Voluit præterea Chriſtus, vt eſſent in Mundo Virgines, quibus cum, veluti gentilibus ſuis, & ipſe diuino non violato decore, puriſſima inire poſſet connubia, vt natus in cælo, & in terris, ab vtroque parente virgo; etiam virginum ſponſus diceretur, Hinc laudata legis in Sponſa non capitis capillamenta ſed colli crines. *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno crine colli tui:* Vnde & capilli collo? Iniuria hæc capiti eſt, capillos & re, & nomine ſuos, alteri tribuere, An ſponſa nuda colli, ad inſtar ſupplantati Iacobi hœdinis pelliculis contexit, vt Sponſum falleret? Crines propenduli, anteuentuli, tricæ, ſparſi capilli, cincinni, hæc muliebris capitis, non colli ornamenta ſunt. Verùm acutè, & feſtiuè Sponſam ſuam à colli capillitio, non à capitis crine laudat ſponſus. Sine capite erat ſponſa, quia Virgo, & ſine viro, caput enim mulieris vir eſt, tunc deſideratur caput, tunc colli crines miris laudibus celebrantur à ſponſo, cùm adeſt religionis Sacramentum, & Virginitatis votum. Egregiè ad hunc ſenſum Rupertus, *Iſte eſt enim crinis colli, caput non habentis, neque habere volentis: Nam caput mulieris vir, tu capite iſto te indignum indicâſti, quia votum egregium veuiſti, Voto virginitatis;* Vetuit Chriſtus, ne vllus mortalium, vel parentis, vel magiſtri, nomen audiret; hoc enim attributo homini nomine, Numinis derogatur Maieſtas, qui & magiſtri & parentis nomen ſolus omnino implet; ſic nulla in Virgine de capite fiat mentio, id tantùm ſponſo virginum tribuatur; qui illam ſibi tanquam collum iunxit, ſic de

Cant. 8,

Cur crines attributi collo?

Rupertus hic.

Sãctimoniales ſunt quorum crines laudantur, nõ capitis, ſed colli, & cur?

Cur Chriſtus voluit vt nullus vel magiſtri vel patris nomine nominaretur.

de virgine ait Cyprianus. *Hæc commendat & connectit Chriſto Virgines.*

Cyprian. de virg.

Læta igitur ſancta parens Eccleſia, Virgines, & Sanctimoniales Chriſti ſponſas tenet fouétque ſinu ſuo: His enim officiis, & Virgines colit, & Deo magnum præſtat obſequium, illas magni pendens, quas Deus ſibi in ſponſas delegit; Auguſtinus ait: *Quæ virginitatem Deo vouent ſine nuptiis non ſunt, quibus ſponſus eſt Chriſtus*; Hinc Virgini priuilegium vt non velata, ſed veluti de dæmone triumphans, aperto capite intret Eccleſiam. Iſidorus ait; *Quia Virgo eſt & carnem ſuam ſanctificare propoſuit, idcircò velaminis venia ſit illi, vt Eccleſiam notabilis, vel inſignis introeat, & honorem ſanctificati corporis in libertate capitis oſtendat, atque mitram, quaſi Coronam Virginalis gloriæ in vertice proferat*; Hinc fortaſſis vſus, vt in funere ſuo Virgines vultu detectæ, & coronato capite conditoria ſua petant, ornatæ enim ad ſponſi thalamum procedunt, Clerus illarũ funus vt Domini ſui ſponſas venerabundus proſequitur.

Auguſt. lib. 2. de Eccleſ. offic. cap. 18. Virgines nõ ſunt ſine nuptiis cum Chriſtus ſit earum ſponſus. Cur Virgini conceditur vt ſine velo intret Eccleſiam. Iſidorus. Cur virgines coronatæ in funere.

Nec ad decorem tantummodo Chriſtianæ familiæ glorioſiſſimum virginum agmen recenſendum erit; ſed ad iuuamen, ad præſidium; ad militiam; iuuant exemplo ſuo naufragantes ſæculi vndis, ne pereant, carnalium illecebrarum oblectamentis penè obruti, ſed enatent à pelago libidinis, & ſecuri caſtitatis portum appellant; Appinxit lampades virginitati Chriſtus, quia illa ſemper lucida eſt, vndique ſuum diffundens ſplendorem illuſtrat Virgo mortales, vt conculcent carnis illecebras tanto exemplo perculſi; Aldhelm ad has ſenſualitatis Syrtes, & vortices alludens in quæ impingere aſſolent proiecti ad eiuſmodi illecebras, virginitatem pharum appellat. *Laudanda virginitatis ſublimitas, quæ quaſi præcelſa pharus in edito rupis promontorio poſita ſplendeſcit.* Rectè Athanaſius ait *in virginitate exemplum habemus Angelicæ ſanctitatis.* Mirantur Angelicam puritatem homines, cùm in Angelis eam inſpiciant; indignantur, cum in fœminâ expreſſam ſe imitari non poſſe animaduertunt. Auguſtinus feſtiuè ait: *Aperiebatur ab eâ parte quâ intenderam faciem, & quâ tranſire trepidabam, caſta dignitas continentia, ſerena, & non diſſolu-*

Tria Virginũ munera. Cur Virgines cum lãpadibus. *Aldhelm. de virginitate.* Virginitas pharus. In virginitate habetur exemplum Angelicæ sãctitatis. *Auguſt. in lib. conf.*

tè hilaris, honeſtè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, extendens ad me amplectendum, & ſuſcipiendum pias manus, plenas gregibus bonorum exemplorum; ibi tot pueri, & puellæ, ibi iuuentus multa, omnis ætas, viduæ, & virgines irridebant; me irriſione hortatoriâ, quaſi dicerent; tu non poteris quod iſti & iſtæ?

Hoc homo non poteſt quod fœmina efficit.

Lactantius Firmianus de virginali contin.

Lactantius Firmianus de virginali continentiâ ait, *Hoc continentiæ genus quaſi faſtigium eſſe & conſummationem virtutum, ad quas ſi eniti & eleuari poterit, hunc ſeruum Dominus, hunc diſcipulum magiſter agnoſcit, hic terram triumphabit, hic erit conſimilis Deo, qui virtutem Dei capit.*

Eccleſia etiã in fœminis agnoſcit faſtigia ſanctitatis.

O ſublimem, ac cæleſtem virtutem! in quâ vna, adorant mortales fœminam attingentem faſtigia virtutum, de terra, ac de cælo triumphantem; illam calcans, hoc poſſidens, facta Dei ſimilis; dum in terris poſita Deus fermè eſſe cœpit; Eccleſiaſtica tellus hoc nobilitata ſydere, non modo in planitiem vulgaris probitatis ſe explicat, verùm in rupes virtutum, & in faſtigia ſanctitatis ſe attollit, virgines enumerans in familia ſua. Vſque adeò eminet hoc virtutum cacumen, vt qui ad hoc aſcendat, mira, & fermè cæleſtia reperiat bona; ſic Cyprianus de pudicitiâ loquens. *Eſt honor corporum ornamentum virtutum, ſanctitas ſexuum, vinculum pudoris, pax domus:* Ipſamet animalia ferocitatis oblita, ne dum lædunt, ſed adorant Virginitatem. S. Gregorius Nazianzenus, Leones ante Teclæ pedes virginea lambentes veſtigia ſic eleganter canit.

Virginitas honor corporis, ornamentum virtutum, &c.

Virginitas, ô res mirabilis æuo!
Virginitas potuit ſopire Leones,
Dente ne impuro generoſos virginis artus
Auſi ſint premere, & rigido diſcerpere morſu.

Non feros Leones timet virginitas.

Eſt etiam Eccleſiæ præſidium virginitas: His liliis circumſepta, ac munita Chriſti vinea, ſingularem ferum depaſcentem vitium palmites non formidat, etenim, vt Cyprianus ait. *Ipſa & murus rigoris, & lorica pudoris & ſpolium probroſitatis, & libidinis carcer, & puritatis culmen.* Arcet iræ Dei pluuiam, accerſit eluuionem gratiarũ. Quoties diuinum furorem extinxit ſacra Virgo oratione ſua? Quot bonorum ſacros partus virginalis pudor, Dei Eccleſiæ eni-

Non dæmonem.

Virginitas murus rigoris, lorica pudoris &c.

Virginitas placat Deum iratum.

xus:

xus; Teſtis fuit, vt remotiores ætates omittam, ſanctiſſima Virgo Catharina Senẽſis Gregorio, & Vrbano gratiſſima, ſæpiùs legationibus ſacris ad maxima & grauiſſima Eccleſiæ negotia functa. Hæc ſanctiſſimum Pontificem Gregorium adiuit, vt ad Vrbem remigraret, ſuaſit, obtinuit. præſentia ſua ſummo Paſtore exhilarante Romam, diu abſentiâ illius mœſtam; Teſtis eſt Tereſia virgo diuino ardens amore, & in hæreticos ardentiſſimo zelo flagrans, ſanctiſſimæ Diſcalceatorum familiæ, ſi non auctrix, extitit reſtauratrix, & parens: docens, quo pacto ſancta Tellus diſcalceato pede calcanda foret: Fœcunda Virgo, Chriſti familiam auxit religioſo partu. Teſtis etiam noſtro æuo lectiſſima Virgo Vrſula Benincaſia ex eadem quâ Catharina Senenſis familia, eodem penè afflata Spiritu Gregorium Pontificem decimumtertium adiit, hortatur, vt imminentibus Orbis malis Pontificiâ authoritate proſpiceret, diuino conſilio hanc legationem iniiſſe, perpetua virginis ecſtaſis cõprobauit; ſublimem Vrſulæ ſpiritum, ac lectiſſimos mores diu examinatos, miris encomiis extulit magnus ille Philippus Nerius, Congregationis Oratorij parens, qui Vrſulam bireto ſuo donatam (fermè hoc inſigni prædicens virginem eiuſque alumnas ſub Clericorum Regularium ditione aliquando futuras) dimiſit, vt in patriam rediens Congregationis lectarum virginum primùm foret fundatrix, mox ſanctimonialium eremitarum conſtitutiones, vt à Numine acceperat, deſcriberet, quas ſanctiſſimus Pontifex Gregorius XV. ſacro diplomate firmauit; mirum quantùm ſeneſcentem Orbem inhalabunt hæc Eremi lilia, quantùm iuuabunt hæc Heliotropia, quæ deſpicientes curas ſæculi perpetuò ſolem ſuum aſpicient optimam partem electa. De his Paſchaſius. *Heliotropij flores qui neſciunt aſpicere niſi ſolem Chriſtum, neſciunt gaudere niſi de claritate & calore verbi, ita vt videas in meridie eiuſdem floris orbiculos extenſos & dilatatos intantum, vt gyrus eiuſdem latior in orbe quam ſit, præ gaudio videatur, expanſis floſculis putes diſſentire, ac lætari præ claritate luminis.* Reperit Vrſula, quo pacto ſequior ſexus in vrbe populatiſſimâ Eremum inueniret; Vbi virgines ſeparatæ omninò ab hominum con-

Catharina Senenſis cur ad Gregoriũ Pontificem miſſa.

S. Tereſiæ amor in Deum.

Vrſula Benincaſia laudata, quæ de ipſa dicũtur tanquam ab hiſtorico adhibenda illis fides, nondũ enim approbata ac recognita illa à ſacra Sede Apoſtolica ſunt.

Eius ſpiritus à Philippo probatus.

Aliéna Clericorum Regularium.

Ad Gregoriũ XIII. mittitur.

Eius miſſio extaſi comprobata.

Paſchaſius ibidem.

Inuenit Vrſula quo pacto in vrbe populatiſſima fundaret Eremum.

ſortio perpetuò pro Eccleſiâ Dei, ac Neapolitanâ vrbe fundentes preces Angelicam æmularentur vitam.

Virgines quo pacto dæmonis robur infringunt.

Ad ſacram militiam etiam iuuant virgines militantis Eccleſiæ fermè auxiliares copiæ. Dæmone in carnis illecebris aciem ſuam, ac ſtationem parante; ipſæ integritate vitæ, candore virgineo Stygium robur frangunt, Tartareas dæmonum phalanges fugant; de dæmone feliciſsimè triumphant vt dici optimè queat; *Mulier vna fecit confuſionem magnam in domo Nabuchodonozor*: Virginis de carne triumphus, ipſius Eccleſiæ, capitis Chriſti, roſeum ſertum eſt expungens ſpinarum aculeos. Paſchaſius ſic virgines alloquitur. *Vos eſtis, quæ ſecundùm nobilitatem generis flos eſtis Eccleſiæ, quæ virore pudicitiæ, & caſtæ dilectionis ſplendore ſponſo ſerta componitis & coronam ſpineam mutatis quotidie in gloriam triumphantis.*

Iudith. cap.

Paſchaſius. in Pſalm. 44. in principio expoſitionis.

Virgines ſpineâ Chriſti coronam mutant in gloriâ triũphantis.

Vbi peccatores ſanctiſsimum Chriſti caput transfigunt ſpinis, virgines coronant roſis. Triumphat quotidie de dæmone Chriſtus in virgine, abiicit ſpineam coronam, vt tempora ſua floreo, ac nobili ſerto cingat.

Tunc enim & ſpinæ vertuntur in roſas, cùm carnales homines virginalis pudoris exemplo puncti à carnis illecebris caſti ſunt; tunc glorioſiſsimè triumphat Imperator noſter, cùm pudicitia nobile liliorum ſertum illi componit.

Virgines chorus caſtrorum.

Sunamitis eſt virginum chorus de quo ſponſus ait. *Quid videbitis in Sunamitide niſi Choros caſtrorum*? De virginibus loqui ſponſum affirmat Theodoretus; *Tunc*, inquit, *ſimile eſt Regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiàm ſponſo, iure igitur ſponſus ait, quid videbitis in Sunamitide niſi Choros caſtrorũ.* Regnant illæ, vt olim de Gedeone legimus, lampade, & candoris ſui lumine. Optimè virginibus Deo ſacris quadrat Ambroſij de Debborâ encomium. *Fœmina iudicauit, fœmina diſpoſuit, fœmina prophetauit, fœmina triumphauit, & præliantibus intermixta copiis imperio viros docuit militare fœmineo.* Tunc imperio fœmineo virgo præeſt hominibus, cùm illi præſtare diffidunt, quod iſtæ glorioſiſsimè gerunt; Hinc veteres ſophi, vt inditum animi vigorem in virginibus exprimerent, pingebant ac fingebant illas armatas; Vnde Hieronymus

Virgines Gedeonis æmulæ lampade pugnant, & lu-

Ambroſ. l. de viduis.

Virgo homines docet militare.

ronymus ad Principiam ait, *Vt ſcias ſemper virginitatem gladium habere pudicitia; gentilis quoque error Deas virgines finxit armatas.* Ad militiam virginalem etiam ſpectant præciſi illarum crines, nam Abantes olim capillorum mole ſe exonerabant, ne hoſtili furori ſuccumberent, illos capillamento attrahentes ad prædam; Clauditur à virgine dæmoni aditus præciſo capillo, ſecuræ illæ deſcēdunt ad prælium, vt militent in dæmones, adſcriptæ militiæ cæleſti, ſacrâ religione, fermè decaluatæ. Sic enim ſacer pudor, exemplo, præſidio, militia, opitulatur Eccleſiæ: igitur meritò à nobis familiæ Chriſti virgines fermè, vt viragines annumerantur.

Hieronym. Virgines olim, cur depictæ armatæ?

Præciſus capillus cur in virgine?

Capvt VI.

Sacra doctrina quàm neceſſaria Chriſti familiæ, & à quo nam fonte haurienda.

Paterfamilias domum, non modò moribus probam, ſed ſacris adornatā literis iubet, vt domeſtici ſui, vita iuxta, ac exemplo, virtutibus, ac eruditione, affectu ac mente polleant in Orbe Chriſtiano. Nemo audeat nomen in ſacrā familiā percenſere, qui vel horrens moribus; vel incultus ingenio, vel ſtertens otio ætatem ſuam per ſummam ignauiam, ac per infamem ſocordiam fœdè traducat. Sanctus Thomas Eccleſiaſticis viris vltrà phyſicas diſciplinas, ſacram doctrinam vt neceſſariam præſcripſit, ne Chriſtiani proceres veſtigiis cæcis, facti duces cæcorum, ipſi, eorumque aſſeclæ in foueam, ac in præcipitia ruant. Ad Deum rectà, niſi lumen adſit humana ratione ſuperius, nemo iuit, nemo ibit. Rationis noſtræ faculam (quæcumque illa nobis de Numine ſit) niſi fidei lampas, & ſacræ doctrinæ lumen inflammet; ſubobſcura erit, imbecilla, infirma, non valens ad verum tramitem mortales ducere. Martyribus cruore ſuo ſacra conteſtantibus, Doctores acceſsēre, qui fidem ferro, & ſanguine

Chriſti familia proba moribus, & præſtans doctrina eſſe debet.

D. Thom. in proœm. ad ſummam.

In Eccleſia, ſacra doctrina neceſſaria eſt, & cur?

Cur poſt Martyres, Doctores Dei in Eccleſia?

ſanguine exaratam ; atramento , & calamo illuſtrarent.

Cur Deus permiſit hæreſes in mũdo?

Igitur ſuſtinuit Numen æternæ mentis ſuæ conſilio, vt in Eccleſiaſtico ſolo, ac in medio tritici iacta hæreſum zizania pullularent, quò præſtò eſſent, qui prauas ſtirpes, & infecta venenis gramina conuellerent ; ipſis ſacrum triticum in Eccleſiaſtica area excutientibus , puluis reliquus nullus foret , quo ſordeſcerent ſacræ familiæ , religioſæ mentes. Ipſa itaque hæreſum obſcuritas , ſacro veritatis lumini , etiam nocens famulata eſt.

Quæ prima doctrinæ ſacræ exordia.

Verùm decurrentibus ſæculis, ex ſententiis, quas ſancti Patres, & Romani Pontifices , viriquè doctiſſimi , varias nacti occaſiones, modò Eccleſiaſticas adſtruentes ſanctiones, modò componentes marcentes mundanis illecebris mores, modò exarata ab hæreticis praua dogmata eradicantes, tradidère ; veluti in falcem redactis , ac diſpoſitis, excitata eſt Theologica moles ; à Petro Lombardo, qui ex illuſtri patrato opere Magiſtri ſententiarum nomen ſibi aſciuit; mox Angelicus Doctor D. Thomas Theologicam diſciplinam mirabili ordine , nobilioriquè methodo, ſaniori doctrinâ feliciſſimè illuſtrauit, & quam exegeticam à Patribus accepit, miro ingenio , ac felicitate , ſcholaſticam poſteris tradidit. Obſtupuêre ad hanc Angelicam doctrinam in Concilio Florentino Græci Præſules , admirati latinos , tantâ eruditione exultos, tantâ ſacrarum literarum præſtantiâ , & argumentorum ſubtilitate præpollere ; ſciſcitati à quonam fonte tam puræ diſciplinæ latices hauſiſſent ? Vbi compertum habuêre ab Aquino ſacras defluxiſſe ſapientiæ vndas , ad ſe deriuare tentant ſapientiæ fontem. Itaque Patres Græci vt latinam diſciplinam in Græciam traducerent, Diui Thomæ Summam , latino idiomate compoſitam , in Græcum traduxêre.

Quid in ſacra Theologia egerit Magiſter ſententiarum. Quid Diuus Thomas.

D. Thomæ Summa mirificè laudata à Græcis; & in Græcum idioma traducta.

Vitiũ conſequentium ætatum.

Verùm proh nefas! Conſequentes ætates , magiſtrorum , ac Theologorum turbâ inundantes, nouas texentes, ac futiles quæſtiones ; veram , ac ſolidam doctrinam contempsêre , theologicum cælum ymbris , ac nebulis deformantes, illàc vertere annisi ſunt ſacræ diſciplinæ orbes, quà auertebantur ab intelligentiâ cæleſti, mirâ prudentiâ. Gaudebant hi, vt in prouerbio eſt *in obſcuro ſaltare* reuocantes

cantes tenebras, quas olim fouens aquas Numen, à prima abyſſo fugarat. Nil penſi habentes D. Thomam hoc præcipuè nomine, ſparſam ſanctorum doctrinam, & fermè palantes ſacrorum Patrum ſententias redegiſſe in Summam. *Conſideranimus enim*, ait ille, *huius doctrinæ nouitios plurimùm impediri in his, quæ à diuerſis ſcripta ſunt; partim quidem propter multiplicationem inutilium quæſtionum, articulorum, arguemntorum, partim etiam quia ea quæ ſunt neceſſaria talibus ad ſcientiam, non traduntur ſecundum ordinem diſciplinæ.*

Nonnulli amant in tenebris ſituari re.

D. Thomas proœmio ad Summam.

Cur ſumma D. Thomæ ab ipſo compoſita?

Igitur Theologicam maieſtatem ludicris fermè quæſtionibus temerantes, in eas foueas fœdè incidère, quas cauere Angelus Theologicæ diſciplinæ Præſes & monuit, & perpetuò monet è cælo. Percurrat lector per Orbem literarium, quot offendet futiles quæſtiones, ingenia abſque vllo fructu obruentes? Quot prætermiſſæ diſſertationes, in quibus de rerum ſcholaſticarum momentis agebatur. Piget de inuerſo, & confuſo ordine loqui, & de his, qui contemnentes angelicum ornatum, ad Orcum deſcendère, in quo cuncta inordinata, nigrore, ac confuſione ſua iacent horrida. Vtinam Dedalus aliquis ſurgeret, qui ſuo filo errantes à fœdo hoc labyrintho adoleſcentulos ad rectam viam deduceret, & ab horrentibus difficultatum monſtris liberaret.

Contra temerantes theologicæ diſciplinæ maieſtatem ludicris quæſtionibus.

Sunt noſtra ætate quædam ingenia, quæ tanta nouandi, & ab aliis diſſentiendi cupiditate flagrant, vt cùm noua placita in re litterariâ ſine erroris notâ nequeant aſtruere, operam, & tempus perdentes, inſectantur futilia, quæ alij tradiderunt ex trucidatis corporibus, & ex ſæuitia in cadauera ſperantes ſcalam ſibi ad æternitatem ſtructuros, impugnandi pruritû ſeruientes magis, quàm ſtudio hauriendi doctrinam, quam in exhumando è conditorio quatriduano cadauere, nullam inuenient. Sanctus Thomas affirmat inferiorem Angelum, quamuis cogitationes ſuas ſuperiori aperiat; nullum ex his lumen ſuperiori infundit, vt ex illo vel dicatur, vel fiat doctior. *Illuminatio*, ait D. Thomas, *non eſt ſecundum id, quod mente concipitur, ſed ſecundum quod dependet à primâ regulâ.* Quo pacto doctior

Inuectiua in amicos nouitatis.

Inuectiua in illos, qui, vt impugnent non verentur ſæuire in cadauera.

An inferior Angelus ſuperiorem illuminet?

D Thomas 1. par. q. 107. art. 2.

euadet

Inuectiua in Magiſtros tradentes chimeras ſuas diſcipulis.

euadet diſcipulus ad monſtra, & ad chimæras docentis: quæ cùm ad trutinam expenderis, & ad verum diſciplinæ lumen, illicò comperies euaneſcentia. Interdum literatorum circulis interfui, poſt ingentes clamores, & aliquando etiam iurgia, vbi ſperabam dubiæ, & perplexæ quæſtioni nouam affuturam lucem, aduerti maiores, ac denſiores inhorruiſſe tenebras, totam enim de vocibus, & de nomine habebant acerrimam litem, relicto dificultatis cardine (ex his erant de quibus S. Auguſtinus epiſt. 1. *qui magis lingua certamine, quam ſcientia luminibus delectabantur*) Damnaui tempus, quod perdidi, & meas aures, quæ clamores tàm ineptè effuſos exceperant; nil enim è longiſſimis diſputationibus retuli, niſi ex malè effuſo clamore, malè actum caput. Auguſtinum, ac Hieronymum aduocaui iræ meę vindices ſugillantes huius coloris magiſtros. *Hi ſolent*, ait Auguſtinus, *latebras malæ defenſionis inquirere, contentioni ſunt cupidiores, quam veritatis, docti, ac ſapientes magis putari, quàm eſſe concupiſcunt.* Hieronymus verò ſubdit. *Eccleſiaſtici viri, qui dogmatum non cuſtodiunt vnitatem, ſed de ſuo corde confingunt, qui cùm populo perſuaſerint vera eſſe, quæ fingunt, in theatralem modum plauſus cōcitauerint, & clamores, immemores imperitiæ ſuæ, & adaucto ſupercilio, libratis ſermonibus, atque trutinatis, magiſtrorum ſibi aſſumunt auctoritatem.*

Auguſt.

Hieron. lib. 11. ſuper Ezechielem.

In illos, qui gloriantur nulli doctrinæ addictos, facientes ſe Orbis literarij arbitros.

Non deſiderantur hâc etiam tempeſtate, qui omnia innouare tentant libertatis prætextu, ſe addictos nemini iactitantes, nil penſi habent, ſi D. Thomam, ſi Scotum, & cæteros magnæ notæ Scholaſticos infrà ſe habeant; non illis ingenium natum ad ſeruitutem affirmant, nec mentem deeſſe ad ſublimitates, & ad ea perpetranda, quæ veteribus, grauibúſque viris, vel incognita, vel ſacra quadam religione occulta fuêre: ex his applauſus, & nomen ſperantes, elato ſupercilio ſe prædicant veteribus doctiores. Petulantes hos homines, ita ſuo penicillo pictura uit Euſebius; *Quia in congregationibus eccleſiaſticis volebant à viris, ac mulieribus ſibi noua dicentibus applaudi, & acclamari; antiquis autem Patribus, & defunctis exultari.* Ita audent loqui iſti homines, quia obturatas aures habuerunt

Euſebius

Hæreſ. 6.

runt ad vocem detonantis Hieremiæ.*State ſuper vias,& interrogate de vijs veſtris*. Quas illuſtrans Hieronymus: *Interrogandum*, ait, *de ſemitis antiquis, ſiue ſempiternis, quæ multorum Sanctorum ſunt trita veſtigijs*; Ex his ad nouanda omnia pronis ingenijs, ingens erroribus oſtium patuit; primùm, cùm explorata, ac veteri antiquitate veneranda dogmata cœperunt ſenſim in dubium reuocari. Hæc rectè carpit Euſebius Philoſophus, quem refert Stobæus ſer. 4. *Euſebius Philoſophus dicebat, homines multa potiùs ſcire, quàm vera dicere ſtudio teneri, proindè multos dum contrarias veteribus opiniones probant, veri cognitionem de rebus maximè neceſſarijs effecère dubiam.* Rectè etiã Auratus. *Si nouitia veteribus, extranea domeſticis, & prophana ſacris admiſceri cæperint, proſerpat hîc mos in vniuerſum neceſſe eſt, vt nihil poſt hac apud Eccleſiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum, ſed ſit deinceps ibidem impiorum, ac turpium errorum lupanar, vbi erat antea caſtæ, ac incorruptæ ſacrarium veritatis.* Cæterùm Hæreſum peruicaciæ nulla opportunior inuenta eſt ianua, quâ ſe in pectora credentium inſinuaret falſitas, quàm ipſe veterum Patrum contemptus, id docet rectè Canus lib. 7. de locis. Theologicis Vnde Caluinus, Lutherus huiuſce farinæ monſtra, falſa diſſeminare dogmata auſi ſunt? niſi quod putârunt multa, quæ olim Sanctis Patribus, & doctiſſimis Theologis fuère incognita, ſibi perſpicua, & clara fuiſſe, quaſi fruſtrà Sacri Doctores ſol, ſalque à Chriſto Domino dicerentur, nec ad illorum munus pertineret, aut illuſtrare diſciplinas, aut conditam, ac ſapidam efficere ſcientiam. I nunc & in Theologica maieſtate tractanda, de libertate tua iactitare, vbi captiuare teneris intellectum in obſequium fidei. Egregiè de horum ſciolorum vanitate; Iob, qui mira ſua patientia, magnũ ſibi in doctrinis tradendis peperit lumen. *Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & quaſi pullũ onagri ſe liberũ natum putat.* Onager vbi pullus eſt laſciuiens, & palabundus, per lucos, & agros errat; cùm adoleſcit ſub fræno, ac moderatore eſt, ſentiens virgam corrigentis; Ità neſcius ſe liberum putat, ſapiens ſentit frænum ductoris, quo cohibendus eſt.

In illos, qui inſiſtere veſtigijs Patrũ erubeſcunt.

Hieronymus

Quo pacto ab his oſtium hæreticis apertum.

Contemptus Patrum hæreticis occaſio ad ſuas hæreſes.

Ipſa veterum PP. contéptio ianua ad falſitates.

Iob. 11.

Cur homines vani non onagro ſed pullis comparati

L Verùm

Cur nouitas in phyſicis permitti poteſt non in re theologica.

Verùm ſi de phyſicis diſciplinis ſermo ſit, indulgeo interdum addiſcentium ingenio,mentique;vt diſcurrant,vagenteſque per auctores,non rarò noua referant, & de ſuo penu; Id tamen in theologicâ re nullo modo paterer. Non homo ſum, qui antiquitatem veneror tanto cultu, vt mihi aliquando ab illâ diſſentire non liceat; tamen cùm de theologica doctrina agitur, quæ lumini reuelato omninò innititur,Nouitas omnis ſcrupuloſa mihi eſt,veſtigijs ſacrorũ auctorum, canonum, Sanctorum Patrum, veterum Theologorum inſiſtendum prorſus cenſeo; illud ratus exploratum iter, & regiam viam, quam ipſi pede ſacro primi tenuêre. Clemens Alexandrinus affirmat, quòd quies placida,quæ denegatur humanæ menti in phyſicis diſciplinis. vltrò illi à fide datur in re theologicâ. Sic illuſtrat ille granum ſynapis, *quod cùm minimum ſit omnibus oleribus in tam proceram arborem adoleſcat, vt volucres cæli in ramis eius quieſcant Fides, quæ eſt granum ſynapis, morderet animam,& ipſa adeò creſceret, vt in ipſa quieſcerent de rebus ſublimibus, rationes* Mens volucris inſtar contemptis virgulis, in arbore quieſcit, & *fit arbor ita, vt volucres Cæli habitent in ramis eius.* Ea eſt difficilium quæſtionum conditio, vt mens librata in ſublimiora hâc, vel illâc volitans, neſciat vbi conſiſtat, ipſiſmet principijs interdum in dubium reuocatis. At in ſacra Doctrina ita ſe habere debet mens humana, vt recordetur ſe in fide primùm, in ſacris ſanctionibus deindè,tum denique in ſanctorum Patrum doctrinâ quieſcendum. Qui fœdâ tempeſtate in mari medio intempeſtâ nocte aguntur, ſua lumina ad ſydera perpetuò figunt, vt eluctatis Syrtibus, ſecuri tandem appellant portum. Ita qui in Theologico ſalo iactantur, fermè difficultatibus obruti, vt teneant arenam, ſemper ad Cœlum, ad ſydera, ſua habeant lumina, nunquam oculos à ſacra Scriptura, à ſacris concilijs, à Canonibus, à ſanctis Patribus, à peritiſſimis Theologis ſubmoturi, donec nouas, & inexpertas plagas pertranſeuntes, effugiant naufragia, fidum portum appulſi, Hæc inſpiciens diſcrimina Cœleſtinus Papa ab Eccleſiaſtica ſpecula ſic monet naufragantes. *Deſinat nouitas inceſſere vetuſtatem. Deſinat Eccleſiarum quietem in quie*

Clemens. Alex. l. 5. ſtrom.

Cur granum ſynapis arbor eua at tam procera vt volucres in ea quieſcant.

Similitudo maris ac theologicæ diſciplinæ.

Cœleſtinus Papa in epiſt. decretal.

Digitized by Google

quietudo verberare. Conantur ſæpè naufragio mergere, quos intrà portum ſtantes ſtatio facit ſecuros.

deteſtanda nouitas in ſacra doctrina.

Caueant itaque Syrtes inexploratas, & abſtineant ſe à curioſitatis ſcopulis, qui rimantur diuina. Ipũ ſ. rutari, pœnam oppreſſionis meretur: *Scrutator*, ait ſacer auctor, *Maieſtatis opprimetur à gloria.* Quot hæretici Mundum erroribus ſuis deturparunt, tot ferè oppreſſi à gloria Maieſtatis; & dum diuina indecorè pertractant, obruti pondere ſuo corruerunt. Arrius dum Sanctiſſimam Triadem more humano conſiderare audet, Filium minorem Patre affirmauit; ab ipſa prolis parilitatis maieſtate opprimitur. Nec eandem Spiritus Sancti cum cęteris perſonis æqualitatem pati potuit Neſtorius, qui Deum creaturam ore blaſphemo aſſeuerauit. Pelagius fulgorem gratiæ ferre non valens, ex illa cecidit. Neoterici iſti nouatores, dum comprimere Dei gloriam ambiunt, opprimuntur ab illius Maieſtate. Chriſtum euntem ad Archiſynagogi filiam ſanandam; turba à latere, à fronte, à tergo circundabat frequentiſſima; illum comprimens inurbanè, clamat Chriſtus: *Quis tetigit veſtimenta mea?* Obſtupuêre ad importunum, vt ipſi putabant, clamorem diſcipuli, & ex admiratione in has voces prorumpunt. *Vides turbam comprimentem te, & dicis quis me tetigit?* Ad quæ verba egregiè Auguſtinus inducit reſpondentem Chriſtum *Tangentem quæro, non prementem, non enim qui curioſè me premit, hunc quæro, ſed qui deuotè, & cum fide tangit.* Deuotè non tangit, qui exprimit diuina; Imò qui extorquet ex veritate mendacium. Tunc ille tangit deuotè Theologicam maieſtatem, quando per Sanctos Patres, per ſacros canones; per ſcripturas, per concilia, quaſi per gradus ad eam accedit.

Curioſitas cauenda veluti ſyrtes & ſcopuli.

Eccleſ.

Quis tangit, & q[ui] is Chriſtum comprimat.

Mar 5.

Auguſ. ſer. 6. de verbis Domini.

inuectiua in nouitatis amatores.

Quid igitur, inquies, præclara ingenia, quibus minimè ætas noſtra deſtituitur; ſemper acta agent, nec exempla maiorum ſequuta, nouo aliquo fœtu decorabunt theologicam facultatem, auctámque nouis ſpeculationibus poſteris tradent? Nunquam ipſe cenſui, intra limites antiquæ eruditionis definienda humana ingenia, quæ ipſa naturæ fœlicitas ſupra cæteros euexit, vt non quà volent volitent, ſed iactis à ſacris Patribus fundamentis ſubſiſtant,

Quid noui addi poteſt in re theologica.

L 2 &c.

Baſil. epiſtol. 24. ad Euſtath.

& ex illis excitent moles egregiæ ſpeculationis. Id Baſilius baſilicè, & eleganti ſimilitudine iacti ſeminis deſcripſit. *Quemadmodum*, ait, *ſemen dum creſcit, maius quidem è modico redditur, idem tamen eſt, quod anteà non immutatum genere, ſed perfectum ex incremento. Ita mihi eandem ſententiam quidem ſuis auctam profectibus, non autem quæ nunc eſt, ei, quæ initio erat aduerſam eſſe arbitror.* Chriſtus Dominus ſeminauit diuini verbi ſementem, collegerunt Apoſtoli ex ſemine fidem, illam conteſtati ſunt Martyres ſacro effuſo cruore; hanc variis ſententiis ſancti Patres illuſtrarunt, ex his hauſerunt ſacram doctrinam ſcholaſtici, tùm ſanam, tùm ſanctam, & in fide radicatam cum ſacris Patribus conſona eſt. Tibi tantùm colligendi dicta ſanctorum, illuſtrandi, adiiciendi; conſequutiones, & corolaria aliqua ſeligendi ius erit, ac vt ait ille. *Cum aliquid acceſſu temporis euoluatur; ea nunc lateatur, & excolatur, nil tamen de germinis proprietate mutetur; addatur licet ſpecies, forma, diſtinctio, eadem tamen permaneat natura.* Vt enim ex iacto ſemine colligimus granum, & ex illo panem conficimus, qui fractus paruulis diſtribuitur: ſic nobis ſit venia, vt excuſſis ſacris ſententiis, aliqua adornantes paruulis miniſtremus ſacræ doctrinæ alimenta. Patrum dicta profunda ſunt, & myſteriorum plena, inde haurire multa poſſumus, quæ ad illuſtranda ingenia, ad componendos mores poſteris tradamus. Noua cenſere non debemus, quamuis appareant talia, quæ in Sanctorum Patrum dictis celantur veluti in ſemine. Egregiè ad rem noſtram Auratus paradox 13. *Fas eſt vt caleſtis philoſophiæ priſca dogmata proceſſu temporis excurentur, limentur, poliantur. Sed nefas vt commutentur, nefas vt deprauentur, vt mutilentur. Accipiant licet euidentiam, lucem, diſtinctionem, ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem; nam ſi ſemel admiſſa fuerit hac impia fraudis licentia, horreo dicere quantum excidenda, atque abolenda religionis periculum conſequatur.*

Colligat Theologus ex dictis patrum aliqua tanquam ex iacto ſemine fructus nouos.

Auratus paradox 13.

Doctrina deſtituta patrũ authoritate ſuſpecta.

Suſpectum tamen & granum, & gramen habeo, quod non ortum in Eccleſiaſtico ſolo, non irrigatum ſapientiæ aquâ, non à ſummo ſatore incrementa virtutum habuerit:

Vel

Vel ex hoc temeritatis notâ inurendus auctor eſt, qui aliqua in Dei Eccleſia noua dicat, in quæ Sanctorum Patrum, aut Theologorum nullus vſque nunc erumpere auſus ſit; minimè tamen hanc meretur notam, qui abſconditam, ac latentem doctrinam à Patribus eruat ſua induſtriâ, illuſtret ſuâ luce, & publici iuris faciat, quæ celata horrebant tenebris. Multa prima fronte viſa ſunt noua, etiam in his, quæ ad mores pertinent, quæ expenſa, vt antiqua agnita, & conſona omninò priſco illi, & ſancto æuo. Seraphicæ Religionis Sydus, & auctor Franciſcus, cùm ſanctæ paupertatis fermè alumnus viueret in Orbe Chriſtiano, vt ad monſtrum pauebant ſæculi amatores; ad diſcalciatos pedes, ad rudia indumenta, ad nouitiam regulam ſuſpectionis labe inſperſam fermè horrebant. Tamen in illa rectè, & Apoſtolica auctoritate expenſa, coronis Chriſtianæ perfectionis, & Apoſtolicæ vitæ deprehenſa eſt. Quis Beatum Caietanum Religionis meæ auctorem, ac patrem, nouitatis inſimulet, quòd ſtipem non petens, de vltroneis eleemoſynis viuat, cum in his triumphet diuina prouidentia, & Clerici Regulares animati teſtes ſint diuinæ veritatis admonentis. *Conſiderate lilia agri, quæ non ſerunt, neque metunt, & Pater veſter paſcit illa.* Vt tamen à moribus redeam ad ſcholaſtica. Liceat Chriſtiano Doctori ſanctorum Patrum inſiſtens veſtigiis; ſanctorum dictis adiicere aliqua, quæ ipſi non expreſsère, & excerpere, quæ illi velut ſemina Eccleſiaſtico ſolo demandârunt. In hoc non mediocris Theologicorum ſita præſtantia eſt, vt ea dicant, quæ oſtendant Patres dixiſſe, doctrinæ ſuæ admouentes Patrum, Conciliorum, Pontificum fulcra, veluti ſatæ viti, ſua ſtatumina, ne humi repat. Iacet enim ſine pedamentis doctrina, marcentes, & diſcolores prodeunt fructus. Cum his ſurgit ad æthera vitis, nunquam moritura pulcherrimas edens vuas. Aſpice Diui Thomæ doctrinam, quam nullibi inuenies his fulcris deſtitutam, his pedamentis non firmam. Summam percurre; perlege quæſtiones, & in illis articulos, nullos inuenies hoc ſtatumine non munitos.

S. Franciſci paupertas laudata tanquam antiqua, & æuo Apoſtolico conformis.

B. Caietanus laudatus quod iniunxerit nô percipiendam emendicatam ſtipem.

Luc. 12. 27.

Quæ liceant addi patribus.

Horrea doctrinas non euocatas è cælo, ſed de ſæculo natas

Horreat Eccleſiaſticus

doctrinas nouas & de ſæculo natas. *Tertullian. lib.1.de præſcript. cap.7.*

natas, quæ ſenſui conſonant, quæ auribus lenocinantur, quæ Patribus minimè concinunt. Has Dæmonum appellat eleganter Tertullianus: *Hæ ſunt doctrinæ hominum, ac Dæmoniorum prurientes auribus, natæ de ingenio, & ſapientiâ ſæculi, quam Dominus ſtultitiam vocans, ſtulta mundi in confuſionem etiam Philoſophiæ elegit; Ea enim eſt materia ſapientiæ ſæcularis, temeraria, interpres diuinæ naturæ, & diſpoſitionis; ipſæ enim hæreſes à philoſophiâ ſubornantur.* Exeat nunc quis è literatorum turba ſuo fidens ingenio, acutis ſuis ſpeculationibus, Auguſtinum quaſi in caligine ambulantem increpet. Diuum Thomam, vt in multis obſcurum, & difficilem damnet. Periiſti dum à rectâ aberras: *directa via tibi eſt; ita vt ſtulti non errent per eam*, quam Patres ſancti tenuerunt. In re Theologica deſciſcere à Patribus, errare eſt. Illis auctoribus malè ominor, qui in Patribus inuenire ambiunt, quæ ipſi corrigant; Chami æmulatores, verenda parentum geſtiunt detegere, vt irrideant. *D. Thomæ doctrina multis nominibus commendanda eſt, ſed ex eo potiſſimùm, quòd ille dum ſanctorum inhæret veſtigiis, Sanctorum intimos induiſſe ſenſus viſus eſt.* Pulchrè ad hanc rem Caietanus: *Quia ſanctus Thomas ſummè veneratus eſt ſacros Doctores, intellectum omnium quodammodo ſortitus eſt.* Summo ingenio, & ſanctitati D. Thomæ acceſſit cultus, & eximia de ſanctis Patribus exiſtimatio, ideò illius ſapientia in tantum creuit faſtigium, vt ab Angelis, & è cælo accerſeretur ſimilitudo, quæ nobiliſſimam ſcientiam commendaret. Doctrina, quam homo viuens in terris tradidit, Angelica per ſummam laudem indigitata eſt Chriſti familia.

Iſai. In re Theologica deſciſcere à Patribus errare eſt.

Caiet. 2.2.q. 148.art.4. Cur D. Thomas omnium fermè ſanctorum doctrinâ ſortitus eſt.

Cur Doctrina D. Thomæ dicta Angelica.

Cæterùm ſcholaſticis tanquam à Patre luminum datam cenſerem Doctoris Angelici doctrinam, vt illam ſine offenſionis ſcrupulo percurrant. Clemens Octauus in Bulla ad nobiles Neapolitanos ita de ſancto Doctore loquitur: *Hic ſiquidem honor eius virtutibus cum admirabili doctrina coniunctis, iure optimo debetur, ac doctrinæ teſtis, vt ingens librorum numerus, quos ille breuiſſimo tempore in omni ferè diſciplinarum genere ſingulari ordine, & mirâ perſpicacitate ſine vllo prorſus errore conſcripſit, tantùmque aſſecutus fuit myſteriorum, quantum quiſpiam mortalium aſſequi poterit.*

Clemens 8. Pontifex.

Encomium Papæ Clementis de D. Thomæ doctrina.

Concinit

Concinit Innocentius VI. elogio non ignobiliori. *Huius doctoris ſapientia præ cæteris (excepta Canonica) habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem ſententiarum, ita vt nunquam qui eam tenuit inueniatur à tramite veritatis deuiâſſe, & qui eam impugnauit ſemper fuit de veritate ſuſpectus.* Hæc ſanctiſſimus Pontifex, à cuius verbis aliquid detrahere piaculum duxi. Didacus à Payua refert, quod Patres, ac Præſules in Tridentina Synodo in eam ſententiam ibant pedibus vt decernerent nocte cœnæ Apoſtolos ſacri Sacerdotij charactere initiatos; tamen è ſacrorum Præſulum numero ſurgens vnus addubitauit an hæc doctrina foret D. Thomæ principijs conſona. In re tam graui cunctandum cenſuêre Patres, nec aliquid certi definiendum, donec de D. Thomæ mente conſtitiſſet. I tu nunc è plebe litteratorum vnus, Diui Thomæ doctrinam ad examen reuoca, & pro tribunali ſedens in eam iudex vltroneus, tanquam improbam damna, & quam tota Eccleſia tanti pendet, ingenio ſubtili tuo homulus è triuio inficias ibis? Fide digniſſimi retulêre in magnæ Aulæ medio, vbi congregati ſacræ Tridentinæ Synodi religioſiſſimi Præſules, ac doctiſſimi Patres, menſam extitiſſe ſacro librorum pondere grauem, in qua ſacri hi Codices conſpiciebantur, ſacra Scriptura; & ſanctiones, ac decreta Pontificum; ſancti Thomæ Summa. Expende quo honore habita quæ inter Codices diuinos numeratur. Par erat, vt poſt diuinos libros recenſerentur Angelici. Societatis Ieſu Patres altiùs præ cæteris litterarum ſtudiis, potiſsimùm ſacræ Theologiæ inhærentes ſanxerunt, *vt in ſuis ſcholis legeretur doctrinâ ſcholaſtica D. Thomæ.* Academia Salmanticenſis in terra Hiſpaniæ præcipuè, & per Orbem terrarum omni doctrinarum genere florentiſsima, religione ſe deuouit, vt D. Auguſtini, & D. Thomæ doctrinam perpetuò ſectaretur. Mea Congregatio, quamuis omnium minima, gloriatur doctrinam Diui Thomæ in omnibus ſequi. Scio Religioſos ferè omnes doctrinæ Diui Thomæ, paucis exceptis quos præcipua obligatio aliò tranſtulit ſtudere. Sectæ multiplices, & diſsidentes inter ſe auctorum ſententiæ, non rarò latentium errorum indiciũ fecêre; ipſe D. Thomas

Et Innocentij VI.

Didacus à Payua. *Trid. ſeſſ. 22.* Quanta in Concilio Tridentino de D. Thomæ doctrina exiſtimatio.

In Concilio Tridentino qui Codices erant in patrum conſpectu.

In Regulis Societatis præcipitur tradenda D. Thomæ doctrina. Salmãticenſis Academia ad id iuramento ſe aſtrinxit.

Multiplicitas opinionũ

ac ſectarum hæreſum occaſio. *D. Thomas comm. in D. Dionyſium Caput. 4.* Caſſiodorus.

mas affirmat: *Manifeſtum eſt, quòd circa vnum errare non contingit: ideò qui cognoſcunt veritatem, conueniunt in vna ſententia, qui ignorant, diuiduntur per multos errores.* Adijce Caſſidorum: *Rei enim quæ multipliciter intelligitur, plerumque veritas ignoratur.* Meritò perorauit Pontifex, *quod ſemper doctrinæ Angelicæ impugnatores, erunt de fide ſuſpecti.* Enimuero, haud tantùm illi tribuo, quod putem ad veritatem ipſam pertinere Diui Thomæ doctrinam, hoc eſt, vt eadem illi, ac Numini habeatur fides. Tamen, tantam adhibendam cenſeo, quantam Angelo loquenti. Doctrina Diui Thomæ media eſt, Diuinæ proxima; humana ſuperior, digna, quæ Angelica dicatur.

D. Thomæ doctrina quolibet Scholaſtic. percurrenda vt Theolog. Nomen mereatur.

Hanc inoffenſo pede percurrat familia Chriſti, illam Eccleſiaſtici omnes ſequantur, ſi tamen alicuius inſtituti ratio non patitur ſub tanto Doctore ſtipendia ſua facere, non deſiſtat Summæ illius magno ſtudio inſiſtere. Nulla dies excurrat ſine linea tam aurei codicis, ſecurus, quòd qui illam attentè percurrerit, non demerebitur Theologi digniſſimum nomen; ſed de his plura in ſequenti capite.

Capvt VII.

Abſolutiſſima Doctoris Sacri Icon in D. Thoma repræſentata.

Quare Doctor ſacer ſal, ſol, & ciuitas ſupra montẽ poſita eſſe debeat.

SALEM è terris, è cœlo ſolem, Vrbem è montibus aduocat Pater familias, vt illius doctoratus lauream componat, qui plebem ſuam inſtruat, rectè ſanctéque. Quis enim obſcura fidei noſtræ arcana tradet mortalibus? Quis Chriſtianam diſciplinam ethnicorum palato inſipidiſſimam, ſuauem, dulcémque faciet? Quis gentilium hæreticorum, ac prauorum hominum retundet vibrata tela; niſi, qui ad fugandas ignorantiæ tenebras, vt ſol affulgeat

geat Orbi terrarum, vt ſapidos reddat inſipidiſſimos hominum mores, vtque munitiſſima arx tueatur viuentes, ne hoſtium pateant incurſibus.

Pater familiâs poſt traditam domeſticam diſciplinam, quâ docuit ſuos per paupertatem ſpiritus, per aculeos perſecutionum, per lacrymarum torrentes, per iuſtitiæ ſitim, ac eſuriem, per puritatem cordis, per miſericordiæ impēdia, denique per pacē; poſſe ad perpetuam felicitatem contendere, expendens quæ dixerat, inſipida, obſcura, & aduerſa mortalibus futura; continenter (vt Auctor operis imperfecti rectè annotauit) ſubdit *Vos eſtis ſal terræ: vos eſtis lux Mundi: Non poteſt Ciuitas abſcondi ſupra montem poſita*; ac ſi diceret. Tantam humani palati inſipientiam vos ſapidam reddite veſtro ſale, Tenebroſam hánc Mundi noctem, illuſtrate veſtro ſole, Tela in hanc Euangelicam doctinam vibrata, vos è veſtra arce reuellite & retundite.

Auctor operis imperfect. hic.

Cæterùm primi, qui ſalis, ſolis, ac Vrbis firmatæ in montibus munia in vineâ Chriſti obierunt poſt Patres, poſt legis doctores & ſacros vates, Apoſtoli fuere, qui doctrinâ, labore, miraculis, effuſo cruore, id peregerunt. Egregiè, & eleganter Gregorius, *Pater familiâs, quaſi ad excolendam vineam nullo tempore deſtitit prædicatores mittere, qui a prius per Patres, poſt modum per legis Doctores, & Prophetas; ad extremum per Apoſtolos, dum plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vinea cultura laborauit.* Apoſtolico culmini, Doctores, veluti colla capiti, ſucceſſerunt, ore, calamo, vitæ probitate, ſuſtinuerunt & ipſi egregiè munus. Ignatius, Ireneus, Gregorius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, alter Gregorius, Bernardus, & cæteri, qui in hâc palæſtra gnauiter deſudârunt. Interpoſito aliquo temporis ſpatio, in terris non apparebat, qui hæc glorioſiſſima munera tam egregiè ſubiret. Pater familiâs, vt ſuæ conſuleret vineæ, Angelum acceſſiuit è Cœlo, Doctorem Angelicum adduxit in medium, qui ſolis, ſalis, ac vrbis imaginem exprimens, eam referret ſacri Doctoris iconem, quam conſequentes ætates, vt ſacræ doctrinæ magiſtram, ac exemplar adorarent. Hanc vmbris meis

Greg. hom. in ſexag.

Doctores Apoſtolico culmini ſuccedunt veluti colla capiti.

in D.Thoma ſolis ſalis & vrbis imago.

delineare conſtitui, exhibens, quo pacto ſalis, ſolis, ac Vrbis ſanctiſſimus Doctor imaginem expreſſerit.

Salis itaque puritas occurrit prima, quæ complanatam tabulam adornet, candore ſuo: Hæc in eccleſiaſt co Doctore exigitur magna; In Angelico ſumma fuit. Innuit Chriſtus puritatem præambulam eſſe ad doctrinam, prius enim ſalem, quam ſolem eſſe voluit diſcipulos ſuos. Puritatis ſymbolum ſalem fuiſſe, antiquitate ipſa comprobatum eſt, quæ tantam ſali puritatem attribuit, vt in parœmiam abire poſſet *Purior ſalillo.* Hinc Perſius.

Sal ſymbolum puritatis.

Perſius.

Et tibi far modicum, & purum ſine labe ſalinum.

Concinit Ouidius.

Ouidius.

Far caret, & puri lucida mica ſalis.

Meritò in puritatis ſymbolum aſſumitur, qui puriſſimis conſtat elementis, aquâ, ac igne. Procul itaque à ſacræ doctrinæ regno impurus; quippe ratione, ac mente deſtitutus, in quâ ſapientiæ ſedes poſita eſt. Impuritatis vitio laborantes, eodem momento, quo à ratione cadunt, ad brutorum conſortia deſcendunt. Ipſe D. Thomas, quamuis non inter maxima ſcelera recenſeat labentes ſenſu, cùm & homicidium, & furtum, & contumeliam, & quæcumque ad iniuſtitiam pertinent, affirmet deteriora, tamen vnam inter omnia vitia, intemperantiam dixit, quæ ratione denudans hominẽ, ſummóque dedecore illũ afficiens, ad pecualem vitam damnat. Expunctum itaque ab hominum ſocietate impurum, ne putes doctorum, ac virorum ſapientum augere poſſe numerum. Puritas igitur, vt purum ſupra hominem euehit, ſic impurum infrà pecudes ponit. Angelicum vtique Doctorem D. Thomam dicemus, qui ſuo maximo puritatis candore, vel ipſam ſapientiam decorauit.

Quare ſal in puritatis ſymbolum aſſumptus.

D. Thomas.

Cur intẽperantiæ crimẽ inter omnia fœdet humanam naturã.

Puritas ſupra hominem purum euehit.

Dauid, qui olim in cathedrâ ſapientiſſimus ſedit, idem eſſe, & puritatis, & ſapientiæ faſtigium, acutiſſimè inſinuauit, cùm ad adorandũ puritatem, & ad apprehendẽdam diſciplinam, hortatur iiſdem vocibus quæ cum eſſent ad diſciplinam & ad puritatem promiſcuæ, & *apprehendere diſciplinam* mortales & *adorare puritatem* hortatur: vnâ ſuadens, vt ex vnione vocum, cognationem metirentur

2. *reg.* 23. 8. Puritatis, & ſapientiæ cognatio.

Pſal 2. *apprehendite diſciplinam.* Genebrardus vertit, *adorare purum.*

tur rerum quæ nequeant vocabulo ipſo diſcerni.

Diuum Thomam (quâ Virgo!) pudore laureatum venientes è Cœlo ſpiritus præcinctum militari cingulo, Angelicum Eccleſiæ Doctorem ſalutant. Sileat itaque calamus, nec Angeli puritatem audeat atramento fœdare; fugans enim ſcortum clarius ipſe titione, puritatem ſuam expreſſit, quàm picturaſſet penicillo ſuo Apelles.

Cur D. Thomas laureatus vt doctor Angelicus.

Sed puritati, quæ parauit penicillo tabulam aliud accedat ſalis arcanum, quod Angelici Doctoris pulcherrimam exornet iconem. Ordo nimirum, methodus, diſtinctio rerum, quæ vnà ſapidam faciunt doctrinam, & prudentiſſimum manifeſtant Doctorem. Vt enim edulia condimento ſalis ſapiunt guſtatui humano, ità & menti doctrina ordine, diſtinctione, & claritate condita. Eleganter Chryſologus, ***omnium ciborum ſal eſt condimentum: ſic qui in nobis eſt ſenſus, ſi teneat modum dat ſaporem, intellectum parit, prudentiam generat, & delectat, auget ingenium, maturat dicenda, audienda componit, ſitque ſibi dulcis, ſitque deguſtantibus tota dulcedinis plenitudo, & planè ille erit melleus ſenſus, qui ore profert non amarum.*** Expreſſiſſe Angelicam doctrinam diceres Chryſologum, de quâ hæc Sixtus Senenſis. ***Methodus incomparabilis, ſtylus breuis, & perſpicuus, nexus autem rerum, & tractatuum, tantus, vt aliud ex alio, poſterius à priori, non ſolùm pendeat, verum, & lucem & robur accipiat; omnia ſuis locis collocat, nulla inanis repetitio, nulla redundantia, in quibus nil ſuperfluum, nil mutilum, nihil mancum.*** Qui ſales! quæ gratiæ in libro vbi breuitas, & claritas incedunt vnà, ſancto priùs perpetuo fœdere. Priora poſterioribus, quando facem præbent; tunc doctrina fermè expoſita in candelabro, adeò lucet, vt omnia, quæ in libro habentur luculentiſſimè perſpiciantur.

Doctrinæ ordo, ac methodus in ſale exprimitur.

Inordine doctrinę prudentia Doctoris oſtenditur. *Chryſologus Ser.* 21.

Xiſtus Senēn. Laudata D. Thomæ doctrina à diſtinctione, ac methodo.

In libro breui & dilucido, magna pulchritudo.

Adiicio his omnibus ſalis inſtar, Angelicam hanc doctrinam tàm ſuauem, vt quo magis eam guſtes, ore reuoluens, vt dente conficias, eò ſenties ſapidiorem. Non deſunt obſonia, quæ modò placent, mox diſplicent, & quæ vno tempore comedentibus placuere, alio ſint nauſeæ. Innumera edulia helluonum plauſu excepta, decurſu tem-

Doctrina D. Thomæ quo magis teritur eò magis ſapit.

poris viluere. Ita editi codices, & quæ in illis expoſita doctrina, cum noua nec ſuis expenſa numeris ſatis, primâ fronte delectat, plauſu intrat in ſcholas; docetur in cathedris; Verùm tractu temporis, macerata deſipuit, ac vno nata ſæculo, periit altero, adeo antiquata poſteriori, vt ad præteritæ ætatis dedecus vileſcat, nec homines, aut auctores in illâ, ſed temporum genia videantur peccâſſe; Quot Auctores ſunt, qui Codicis ſui mortem præueniunt fato ſuo? & natura reluctante, liberi præmoriuntur parentibus. Pauciſſimos numerabis, qui non ſtatim ab ortu decreſcunt, & antequam ad maturam perueniant ætatem, expirant, ac putreſcunt; Porrò de illis dicendum, *ſal in fatuatum ad nihilum valet vltrà, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Quotus quiſque ille erit, qui tam bono ſale condierit Codices ſuos, vt ad æternitatem aſpiret? Libri, qui nunquam veteraſcent, ſacri ſunt, quorum Deus auctor. Perfuſi diuino ſale nunquam marceſcent. Poſt diuinos Sanctorum Patrum libros recenſeo, qui quamuis non à Deo compoſiti, aſperſi tamen ſale diuino ſunt, quo illis licebit perennare. Prætereo Ethnicorum labores, quos Deus voluit, vt ſumma eruditio, vel eloquentia immortales efficeret, quia ex ipſis, ſacris literis adornabatur famulitium. Redeo ad ſacram Scripturam, quæ ſola, quà à Deo exarata, quà miraculis comprobata, æterna erit. Liceat mihi poſt diuinam ac æternam diſciplinam, enumerare Angelicam, quæ ſi non æternitate metiēda, Æuo eſt. Conſimili propè ſtatumine, ac fulcris, quibus firmatur diuina, firma etiam ſtat doctrina Angelica, illa aſtruitur Numinis oraculo, cum eam pendens è cruce Chriſtus oraculo ſuo comprobauit. *Benè ſcripſiſti de me Thoma; quam ergo mercedem accipies?* Acceſſere etiam miracula illam ſtatuminantia. Romanus Pontifex Ioan. 22. Gerſone teſte, hæc de illa. *Quot ſunt articuli in D. Thomæ Summa, tot ſunt miracula:* æternum viuet corpus, quod miraculoſi articuli compaginârunt. Cæterùm, nobilius D Thomas æternitati ſacram doctrinam ſcripſit, quàm pinxit imagines ſuas Apelles. Sed ne in ipſo ſale deſipiam, pergo ad conſiderandum ſolem.

Quare libri aliqui vno ſæculo plauſu accepti alio periere.

Qui libri nunquam veteraſcunt.

Cur libri Sanctorū Patrum ſunt, ac erunt in maxima mortalium exiſtimatione.

Cur æternum ſtabit D. Th. doctrina.

Doctrina D. Thomæ, & Chriſti teſtimonio & miraculis comprobata.

Solis præcipuū munus.

Cuius

Cuius præcipuum munus eſt, fugatis tenebris, colores, noctu à rebus omnibus ſublatos, manifeſtè reddere, lumine ſuo. Cùm enim Orbis terrarum ſquallet inuolutus caligine: nihil in illo diſtinguitur: omnia permixta, ac confuſa tenebris iacent, remoto arbitrio luminum. Turpia pulchris iuncta, nullo facto diſcrimine, tenebricoſa horrent. Ipſe homo, Regis Hebræi monitu, ſe tenet domi, ferarum timore. Neſcit ſine præſentiſsimo lapſus diſcrimine, iter ſuum dirigere viator, nec vbi tutò conſiſtat, reperit: æquè diſcriminoſa omnia ſunt, quia nullum apparet diſcrimen: tenebræ complanârunt omnia: rediiſſe videtur prima rerum confuſa facies, quando.

Vnus erat tunc natura vultus in Orbe,
Lucis egens aer, nulli ſua forma manebat. *Ouid. Metamorph.*

Vix tamen ortâ luce, vendicatus à tenebris Orbis. Diceres extincto corpori, cum vita colorem, ac calorem rediiſſe; Benignitate lucentis ſyderis mundum Mundo reſtitutum. **Bona, quæ mundus hauſit à luce.**

Rebuſque color redit: vultu nitentis ſyderis.

Ridet tellus, ac in illa germen, ac gramina, flores renident ſuauiores: auiculæ ipſum ſalutântes ſolem, cantillant dulciùs: elementa ſurgunt pulchriora: ipſe Mundus, hâc luce fermè maieſtate coronatus ſplendet. Rectè Baſilius. *Aër iucundior poſt ortam lucem euaſit, & aqua magis vniuerſi Creator edito mox verbo lucis amabilem, ac per amœnam maieſtatem Mundo inuexit.* Scholaſticus Orbis, & ipſe horrebat tenebris, antequam Angelica lux affulgeret: omnia ſquallebant, confuſa latebris, inexplicabilibus implicata nodis, Doctoribus, ac literatis ad rem theologicam acceſſus intutus, vbique errorum foueæ, quæ occultæ viatorem fallerent. Nullum obſcuro labyrintho filum: vna interdum diſquiſitio, philoſophum, moralem, politicum, animaſticum, Theologum, fœdiſsimâ confuſione vinciebat, rediiſſe fermè diceres tenebras ſuper faciem abyſſi, & literarium globum, in confuſiſsimum Chaos degenerâſſe. Tunc aduocauit Pater familias lucem è cælo, iubens impe- *Baſil. hom. 3. in Examer.* Scholæ quo horrore inculta iacebant ante D. Thomæ doctrinam. Auguſtin. interpretatur fiat lux de productione naturæ Angelicæ.

 rio

Auguſt. de geneſi ad literam, in perpetuum.

Lux allata à D.Thoma Orbi ſcholaſtico.

rio ſuo *fiat lux* De Angelorum productione ſenſit Auguſtinus primam Mundi lucem Angelicam doctrinam dicam ipſe ſecundam datam Orbi ſcholaſtico, quâ ſplendet theologicus Mundus. Tanta in D. Thomæ Summa diſpoſitio, methodus, ſeries doctrinæ, vt Theologi tuti incedant, hac luce aperiente viam, nulla imperuia ſemita erit Angelico luminari non illuſtrata: detecta diſcrimina, & foueas facilè vnuſquiſque viator eludet. Adeò in hac claritate excelluit D. Thomas, vt non modo ob puritatem, ſed ob doctrinæ clariſſimam lucem, Angelici Doctoris titulo decoretur. *Scripta eius multitudine, & varietate, & facilitate explicandi res difficiles, adeo excellunt, vt ob eam cauſam nomen Doctoris Angelici iure ſit adeptus.* Ità Breuiarium Romanum: Ad expellendas miſeriarum tenebras, ſignum magnum apparuit in cælo: cæterùm ad fugandam ignorantiæ caliginem, quâ viuebat Orbis terrarum, Prodigium magnum apparuit in ſcholaſtico cælo. Vir magnus amictus ſole.

Breuiarium in eius lectione.

Apocalyp.

D.Thomas vir amictus ſole ſignum magnum.

Verum vnde lux tàm magna, vt ex illa ſcholaſticus Orbis ſuam experiatur diem? è cælo profectò, & à Patre luminum tantummodo deriuare poterat iubar tanti luminaris. Alter Moſes D.Thomas ex conſortio ſermonis Dei illuſtratam retulit faciem. Ita enim ipſe fratri Reginaldo faſſus eſt, *ſe quicquid ſciret, non tàm ſtudio, ac labore ſuo peperiſſe, quàm diuinitus traditum accepiſſe.*

D.Thomas Moyſi comparatus ſplẽdens ex conſortio ſermonis Dei.

Cur lux laudata à Deo.

Materialis lux, quam oculis noſtris aſpicimus, adeo ſuo placuit Conditori, vt & ipſum Deum laudatorem experta ſit. *Vidit lucem, quòd eſſet bona.* Hinc Ambroſius: *Nec immeritò tantùm ſibi prædicatorem potuit inuenire, à quo, iure prima laudatur, quoniam ipſa fecit, vt etiam cætera Mundi membra digna ſint laudibus.*

Ambroſ. in lib. 1 exam.

Cur D.Thomas à Chriſto laudatus.

Idem affirmare in hac theologica luce poſſumus, quam ſcholæ omnes nimio plauſu excepere. Parum videbatur Numini, auctorem tantummodo fuiſſe huius lucis, voluit, & laudator eſſe. *Benè ſcripſiſti*, inquit, *de me Thoma, quam ergo mercedem accipies?* Magnum ſanè lumen, quod laudes meruit ab ipſo luminum fonte; cum dixit, *Benè*, omnes in eius doctrinæ amorem inflammauit. Hoc enim bo-

num

num ſibi vindicat, vt omnes in ſui amorem trahat. Ipſa Theologia ex D. Thoma melior, quia reſplenduit magis in hac Angelica luce.

Cur Theologia ex D. Thoma melior.

Huc accedit altera huius Theologici ſyderis conditio, quâ ſolem iuſtitiæ æmulatur, dum non modò lucem, ſed ſanitatem affert in pennis. *Orietur vobis ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.* Non modo ſcholaſticis lucem, ſed ſalutem hæreticis, gentilibus, prauis hominibus, attulit D. Thomæ calamus: Quot enim hæreſeos labe infecti, habuere ex hoc calamo ſalutem? Quot Iudæi, ac Gentiles, medicamina hauſère putreſcentibus ſuis vulneribus? In huius doctrinæ luce ſanitas reperitur. Cæterùm, vt hæc medicamina prompta, & ad manus haberent Græci; Summam D. Thomæ in idioma ſuum tranſtulere, vt inde tenebris ſuis haurirent lucem. In re morali, quam ſalutaris D. Thomæ calamus? quæ medicamina? quot remedia in illa adhibita? Scitè putredinem detegit, ac vulnera, vt impertiatur ſalutem. Profectò, *ſanitas in pennis eius.*

Mal. 4. In calamo D. Thomæ, & lumen, & ſalus.

Græci cur in græcum D. Thomæ Summam tranſtulere.

Sub his pennis, non modo tutus quieſcet ſcholaſticorum ſenatus, nil timens à difficultatum obſcuritate, ſub tantâ luce, ſed omnibus bonis abundabit ſub afflatu benigniſſimi ſyderis. Ipſa Chriſti Vinea mirum, quantùm abundantiæ retulit ſuis horreis ab hac luce. Ita de illa Clemens VI. *D. Thomæ doctrina ſingularis, ex qua vniuerſalis Eccleſia, vberrimos fructus ſpiritalis abundantiæ colligit, cuius odore recreatur, & nutritur.* Liceat & mihi, lector, aliquantulum ſubſiſtere in hac doctrinæ fragrantiâ, à qua, & recreatur, & nutritur Chriſti vinea. Obſtupuit magnum illud Eccleſiæ ſydus Gregorius Nyſſenus, ad ſponſæ dulciſſimam declamationem (de qua nonnulla generatim ſupra annuimus) *ſtipate me vnguentis* (ſic ipſe vertit) *fulcite me floribus, quia amore langueo. O admirabiles columnas & noua fulcra! Quemadmodum vnguenta columnæ domus! Quemmodum ſanctiſſima tecta conſtructa nituntur benè ſpiranti odori:* Occurrit Pater familiâs declamanti ſponſæ, & Gregorio admiranti: tribuens Angelicam doctrinam, cuius odore ipſa Dei domus, & recreatur, & nutritur.

Eccleſiæ ſanctæ vtilitas à doctrina D. Thomæ Clemens VI

Greg. Nyſſen. cant. c. 7.

Quo pacto D. Thomas odore ſuo Eccleſiæ ſit fulcrum.

Verùm

Erodot. l. Ritus Ethnicorum in nocte Cereri ſacra.

Verùm, tunc admiratio ceſſabit, cùm exploratum faciam, vnde defluxerint odoratiſſimæ vndæ, & deriuauerint loculentiſſimi hi luminis riui. Liceat mihi inobſequium Angelici luminaris, vt res clarior euadat, Ethnicorum ceremonias aduocare, quibus vſi in lampade inflammanda, nocte Cereri, Vulcano, ac Prometheo ſacra. In his itaque Atticis noctibus, maxima excitabatur ara, mille decorata luminibus, mille ornata floribus, ad quam propè Græcia tota confluebat, ambiens vnuſquiſque ciuium à ſacro lumine, quo fulgebat Ara, curſu concito, planta celeri, aſportare inflammatam facem in ſuam vrbem, quæ ex vno in alterum tranſmiſſa, tãdem aſportabatur ad metam, quæ ſi non fumans, ſed ardens perueniebat ad Vrbem, tota Ciuitas in laudem effuſa occurrebat victori, manibus, voce, plauſu, eius celebrabat encomia, feliciſſimam ſuam acclamantes Vrbem, quæ noctu, & in tenebris, ſplendere poterat ſacrâ face: Huc ille alluſit:

Ioel.

Curſu, cui ſemper anhelo
Votiuam taciti quaſſamus lampada myſtæ.

Sacra Scriptura fermè ſacra ara ornata luminibus.

In ſacris bibliorum libris, veluti expoſita in ara lucent ſacra luminaria: Ardent perpetuò hæ ſacræ lampades, vt vnuſquiſque ſibi, ac doctrinæ ſuæ inuehat veritatis lucem, tranſmittatque ad poſteros, ita de ſacris vaticiniis, Propheta ſacer. *Audite hoc ſenes, auribus percipite habitatores terræ, ſuper hoc filiis veſtris narrate, & filij veſtri filiis ſuis, & filij eorum generationi alteri*: Iubet ſuccedaneam hanc ſacram facem, in generationes omnes percurrere, vt diuini verbi lampas, & exeat per totum Orbem, & per omnia tempora, ætates, ac ſæcula decurrat, vt nemo præſens, nemo futurus ſit, vſque ad extremam diem, ad quem non perueniat iubar ſplendidiſſimæ lucis. De Patribus veteris Teſtamenti ſileo. Euangeliſtæ, & Apoſtoli etiam illi poſt Chriſtum Dominum, luculentiſſimam extruxêre aram, luminibus ſacris ornatam; vt exinde flueret ſacra doctrina, per tempora omnia in Chriſtianum Orbem: Geſtârunt hi illuminatam facem veritatis, non ad vnam Vrbem,

Ex qua aſportatur lumen in Orbem Chriſtianum.

Digitized by Google

bem, ſed ad totum terrarum Orbem permanſuram ad futura ſæcula. Ab illis in manus ſacrorum martyrum Dionyſij, Ignatij, Polycarpi, Irenæi peruenit. Ex illis ad Doctores ſapientiſſimos, Nazianzenos, Baſilios, Chryſoſtomos; ad Hieronymos, Ambroſios, Auguſtinos; Ex his ad Gregorios, ad Bernardos, ad Bedas, ad Anſelmos, ad Damianos. Cæterùm, Angelicus Doctor metam, quaſi victor attigit, omnium plauſu horum Patrum ſententias digeſſit in ordinatiſſimam Summam, quæ illuminare non Academias modo, & cathedras poſſit, ſed totum litterarum Orbem. Tandem ad Eccleſiam ipſam fermè ad ſuam Vrbem inuexit facem, quâ doctrinâ modo ipſa, vt plurimùm vtitur. Teſtatur Præſul Tranenſis *Complurimos ſacri Doctoris articulos, in canones credendos ab omnibus tranſiſſe.* Laudata D. Thomæ ſumma.

Felices ſacræ huius doctrinæ ſectatores, in arenam deſcendunt tuti, ominor ante certamen victores; Palladis clypeo pugnantibus nullus erit Mars, qui tantæ luci obſiſtere valeat, quæ à Thomæ doctrina diffunditur. Thomiſtæ laudati luce ferme pugnant.

Ad extremum affirmare audeo, Diuum Thomam ſplendere inter cæteros Doctores veluti Luciferum inter aſtra. Omnes qui in doctrina præcellunt cæteris, numerandi ſunt ex ſacro oraculo inter aſtra, *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Verum, non aſtrorum omnium eſt, ita in luce permanere vt perpetuò; & continenter luceant, Sunt quædam, quæ incerto, & dubio fulgore, ità noſtrorum luminum aciem venuſtant quidem, ſed ita, vt non raro illam eludant. Lucifer inter aſtra omnia eſt qui conſtans in ſuâ luce, æquè ſemper ſplendet, intuentium oculos nunquam decipiens, ſemper delectans. Doctores omnes micant, vt ſidera, quæ interdum aſpectum fallant; & dum ſperas lucem, aſpicis tenebras: vt ait ſacer Auctor, *Nigreſcere faciam ſtellas eius.* Sunt doctores aliqui, in vnâ difficultate egregiè lucentes, nigreſcentes tamen in alia, in quorum ſcriptis, lux interdum, interdum maculæ, & nigror apparet. Diuus Thomas, tanquam Lucifer, perpetuum ſecum affert ſplendorem, in qualibet diſquiſitione, ac obſcuriſſimâ difficultate, D. Thomas inter Doctores veluti Lucifer inter aſtra *Daniel.* 12. *Ezech.* 32. D. Thomas nunquam obſcurus ſemper luculentiſſimus.

Digitized by Google

ſemper lucet. Si attentè aſpicias; claritatem, & lucem videbis, nil eſt in tam vaſto, ac venuſto opere, quod lectorem iure offendere poſſit, nulla in tot codicibus macula, nullus articulus, nulla linea, ſuo acumine & luce deſtituta. Plato, qui ab antiquitate audiuit *Diuinus*, gliſcent'a ſomniatus eſt aſtra. Prouidentiam Numinis negauit Ariſtoteles. De ipſa animi immortalitate dubius Epicurus quotſtellas, tot Mundos finxit;

Inter ipſos ſanctos Patres, paucos reperias, quos inoffenſo decurras pede: quique ſine maculis, ac vmbris, proferant ſuam lucem. Illorum tenebras non recenſeo, quos abire non paterer ſine aliqua face. Luciferum excipio, à quo procul caligo, tenebræ, & maculæ omnes, nil in illa perpetua, & ſplendidiſſima luce reperias, quæ intuentium oculos mira claritate non delectet. In Olympo videntur eſſe Thomiſtæ, cum nulla nubes, nullæ pluuiæ aſperant eorum Cœlum. Clariſſimum hoc luminare inſpiciens Vrbanus VI. iuſſit amplectendam Angelicam doctrinam totis viribus. *Volumus*, ait, *& tenore præſentium iniungimus, Diui Thomæ doctrinam, vt veridicam, & catholicã ſectemini, eamq́; ſtudeatis totis viribus ampliare.* Verum ne tanti ſolis lumine hebetata ſint noſtra lumina, vt cæcutiant, & Vrbem ſupra montem poſitam, & expoſitam Orbi toti non intueamur, age poſt ſolem, tanti Doctoris vt Vrbis celebremus encomia. Si itaque Vrbem pro mortalium multitudine ſumas, & vrbem vnum Diuum Thomam dicam; Turba enim litteratorum, confertiſſima ſi in illum im migrâſſet, tot ſcribere Codices, tot diſputare quęſtiones, tot componere tractatus, tot compaginare articulos longo temporis interuallo haud potuiſſet, effecit vnus, quod ciuitas ipſa nequiſſet: quid-ni illum Vrbem dicam? Fœminarum Chori abblandientes cantu adoleſcenti hebræo, his laudibus occurrerunt. *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia*: cur tàm grandi hyperbole vſæ? An ex fæminarum genio loquutæ, quæ ſiue laudem, ſiue improperium dicant, mediocre eſſe non patiuntur? Ita,

Thomiſtæ ferè in olympo in quo ſine nube, ſine vmbra ſol lucet.

Vrbanus VI. ad ciues Toloſanos.

Cur D. Thomas Vrbs ſupra montem poſita.

In vno D. Thoma firma Vrbs litteratorum repetitur.

Ita, ex vno interfecto Philiſthæo decem millia mortalium fugata, fuſáque affirmant. Cæterùm, non aberrauit à vero, quamuis fœminea hæc hyperboles; In vno enim Duce à iuuene Hebræo, tota fugata eſt Philiſtinorum acies: in vno gigante tota militia afflicta, veluti mortuo capite, cuncta membra expirârunt; Vrbem litteratorum in D. Thomam confluxiſſe affirmare poſſum, cum Summam compoſuit, Philoſophorum Theologorum, Patrum omnium, decorem, ac florem ipſe in illam deriuauit: & quæ de Nilo cecinit Claudianus, Aquinatis glorioſiſſimæ Summæ tribuere poſſum.

Quippe ex omni fluuio ſpoliauerit aſtus,
Hec Nilo natura refert, totumque per orbem
Collecta partes, vnum reuocantur in amnem. Claudianus.

Sacræ doctrinæ decorē, & litteratorum omnium ornatū defluxiſſe crederem, vt Angelica hæc Summa concinnaretur: Quid enim ad eruditi hominis genium eſſe poteſt, quod hæc Lectio non præbeat? Hæc ſola efficit peritiſſimum Theologum, ac decorat laureâ. Quot in illa philoſophorum, ethnichorum, hæreticorum expuncti errores? Quot veritates aſtructæ? Quot hæreſes, quæ tenebris obruta occultabant, turpiſſimam faciem detexerunt, Quot monſtra probabilitatis laruâ colorata, diſcurrebant per Theologicum Orbem, & à ſcholis, & à cathedris fuerunt profligata calamo ſuo? Pugnauit egregiè Tertullianus contra Marcionem; contra Arrium, ac Pelagium Athanaſius: contra Vigilantium, ac Luciferum Hieronymus; contra Manichæos, Auguſtinus; contra Maſſilienſes, & Caſſianum Proſper: contra ſectarios, Caluiniſtas, Lutheranos (Clutulentam Erebi luem) recentiorum eruditiſſimi. Vnus D. Thomas expugnauit omnes. Ex eius doctrinâ veluti ex panoplia, & armamentario, contra cunctas hæreticorum phalanges arma deſumi poſſunt. Finge carneam molem redijſſe gigantem Goliath ex varijs compaginatum errori- D. Thomas doctrinę ſcetu impugnauit omnes hæreſes.

ſemper lucet. Si attentè aſpicias; claritatem, & lucem videbis, nil eſt in tam vaſto, ac venuſto opere, quod lectorem iure offendere poſſit, nulla in tot codicibus macula, nullus articulus, nulla linea, ſuo acumine & luce destituta. Plato, qui ab antiquitate audiuit *Diuinus*, gliſcent'a ſomniatus eſt aſtra. Prouidentiam Numinis negauit Ariſtoteles. De ipſa animi immortalitate dubius Epicurus quotſtellas, tot Mundos finxit;

Inter ipſos ſanctos Patres, paucos reperias, quos inoffenſo decurras pede: quique ſine maculis, ac vmbris, proferant ſuam lucem. Illorum tenebras non recenſeo, quos abire non paterer ſine aliqua face. Luciferum excipio, à quo procul caligo, tenebræ, & maculæ omnes, nil in illa perpetua, & ſplendidiſſima luce reperias, quæ intuentium oculos mira claritate non delectet. In Olympo videntur eſſe Thomiſtæ, cum nulla nubes, nullæ pluuiæ aſperant eorum Cœlum. Clariſſimum hoc luminare inſpiciens Vrbanus VI. iuſſit amplectendam Angelicam doctrinam totis viribus. *Volumus*, ait, *& tenore præſentium iniungimus*, *Diui Thomæ doctrinam, vt veridicam, & catholicã ſectemini, eamq; ſtudeatis totis viribus ampliare.* Verum ne tanti ſolis lumine hebetata ſint noſtra lumina, vt cæcutiant, & Vrbem ſupra montem poſitam, & expoſitam Orbi toti non intueamur, age poſt ſolem, tanti Doctoris vt Vrbis celebremus encomia. Si itaque Vrbem pro mortalium multitudine ſumas, & vrbem vnum Diuum Thomam dicam; Turba enim litteratorum, confertiſſima ſi in illum im migrâſſet, tot ſcribere Codices, tot diſputare quęſtiones, tot componere tractatus, tot compaginare articulos longo temporis interuallo haud potuiſſet, effecit vnus, quod ciuitas ipſa nequiſſet: quid-ni illum Vrbem dicam? Fœminarum Chori abblandientes cantu adoleſcenti hebræo, his laudibus occurrerunt. *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia*: cur tàm grandi hyperbole vſæ? An ex fæminarum genio loquutæ, quæ ſiue laudem, ſiue improperium dicant, mediocre eſſe non patiuntur?

Thomiſtæ ferè in Olympo in quo ſine nube, ſine vmbra ſol lucet.

Vrbanus VI. ad ciues Toloſanos.

Cur D. Thomas Vrbs ſupra montem poſita.

In vno D. Thoma firma Vrbs litteratorum reperitur.

Ita, ex vno interfecto Philiſthæo decem millia mortalium fugata, fuſáque affirmant. Cæterùm, non aberrauit à vero, quamuis fœminea hæc hyperboles; In vno enim Duce à iuuene Hebræo, tota fugata eſt Philiſtinorum acies: in vno gigante tota militia afflicta, veluti mortuo capite, cuncta membra expirârunt; Vrbem litteratorum in D. Thomam confluxiſſe affirmare poſſum, cum Summam compoſuit, Philoſophorum Theologorum, Patrum omnium, decorem, ac florem ipſe in illam deriuauit: & quæ de Nilo cecinit Claudianus, Aquinatis glorioſiſſimæ Summæ tribuere poſſum.

Quippe ex omni fluuio ſpoliauerit æſtus, Claudianus.
Hoc Nilo natura refert, totumque per Orbem
Collectæ partes, vnum reuocantur in amnem.

Sacræ doctrinæ decorē, & litteratorum omnium ornatū defluxiſſe crederem, vt Angelica hæc Summa concinnaretur: Quid enim ad eruditi hominis genium eſſe poteſt, quod hæc Lectio non præbeat? Hæc ſola efficit peritiſſimum Theologum, ac decorat laureâ. Quot in illa philoſophorum, ethnichorum, hæreticorum expuncti errores? Quot veritates aſtructæ? Quot hæreſes, quæ tenebris obruta occultabant, turpiſſimam faciem detexerunt, Quot monſtra probabilitatis laruâ colorata, diſcurrebant per Theologicum Orbem, & à ſcholis, & à cathedris fuerunt profligata calamo ſuo? Pugnauit egregiè Tertullianus contra Marcionem; contra Arrium, ac Pelagium Athanaſius: contra Vigilantium, ac Luciferum Hieronymus; contra Manichæos, Auguſtinus; contra Maſſilienſes, & Caſſianum Proſper: contra ſectarios, Caluiniſtas, Lutheranos Clutulentam Erebi luem) recentiorum eruditiſſimi. Vnus D. Thomas expugnauit omnes. Ex eius doctrinâ veluti ex panoplia, & armamentario, contra cunctas hæreticorum phalanges arma deſumi poſſunt. Finge carneam molem rediiſſe gigantem Goliath ex varijs compaginatum errori- D. Thomas doctrinę fœtu impugnauit omnes hæreſes.

 bus

bus, Philoſophorum, Theologorum, Hæreticorum monſtris, veluti ex decem errorum myriadibus compoſitum. Tale oſtentum non funda Dauidica, ac lapis, ſed D. Thomæ afflixit calamus? *Percuſſit Dauid decem millia*, Pugnauit Angelorum more contra decem millia, Doctor Angelicus. Sed & vnus ſufficiens Señacherib multitudini: ab vno enim ipſius ſpiritu centum millia hominum capita perempta ſunt.

D. Thomæ doctrina veluti caſtellū ad tutelam Eccleſiæ. *Cant. 4.* *Iuſtus Orgelitanus hic.*

Verùm, ſi Ciuitatem ſupra montem poſitam, non Vrbem, ſed arcem eminentem ad tutelam Orbis Chriſtiani ſentiamus, quò alluſit ſponſa, de Doctoribus loquens. *Collum tuum ſicut turris Dauid quæ ædificata eſt cum propugnaculis.* De quâ Iuſtus Orgelitanus. *Colla, Doctores, quia Chriſtum portant*: Munitiſſimæ arcis imaginem D. Thomas in doctrinâ ſuâ expreſſit. Currant ad illam omnes, qui Chriſtianam doctrinam profitentur, deſumant fortiſſima arma quibus ſe ab hæreticis, à Gentilibus, à prauis hominibus tueantur. Ab hâc arce *omnis armatura fortium*, & *mille clypei pendent.*

A doctrina D. Thomæ veluti ab arce pendet omnis armatura qua pugnemus in hæreticos. D. Thomas magiſter ſcholæ, & cur?

Paraphraſis Kaldæa videtur de Angelico Doctore illuſtrâſſe oraculum: ſic enim, illa: *Princeps ſcholæ, qui erit magiſter tuus. Fortis in iuſtitia: Magiſter bonorum operum; per verbum oris eius ædificatum eſt ſæculum in doctrina legis, in qua laborabit; confidet populus Iſraël, & vincent bello, quaſi eſſent tenentes manibus ſuis omnium genera armorum fortium.*

Princeps ſcholæ.] Quis nobiliſſimo audito titulo, panegyrin de Angelico Doctore dictam non affirmet? Omnium enim literarum ſuffragio D. Thomas audit. *Princeps ſchola.* Quæ doctrina in Orbe Chriſtiano valentior ad compeſcendum hæreticorum, ac prauorum hominum impetum? Hinc rectè ſubditur. *Magiſter bonorum operum.* Quis, virtutes clarius illuſtrauit, illáſque à vitiorum confinio diſtinxit? Quis earum maieſtatem dimenſus eſt exactiùs, & expleuit candidiùs, niſi hic *magiſter bonorum operum?*

Magiſter bonorū operum.

Per verbum oris eius ædificatum eſt ſæculum. Corrue-

bat

bat ignorantia, ac neſcientia mortalium Orbis. Ex Regis Hebræi vaticinio. *Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ,* Stat firmùs ex recta rerum cognitione. Horrebat tenebris, priori ſæculo, ſacra, ac ſcholaſtica doctrina, ſine ordine, ſine methodo, ſine iunctura, Articuli diſcompaginati, fluebant in corpus malè compoſitum. Exceptæ ex ſcriptis & ex ore Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, ac cæterorum Doctorum ſententiæ, palantes, ac ſine ſede vagabantur. Quæ lyra inſonuit; vt in vnum illas cogeret, ac ex eis excitaret in monte firmiſſimo Theologicam Vrbem? *Princeps ſcholæ, ac in doctrina magiſter.*

Quo pacto ſæculũ ædificatum doctrina Diui Thomæ. *Pſalm.*

Theologia à D.Thoma habet fermè vitam vt cõualeſcat in vnũ corpus.

Tandem nobiliſſima hæc Ciuitas in montibus radicata, mirâ artificis induſtriâ excitata eſt; nè dum ad aliarum exemplar, verùm etiam, vt in rectam errones omnes dirigeret, voce, ac lumine ſuo: Vtrumque feſtiuè complexus eſt etiam Ennius.

D.Thomas quo pacto voce, & lumine errantes reducat in rectam. *Ennius.*

Vt homo, qui erranti comiter monſtret viam
Quaſi qui lumen de ſuo lumine accendit.

Adeo complanata ad ſacram doctrinam modò via eſt, vt ſtultus ſit qui erret per eam: Omnia quæ ad illam pertinent, tradit clariſſimè S. Thomas, qui lubrica vallium, aſpera montium, gleboſa camporum, æquauit calamo ſuo.

Complanata via ſcholaſtica ex D. Thomæ doctrina.

Cæterùm ab eadem arce, à qua tot encomia perſonârunt Angelici Doctoris, detonantem etiam, ac monentem audio vocem, vt ſilentio venerer altiſſimam doctrinam nec fœdare audeam meo atramento. Hæc enim celſiſsima moles (vt ex hebræo vertunt nonnulli) ædificata eſt *ad ſuſpendenda ora.* eâ arte, ac induſtria compoſita pulcherrima turris, vt in ſtuporem magis, quam in laudem raperet, vel ipſos architectos. Suſpendant itaque alij ora ſua, admirati diuinum opus, ſuſpendam & ipſe meum calamum, admiratus Angelicum: Tantum

Doctrina D. Thomæ ſilentio veneranda cum omnia ſuperet encomia.

Digitized by Google

bus, Philoſophorum, Theologorum, Hæreticorum monſtris, veluti ex decem errorum myriadibus compoſitum. Tale oſtentum non funda Dauidica, ac lapis, ſed D. Thomæ afflixit calamus? *Percuſſit Dauid decem millia*, Pugnauit Angelorum more contra decem millia, Doctor Angelicus. Sed & vnus ſufficiens Señacherib multitudini: ab vno enim ipſius ſpiritu centum millia hominum capita perempta ſunt.

D. Thomæ doctrina veluti caſtellũ ad tutelam Eccleſiæ. Verùm, ſi Ciuitatem ſupra montem poſitam, non Vrbem, ſed arcem eminentem ad tutelam Orbis Chriſtiani ſentiamus, quò alluſit ſponſa, de Doctoribus loquens. *Collum tuum ſicut turris Dauid quæ ædificata eſt cum propugnaculis.* De quâ Iuſtus Orgelitanus. *Colla, Doctores, quia Chriſtum portant*: Munitiſſimæ arcis imaginem D. Thomas in doctrinâ ſuâ expreſſit. Currant ad illam omnes, qui Chriſtianam doctrinam profitentur, deſumant fortiſſima arma quibus ſe ab hæreticis, à Gentilibus, à prauis hominibus tueantur. Ab hâc arce *omnis armatura fortium*, & *mille clypei pendent*.

Cant. 4.

Iuſtus Orgelitanus hic.

A doctrina D. Thomæ veluti ab arce pendet omnis armatura qua pugnemus in hæreticos. D. Thomas magiſter ſcholæ, & cur?

Paraphraſis Kaldæa videtur de Angelico Doctore illuſtrâſſe oraculum: ſic enim, illa: *Princeps ſcholæ, qui erit magiſter tuus. Fortis in iuſtitia: Magiſter bonorum operum: per verbum oris eius ædificatum eſt ſæculum in doctrina legis, in qua laborabit, confidet populus Iſraël, & vincent bello, quaſi eſſent tenentes manibus ſuis omnium genera armorum fortium.*

Princeps ſcholæ.] Quis nobiliſſimo audito titulo, panegyrin de Angelico Doctore dictam non affirmet? Omnium enim litterarum ſuffragio D. Thomas audit. *Princeps ſcholæ.* Quæ doctrina in Orbe Chriſtiano valentior ad compeſcendum hæreticorum, ac prauorum hominum impetum? Hinc rectè ſubditur. *Magiſter bonorum operum.* Quis, virtutes clarius illuſtrauit, illaſque à vitiorum confinio diſtinxit? Quis earum maieſtatem dimenſus eſt exactiùs, & expleuit candidiùs, niſi hic *magiſter bonorum operum*?

Magiſter bonorũ operum.

Per verbum oris eius ædificatum eſt ſæculum. Corruebat

bat ignorantia, ac neſcientia mortalium Orbis.. Ex Regis Hebræi vaticinio. *Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ*, Stat firmus ex recta rerum cognitione. Horrebat tenebris, priori ſæculo, ſacra, ac ſcholaſtica doctrina, ſine ordine, ſine methodo, ſine iunctura, Articuli diſcompaginati, fluebant in corpus malè compoſitum. Excerptæ ex ſcriptis & ex ore Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, ac cæterorum Doctorum ſententiæ, palantes, ac ſine ſede vagabantur. Quæ lyra inſonuit, vt in vnum illas cogeret, ac ex eis excitaret in monte firmiſſimo Theologicam Vrbem? *Princeps ſcholæ, ac in doctrina magiſter.*

Quo pacto ſæculũ ædificatum doctrina Diui Thomæ. *Pſalm.*

Theologia à D.Thoma habet fermè vitam vt cõualeſcat in vnũ corpus.

Tandem nobiliſſima hæc Ciuitas in montibus radicata, mirâ artificis induſtriâ excitata eſt, ne dum ad aliarum exemplar, verùm etiam, vt in rectam errones omnes dirigeret, voce, ac lumine ſuo: Vtrumque feſtiuè complexus eſt etiam Ennius.

D.Thomas quo pacto voce, & lumine errantes reducat in rectam. *Ennius.*

Vt homo, qui erranti comiter monſtret viam
Quaſi qui lumen de ſuo lumine accendit.

Adeo complanata ad ſacram doctrinam modò via eſt, vt ſtultus ſit qui erret per eam: Omnia quæ ad illam pertinent, tradit clariſſimè S. Thomas, qui lubrica vallium, aſpera montium, gleboſa camporum, æquauit calamo ſuo.

Complanata via ſcholaſtica ex D. Thomæ doctrina.

Cæterùm ab eadem arce, à qua tot encomia perſonârunt Angelici Doctoris, detonantem etiam, ac monentem audio vocem, vt ſilentio venerer altiſſimam doctrinam nec fœdare audeam meo atramento. Hæc enim celſiſsima moles (vt ex hebræo vertunt nonnulli) ædificata eſt *ad ſuſpendenda ora*. eâ arte, ac induſtria compoſita pulcherrima turris, vt in ſtuporem magis, quam in laudem raperet, vel ipſos architectos. Suſpendant itaque alij ora ſua, admirati diuinum opus, ſuſpendam & ipſe meum calamum, admiratus Angelicum: Tantum

Doctrina D. Thomæ ſilentio veneranda cum omnia ſuperet encomia.

accedat cum penicillo ſuo ter maximus ille totius Orbis Chriſtiani Antiſtes, & meæ religionis cum Beato Caietano auctor, Paulus quartus, & vltimam adhibeat Angelicæ iconi manum; ſic enim ille de Diui Thomæ doctrina aſſolebat dicere. *Lumen oculorum meorum, ſolatium vitæ meæ, baculus ſenectutis meæ.* Sic ad ſolem; ad ſalem, ad montium fulcra, pulcherrimè alludebat ſanctiſsimus, ac doctiſsimus ſenex.

Paulus IV. Pont. max. quo pacto D. Thomæ doctrinam nominabat.

LIBER TERTIVS
DE
PROCERIBVS,
AC PRIMORIBVS
viris in Chriſti familia.

Indiculus

Indiculus Capitum huius libri.

CAP. I. *Sacrorum Præſulum quale munus, & quis locus in Chriſti domo?*

CAP. II. *Præſules Turres ſunt ad ſubditorum tutamen, abundantiam, & doctrinam.*

CAP. III. *Sacrorum Præſulum varij characteres. Humilitas ſacri Præſulis Primus character.*

CAP. IV. *Crux tũ vera, tũ myſtica, character alter.*

Cap. V. *Prudentia Præſulis, character tertius.*

CAP. VI. *Iſikia Ideſt mens Præſulis à temporalibus bonis abdicata, & in Deum conuerſa, Character quartus.*

CAP. VII. *Virtutum cumulus, poſtremus, ſed neceſſarius Præſulis character.*

CAP. VIII. *Magna dignitas accedit Reipublicæ eccleſiaſticæ ex Purpuratorũ maieſtate.*

CAP. IX. *Summi Præſulis character.*

CAP. X. *Expeditiones ſacræ ad Chriſtianam fidem propagandam, præcipuum, ac Nobiliſſimũ ſummi Põtificis munus.*

CAP. XI. De *ſacris expeditionibus. Quibus armis præcincti ſacri milites pergant ad propagandam fidem?*

LIBER

LIBER TERTIVS

DE PROCERIBVS, ac primoribus viris in Chriſti familia.

Capvt Primvm.

Sacrorum Præſulum quale munus, & quis locus in Chriſti domo?

TANTI parentis è familia quinam primores ſint, exercentes munera præclara, explorare operæ pretium duxi. Ariſtoteles, familiam ex tribus perſonarum generibus conſtarè ſanxit: ex parente, ex filiis, & ex ſeruis. Porrò ſi ad Dei domum aſcendimus, eius familiam exploraturi, Patrem, Deum eſſe, & Eccleſiam Matrem, & ſponſam compertiſsimum habemus. Iuſtos, qui ex Deo nati, filios eſſe, quis neget? Per impertitam enim gratiam, ex fide cognoſcimus, illos in adoptionem, & hæreditatem filiorum feliciſsimè tranſiſſe. Reliquum erit tradere, quinam in ſacroſanctâ familiâ ſeruorum locum ſubeant: ſeruos enim ad familiæ complementum adeò conducere affirmauit Ariſtoteles vt bos ipſe foret ſubſtituendus ſi quando pauperibus, egeníſque ſeruus deeſſet, ne manca videatur familia.

Ariſt. 1. Politic. cap. 1.

Quinam familiam integrent.

Dei familia ex quibusnam conſtet.

Ariſtoteles.

Quis igitur iſte bos, aut Eccleſiæ ſeruus? Planè cum Bernardo,

Prælati ſerui

Bernardo,

Bernardo, illum dicam, qui iugum dignitatum ſuſceperit. *Quid iugum veſtrum ſuper eos grauitatis, quorum potiùs onera portare debetis?* Qui ſeruabat res domeſticas, dicebatur ſeruus, non modò à ſeruiendo, ſed à ſeruando nomen ferens. Et quamuis Auguſtinus dicat, *Origo vocabuli ſeruorum inde creditur ducta, quòd ij, qui iure belli poſſent occidi, à victoribus conſeruabantur, & ſerui fiebant, à ſeruando appellati.* Ariſtoteles tamen affirmat, ſeruos organa eſſe, quibus res domeſtica ſeruatur: Hinc à ſeruando, actiuè deſumendam vocem ſeruorum, putarem, dum rem familiarem tenentur ſeruare. Qui igitur rem Eccleſiaſticam, diuinámque ſeruant, quos Superiores indigitamus, ſeruorum vicem in Dei parentis familiâ obtinent. Sed ne duriuſcula videatur iſta cataſtrophe, præcipuè ſi rem ad Principum terrenorum dimetiamur ingenium, audiamus ex ipſo Chriſto muneris vtriuſque diſcrimen. Ad Apoſtolos loquitur ambitioſè de prælatione litigantes. *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos, Non ita erit inter vos, ſed qui voluerit inter vos maior fieri ſit veſter miniſter: & qui volurit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sic filius hominis non venit miniſtrare.* Vbi eleganter Chryſoſtomus. *Volens ergo Dominus, & duorum Fratrum Zebedei, & aliorum indignationem extinguere, introducit differentiam inter Principes mundiales, & Eccleſiaſticos: oſtendens, quòd primatus in Chriſto, nec ab aliquo appetendus eſt non habente, nec alteri inuidendus eſt habenti. Quòd Principes mundi ideò ſunt, vt dominentur minoribus ſuis, & eos ſeruituti ſubijciant. Principes autem Eccleſiæ fiunt vt ſeruiant minoribus ſuis.* Princeps Eccleſiæ es, Prælatus, Antiſtes, extingue hac aqua ignis ambitionem; Præſul factus es, non vt imperes, ſed vt minoribus tuis ſeruias. Horres ſeruitutem, reformida dignitatem, quæ maxima, & prima ſeruitus eſt. Hanc, vt Chriſtianis pectoribus inſinuaret Antiſtitum vertex Petrus ait. *Neque vt dominantes in Cleris: ſed forma facti gregis ex animo,* Expendens Diuus Thomas, *to, vt dominantes,* inquit, *non ſolùm non dominantes, quia nihil exteriùs debent prætendere, per quod poſſit de eis opinari, vt videantur velle dominari in Cleris, id eſt, in dignitatibus ſorte diuina electionis*

ſunt, quia ſeruire, & ſeruare debent. *Bernar. ſer. 23. in cātic.* Seruorum etymologia.

Auguſt. de ciuit. Dei c. 3.

Ariſtot. 1. pol. c. 3.

Luc. 22.

Chryſoſt. differentia inter mundanum, & Eccleſiæ Principem.

1. Pet. 5.

D. Thom.

nis obtentis. Expende zelum Supremi Pontificis, vel vmbram ipſam dominandi abhorrentis. Sed quonam pacto abſque dominio Superiores præferuntur cæteris? Vita, ac exemplo, affirmat Petrus. *Forma* inquit, *facti gregis ex animo*, Vbi idem Sanctus. *Vt ſitis exemplar benè viuendi, & per vos alij informentur ad ſcientiam, & honeſtam conuerſationem.* Serui itaque ſunt Prælati, non domini.

Exemplo, prælati alijs præeſſe debent.

Sibi præeſſe curet, qui alijs præeſſe ſatagit.

Sed ne Prælationis nomen, in æquiuoco laborandi anſam illis tribuat, ſciat, qui plebi chriſtianæ præeſt, priùs ſibi præeſſe debere, deindè cæteris. Hinc Gregorius. *Sũmus locus benè regitur, cùm is, qui præeſt, vitijs potiùs, quàm fratribus dominetur.* Hæc ratio fuit, cur Chriſtus, vna tribuerit Superioris munus, & ſerui nomen. *Quis eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam.* De familia ſua ac filijs loquitur Chriſtus, vt ex Syra verſione patet, *Super filios domus ſuæ conſtituit.* Super filios, quia Superiori prælatio haud data ad imperium; ſed ad ſeruitutem, ad quam ipſum ſerui nomen damnat. Hilarius dilucidè. *Quamquam nos, ait, in commune ad indefeſſam vigilãtiæ curã adhortetur, ſpecialẽ tamẽ populi Principibus, id eſt Epiſcopis in expectatione aduentus ſui, ſollicitudinem mandat.* Præclarè ad rem noſtram Bernardus Supremum Eccleſiæ Præſulem (hanc Lucæ ponderans ſententiam) ſic pulchrè affatur. *Præſis, vt proſis: præſis, vt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. Ad quid? Vt des illis eſcam in tempore. Hoc eſt, vt diſpenſes, non imperes, hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, vt non dominetur tui omnis iniuſtitia.* Audite Præſules: Sanctiſſimus Abbas, iniquitatis totius compendium interminatur his, qui dominandi flagrant cupidine. Bernardo adijce Gregorium, qui carpit vt hypocritas, dominantes, & non ſeruientes gregi ſuo. Aliud ſibi fingunt, cum, non eo munere ad quod vocati ſunt, funguntur. Verba tanti Doctoris hæc. *Diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. Inter hypocritas enim iure deputatur, qui ex ſimulatione diſciplinæ miniſterium regiminis vertit in vſum dominationis.* Verùm, [illegible], qui ad miniſterium accinctus, ad imperium ſurgit. Vnus Deus, qui

Gregor. 3. Paſt. c. 6.

Syrus.

Veri Prælati ſerui ſunt. Hilarius.

Bernard. lib. 3. de conſiderat. c. 50.

Prælati dominationem, & non ſeruitutem exercentes, hypocritæ dicendi.

Gregor. part. 2. Paſt. c. 6.

& Pater familias, & dñs Eccleſiæ ſuæ eſt, Dei partes ſibi arrogat, qui vocatus ad ſeruitutem, accurrit ad dominium.

Cur iratus fuerit Deus Iſraelitico populo Regem petenti.

Non parum negotij ſacrarum litterarum interpreti faceſſit; cur Deus ſuccenſus ſit Iſraëli, qui aliarum nationum veſtigijs inhærens, ſibi imperitantem Regem poſtulauerit. Si Monarchicum regimen, cæterorum optimum eſt, cur Deus Hebræorum petitionem exhorrens in eâ ſe grauiter offenſum conqueritur? Sic enim ad Samuelem 1. Reg. c. 8. ait. *Non enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Præcipua, quæ mihi placet ſententia, ex Theodoreto, Procopio, Seuero Sulpitio, & Ruperto eſt; Diſplicuiſſe Deo Iudæorum poſtulata, quia ipſum Numen, vt ex pluribus patet, ſe gentis Hebrææ Regem ſpoponderat. *Vos mihi eritis in Regnum ſacerdotale. Pars autem Domini populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius. Me abiecerunt, ne regnem ſuper eos.* Conſonat Balahamus. *Te*, inquit, *elegit Dominus tuus, vt ſis populus eius peculiaris de cunctis gentibus.* Hinc fortaſſe regium Iſraëlis ſolium Dei dictum. *Sedit Salomon ſuper ſolium Dei in Regem.* Vnde Ioſeph ſupra omnes regiminis formas, Theocratiam effert, quam ſibi in ſuo populo Deus vindicabat, cui nedum, vt rerum omnium moderator, verùm, & vt Rex imperabat. *Noſter*, inquit, *legiſlator in nullam harum adminiſtrationum intendens, Theocratiam inſtituit, vni in primis Deo, imperio, atque poteſtate aſſignatâ.*

Reg. 1. c. 6. Theodoret. Procop. Sulpit. Rupert.

Iſrael, populus peculiaris Dei. Exod. 19. Deuter. 32.

Numer. 13. 2. Paralip. 29. Ioſeph. lib. 2. in Appion.

Clerici ſub Theocratico imperio reguntur.

Fallor, ſi id Eccleſiaſticis non optimè congruit, qui verè Iſraelitæ ſunt Dei partem ſortiti, & Clerici dicuntur. In illos Iſraelis ſumma iura tranſierunt, Deus illis Rex eſt, ipſe eorum Princeps, ac ſub eius ditione viuunt. Præſules, œconomi, adminiſtratores, in Numinis familiâ, fideles, & prudentes ſerui. Hinc illis dicitur. *Fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit ſuper familiam ſuam.* Iuſtis nullus imperat, quia illis nulla lex poſita. In prauos dominium eſt fateor, ſerui enim interdum iubente Patre animaduertunt in peccantes pueros, vnde non ex humilitate, ſed ex veritate fatetur Summus totius Eccleſiæ Præſul, ſe eſſe ſeruum ſeruorum Dei.

1. Timot. 1.

Eccleſiaſticum regimen quale nam ſit.

Quod tamen diximus, cautè accipe. Non negamus politiam in Dei Eccleſia, aſſerentes ordinatam Democratiam

tiam

Digitized by Google

tiam, vt perperam ſomniantur Lutherani: Sed aſſerimus mitẽ & paternam Monarchiam, cuius ſumma penes vnum Romanę Eccleſiæ Pontificem eſt:qui Primates,Epiſcopos, Præſules omnes, in partem piæ ſollicitudinis admittit, à quo deriuata in inferiores Monarchia, Hierarchiæ, id eſt, ſacri Principatus, nomen deſumit. Quod aſſerimus eſt: Deum præcipuum noſtrum Principem, cæteros tanti Principis fideles ſeruos, qui & vicariam illius poteſtatem in Orbem terrarum obtinent. Ad Eugenium eleganter, & liberè Bernardus. *Quid, inquis, non negat præeſſe, & dominari vetat? Planè ſic. Quaſi non bene præſit, qui præeſt villico, & paruus Dominus ſubiectus eſt pædagogo? nec tamẽ villæ ille, nec is ſui domini dominus eſt: Ita & tu præſis, vt prouideas, vt conſulas, vt procures, vt ſerues. Præſis, vt proſis vt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. Ad quid? vt des illis eſcam in tempore: hoc eſt, vt diſpenſes, non imperes.* Hinc affirmat ſanctus Abbas Clareuallenſis, Præſules, diſpenſatores bonorum Eccleſiæ, non dominos eſſe. Eundem Põtificem Eugenium, idem Bernardus, ex Apoſtoli ſententiâ monet, vt ſeruum; & debitorem. *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum.* *Recordare*, inquit, *vocis illius, Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum; & ſi non indebitam tibi ipſam cenſes, hoc quoque ſimul memento, debitoris nomen moleſtum, ſeruienti potiùs, quàm dominanti congruere. Seruus in Euangelio audit, Quantùm debes Domino meo? ergo ſi te cognoſcis, ſapientibus non dominatorem, ſed debitorem, curandum ſummoperè tibi, & totâ vigilantiâ conſiderandum, quomodo, & qui non ſapiant, & qui ſapiunt, non deſipiant, & qui deſipuêre reſipiſcant.* Nil igitur mirum, quòd Chriſtus Præſulem totius Orbis Petrum conſtituens, ratus dura ſe imperâſſe, nimirum in Præſulatu omnium, omnium ſeruitutem, amorem ab illo petit, quo ſuperare durum ſeruitutis iugum valeret. Idcircò ſemel, iterùm, tertiò expoſcit amoris conteſtationem, vt paſcens ſeruiat gregi: Chriſtus enim ab amante Petro exigere vult aliquid. Optimè Auguſtinus, ad rem noſtram inducens Petrum cum Chriſto loquentem, ait: *Quid mihi dabis? Quid mihi præſtabis? quia amas me?* Dat, non accipit, qui annuit, vt Præſul fiat.

Bernard.

Bernard. lib. 3 de conſid.
Rom. 1.

Qui præſul, ipſe, & ſeruus eſt.
Luc. 16.

Aug. ſer. 4. q. de verbis Domin.

Exactiſſima animarum ratio, à Paſtoribus, Deo reddenda.

Petrò ergò affirmans ſeruum, & œconomum eſſe, cui permittitur animarum cura; exactiſſimam redditurum de illis rationem. Vnde Chriſtus rediens ad Patrem, veluti ſeruus, quà homo, ſic loquitur. *Pater ſeruaui eos, quos dediſti mihi: Vnus eſt, qui periit.* De cuius factâ iacturâ, hæc, quaſi purgans ſe, ait. *Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum.* Subdit Ioannes. *Et cùm hoc dixiſſet, turbatus eſt ſpiritu; & proteſtatus eſt Ieſus, & dixit. Amen, amen dico vobis. Vnus veſtrum me traditurus eſt.* Conteſtatur Ambroſius, Iudam Apoſtolum, & diſpenſatorem à Chriſto factum, vt omnibus clareſceret, nulla laceſsitum iniuriâ vltrò periiſſe. Audi aurea Ambroſij verba poſt enumerata beneficia, quæ Chriſtus prolixa benignitate in Iudæ ſinum effudit, rationem perditionis ſubdens. *Vt iuſtificaretur in eo Dominus, hæc ei contulit.* Paulò poſt. *Vt non quaſi iniuriâ exaſperatus, ſed quaſi praeuaricans gratiam, maiori eſſet offenſa obnoxius.* Expende Iudæ proditionem, cui tota eius perditio tribuenda. Chriſtus præ miſericordia ſeipſum turbat, & ex imo pectore ſuſpiria elicit. Affirmat, in Dei, Angelorum, hominúmque conſpectu, Iudæ peruicaciam nullo pacto ſibi adſcribendam. Ad proteſtationis ſolemnitatem, Ioannes veluti publicus notarius rogatur: ipſe enim eſt, qui hæc ſcripto mandauit. En tibi quanta Dominus Ieſus egerit, vt à Iudæ piaculo ſe oſtenderet immunem: vt inde colligas quæ Prælatis agenda ſint, ne illis attribuatur ſubditorum damnatio. Ex œconomo, & ex ſeruo pende quàm exactam rationem Præſul de creditis ſibi animabus redditurus eſt.

Ioan. 17.

Iudæ collata beneficia, ſollicitudinem Christi pro eius ſalute commẽdant.

Ambroſ.

CAPVT

CAPVT II.

Paterfamilias ædificauit Turrim.

Præſules Turres ſunt ad ſubditorum tutamen, abundantiam, & doctrinam.

QVæ de Turri à Patrefamilias excitatâ in vineæ commodum fari poſſumus, ſiue proceritatem, quâ ſupra cæteras erigitur domos; ſiue profunditatem, quâ ſtare valeat contra terræ, cælique iniurias; ſiue penarias cellas in ea ſitas ad ſeruandam annonam, cuius ferax eſt vinea, expendamus; optimè omnia in Epiſcopos, & Superiores quadrant. Quid Epiſcopus niſi ſpeculator de ſublimi, ſignificat? Auguſtinus ad proceritatem, & profunditatem Turris alludens ait. *Ideo altior locus poſitus eſt Epiſcopo, vt ipſe ſuperintendat, & cuſtodiat populum. Nam & græcè quod dicitur Epiſcopus, hoc latinè ſuperintẽtor, interpretatur: quia ſuperintendit, quia deſuper videt. Quomodo vinitori altior fit locus ad cuſtodiendam vineam, ſic Epiſcopis altior locus factus eſt.* Hæc de proceritate. De profunditate verò audi quæ ſubdit, vt conſiſtere celſiſsima turris valeat nullis concuſſa perturbationibus. *Periculoſa redditur ratio, niſi eo corde ſtemus hic, & humilitate ſub pedibus veſtris ſimus; & pro vobis oremus.* Eugenius Pontifex Summus ſic à S. Bernardo Abbate monetur. *Pater pauperum factus es, ideò pauper ſpiritu es: in te hanc mutationem factam eſſe confide, non de te: nec priori ſtatui tuo ſucceſsiſſe promotionem, ſed acceſsiſſe.* O celſiſsimam Turrim, & altè radicatam: quid mirum ſi impauida, & inconcuſſa aduersùs inferorum portas conſiſtat?

Eccleſia Epiſcopi locus, eius in vineâ ſuperintendentiam ſignat.

Auguſt. in Pſalm. 126.

Bernard. l. de Conſid.

Turris firmiſsima, quæ reſpicit contra Damaſcum Prælatus dæmonum inſidias à vineâ ſuâ impauida, & ſecura protelans. Gregorius, qui hanc Turrim pro Epiſcopis, & Prælatis accepit, ait. *Ex hac Turri contemplatur conatus Damaſci: hoc eſt ſanguinei ſacci: nempe eius, qui homicida fuit*

Naſi ſagacitas in Epiſcopo deſideratur ad quæcunque fœtida ſub odoranda.

Greg. l. 31. moral.

fuit ab initio, & animarum necem ſemper ſitit Diabolus. Sed Turris, naſus ſponſæ dicitur? *Naſus tuus ſicut Turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum,* quia ſpeculatores ex hac ſpecula cunctos Syrorum conatus, atque inſidias deſpicientes, ſignificabant omnia, quæ ad defenſionem opus forent. Ita Epiſcopis debent eſſe, ſagax naſus, & perſpicaciſsima lumina: vt mala vineæ, à Damaſco impendentia perſpiciant. Egregiè Gregorius. *Quæ ergo laus eſt fratres mei, vt ſponſæ naſus turri comparetur? Sed quia per naſum ſemper odores, fætoréſque diſcernimus: quid per naſum, niſi ſpeculatorum diſcretio deſignatur? qui nimirum naſus, & ſicut turris eſſe, & Libani dicitur? quia videlicet præpoſitorum diſcretio, & munita ſemper debet eſſe ex circunſpectatione, & in altitudine vitæ conſiſtere, id eſt, in valle infirmi operis non iacere: ſicut enim turris in monte idcirò ad ſpeculandum ponitur, vt hoſtes, qui veniunt longiùs videantur: ſic prædicatoris vita ſemper in alto debet fixa permanere, vt more narium diſcernat fætores vitiorum, odoréſque virtutum: Incurſus malorum ſpirituum longè proſpiciat, & commiſſas ſibi animas per ſuam prouidentiam cautas reddat.* Magnus Præſul, ſuæque vineæ prouidiſsimus cuſtos Ambroſius de longè ſubodorans, quid mali par clericorum in S. plebem effundere poſſet, illos promouere ad altiores ordines noluit: quin & à Clero abiecit, quia à Damaſco eſſe nouit. De vno lib. 1. Offic. cap. 18. *Hic ſolùm in clerum à me non eſt receptus, quod geſtus eius plurimùm dedeceret.* De altero. *Alterum quoque cùm in clero reperiſſem, iuſſiſſe me ne vnquam præiret mihi: quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos feriret meos.* Audi ad quæ præcipitia concidit hæc biga. *Vterque ab Eccleſia receſſit: vt qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Namque alter Arrianæ infeſtationis tempore fidem deſeruit; alter pecuniæ ſtudio ne iudicium ſubiret, Sacerdotem ſe noſtrum negauit: lucebat in illorum inceſſu imago leuitatis, ſpecies quædam ſcurrarum percurſantium.* Celſiſsima turris, ſagax naſus, omnia, quæ Damaſcus contra vineam moliebatur, longè odoratus eſt.

Cant. 7.

Greg. hom. 11. in Ezech.

Ambroſ. l. 1. Offic. c. 18.

Ambroſ. binos clericos pellit clero, ſubodorans in leuibus defectibus peſſimos mores.

Verùm quò tendet hæc turris, quàm ſublime illi, quàm celſum erit faſtigium? Affirmo non impar Olympo, cuius vertex

Epiſcopus Olympo

vertex eò vſque extollitur, vt nullis vnquam obductus nubibus, totus ſemper refulgeat. *Nubes excedit Olympus.* Hæc celſitudo Præſulem decet. Chryſoſtomus. *Oportet Epiſcopum Angelum eſſe, & nulli humanæ perturbationi ſubiectum.* Et alibi. *Eum, qui regendos alios ſuſcepit, tantâ decet gloriâ virtutis excellere, vt inſtar Solis, cæteros velut ſtellas ſuo fulgore obſcuret.* Adeò ſupra cæteros erit, vt vitio illi vertatur non ſuper omnes eſſe. Tunc malus quando non optimus. Hinc Nazianzen. Apolog. 1. *Vitium in Epiſcopo eſt, non optimum eſſe.* Vultus Chriſtianæ plebis Epiſcopus, & veluti inter pretioſos lapillos, adamas; vtrumque vel tenuis næuus deturpat. Plutarchus de ſacris prophaniſque Principibus ſic ſenſit. *Sunt Principes tàm ſacri, quàm prophani inſtar lucentium gemmarum: atque adeò ſi quis in illis næuus apparet, detractioni patet, & calumniæ.*

monti ſimilis eſt.
Lucan.
Angelus debet eſſe Epiſcopus.
Chryſoſtom.
Nazianz.
A næuo, vel leui deturpatur Epiſcopi facies.

Si tamen ſuſpicere adhuc cupis Præſulis eminentiam, pende illã ex Paulo. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe.* Vbi Hieronymus ad Ocean. *Omnes, ait, virtutes in vno ſermone comprehendit, & penè rem contra naturam exigit; quis enim ille eſt, qui ſine peccato, & reprehenſione viuat?* Adeò extollitur hæc turris, vt ſi quis deſpicere eam audeat, non ſit ſine Sathanici ambitus notâ. Gregorius inquit. *Quid enim omnes vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopi, niſi Aſtra cæli ſunt, quorum vita ſimul, & lingua inter peccata, erroréſque hominum, quaſi inter noctis tenebras lucent: quibus dum temetipſum vocabulo elationis præponere, eorumque nomen, tui comparatione calcare audes, quid aliud dicis, niſi in cælum aſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum? Annon vniuerſi Epiſcopi nubes ſunt, qui & verbis prædicationis pluunt, & bonorum operum luce, & miraculis coruſcant. Quos dum veſtra fraternitas deſpiciens, ſub ſe premere conatur, quid aliud dicit? niſi hoc, quod ab antiquo hoſte dicitur. Aſcendam ſuper altitudinem nubium.*

Plutarch. de doctrina Principis.
1. Timoth.
Hieron.
Ab Epiſcopo etiam id quod ſupra naturam eſt, exigitur.
Aſtra ſunt Epiſcopi, & nubes.
Gregor. l. 1. epiſt. 38.
Iſai. 14.
Qui Epiſcopo ſe præferre audet, Lucifer dici poteſt.

Deſcendo de celſitudine ad cellas penarias, quæ ibi ad protegendum, ac paſcendum vineæ colonos. Ad tutelam alluſit Salomon. *Turris Dauid mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Pro Turri Epiſcopos intelligunt Nyſſenus, Gregorius, Philo, Hieronymus innumeri apud

Epiſcopus Turris eſt Dauidica.

Cant. 4. Nyſſen. Gregor. Philo. Hieron. Ghiſler. Epiſcopus Munimen Eccleſiæ. *Maximus hom. 2. de ſancto Laurentio.* Arx munitiſſima Epiſcopus. *Euſeb. lib. 2. c. 2. pſal. 121. Hieronymus. Chryſoſtomus. hom. 2. Leo Papa Ambroſ. & Chryſoſt.* Turris Eccleſiæ fortiſſimæ.

Ghiſler; tum Patres, nam *Munimen Eccleſiæ Epiſcopus.* Ita Maximus appellat Xiſtum Pontificem. Iacobus frater Domini primus Hieroſolymorum Epiſcopus. *Oblian* vocatus, ideſt, *Arx munitiſſima*, vt Euſebius teſtatur. Sanctus Hieronymus in illa verba Dauidica: *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis*, vult Regium Pſaltem de his loquutum, qui merito tamquam turres fortitudine ſupereminent Eccleſiæ, virtute muniunt, ac proceritate decorant. Chryſoſtomus Apoſtolos, Eccleſiæ turres appellat, non ad decorem, & ad pulchritudinem tantùm, ſed ad hoſtium terrorem. Vt olim muri, turréſque Neapolis, teſte Liuio, Annibalem ab illius obſidione abſterruêre; ſic Epiſcopi maieſtate ſua ab Eccleſiâ ſanctâ Dei propulſant hoſtes. Leo ab Vrbe Româ, Attilam depopulantem Italiam ab hac maieſtate terruit. In Breuiario Romano habetur. *Cùm Romam ardenti furore raperetur, iamque copias vbi Mincius in Padum influit traijcere pararet, occurrit ei malorum Italia impendentium miſericordia permotus: cuius diuinâ eloquêntia perſuaſum eſt Attilæ, vt regrederetur.* Sic Ambroſius in Maximum, & Theodoſium: Sic Chryſoſtomus contra Eudoxiam turres inconcuſſæ fuêre.

Precum Epiſcopi potentia. *Chryſoſt. hom. de comparat. Regis, & monachi.* Epiſcopi vita Dux ac illuminans ſtella.

Conſilio etiam, hæ animatæ Turres vineam protegunt, & quod de Demoſthene Philippus, liceat nobis de Epiſcopis dicere. *Propugnaculum munitiſſimum, quo ſuorum conſiliorum machinationis vis omnis eluderetur.* Interdum non alijs armis hæ turres quàm precibus communiunt vineam: ſic olim Moyſes, & Onias Summi Sacerdotes, orationibus ſuis populum ab ingenti ſeruârunt diſcrimine; quod de monachis Chryſoſtomus, accommodatius nos de Epiſcopis. *Precibus ſuis veluti muro, vrbes muniêre.* Turres aliquando ad docendum erectæ, quâ pergere debeat confuſus viator admonent. Turris Dauidica poſita dicitur *ad docendum.* Ita Epiſcopi veluti illuminantia ſydera lumine ſuo viatores dirigunt in rectam; Vnde Theophil. *Sic Præſidem, ac principem velut ſtellam, & illuminatorem decet eſſe: vt ad ipſum omnes defigentes oculos illuſtrentur, atque ducantur in viam rectam.*

Theophil.

Tandem de his turris armarijs, & penarijs cellis abundè Apoſtolus.

Apoſtolus. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ſobrium, prudentem, ornatum, doctorem, hoſpitalem.* Expendo duo poſtrema, *Doctorem*, & *Hoſpitalem*: Doctrina enim, & exemplo vineæ ſuæ colonos Præſul paſcat. Ad præfata verba Hilarius: *Beatus Apoſtolus Paulus formam conſtituendi Epiſcopum fingens, & planè nouum Eccleſiæ hominem præceptis ſuis condens; hanc veluti ſummam conſummatarum in eo virtutum eſſe docuit dicens. Abſtinentem, & ſecundum doctrinam fidei, verbum vt potens ſit exhortari ad doctrinam ſanam, & contradicentes reuincere.* Pende. *Nouum Eccleſiæ hominem.* Antiſtes probus, fermè nouus è cælo homo deſcendit, in paradiſo Eccleſiæ veluti alter Adam formatus, *ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ*; nouus Melchiſedech.

1. *Timot.* 3.

Epiſcopus nouus homo.

Hilar. lib. 6. *de Trinit. c.* 8.

Quæ doctrina in Præſule? *Potens ſit exhortari.* Oratori ſatis erit aptè ad perſuadendum dicere; Epiſcopo hoc non ſatis, debet enim ſuadere verbo, & exemplo. Illud eloquentia; hoc oratione præſtabit. Paulinus ad Florentinum, Epiſcopos *piſcatores animarũ* appellat epiſt. 32. *Hic ergo, qui te in ſortem Apoſtolorum* ſuorum dignatus aſſumpſit, vt eorum arte hominum piſcator exiſteres; ac de amaris, & profundis huius ſæculi fluctibus viuificandam potiùs, quàm perimendam Deo prædam, hamo verbi ſalutaris *extraheres.* Doctrina igitur, & oratio in penarijs cellis cuſtodienda ad cultores vineæ paſcendos.

Heb. 5.

Piſcator animarum Epiſcopus per doctrinam.

Paulin.

Epiſcopo, doctrina non imbellis erit, ſed armata. Hinc è Dauidicâ Turri, *mille clypei pendẽt, omnis armatura fortium*, Petro indicitur ſtringere gladiũ quando neſciat quid dicat; ſed cùm Doctoratus, die Pentecoſtes laurea decoratus; tũc acuat linguæ gladium in Ananiam, & Saphiram, animalia deuoret. Epiſcopus Cherubin in Eccleſia eligitur ad verſandum in refractarios diuinæ legis, doctrinæ ſuę gladium.

Cant. 4.

Doctrinæ gladius Epiſcopo neceſſarius.

Hoſpitalis, quia Epiſcopi manus promptuarium pauperum eſſe debent, quę adeò comiter, officioséque excipiant pauperes, vt ad ſummam exaggerationem & ad explicandam maximam in illos benignitatem dicendum ſit. *Epiſcopaliter* exceptus. Quò alluſit Auguſtinus de Ambroſio loquens. O magnum Epiſcoporum Sydus: *Suſcepit me*, ait, *paternè ille homo Dei, & peregrinationem meam ſatis epiſcopaliter*

Epiſcopi Hoſpitalitas

Quid ſit Epiſcopaliter excipere.

Auguſt. l. 5. *confeſſ.*

liter dilexit; ideſt officioſè, ſat enim exaggerauit hoſpitalitatis officium, cùm *epiſcopaliter* dixiſſet.

Epiſcopus enim hoſpitalitatis erit norma. Adde ex Bernardo. *Hos planè decet Epiſcopum, nobilitare dignitatem, ſi, quem miniſterium prohibet eſſe pauperem, adminiſtratio probet pauperum amatorem: non enim paupertas virtus reputatur, ſed paupertatis amator.* Certè officioſè, & hilariter amplexabitur pauperes, paupertatis amator: à charitate hoſpitalitas, & benigna hilaritas prodit. Amor quàm magna docet?

Pauperes ab Epiſcopo amandi. Bernard ep. 100.

In Turri iſta nolo aurum reconditum, quod veluti, magnes, homines ad hoſpitium attrahat. Chriſtus Preſulum princeps, & exemplar neminem attraxit hoc illicio. Scribam argenti cupidine ſequentem obiurgauit, Matth. 8. *Magiſter ſequar te quocumque ieris.* Reſpondit Chriſtus, *Vulpes foueas habent: volucres cæli nidos: filius hominis non habet, vbi caput reclinet.* Chriſtus, qui tàm feruidè obſequium offert, ſequelam reijcit; cum hominem vltrò ſe offerentem iubet, vt ſtatim ſequatur, nec temporis indulgeat momento, quo patri parentaret, ait, *ſinite mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Id ea ratione factum cenſeo, quòd Scriba, audiens Chriſtum, multa ſigna, & miracula patrantem, putauit inde ſibi poſſe non parum referre lucri, ideo Chriſti ambit diſcipulatum, quod præuidens ille, affirmat fruſtra aliquem lucelli ſpe pauperem ſequi, quandoquidem ipſe ſine hoſpitio, & puluinari non habeat vbi ſuum reclinet caput, vulpe & paſſere pauperior. Eleganter Hieronymus. *Oſtenditur autem nobis, & ob hoc ſcribam repudiatum, quòd ſignorum videns magnitudinem, ſequi voluerit Saluatorem, vt lucra ex operum miraculis quæreret. Hoc idem deſiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides, iuxtà ſententiam condemnatur & dicitur ei. Quid me propter diuitias, & ſæculi lucra cupis ſequi? cum tantæ ſim paupertatis, vt ne hoſpitiolum quidem habeam, & non meo vtar tecto.* Ergo vt eliminanda eſt à Chriſti ſequela diuitiarum cupido, ita ab Epiſcopo auri ſpes, & illicium; animarum vt plurimum ruina.

Non debet Epiſcopus per auri illicium animas lucrari. Matth. 8. Chriſtus minimè ob lucra ſequendus. Luc. 9. Cur ſcriba à Chriſti fuerat ſequela exclusus. Hieron. Matth. 8.

At quia Turrim firmam iubeo, ſolidam, eodem loco conſi-

conſiſtentem, ideo non ex ligno compactam volo. *Ædificauit Turrim* ait Euangeliſta, vt ſignificaret immotum, & permanens ædificium. Hoc enim, & recta ratio, & iura docent, Epiſcopum turrim permanentem eſſe. Reſidentiam grauiſſimi auctores, diuino iure ſancitam affirmant. Quomodò abſens, oues verbo, & exemplo paſcet? Præſulum Maximus ait, *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, forma facti gregis ex animo.* Damaſus epiſt. 5. *Chriſtus, & Apoſtoli docuerunt per ſe paſcere. Vnde Chriſtus oues per ſeipſum tulit: ſicut Iacob oues Laban per ſe ipſum curabat.* Anaſtaſius epiſtola ad Conſtantinum. *Noui ex lectione ſcripturarum quanti ſceleris ſit, Epiſcopum Eccleſiam ſuam deſerere, & negligere gregem Dei; Paſtorum enim abſentia, lupis inuadendi gregis occaſionem præſtat.* Agapitus Aphricæ Antiſtes ad Agapitum Papam. *Recedens ab Eccleſia, habeatur ſimilis hæretico:* & ipſe Agapitus Papa *Congruum eſt canonibus, & diſciplinæ fidei.* Hinc Deus Apocal. 2. Epheſinum Epiſcopum arguit. *Habeo aduerſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Quæ verba licèt in alium ſenſum accipi poſſint, tamen in rem, de quâ agimus videtur germanior explicatio: ac dictum ſit Præſuli, Maneto, & reſide apud tuum gregem, & Epiſcopatûs tui, vt priùs faciebas, negotijs aſſiſtito. Tandem verba Apoſtoli. *Sicut rogaui te vt remaneres Epheſi*, ad literam, de reſidentiæ præcepto Caietanus. *Aduerte quòd aduerbium ſicut non habet in textu aliquid correſpondens ad complendam orationem, vſque ad calcem huius capituli, vbi dicitur hoc præceptum commendo tibi. Itaque illic complet Paulus orationem, quam hîc inchoat. Et eſt eſt ſenſus, ſicut rogaui te, &c. ita hoc præceptum commendo tibi, quemadmodum olim rogaui te, &c. Vnde omnia ab hinc illucuſque verè interiecta ſunt ad explicandam neceſſitatem præcepti, quòd olim dederat, & quod modò commendat.* Turris itaque Epiſcopus celſiſſima, altiſſima firmâ radice, in qua armaria, & penariæ cellæ ſint, vt inde & arma, & cibaria, & tutamen miniſtrentur gregi. Cuncta hæc abſente Epiſcopo forent vana, & nulla. Nullum ſine Epiſcopo ædificium firmum, nulla ſolida, & lapidea turris, ſed vana, ac fumea.

Epiſcopalis reſidentia aſſeritur.

1. Pet. 5.

Damaſ.

Anaſtaſ.

Agap. Epiſcop. Agap. Papa.

Apocal. 2.

1. Timot. 1.

Caietanus.

Capvt III.

Sacrorum Præſulum varij characteres.

Humilitas ſacri Præſulis primus character.

Diuerſa Eccleſiaſtici, ac ſæcularis Principis ſemita.

Errat Præſul Eccleſiaſticus, ſi eadem ſemitâ ad regimen animarum tentat progredi, quâ Princeps ſæcularis proceſſit ad corporum. Via, quæ peruia, tuta, & complanata vni, inuia alteri eſt, intuta, & ad præcipitium ducens. Audiat iterum Chriſtum, in Euangelio monentem Eccleſiam ſuam. *Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, erit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.* Quæ dixerat, ſanctiſſimo ſui exemplo firmauit. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Non itaque greſſu prophanò ſemitam illam temerare audeat homo, quam puriſſimis veſtigiis ſuis ſacrauit Numen. Sæcularem, & Eccleſiaſticam politiam, non tentet vnâ iungere Præſul, quam eloquio, & exemplo ſuo Chriſtus Dominus, & Eccleſiæ caput, omninò diſiunxit. Ad animarum gubernationem, qui à Deo vocatur, ad ſanctum miniſterium illicò, non ad dominium ſæculare, accurrat. Imperet corpori Princeps, ſeruiat animabus Præſul: nec erubeſcat ſeruitutem nobiliorem omni regio dominatu, omni mundano faſtu. Repeto iterùm Caietani ſententiam. *Magnitudo Mundi, eſt ad exercendam poteſtatem: Magnitudo veſtra ad exercendum miniſterium. Principatus gentium eſt ad dominandum: Principatus veſter eſt ad ſeruiendum.* Humilis Chriſtiana ſeruitus longè venerabilior ſæculari purpurâ, cùm Deo ſeruire, nedum regnare, ſed de Regno cæleſti glorioſiſſimè triumphare ſit. Seruitus tunc nobiliſſima, cùm non terræ, non corpori, non homini; ſed cælo, Angelis, & Deo ſeruitur. Quid-ni cæleſte obeat munus Præſul, cælorum fores,

Matth. 20.

Politiæ ſæcularis, & Eccleſiaſticæ diſcrimen. Illa corpori imperat, hæc ſeruit animæ.

Vitiis potiùs, quàm fratribus dominandum.

Cur ſeruitus Præſulum nobiliſſima.

res, prauis occludens, probis recludens? Chriſti corpus verum, ac myſticum æquè inuenio huic miniſterio demandatum. Egregiè S. Bernardus. *Quid ego infelix, quò me vertam, ſi tantum theſaurum, ſi pretioſum depoſitum iſtud, quod tibi Chriſtus ſanguine proprio pretioſius iudicauit, contigerit negligentius cuſtodire? Si ſtillantem in Cruce Domini ſanguinem collegiſſem, eſſétque repoſitus penes me, in vaſe vitreo, quod & portari ſæpius oporteret, quid animi habiturus eſſem in diſcrimine tanto? Et certè id ſeruandum accepi, pro quo mercator non inſipiens (ipſa vtique ſapientia) ſanguinem illum dedit; ſed habeo theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & quibus multò plura, quàm vitreis, imminere pericula videtur.* *Bernard. ſer. 3. de Aduentu Domini.* Chriſti corpus verum, & myſticum demãdatum Præſuli.

Itaque corpus verum, maiori cultu, myſticum maiori diligentiâ, vtrumque, obſeruantiâ pari cuſtodiendum, docet mellitiſſimè Bernardus. Corpus verum, ad vſque ſæculi conſummationem perſeuerat, vt myſticum à noxiis ſeruet. Eccleſiæ quam Numen ſibi, myſtico ac ſancto nexu adiunxit, nemo audeat dominari. Chriſti ſponſa, quam nodo tam ſublimi maieſtati ſuæ copulauit, auguſta eſt, omnibus ſuperior, ſoli ſponſo ſubdita. Præſul ſeruit animabus, quia in illis ſimilitudo Dei reperitur.

Accedit, quòd anima, quà mente, quà voluntate à Deo condita, quà charactere ab eo munita, nulli præterquam ipſi Numini, cuius ſimilitudinem expreſſam in ſe perpetuò gerit, ſeruire par eſt. Egregiè Tertullianus. *Homo liber eſſe debuerat, ne incongruenter Dei imago ſeruiret.* Idem vberiùs, nec minus eleganter Nyſſenus. *Verè diuina, & ſacra res eſt ratio, eximia Dei poſſeſſio, quæ non aliunde acceſſit, ſed cum natura commiſſa, & contemperata homini. Donum pretioſiſſimum, quod venit ab eo, qui ipſum creauit; quam ob rem dicitur factus ad eius ſimilitudinem.* Eorum, quæ hactenus dicta ſunt, rationem altè, & elegantiſſimis verbis idem Tertullianus tradidit. *Deus hominem mundo propoſuit, & quidem ad imaginem ſuam factum, cui mentem, & rationem indidit, & prudentiam, vt Deum poſſit imitari, cuius, & ſi corporis, terrena primordia, cæleſtis tamen, & diuini habitus inſpirata ſubſtantia, qui cum omnia in ſeruitutem illi dediſſet, ſolum liberum eſſe voluit.* Hominem itaque, his ornatum infulis, diuinâ decoratum imagine ſeruire dedecebat *Tertull. de Trinit.* *Nyſſen.* *Tertul. ibid.*

cebat præcipuè ſi in Chriſti myſtico annumeratus foret corpore, eâ tamen ratione homo Præſuli creditus, quà Eccleſiâ incluſus, quà baptiſmate lotus, quà ſanguine Chriſti dealbatus, quà pretio diuino emptus. Ad Præſulem enim de his, quæ foris ſunt nil pertinet. Animaduertat Præſul in prauos. Flagellum anathematum habeat in ore, in manu; vapulant tunc pueri, cùm à recta, & à mandatorum Dei ſemita errant. Mens igitur hominis cum bona, libertate gaudeat; cum praua, animaduerſionem ſentiat, fidem adoret, illius ſe prouoluat genibus, illi ſit ſubdita ex Pauli oraculo. *Captiuantes intellectum in obſequium fidei.* Ex ea enim præcipuè quando viuit, & viget, & Prælatis, & toti Eccleſiæ honor, & virtus; ex ea iuſti filij, Præſules in nobiliſſimam ſeruitutem aſſumpti, totum Eccleſiæ corpus, cuius Chriſtus caput eſt compaginant. Sic ſanctus Pontifex Leo. *Tantum in hac fidei ſublimitate complacuit, vt Petrus beatitudinis felicitate donatus, ſacram, inuiolatámque petra acciperet firmitatem, ſuper quam fundata Eccleſia, portis inferi, & mortis praualeret, nec in ſoluendis, aut ligandis quorumcumque cauſis, aliud ratum eſſet in cælis, quàm, quod Petri ſediſſet arbitrio.*

Quia ſunt connumeratæ in myſtico Chriſti corpore.

Intellectus fidei tantum debet ſeruitutem.

Leo Papa ſerm. de S. Petr.

Adiice, rationi, ac menti liberum hominis arbitrium, tam magni æſtimatum à Numine, vt ſacrarum literarum monumentis conſignatam voluerit reuerentiam, qua cum homine agere decreuerit Deus ipſe. Ita Sapiens ſacer. *Iuſtus es Domine, & iuſtè diſponis omnia, & agis cum homine cum magnâ reuerentiâ.* Quod expendens pulcherrimè Saluianus ait. *Ecce habes iugiter diſponentem Deum, iugiter gubernantem, quamuis in iſto Scriptura loco, non gubernatio tantùm ſacra, ſed etiam dignitas declaratur humana. In hoc enim, quod ait, diſponis nos, vis diuina gubernationis; in hoc autem, quod cum magnâ reuerentiâ, culmen humana attenditur dignitatis.* Quem magna cum reuerentia Numen diſponit, eidem ambiat Præſul animo demiſſo, & cum humilitate ſeruire. Humanæ mentis, & arbitrij arcana ſoli Deo patentia, ſuo famulatu dirigat Præſul ad probitatis, & veritatis ſcopum. In hoc claritatem ſuam, in hoc illuſtre nomẽ, & præclaros dignitatis ſuæ titulos reponat, non in auri

Præſul ſeruit animabus, quia Deus illas libero arbitrio donauit.

Sap. 12.

Saluian. ad Eccleſ.

&c.

& gemmarũ fulgore, non in ſeruorum multitudine ſtipante ſua latera, non in aulæis, tabuliſque egregia artificis manu pictis, quibus ornata Epiſcopalis domus refulgeat, non in ſuppellectili pretioſa, qua decorata ſplendeat: ſed depretiatis omnibus, hanc dumtaxat ſeruitutem æſtimet.

Hinc ad aliud deſcendo ſæcularis, & Eccleſiaſtici Præſulatus diſcrimen, quòd, ſcilicet, vnus ſuæ gubernationis momenta geſtet in manu, alter in humero portet. Beneficus vocatur Princeps à Chriſto Domino. *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor; & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Qui ad beneficia pronus, ad munera liberalis, ad omnia humanitatis officia profuſus, indigenti dexteram porrigit, pecunias elargitur, diſpenſat munera, hic à ciuibus emerſis à miſeriarum cœno, ab effuſis è regiis manibus officiis, benefici titulum applaudente populo agnoſcit. Princeps Eccleſiaſticus, non manibus, ſed humero dignitatem ſuam baiulat, à Chriſto edoctus nouum imperitandi modum, ferens ſibi principatum, vt ſuccollato onere, honorem ſuum comparet. De Chriſti imperio ſic vaticinatus eſt præclarè Euangelicus Propheta Iſaias; *Factus eſt Principatus ſuper humerum eius.* Ad hanc Principatus nouitatem obſtupeſcens Tertullianus in hæc tandem elegãtiſſima verba erupit. *Quis omnium Regum inſigne poteſtatis ſuæ, humero præfert, & non, aut in capite diadema, aut in manu ſceptrum? Sed ſolus rex nouus, nouorum ſæculorum Chriſtus Ieſus, nouam gloriam, poteſtatem, & ſublimitatem ſuam in humero extulit, crucem ſcilicet, vt ſecundùm Dauidis prophetiam exinde regnaret.* Cùm Præſul, opprobriis, flagellis, ſpinis, cruce grauatur, tunc ſternit ſibi iter ad ingentem honorem, ferens illam opprobriis ſuis, humero ſuo effert: & iuxta Euãgelicum oraculum, erigit candelabrum, accendit lucernam, inflammat lampadem ad domeſticorum lumen, ad domus Dei ſplendorem. Sanctus Auguſtinus cenſuit, Chriſtum tũc eleuaſſe candelabrum, quo fulgentiſſimum Orbis totius iubar conſpiceretur à mortalibus, quando demiſsè ſibi baiulauit crucem. Verba tanti Præſulis, digna,

Aliud diſcrimen ſæcularis, & Eccleſiaſtici præſulatus.
Ioan. 22.

Vnus in manu principatum gerit, alter in humero.

Iſai.
Tertull.

Præſul tunc erigitur in candelabrũ, quando fert crucem.

Auguſt. in catena.
Luc. 22.

quæ in auro ſculpantur; hæc ſunt: *Ipſe crucem ſuam ſuo geſtans humero commendabat. Et lucerna arſura, quæ ſub medio ponendo non erat, candelabrum ferebat*, Præſul Crucem ſibi non baiulans, candelabrum non erigit, ſed non viſus non videns deliteſcet ſub modio. Si Chriſti prædicationi labores non acceſſiſſent; ſi operibus egregiè patratis, non adiuncta foret paſſio; ſi vera Crux non firmaſſet, Lumen Patris, ſplendor ſubſtantiæ, veritatis teſtis, à Patre miſſus, vt terrarum Orbem, & mortales omnes irradiaret fulgentiſſimo ſplendore ſuo, fermè abſconſus latuiſſet ſub modio. Cùm baiulauit ſibi Crucem, tunc, & probitatis diuinæ, & diuinæ ſapientiæ fulgor præclarè reſplenduit. Paulus Chriſti miniſter, & lampas, iam ſuper candelabrum, tunc coruſcat ardentius, cùm verbera, carceres, plagas patientiſsimè ſuſtinet. Rectè ſanctus Bernardus. *Apoſtolus ſe probat plus miniſtrum, quia in laboribus plurimum, in carceribus abundantiùs, in plagis ſuprà modum, in mortibus frequenter.* D. Thomas indè rationem altè deſumit, cur apoſtoli tot ſigna, prodigia, & miracula patrârint ingentia, cum Beatiſsima, ac Deipara virgo fermè nullum feciſſe legatur? *Quia*, ait, *Apoſtoli baiuli erant verbi Dei.* Vt Dei verbum ſuccollarent Apoſtoli, ipſa ſe infudit omnipotentia: vt humeros oneri tanto pares haberent, ipſa accerſita miracula. Nullus illâ tempeſtate concionator, qui non martyr, quæ dixerat verbis, effuſo non firmaret ſanguine, vt totus pugnans, & repugnans Euangelicæ doctrinæ terrarum Orbis, colla ſubmitteret fidei, contra quam tanto impetu arietabant: adorarent gentes flexo genu, quem ludibrio, & irriſioni olim habuerant. Vapulabat Paulus, quem magnum Prædicatorem ſancta Eccleſia celebrat, inualeſcebant verba à verberibus, & mirò modo reddebantur efficaciora. Tunc reſonabat vox ad ſuadendum Dei timorem opportunior, quando à verberibus factus verbero, prædicabat Dei verba. Tunc honorati Præſules, cùm opprobria ſuſtinent, quando digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Chriſtus doctrinam ſuá operibus cóprobauit.

Bernard.

Cur Apoſtoli tot pa tarũt miracula, & non B. Virgo?

D. Thom. 3 p. q. art.

Apoſtoli baiuli verbi Dei.

Præſules concionaturi gradiebantur olim ad illuſtrandum Orbem, peragrabant vrbes, vt ferrent Dei verbum. Heu

Concionatores huius téporis, baiulantur.

Heù inuerſo modo ordine, baiulantur, non baiulant: miniſtrari petũt, non miniſtrare A diffuſo Dei verbo, ſibi, non Chriſto honorem quærunt (parcant ſanctiſſimi Præſules, quibus modò etiam Orbis abundat, qui verbo, & exemplo grauiter crucem ſuam ferunt, ſi in prauos tanto impetu inuehor) Crux inſigne Præſulis eſt, vt ſibi cæteriſque mortalium ſcalam paret ad Cælum: vt egregiè de Petro Chryſolog: *Crucem inuadit, vt inde conſcenderet cælum*, non vt inde, ad diuitias, & ad vitia deſcendat. *Chryſolog.*

Tandem, nummatus debet eſſe Princeps ſæcularis. Dicebat Demoſthenes. *Principi opus ſunt opes, ſine his nihil fiet operis.* Quonam pacto ſine auro ſtipendia faciet miles? Quo pacto auctoratus exercitus? adornata caſtra? cuſtodita aula? ſine auro ferrum non lucet, non ſtringitur in hoſtes. Pecunia bellis neceſſaria eſt. Aiebat ille. *Haſtis pugna argenteis, & omnia vinces.* Ex Petronio Arbitro. Imperium myſticum eſt corpus: ruet irreparabili caſu, niſi his muniatur fulcris. *Imperij neruos*, aiebat ille, *pecuniam eſſe*, ſine quibus ſubſiſtere non poteſt, ne dum progredi. Sed quid de Eccleſiaſtico Præſule, cui nulla maior cura, quàm, vt toto corde, totiſque viribus incumbat, vt Eccleſia ſuâ pace lætetur, & deuotione tranquillâ? Scio Eccleſiaſticis interdum nummos, opes, & temporalia impedimenta neceſſaria ad elemoſynas pauperibus, ſeu dilectis filijs elargiendas, ad comprimendam prauorum audaciam, qui profano impetu in Dei ſortem tentant interdum irrumpere, & Eccleſiaſtica bona ſacrilegò auſu temerare: ad Eccleſię etiam decorem, nitorem, ornatum, ad Præſulis ipſius ſplendorem. Sed hunc magis voueo, à probitate vitæ, à virtute, ab exemplo, quam ab opibus comparandum. Ad immunitatem, & decorem Eccleſiæ ſeruandum, mirum quantùm valet Præſulis exemplum. Conteſtantur hoc, (vt innumeros alios prætermittam) magnum Eccleſiæ ſydus ſanctus Carolus Borromæus, in Mediolanenſi Eccleſia, & in vniuerſali, maximus ille Pontifex Pius v. Hi fines dum ceſſant, diuitiæ procul à Præſule ſint.

Tertium diſcrimen Eccleſiaſticæ & ſæcularis, politiæ.

Demoſthenes

Princeps ſæcularis debet eſſe nummatus.

Petron. Arbit. Num etiam, & Eccleſiaſticus.

Præſulis decor à probitate vitæ, magis quàm à nummis.

Petrus ad mendicum, qui vt ſaxea moles ad Hieroſolymitani Templi fores, captis pedibus iacebat, ſtipem ab

CAPVT IV.

Crux tum vera, tum myſtica character alter.

SCHEMATA aliquot, & notas, quibus ſeruus fidelis, & prudens in ampliſſimam patris familiâs domum admiſſus in Orbe terrarum, ceu inflammata lampas ardet, adijcere hic mihi viſum eſt: vt non modò regalibus decoratum infulis, verum virtutum exornatum inſignibus, Antiſtitem ſuum plebs Chriſtiana demiſſiſſimo cultu adoret.

Chriſtiani Antiſtitis ſchemata aliquot.

Inter prima igitur fidelis ſeruitutis inſignia, quibus venuſtatam Epiſcopi imaginem; Chriſtianorum luminibus obijcere mihi fuit animus. Crux eſt, quâ veluti charactere perpetuo inſignitus Præſul, præclariſſimè ſplendet. Et quamuis priſco Tertulliani æuo, Chriſtiani omnes, *Religioſi Crucis* dicerentur, tum quia & illa labarum, ſub quo auctorati fideles, Chriſto duci ſuo, glorioſiſſima ſtipendia faciebant. Tum etiam, quia teſſera, quâ Chriſtiana militia à Sathanæ apparitoribus, diſcreta noſcebatur. Tamen decurſu temporis, nobilis his character præcipuo, ac ſacro nomine adeò ſanctè Epiſcopis adiudicatus eſt, vt quis in Chriſti familia emineret, quis nobiliſſimo munere fungeretur in ſancta Eccleſia, quis Paſtor pedo religioſiſſimo, Dei gregem paſceret, inde clariſſimè colligeretur.

Tertullian. apologet. Chriſtiani tempore Tertuliani, Religioſi Crucis dicti.

Crux præcipuus Epiſcopi character.

Hinc *Cruciarij*, Archiepiſcopi auſpicio meliori nominati, cum hec domo egredi, hoc non præeunte vexillo, nec proprijs ſatibus conſiſtere, ſigno hoc non muniti illis liceret. Affirmat Baronius Nicephorum Patriarcham ad Sanctiſſimum Patrem Leonem, Encolpion, (hoc eſt penſilem, ac pectoralem Crucem, in qua auguſtiſſimum Chriſti Crucis ſignum includeretur) ceu proprium, & Epiſcopale inſigne miſiſſe: quod adeo populorum conſenſu illis adſcriptum affirmat idem auctor, vt ſi quis expunctus ab Epiſcoporum numero ob praua perpetrata facinora foret, nunquam priſtinæ, ac ſacræ dignitati reſtitutus cenſeretur

Sine hac nec egredi domo, nec ibi conſiſtere licebat.

Baron Anno Christi. 811. Encolpion pendens ex Epiſcopi pectore, ceu inſigne proprium.

niſi Encolpion pendens ex eius collo appareret. De hoc Encolpio in 8 Synodo act. 5. præclara mentio facta reperitur. Meritò, itaque ea ratione, inſigne Crucis, Chriſtiano Præſuli aſſignatum, quâ nedum ipſe ad ſacros Ordines inſinuatus, ſed & veſtes, & vaſa, & oleum, & elementa, & Templa ſacra, & ſancta fiunt. Et, quod de cæteris mortalibus affirmat Tertullianus; præcipuo titulo ad Pontificem pertinet. *Ad omnem progreſſum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum, & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos conuerſatio exercet, frontem Crucis ſignaculo terimus.*

Tertull. de corona militis.

In hoc igitur ſacro ſigno poteſtas clauium pleniſſima; in hoc ſupra verum, & ſupra myſticum Chriſti corpus, gemina auctoritas ſignificata, vt nil familiarius foret Præſuli, quàm hoc ſanctiſſimo ſigno, vel ſe, vel plebem ſuam, religioſiſſima ſedulitate munire. Cæterùm ſi claues ad reſerandas cæli fores paſtoribus datæ, crux attributa illis, vt ex ea ad maiorem, & Cæli, & patriæ futuræ ſpem, peccator erigeretur. A cruce enim non modò apertæ fores, ſed ablatæ ſunt cælo, adeò factæ Chriſtianis patulæ, vt poſſent à cruce rectà abſque ianuarum offendiculo cælum petere. Egregiè id totum Auctor Operis Imperfecti. *Poſtquam Chriſtus tyrannum vicit per crucem, & reſurgens ab Angelis portatur in Cælum, videntes Angeli portitores, quia Cæli numquam erant claudendi, ſed omnes iuſti & peccatores aſcenſuri erant Cælum, quia non erat neceſſaria porta cæli, cælo numquam claudendo, ideo non dicunt, Aperite portas, ſed Tollite.* Rectè igitur Paſtores pacem euangelizant ore ſuo, Cruce enim reſeratum Cælum, & iam aduениſſe Regnum Dei oſtendunt fidelibus. Victo per Crucem tyranno, ſupernacaneæ ſunt fores Cælo, numquam claudendo. Gratulor vobis Paſtores, ante veſtrum conſpectum illud præcedere labarum, in veſtris manibus pedum illud eſſe, quo, non ad caulam terrenam, ſed ad aulam cæleſtem, Chriſti militiam, & gregem, mira nedum felicitate, ſed facilitate ducatis; ita eſt, Præſul auſpice cruce, hæc omnia feliciter abſoluit. Vtinam rectè ea noſcant

Per crucem non ſolum reſeratæ cælorum fores, ſed ablatæ.

Auctor operis imperfecti hom. 4. in c. 5. Matthæi.

mor

mortales vti; tunc enim claues cæleſti patriæ forent ſuperfluæ. Innocentia clauibus non indiget, ſemper enim patuit innocuis cælum.

Innocentia clauibus non indiget.

Præterea, Crux, & Præſuli, & ſanctæ plebi facem præfert, vt quæ docet ille ſanctiora fidei arcana, hæc edificat. Cruce enim non præeunte, negat Paulus poſſe ſe fidei myſteria tradere. Hanc priùs excipere rudia Ethnicorũ ingenia, neceſſe erat, vt poſtea ſanctiora myſteria penetrarent. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Quid enim docentem Paulũ morari poterat, vt ille diffidat diſcipulos habere, qui pondus tantæ doctrinæ primitus poſſent ſuſtinere? Reſpondet Euthymius. *Tunc non poterat, niſi in capite noſtro magiſterium, & forma Crucis præiret.* Niſi præuiâ Cruce, myſteria auribus fidelium excepta, mente percipi nequeunt; impares humeri tanto ponderi, niſi firmentur Cruce. Meritò Paulus, nil docere poſſe ſe putabat mortales, quos priùs amor, & doctrina crucis, ſancta mente non decorâſſet: hanc enim & cathedram, & magiſtrum, & librum, & ſcholam, & doctrinæ ſuæ ſummam fore profitebatur. In ea ſalutem, vitam, & reſurrectionem noſtram legebat: ſine illa, vtpotè ſine arte, ac doctrinæ inſtrumentis, vacuam ſcholam ſuam, doctrinam fore nullam, magiſterium inane fatebatur: tanquam ſacra quæ tradere decernebat momẽta, non eſſet, qui perciperet. Cæterùm à Crucis exaltatione agnoſcat Epiſcopus dignitatẽ ſuam. Eleganter Hieronymus Regis Hebræi verba ad hunc ſenſum flectit. *Exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum*, à Cruce nedum doctrinam, poteſtatem, dignitatémque haurire debet Paſtor, ſed decorem, & ſanctitatem. Cyrillus Alexandrinus ait. *Decus, & ornamentum Eccleſiæ Crux eſt.* Momento illo, quo Chriſti corpus attingere meruit, ex ſancti Gregorij Nazianzeni ſententiâ, ſanctitatem reportauit. *Chriſtus*, ait, *attulit ligno ſanctitatem.* Epiſcopus igitur, qui ab Eccleſiâ, tanquam à ſponſa ſua, decorem habet, habet & ſanctitatem à Cruce.

Euthim. in hunc locum.

Crux cathedra, & magiſter, quibus diuina ediſcuntur arcana.

Epiſcopus dignitatem ſuam agnoſcat à Cruce, etiam & decorem, & ſãctitatem.

Hieron. Cyrill. Alex. Gregor. Nazian.

Ab hac enim haurit Præſul, vt omne ad illum aliquo pacto pertinens, ſacrum, ſanctúmque foret. Epiſcopi veſtes, quia ſanctiſſimo hoc ſigno conſignatæ, ſacræ ſunt. Venantius

Omne, quod ad Epiſcopũ pertinet, Cruce ſanctum eſt.

Venant. Fort. tius Fortunatus appellat Epiſcopi pallium, *textili cruce inſigne*: ab hac, veſtimentis affixa ſanctitas; quæ exprimebatur in oleo, quo & veſtes, & barba Aaronis aſpergebatur, Genebrardo teſte, hæc ſolemnis olei aſperſio Cruce deſignabatur. Cruce hac calceatus Summus Pontifex annunciat Orbi Euangelicam pacem. Oſculantes Summi Præſulis pedes crucis ſigno munitos, in illis primatum Eccleſiæ adorant. Bonum factum, vt Epiſcopus, cuius veneranda manus erat, & veſtibus, & vaſis, & elementis, & Templis, & mortalibus, vrbi, & Orbi peccatorum indulgentiam, ac ſanctitatem allatura, perpetuò Crucem veluti totius ſanctitatis organum, ſecum characterizatam ferret.

Veſtibus ipſis affixa ſanctitas. *Genebrard in pſal. 22.*

Chriſto ſecutus honor à Cruce.

Æterno, itaque, diuinæ mentis conſilio ſancitum erat, vt codē Crucis ſigno conſignaretur Epiſcopus, quo Chriſtus triumphali veluti infulâ ad celſiſsimos honores aſcendit. Nō enim ſtabulo Bethlehemitico, prædicationi, cœnaculo, miraculis, Orbi in Chriſti obitu tremulo, ſoli in eius luctu obſcurato, montibus præ pietate, & Templi velo diſciſſis, Oliueto à Chriſti aſcendentis veſtigiis ſignato, ſed Caluariæ ligno, ſanctiſſimæ Cruci tribuenda ſuper omne nomen cæleſtium, terreſtrium, infernorum eius exaltatio. Ita Paulus. *Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod*, ex illatiuâ particulâ ſubdit. *Exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Gregorius Nyſſenus arcanam quandam, & Crucis, & exaltationis cognationem detexit, quam eleganter his expreſſit verbis. *Innumerabiles erant moriendi rationes, quibus mortis pro nobis ineundæ conſilium expleri poterat: hanc tamen ex omnibus vnam, is, qui mortis optionem habebat ſibi delegit, atque præſcripſit. Oportet enim exaltari filium hominis. Non dixit, hæc, & hæc filius hominis patietur, ſed neceſſarium, arcanâ quadam ratione debitum eſſe ſignificat, dum, oportet, inquit. Vim enim illius verbi conſidera, & inuenies id in ea contineri, vt ſignificet fieri aliter non oportere, niſi per crucem mors oppetatur.* O arcanam diuini conſilij rationem. Sapientiæ ipſi diuinæ haud occurrebat nobilior

Philipp. 4.

Greg. Nyſſen. Arcana Crucis ſignificatione, celebretur honor Chriſto debitus.

bilior moriendi modus, quàm in Cruce. In ipſa, profunditatem, longitudinem, latitudinem, ſublimitatem charitatis diuinæ, & ſupereminentis ſcientiæ, expreſſa, Paulus agnoſcit. Hac menſura menſurari nobilius poterat Numinis ipſa magnitudo, quàm arundine ab Angelo Hieroſolymitanum Templum. Hanc etiam voluit Deus Chriſtiani Præſulis characterem, vt ipſa eſſet, quâ Epiſcopi dignitatem dimetiremur, accommodatiſsima menſura. Paulus rebatur piaculum, ſi alibi, vel poſſet, vel deberet ipſe gloriari, quàm in Cruce. Petrus illam tanto cultu veneratus eſt, vt vbi eam ſuſtinere, maximi haberet penſi, inuerſo ordine pati eam voluit, vt tantæ ſublimitatis admirator, profunditatem exoſculari ſaltem poſſet.

In Cruce profunditas ſcientiæ, & charitatis Chriſti.

Cur Paulus renuebat niſi in Cruce Chriſti gloriam.

Petrus cur inuerſo ordine crucifixus.

Ferat itaque perpetuò ſecum Pontifex inſigne tam glorioſum, vt illo cohoneſtatus, & Chriſti ſcientiam, & Chriſti patientiam, & illius immenſam charitatem, totis complectatur viribus, totâ ediſcat mente, ipsâque munitus, munere ſuo optimè defungi valeat. Sed de hoc ornatu Præſulis à ſanctiſsimâ Cruce hauſto, ſat mihi dictum eſt. Ad munera alia, quæ præſtat ſanctiſsima Crux Prælato, calamo meo excurram.

Ad tutamentum, nimirum, quo aduersùs Tartareas legiones, perpetuò in Chriſtianam plebem arietantes, firma conſiſtit. Vt enim à vaſtatore Angelo, crucis ſigno viſo illæſus Hebræorum populus, ita à Sathanæ inſidiis tuta erit plebs Chriſtiana. Eleganter de vtroque id totum expreſsit Arnoldus Carnotenſis. De hebræis loquens ait. *Primogenita quoque Ægyptiorum percutiens, viſo hoc ſigno, à limitibus ſanguine illitis, quaſi increpatus ſe cohibet: enecatiſque Ægyptiis, illæſi, & incolumes manent, quorum latera, frontémque cruoris huius conſperſio rubricauerat.* De populo Chriſtiano ſubdit. *Quamuis irruant dæmones ad quoſcumque carnales, tamen reuerentur fundamentum, & diſparent ad viuificum Crucis ſignum, nec temerè accedant ad conſecratam balſamo domum.* Fugati euolant Sathanæ apparitores, ad viuificum Crucis ſignum. Mors, & vita in Crucis agone pugnauêre mirando duello. Tunc factum; vt Dux vitæ regnaret mortuus; Vita quando moriens, de morte tunc

Plebs Chriſtiana melius tuta à Cruce, quàm fuit populus hebræorum. *Arnold. Carnot. 17. Exod.*

 triumphat.

triumphat: adeò, vt ſolummodò expreſſa in mente fidelium Crucis imago, totum vitiorum agmen cum duce ſuo valeat fundere. Egregiè Origenes. *Eſt tanta vis Crucis Chriſti, vt ſi ante oculos ponatur, vel in mente fidelium retineatur, ita ipſa mors Chriſti, intentis oculis aſpiciatur, nulla concupiſcentia, nulla libido, nullus furor, nulla ſuperare poſſit inuidia, ſed continuò ad eius præſentiam, totus ille peccati, & carnis fugetur exercitus.*

Crucis vis magna ad pugnandum, in dæmoné, & peccatum. *Orig. in epiſt. ad Romanos.*

Ducem Chriſtianum ſanctúmque Antiſtitem, præcedat auguſtum hoc, & reuerendum labarum, vt oſtendatur illud, & Epiſcopaliũ leuamen laborum, & totius eſſe Chriſtianæ plebis fulcimentum. Huc etiam ſanctus Greg. Nazianzen. alludens ait. *Quia etiam aduerſus magnum illud vexillum audacia effertur, quod cum Cruce magnificè præcedit, in altúmque eleuatum, exercitum ducit, ærumnarum ſoluendarum vim habens: hinc apud latinos, labari nomen trahens.* Signum Chriſti ſanguine rubricatum, mirum quantùm valet in dæmones, cuius, vel vmbra ab omni Martis, mortiſque diſcrimine, fidelem ſeruat incolumem. Redeat Origenes. *Aliud nullum fuit ſignum, niſi coccineum, quod ſanguinis formam gerebat: ſciebat enim, quod nulli eſſet ſalus, niſi in ſanguine Chriſti.* Vbinam fontes diuini cruoris, vbi expanſa Chriſti viſcera, vbi effuſus, & diffuſus in totum terrarum Orbem Chriſti ſanguis? niſi in Cruce, & à Cruce.

Crux cur dicatur labarũ. *Greg. Naziã. orat. 8. in Iulian. apoſt.*

Origen. hic.

Si de Epiſcopo, ceu de vineæ Chriſti cuſtode (ne à parabola diſcedamus) agimus, Crux illi neceſſaria ad vineæ ſuæ penſum Ethnici, vineta ſua ſepimento muniebant, vt à graſſantium latronum temeritate illæſa cuſtodirent. Cæterùm, vt diſcernerent ea ab aliorum ditione, ne confuſis confiniis quid ad vnum, quid ad alterum pertineret, ignorarent, terminum figebant, qui ſtips, & Crux erat, quam tanto cultu reuerebantur, vt illam quaſi tutelare numen adorarent, ſanctaque religione colerent.

Epiſcopo neceſſaria Crux pro vinea ſua.

Nobiliorem ſtipitem colunt, ſacræ, & Eccleſiaſticæ vineæ cultores. Crucem in illa figant ad Eccleſiæ nedum tutamen, ſed ad diſcernenda confinia. Crux enim, teſte Lipſio, ex ſtipite conſtabat, cui addita pars tranſuerſa, quæ patibulum dicebatur, aptior ad noxios plectendos reddebatur.

Lipſius l. 3. de Cruce cap. 3.

batur. Ex ſtipite itaque, & patibulo compoſitam Crucem figat; vt vineæ ſuæ ponat terminum Pontifex, ſic eam à truculenta luporum rabie, & ab aggreſſore maligno ſeruabit.

Terminus vineæ Chriſtianæ, Crux erit.

Præterea, inoleſcit vinea vinitoris ſentiens diligentem manum. Hoc Crucis ſigno, in nouam, nobilioremque formam inſerta euadet, vberior gliſcet, & fructuoſior. Egregiè S. Ambroſius. *Rectè vinea Chriſti populus nominatur, vel quod Crucis in fronte prætexat indicium, vel quòd fructus eius poſtremâ anni legatur ætate. Vt vinea dum iugatur erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur, ita ſancta plebs, dum ligatur, exuitur, dum humiliatur, attollitur, dum reciditur, coronatur, quia vt tener ſurculus veteri exciſus ab arbore, in alterius fœtu radicis inſeritur. Ita populus hic ſanctus, ſurculi veteris cicatricibus enodatis, in nouo illo Crucis ſigno, per quem gremio noui parentis fotus inoleſcit.* Habet itaque prudens vinitor ab hoc ſanctiſſimo ſigno, quomodo vineta ſua à Syluestri labruſcâ defæcata, in nouos, dulcéſque fructus inoleſcant: habet etiam ex Arnoldi ſententia, ex hoc termino contra latentia, & patentia probata munimenta.

Ambroſ. lib. 9 in cap. 20. Luc.

A Cruce vinea Chriſtiana feracior, & nobilior.

Arnold. vbi ſupra.

Tandem Præſul non minùs veram, quàm myſticam crucem perpetuò ſecum gerat. Sciat ſe onus, & crucem cum Eccleſiaſtica dignitate ſuſcepiſſe. Bernardus ait. *Huius rei Sacramentum eſt, quòd in dedicatione Eccleſiarum depictas in pariete Cruces, oleo, ſanctus Pontifex linit.* Tot cruces cum honore ſuſcipit Præſul, quot in Eccleſiæ ſuæ pariete pictas inſpicit. Noſcat ſe ceu Crucem in humero portare Chriſtiani gregis ouiculam. In calice antiquitus ficta pendens ex paſtoris humero ouis exprimebatur, vt admoneretur Sacerdos ſe animarum onus ſuccollandum, cum Sacerdotio accepiſſe. Præſul vbi onus recuſat, & Crucem, reus erit priùs quàm iudex; tot enim animarum reus, teſte Damiano, quot per eius negligentiam, ſeu prauum exemplum depereunt. Quem non torquebit hoc animarum pẽſum? hoc tam graue onus? hæc tam exacta commiſſæ ſibi ſanctæ plebis cura? de ſingulis decretoriâ die rationem redditurum? Omnium virtutum genere ornatiſsimus Præ-

Crux nedum vera, ſed myſtica ferenda Præſuli.

S. Bernard. de clam. ſuper Ecce nos reliquimus omnia.

Baronius.

Damianus l. 1. epiſtol. 9.

Animarum cura, magnũ onus, Angelicis humeris tremẽdũ.

ſul Ioan. Antonius Agriſanus, cùm ex noſtra Religione ad Archiepiſcopatum Surrentinum aſſumptus eſſet, à Cruce ſe tranſiſſe ad Crucem dixit. Id eleganti, & gemina alluſione affirmauit; nimirum à Cruce, quæ religionis meæ ſtemma eſt, quo ab aliis, veluti gentilitia teſſera diſcernitur, ad Archiepiſcopale inſigne, quo decorata tanta dignitas fulget. Tum etiam ad labores, & ad Crucem alluſit, quæ ſuſtinere cogitur vir religioſus defungẽs munere ſuo, ad ingentia illa, quæ pati debet Præſul in animarum cura, quæ crux illius eſt, qua dimetiri accommodatius ætatem ſuam poterit, quàm vel ipſis temporum momentis, cum illorum prætereat nullum ab ipſa cruce vacuum. Crucem quo pacto ferre, ac baiulare debeat, quia ſuprà prolixè egi, hîc de induſtria prætereundum putaui.

Negotiorum multitudo magna in præſule bono.

Sed curſim, negotiorum multitudo ponderanda, quâ nedum Epiſcopus premitur, ſed fermè opprimitur, iure hanc crucem baiulans exclamare poterit. *Cur poſuiſtis pondus populi ſuper me?* Tam ingens negotiorum moles, tam turbata rerum turba, nullum Præſuli permittit otium, quo otiari aliquantulum ad ſui leuamen poſſit. Fulgentiſſimum illud Præſulum Sydus S. Carolus Borromæus ad cuiuſdam Paſtoris petitionem, quâ poſtulabat, quonam pacto tempus ipſum fallere poſſet, ne ab ipſo falleretur, reſpondit, ſibi tempus ſuper fuiſſe numquam, defuiſſe ſemper. Audi, quid ad hanc rem dicat ſanctus Auguſtinus. *Ob diuerſas curas, quas noſtra ſeruitutis neceſſitas habet, vix mihi pauciſſima gutta temporis ſtillantur, quas aliis rebus ſi impendero, contra officium meum mihi facere videor.* Ad Clepſydras alluditur, quibus antiqui, aquæ præterfluentis guttulis, tempus metiebantur. Guttula temporis nulla Auguſtino ſupererat à tam durâ ſeruitute ſtrenuo, ac indefeſſo in Chriſti familiâ ſeruo, quem vt prudentem, ac fidelem, ſuper plebem ſuam conſtituit. Cogebatur ille, nedum aures ſuas ſubditorum neceſſitatibus, ſed cupiditatibus interdum attemperare. Vnde ſanctiſſimus Præſul ab illarum ſollicitudinibus ſe angariatum conqueritur. *Inter acceruos occupationũ, quibus aliena cupiditates, vel neceſſitates occupatum habẽt.* Diſertè de his occupationibus S. Bernardus

B. Carolus Monſtrum putat quod Epiſcopus poſſet otiari.

Auguſt. epiſt. 135. Auguſt nec gutta temporis ſine negotiorum turba. Clepſydra menſura tẽporis ex aqua

Bernard.

nardus in aureis illis, quos ad Eugenium ſcribit de conſiderationc libellulis. Occupationem, & turbationem cognatas, affines, ſorores, ac indiuiduas comites appellat. Apta quoque laci ſimilitudine id explicauit Seneca. *Ad illum*, nimirum ad ſuperiorem, *quemadmodum ad lacum concurritur, quem qui exhauriunt, turbant.* Turbato cælo, quæ illi ſerenitas, amœnitas, lumen? pluuia, & nubium nigrore oppleta omnia. In Præſule magnus labor, crux magna: ad illam, & myſticam, & veram ſe paret tanquam adductam ſibi à Chriſto paſtorum omnium principe teſſeram hoſpitalem, quam qui ad extremam vſque diem ſecum feret, & morte ſua inſtante oſtendet Petro, audiet à ſupremo Præſule. *Fidelis ſeruus, & prudens, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.*

Seneca epiſt. 36.

Turba negotiorum turbat.

Teſſera hoſpitalis crux, & probitatis examen.

CAPVT V.

Prudentia Præſulis character tertius.

DE Cruce, quâ ornatus Præſul, quâ cuſtodita Eccleſia, quâ examinata Epiſcopi probitas, hucuſque diſſertum eſt. Modò liceat ad illum characterem excurrere, quo mens Chriſtiani paſtoris illuſtrata, & Deo famulari, & Chriſti gregem regere, & munus ſuum prudentiſſimè implere valeat. D. Paulus vt prudens ſit, iuxta, & doctus Epiſcopus iubet. Nos vtrumque vnà iunximus, quia ſeruitutem ſanctiſſimæ familiæ, doctrinâ, ac prudentiâ refertam, & fermè ex vtraque compoſitam conſiderare animus eſt.

Epiſcopus debet eſſe prudens, & doctus.

Etenim in moderandis mortalium animis difficultas reperitur. Cæterùm qui ad regendam Chriſti familiam aſciſcitur, ne dum hominum, atque Angelorum prudentia pollere, ſed penè diuinam ipſam attingere neceſſe ſit: vt in ſeruo iam Patrisfamilias, ac domini ſui inſinuata prudentia videatur. Sanctiſſimus doctor Hieronymus (ſi ipſe illius libelluli auctor) vbi in cæteris ſacris ordinibus inditam

Quanta difficultas in moderandis animis.

Hieron. in opuſculo de Ordinibus ſacris.

 diuinæ

diuinæ virtutis particulã aſſeuerat, in hôc præſulatûs munere, totã fere effuſam diuinitatem corporaliter, diſertiſſimis verbi affirmauit. *De hoc officio ampliùs diſputare, nil poſſũ, quoniã quod in Clericis cõſecratum eſt; perdidiciſtis, Epiſcopum ſolum habere, manifeſtum eſt, in illis eſſe partem, & membra virtutum; in Epiſcopo plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter.* Vbi elucet virtutis radius; ibi Dei, (more humano loquor) pars aliqua, membrum aliquod. Vbi virtutum cumulus, ibi fermè picturatum ex variis virtutibus agnoſcimus Numen, quod alio penicillo, aliiſque coloribus, quàm lucis, ac virtutum exprimi non poterat. Virtus ipſa cùm ſubſiſtit, Numen eſt. Corpus ex virtutum membris compactum, & quaſi compaginatum, elucet diuinum.

Tota diuinitas corporaliter effuſa in Epiſcopo.

Habitat itaque in Præſule, *Diuinitatis plenitudo corporaliter.* Cùm tam ſanctè ſe gerit, in cunctis corporis ſui ſenſibus, in omnibus animi ſui operationibus, vt Numen queat adorari. Nil in ore reſonet, non pudicum, non ſanctum; Nil in auribus, quod ad ſui progreſſum, ad animarum ſalutem, ad Dei gloriam non faciat. Nil tactum manibus, quod non ſacrum, ſanctúmque reddatur. Nil in guſtu, vel in naribus, quod non ſapiat, vel non ſpiret aliquid diuinum. Tam ſacrum, ſanctúmque decet eſſe Præſulis corpus, vt per quamlibet ſe aperientem rimulam, diuinitatis eluceſcat radius, adeò clarè prodens ſeſe, vt ibi ceu in ſancta æde, demiſſo genu coli poſſit à mortalibus Numen, quod ſicut horret blaſphemari in prauis, ita in ſanctis amat adorari.

Quomodo dicatur in Præſule, quod habitet diuinitas corporaliter.

Verùm mentem, quæ animi totius faſtigium, & vertex eſt; ea eſſe prudentiâ, & ſapientiâ ornatam cõuenit, vt penſi nõ habeat Angelicâ perſpicacitate valere, hæc ex Hieron. ſententiâ Sacerdoti inferiori relicta eſt. *Sacerdos enim Domini; qui ore ſuo profert iuſtitiam, & exquirentibus annunciat veritatem, Angelus Domini eſt.* Sed ad ipſam elatus diuinam, opere ſuo impellat mortales, vt pleno ore fateantur, *habitare in illo plenitudinem Diuinitatis corporaliter.*

Mens Epiſcopi qua prudentia ornata eſſe debeat.

Hieron. ibid.

Neoterici ad examen reuocant, pulcherrimam melliſſimi Doctoris ſententiam, quâ ambitionem Sathanæ, Iſaiæ illuſtrans oraculum. *Aſcendam ſuper montem excelſum,*

ſum, & exaltabo in lateribus Aquilonis, his verbis exprobrat. *Qui Altiſſimi quandam proinde ſimilitudinem obtineret, ſi quemadmodum ille ſuper Cherubim ſedens gubernat omnem Angelicam creaturam: ita ipſe altiùs ſederet, regerétque genus humanum.* Quæ tanta, aiunt in genere humano dignitas eſt, vt oporteat, illius moderatorem eſſe Deum? Nobilius itaque erit in hominem, quàm in Angelum imperium? Altius itaque ſedebit ille, qui humanæ, quàm qui Angelicæ naturæ præſidet? Tanta-ne ſublimitas in vaſe figuli? Pulueri tam excelſum faſtigium? Quo pacto, nubecula ſuperauit Olympum? Fumus tenuiſſimus, & vapor ad modicum parens iunctus cælo? Reſpondent aliqui, ſine præuiâ experientiâ imperium affectare, ſatanicum eſſe. Prudentia nulla eſt, vbi experientia non accedit, hæc illius parens, & magiſtra, quam curat, parit, edocet. Princeps, qui ſcientiam, experientiæ iunxit, optimus eſt Reipublicæ imperator. Rex Hebræus ſic Regem cælorum affatur. *Exurge Domine in præcepto, quod mandâſti, & Synagoga populorum circundabit te.* Tunc Domine aſſeclæ tui, clientes, & multitudo ſtipans tua latera, tibi obſequentes erunt; cum quod imperâſti verbis, comples opere, doces exemplo. Hoc magis quàm illa vrget ad benè, ſanctéque viuendum. De Chriſto Deo homine affirmat ſacer auctor. *Didicit ex his, quæ paſſus eſt.* multiplici ſapientiæ generi, quæ vel infuſa, vel acquiſita in Chriſto relucebat; momento, quo mortalem aſſumpſit carnem, experimentalis acceſſit, curſu temporis, defluentibus annis gliſcens. Lucas Euangeliſta de Chriſto puero duodenni ait: *Ætate, & ſapientiâ proficiebat coram Deo, & hominibus.*

Bernard. ſerm. 17. in Cantic. Luciferi ſuperbia damnata.

Quo pacto humanum regimen Angelico nobilius.

Experientia, magiſtra ſapientiæ.

David pſ. 7.

Hebr. 11.

Luc.

Quo igitur pacto Angelus humani animi perturbationes moderari poterit, qui illis nunquam fuit obnoxius? Quomodò carnis impetus compeſcere, qui nunquam pondera, & machinamenta carnis ſuſtinuit? Benè eſt. Superbus erit Angelus, quamuis cæteris ſpiritibus nobilitate, & imperio præcellens, non expertus diſcrimina carnis, carni dominari præſumens. Nemo, qui non doctor, & prudens, Reipublicæ clauum teneat.

Petro, non Angelo conceduntur claues cæli: Fores

domus

Digitized by Google

domus ſuæ, imprudenti miniſtro Paterfamilias, nunquam permittet: ita cæleſte oraculum. *Fidelis ſeruus, & prudens quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam.* Prudentia nulla niſi decurrentibus annis, & ab ipſis variis rerum experimentis: Animus ab ipſa grandiori ætate grandeſcit, factus ingentis molis capax. Sanctiſſimè cautum eſt neminem ad ſummam dignitatem euehendum, ætatis ſuæ ſex ſaltem luſtris non impletis. Quæ enim prudentia imberbi, cum illa recta ratio ſit agibilium, ex ipſiſmet actionibus emanans. Ironicè de Nerone Perſius.

Perſius.

Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
———— ante pilos.

Prudentia nō ante canos.

Cani illam accerſunt: auget rerum varius euentus, experimenta firmant. Venus iuuenibus accedit, Pallas ſenibus: Sunamitis hæc ex Hieronymi ſententiâ ſenili gaudet amplexu. *Quæ eſt igitur iſta Sunamitis vxor & virgo, tam feruens, vt in vnius tantùm grandeſcens caleſcat amplexibus.* Subdit: *Poſſide ſapientiam, poſſide intelligentiam: in ſenibus, creſcente ſolâ ſapientiâ, decreſcunt cætera.*

Hieron. ad Nepot.

Non itaque Recentiorum placitum, acutè mentem melliti ſſimi Doctoris illuſtrantium, diſplicet. Adiice tamen, & fortaſſis magis ad genuinam ſancti Bernardi mentem, quòd difficilior ſit Reipublicæ humanæ, quàm Angelicæ moderatio. Secularis, ac Eccleſiaſtici Præſulatus, aſsignatum pluries diſcrimen hic non repeto. Vnus corpori imperitat: ſeruit alter animæ, vt illam ad æternam, felicémque patriam ducat; Numen ipſum in præmium, & in mercedem receptura. Animabus dominari, ad Deum ſolùmmodò pertinet, egregiè B. Laurent Iuſtin. *Nõ enim natura, ſed ſuperbia, & infirmitas fecit hominem hominibus dominari: Dominamini*, inquit, *piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis vniuerſæ terræ. Nunquam quippè reperies, quòd Deus mandauerit, quòd hominibus dominarentur homines.* A peccato primordia ſua deſumpſit dominatio: A page ab Eccleſia rem ipſiſmet ſuis fœdatam principiis; ſeruire Præſuli proprium eſt, qui Dei miniſter eſt: Angelus cùm homini imperitare audet, vti reus diuinæ vſurpatæ iuriſdictionis damnatur.

Cur difficilius ſit moderari homines, quàm Angelos.

Dominium à ſuperbia, & fragilitate.

Laurent. Iuſtin. opuſc. de Regimine Prælatorum.

Seruire Præſuli propriū, quia Dei eſt miniſter.

D. Th. p. p. q. art.

Diuus Thomas quærens, num Angelo modo aliquo coæquari

æquari valeat; negat naturæ expenſis viribus, affirmat gratiæ. Vna erit Angelorum, hominúmque Reſpublica in cælo. Vnum regimen: vna domus, vnus Princeps, vna patria. Quis efficiet, vt humanus puluis è ſarcophago ſurgens inter Angelorum choros nedum numerari, ſed ſuprema ſubſellia obtinere valeat? Deus ipſe ſeſe infudit mortalibus, vt diuinam nacti prudentiam ſcirent ad faſtigium tam nobile dirigere hominem. Rectè omninò Bernardus affirmat Præſulem hominum, altiùs quàm Angelorum prædidere. Egregiè itaque Hieronymus ait de Epiſcopo: *In quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter.* In eandem ſententiam etiam S. Bernardus iuit. Sic diſertiſsimè in Rhemenſi Synodo ad Epiſcopos loquens: *Prætulit vos Regibus, & Imperatoribus, prætulit ordinem veſtrum omnibus ordinibus; imò, vt altiùs loquar, prætulit vos Angelis, & Archangelis, thronis, & dominationibus.*

Quo pacto homo coæquari poteſt Angelo. Quâ ratione Præſul Angelo nobilior.

Bernard. ſer ad paſtores in Synodo Rhemen.

Qui igitur virtute ſuâ, viribúſque Chriſti Eccleſiam moderari præſumit, Sathan erit, ab illius ambitione non diſsimilis. S. Abbas Claræuallenſis monet Epiſcopum, qui arbitratu ſuo præeſſe Chriſti ouibus audet, vt audiat Chriſtum ſic illum increpantem *Vade poſt me Sathanas; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt. Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum præire contendo, eo tunc verè non ſapio quæ Dei ſunt. De ipſo nãque dictum eſt, Erat ſubditus illis.* Veſtigiis igitur inſiſtat diuinis; incedat poſt Chriſtum, qui vult Eccleſiæ Dei præeſſe, Euangelium tanquam ſpeculum habeat in manu, ipſum Chriſtum habeat in corde. Id idem Bernardus. *Speculum veſtrum, ſanctum Euangelium, in quo magis auditu, quàm viſu potueritis attendere quid deceat, quid non deceat; quid impediat, quid expediat; quid ex debito veſtri officij vobis incumbat.* Taceat tibi Præſul Tacitus, ſileant politici Baſil Seleuc. appellat *Chriſtianam diſciplinam doctrinam nouam, & de cælo allatam politiam.* In Euangelio lege quid impediat, quid expediat, quid agere, quid non agere debeas. Ex hoc fonte hauri Chriſtianam prudentiam, ex hoc mari expiſcare diuinam. Quo pacto ſol, ſal, vrbs munita, accenſa lampas non abdita ſub modio, ſed in edito ſplẽdens loco, quomodo ſibi à Numine talenta

S. Bernard. hom 1. ſup. miſſus eſt.

Qui affectat Præſulatum, imitatur Sathanem.

Bernard ſer. ad Præſules in Synodo Rhem.

Speculum Prælati, Euãgelium

Baſil Seleuc. orat. 30.

In Euangelio vera Præſulis politia.

tradita impendendo multiplices, & ſepeliendo non perdas, ab Euangelio pete, ibi inſpice, ibi lege fidelis ſeruitutis ingentia præmia, audi Chriſtum ibi te alloquentem. *Euge ſerue bone, & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

Bernard. l. 1. de conſid. Bernard. ſer. 3. de Circũciſ. Prudentia medulla virtutum.

Bernardus, ſacram prudentiam appellat *medullam virtutum*: ad innumera commoda deſcendens, quæ fert ſecum hæc virtus, ait; *Ne incurrat, qui currit, illuminari neceſſe eſt lumine diſcretionis; quæ mater virtutum eſt, & conſummatio perfectionis; hæc nimium docet, Ne quid nimis.* Nil mali reperies vbi illam inuenies. Cæteræ virtutes colligatæ accurrunt ad illius obſequium. Nil tenebroſum, vbi cuncta illuſtrantur ſplendore ſuo. Chryſoſtomus Prudentiam Chriſtianam appellat *Lucernam animæ, Reginam cogitationum, Magiſtram eorum, quæ bona, quæ pulchra, quæ honeſta ſunt.* Quid ab inflammatâ hâc lucernâ non micat? quæ ab hac ſanctiſſima Regina moderatio non optima? Quis addiſcens non redibit doctior ab hac magiſtrâ, quæ omnes ſapientiſſimè, clariſſimè docet, moderatur, illuminat. Hanc virtutem, *vt clariſſimam, ac multa luce fulgentem,* Clemens Alexandrinus laudat. In tam ingenti ſplendore nullus vtique horror, ſed ordo magnus adeſt. Hactenus de laudatiſſimæ huius virtutis forma: nunc pauca ſubdam de ejus doctrina, quam tradit.

Chryſoſt. in pſal. 13. Prudentia lucerna animæ, Regina cogitationũ, & magiſtra.

Clement Alex. exhort. ad gentes.

Prudentia quæ Prælatũ doceat.

Primùm, quòd fermè in veſtibulo docet Præſulem hæc magiſtra, eſt, vt experiatur, an tanto ſubeundo oneri humeros ipſe ſuos pares habeat, an impares. Hæc præcipua illi erit cogitatio; tum dignitatem ſuam humilitate firmet. Rectè S. Bernardus ad Eugenium. *A te tua conſideratio incheet, ne fuſtrà extendaris ad alia, te neglecto: ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento.* Ingens hæc Præſulatus moles corruet ſine fundamento humilitatis, Gregorius clamat. *Qui cogitat magnam molem extruere celſitudinis, de fundamento priùs cogitet humilitatis.* Scio in ſæculari principe notionem ſui difficillimam fore; pulchrè ait ille,

Bernard. Prima cogitatio Prælati ab humilitate.

Gregor.

Perſ. ſatyr.

Vt nemo in ſe tentat deſcendere nemo,
Sed præcedere ſpectatur mantica tergo.

Præſuli

Præſuli Eccleſiaſtico cognitio hæc neceſſaria eſt, ad ſeruitutem, non ad dominationem vocato. Sed quia prolixè nos de hac materia ſuprà egimus, feſtino ad alia.

Secundum, quod tradit prudentia, vt Prælatus probos à prauis ſciat diſcernere, illos laudet, hos puniat. Paulus affirmat, iuſtitiam omnem eſſe ad laudem bonorum, & malefactorum vindictam. Mortales difficulter virtutem ſequuntur gratuitò. Imprudentes Præſules in ſua Eccleſia omnia miſcent, ima ſummis confundunt, probos, & improbos nullo facto diſcrimine. Non ſeparant tenebras à lumine. In hos inuehitur indignabundus Rex Hebræus. *Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Mouebuntur omnia fundamenta terræ.* Quæ confuſio his in tenebris? Quis virtutum ſaltem color eniteſcere poteſt in tanto nigrore? corruit tellus à fundamentis, redigitur totum ad immane, & vetus illud Chaos.

Prælatus ſeiungat probos à prauis. *Pſalm.* 81. Sub Prælato imprudenti omnia confuſa fermè nouũ Chaos.

Sic erat inſtabilis tellus: in nebulis vnda,
Lucis egens aër, nulli ſua forma manebat,
Obſtabatque aliis aliud, quia corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis.
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Ouid. metam. l. 1.

Adiice, ſub imprudente Præſule obſcuratâ luce inextinguibilem excitari flammam, quâ Reſpublica ardeat tota. Prodigium, quod in Rubo inſpexit Moyſes, in malè moderato Clero inſpicit Laurentius Iuſtinianus. Rubum fuiſſe afflictæ Reipublicæ ſymbolum à Principe prauo, Deus ipſe conteſtatur, aſſignans viſionis rationem. *Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eorum audiui propter duritiam eorum, qui præſunt operibus.* Quis hic ignis ſine luce, quo clerus, & plebs Chriſtiana, Præſulis praui imprudentiâ ardet? Orcino omninò perſimilis eſt. Perpetuam caue, & cæcam hanc conflagrationem. Non hanc, ſed charitatis flammam amat in domo ſuâ paterfamilias, qui ait. *Ignem veni mittere in terram, quid volo, niſi vt accendatur, & ardeat?*

Ignis, & flamma in Clero, à Præſule imprudente. B. Laurent. Iuſtin. *De inſtitut. & reg. Prælato* Exod. 3.

Docet etiam prudentia, quo pacto detegantur crimina, quomodo illa à calumniis diſcreta, Præſul ſancto impetu percitus, non conniuendo ſceleribus, ſed ipſa omninò

Impatientia aliquando laudabilis in Epiſcopo.

S 2 conuellendo

conuellendo puniat. Laudabilis interdum in facinoroſos homines ipſa impatientia eſt; audiamus ſanctum Bernardum melle ſuo commendantem impatientiam; flectens verba Apoſtoli *Libenter ſuffertis inſipientes cùm ſitis ipſi ſapientes*, ad pulcherrimum hunc ſenſum: *Magna*, inquit, *virtus eſt patientia: ſed non hanc tibi ad iſta optauerim; Interdum impatientem eſſe, probabilius. Tu nè approbas illorum patientiam, quibus Paulus dicebat: Libenter ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapientes? Ni fallor, ironia eſt, & non laus, ſed ſugillatio quorundam manſuetudinis, qui datis manibus pſeudoapoſtolis, à quibus & ſeducti erant ad quæque eorum peregrina, & praua dogmata trahi ſe patientiſſimè ferrent. Vnde & ſubdens, Suſtinetis enim, inquit, ſi quis vos in ſeruitutem redigit. Non bona patientia, cum poſsis eſſe liber, ſeruum te permittere fieri.* Non patiatur Præſul peccatum, ſuſtineat tamen peccatorem, illud puniat, hunc ſaluet, non punitur ſcelus, ſed perennatur in morte praui, non enim extinguitur cum letho flagitium; ſed de facinoroſo triumphat in flammis, per pœnitentiam aboletur peccatum, à contritione conteritur, & extinguitur. Improbus cum fit probus, perit eius improbitas. Meritò in ſcelera impatiens ſit Prælatus. Vnde Regius Vates ait: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Vbi Heſychius: *Iraſcimini in abſurda, & turpia facta: iram exercete. Nam ira hæc, peccati inhibitio eſt.* Ipſa impatientia, ipſamet ira tunc induit probitatis nomen, cùm magis in ſcelera, quàm in ſceleratos acuitur. Ille optimus Princeps, qui nouit noxis mortem afferre, ſaluare noxios; huc alluſit prophanus auctor, de optimo Principe loquens.

Bernard. lib. 1 de conſid. c 3. Et ita.

Pſalm. 4. Heſych.

Perſius.

Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Priſco æuo ſtatim ac quis capitis damnatus, in tabula inſcriptum rei nomen ſiſtebatur iudici, qui ſua manu damnato nomini hanc litterulam præfigebat, vt ſignificaret deſtinatum iam ad extrema ſupplicia, hæc enim erat prima ſignificatæ mortis litera, quæ apud Græcos θάνατος dicitur. Quò etiam alter alluſit.

Antiquitus capite damnatis præfigebatur Theta, & cur.

Martialis.

Noſti mortiferum quæſtoris, caſtrice ſignum.
Eſt operi pretium diſcere Theta nouum.

Theta præfigere vitio, eſt munus prudentis Præſulis.

Hanc præfigendam vitio, optimi Principis partem eſſe

dico:

dico: Munus enim eſt Præſulis eâ pollere virtute, vt ſciat vitia magis, quàm homines plectere, illis extinctis, Rempublicam ſeruare incolumem. Et hæc de Præſulis prudentiâ, ſatis, quæ experientiâ, quàm inſtructione diſcitur magis.

CAPVT VI.

Iſikia, Id eſt, mens Præſulis à temporalibus bonis abdicata, & in Deum conuerſa, character quartus.

EPISCOPI iconem variis hucuſque characteribus illuſtratam lectori meo inſpiciendam obieci: modò vt accedat non ab auro, vel ab argento pretium, ſed ab *Iſikia* maior mihi cura eſt. Petrus præſulum Princeps vt oſtenderet in totum ſe abdicaſſe diuitias ait: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te.* Voluntatem ſuam non conciſam in fruſtula, non diuiſione corruptam, non diminutam, ſed perfectam, integram, numeris omnibus abſolutam ſe Deo ſacraſſe, affatim declarauit Petrus etiam in paruo cenſu. Rectè hic Euthymius. *Ecce nos reliquimus omnia. Quæ? arundinem, rete, nauim, artem piſcatoriam vtique, quæ habebam. Voluntas mea integra fuit.* Res noſtras, noſtra bona penſi non habet Deus, ſolummodo integram voluntatem æſtimat maximi. Hæc meruit Petro piſcium piſcatori, vt piſcator foret hominum, vt iudex ſederet in cathedrâ, vt claues Regni cælorum haberet; vt denique totius Eccleſiæ deſtinaretur caput. Integer itaque animus à diuitiarum cupidine liber laudatur in Præſule; diteſcendi deſiderium, auri fames infamis, rerum temporalium inordinatus affectus in apoſtolico viro omninò damnatur. Parcite ſancti Præſules, quibus animus eſt à vitiis, & à diuitiis immunis, quibus voluntas integra, mens mundo ipſo ſuperior, quibus bona temporalia impedimenta non ſunt quin Chriſtum ſequamini, quia alimenta ſunt pauperum: non plorat aurum veſtrum incluſum arcis, quia exultans in pauperum manibus ſpatiatur: in armariis veſtris gemmæ non gemunt, quia vel

Iſikia hanc vim habet: Ex interpretatione Eliæ Cretenſis, Gregor. Nazianz. Scholiaſt. orat. 1.

Quo pacto Petrus integram voluntatem Deo dedit.

Euthym.

Præſul liber eſſe debet à diteſcendi cupidine.

Quo pacto expendantur diuitiæ à bono Præſule.

rident in ſacri altaris ornatu; vel gaudent, quod pretio ſuo viduarum, & pupillarum abſtergunt lacrymas. Erugo, & tinea theſauros veſtros nec corrumpit, nec demolitur, quia continenter in ſponſæ veſtræ venientis è cælo mũdum expenduntur: veſtræ manus tornatiles, & plenæ hyacintis ſunt, è quibus diuitiæ quotidie effluunt ad miſerorum iuuamina. Parcite, inquam, ſancti Præſules, quibus ſcio abundare Chriſtianum Orbem, ſi in peſtiferam hanc luem (non in Præſules, quorum hac tabe infectum ſpero neminem, hâc præcipuè tempeſtate, quâ ad clauum totius Eccleſiæ ſedet ipſa Innocentia) tanto impetu inuehor. Sub auaro, & ſordido Præſule mœret Eccleſia ſponſa dedignata talem habere ſponſum: corrupti languent ſubditorum mores tali ſub capite, nudata iacent altaria, ſemidiruta templa: fœdata omnia, quæ ad ſacræ menſæ ornatum, apparatúmque deſeruiunt: heù quot mala tali ſub paſtore ſuſtinet Eccleſia! ab hoc infecto fonte quot ſcaturiunt venenati latices! Infamis hæc auri cupido Epiſcopi ſacram mentem adeò obſcurat, vt videatur fœda, ac nigra nebula obtexiſſe cælum: ſpeculum, in quo nitida Eccleſiæ facies relucebat, obumbrâſſe: & mens, quæ Numinis ſpecioſiſſimos vultus exhibere debuerat, horroris, & confuſionis monſtra exprimere. Elias Cretenſis metropolita, Gregorij Nazianzeni ſcholiaſtes diſertè affirmat. *Quod ad ſpeculum fumus eſt: hoc ad mentem Epiſcopi vitia carnis*, adiice vitia cupiditatis. O ſi à carnis illecebris, à diuitiarum cupidine libera mens Chriſtiani Paſtoris foret, quàm dilucidè, quàm clarè, quàm rectè in illa Deus ipſe repræſentaretur. *Quò magis*, ſubdit idem auctor, *purgamur, eò etiam puriores, & liquidiores diuinæ ſpecies in mente noſtra imprimuntur, ac perſpicuam, & minimè confuſam, diuinæ operationis ſpeciem, nec ob vitioſas carnis affectiones turbidam oſtendimus.* Ab affectu igitur, quo temporalia bona vel proſequimur, vel inſequimur, pendet an Epiſcopus Dei ſit, an dæmonis imago, Cælum exprimat, an Orcum: Eccleſiam illuſtret ſuâ luce, an obſcuret ſuo fumo: in edito loco inflammata lampas ſplendeat, an extincto ſplendore fumet, ac fœteat.

Quot mala ſub auaro, & ſordido Epiſcopo ſuſtinet Eccleſia.

Elias Cret. in orat. 1. Greg. Nazianz.

Mens Præſulis, quæ temporalia bona abdicauit, Deum repræſentat.

Quis ſit Epiſcopus affectans bona temporalia, quis ſit ab hoc affectu liber.

Præſules facti viri diuitiarum, quibus vna cura eſt, vnum nego-

Si Paſtores incumbentes

negotium, nimirum quomodo accumulent diuitias, augeant cenſus, poſſideant latifundia, quomodo eorum domus nitido apparatu luceat, argenti, vel auri pondere grauentur eorum menſæ; aulæis picturentur eorum parietes: pauimenta variato tegmine niteant. Si cum his paſtoribus numerari ambiunt, quibus ſummum ſtudium eſt, quo pacto praui deducantur in rectam: ſacra exomologeſi expientur populorum piacula, Euchariſtico pane fideles omnes communicent, ſacra templa ornentur, ceremoniæ peragantur ſacro ritu, ſumma deuotione debitus Deo cultus exhibeatur; eſſet antiquarum hiſtoriarum renouare parœmiam. *Nunquid, & Saul inter prophetas?* In hos egregiè Gregorius Nazianzenus inuehitur. *Aliorum me pudet, vt qui cum pleriſque nihilo ſunt, atque vtinam non multò peiores, illotis, vt dici ſolet, manibus, prophaniſque animis in ſanctiſſima myſteria ſeſe inferant, ac priuſquam digni ſint, qui ad res ſacras accedant, ſacrarium ipſi ambiunt, ac circum ſanctam menſam ſeſe inuicem premunt, ac protrudunt tanquam non virtutis exemplum, ſed victus parandi occaſionem, & ſubſidium hunc ordinem eſſe iudicantes, ac non munus referendis rationibus obnoxium: ſed imperium ab omni cenſurâ immune, qui etiam eos, quibus præſunt numero iam ferè ſuperant ob pietatem vtique mærori ob ſplendorem, infelices adeò, vt iuxtà veterem hiſtoriam, & parœmiam, Saul quoque inter prophetas.*

Nummis cõponantur cũ paſtòribus incũbentibus ſpirituali lucro parœmia renouabitur, num & Saul inter Prophetas.

Gregor. Nazianz. orat. 1.

Regnum cælorum præſens Eccleſia dicitur, in illud ſi ingredi velit giboſus hic camelus, vt ſarcinam deponat ſuam neceſſe habet, appoſitè ſanctus Ambroſius. *Gibus eſt quidam animæ, turpe vel cogitare, vel facere, & mentis tortuoſa deformitas immundis rebus ſemper intendere, vel ab Eccleſia ſancto limine curis ſæcularibus euocari.* S. Bernardus Abbas Claræuallenſis mellitiſſimè tradit, quo pacto habere ſe debeat Pontifex, vt & muneri ſuo, & nomini vnà reſpondeat. *In omnibus actis tuis, vel dictis nihil ſuum quærat Epiſcopus, ſed tantùm aut Dei honorem, aut ſalutem proximorum, aut vtrumque. Hoc enim agens implebit non ſolùm Pontificis officium, ſed ethymologiam nominis, pontem vtique ſeipſum faciens inter Deum, & proximum. Pertingit pons iſte vſque ad Deum, eâ fiduciâ, quâ non ſuam, ſed illius gloriam quærit:*

Giboſi Præſules deponant ſarcinã, ſi Eccleſiam ingredi voluot.

Ambroſ.

quærit: pertingit vſque ad proximum illâ pietate, quâ & ipſe non ſibi prodeſſe deſiderat. Qui verè Pontifex eſt, de Dei gloria, de Eccleſiæ ſuæ decore, de hominum ſalute ſollicitus minimè de temporalibus bonis curat: haud pons eſt, in quo mercatores mercimonia ſua nundinantur, ſed factus Dei, hominumque interpres, Numinis honorem, hominis ſalutem aſcendens ad cælum, deſcendens ad terras negotiatur, æquè ſpiritualia bona ab acceſſu, & receſſu referens, & dum proximos iuuat, merces ſuas omnes repoſitas in cælo ab erugine, à tineâ, à latronibus tutiſſimas habet.

Epiſcopus debet eſſe nummus, qui in cælo expendi poſſit. *Gregor. Naz. ibid.*

Cæterùm ſi Petrus terrenus piſcator, euaſit cæleſtis, cur, ſi nummos tanto ſtudio quærit Præſul nummus ipſe non efficitur, ſed qualis à Gregorio Nazianzeno deſideratur, non commentitius, non adulterinus, ſed dignus, qui expendatur in cælo. *Epiſcopo inprimis illud curandum erit, vt argenti, atque auri inſtar omni ex parte verſatus, atque in omnibus temporibus, & rebus: nuſquam adulterinum, aut ſubæratum quiddam tinniat, nihilque deterioris materiæ, flammâque acriori digna in ſeipſo geſtet. Nam alioquin tantò grauius malum fuerit, quantò pluribus imperârit. Siquidem maior eſt ea improbitas, quæ ad multos ſerpit, quàm quæ in vno defixa hæret.*

Quid populus deſiderat in Præſule.

Magna adhibenda diligentia eſt, vt nummus ſit numeris omnibus abſolutus. Si enim aliqua ſui parte peccans reperitur, notus omnibus, errat per omnes; nullus eſt, qui hilari fronte commentitium recipiat, reſpuunt illum omnes, cum vel pondere deficientem, vel inferiori metallo ſordidatum agnoſcunt. Non minor in ſancto Præſule adhibenda diligentia, cui vitio vertitur non optimum eſſe, quando rebus temporalibus ſe immiſcentem inſpiciunt, ſubæratam vitam, quia dum amant cæleſtem, terrenis affectibus inquinatum, deſpiciunt. Repeto Gregorium Nazianzenum de Epiſcopi conditionibus optimè diſſerentem:

Vitioſus eſt Epiſcopus, quando non optimus.

Præſul non vitioſas animi notas dumtaxat expungat, verùm & meliore etiam inſcribat; ita vt magis virtute antecellat, quàm honore, ac dignitate ſuperet, nec modum vlli ſibi honeſtè viuendi, atque altiùs aſcendendi conſtituat, nec lucro potiùs

id,

id, quod arripuit, quàm damno id, quod effugit deputet. Verùm, quod præ pedibus eſt, gradum ad id, quod deinceps ſequitur, eſſe arbitretur, nec virtute vulgus anteire magnoperè amplum atque illuſtre indicet: verùm detrimento ducat, ſi à ſuſcepti muneris dignitate abſit. Memor itaque dignitatis ſuæ ſit Epiſcopus, non immemor ſtatûs, quoad perfectionis faſtigium euocatur. In Chriſti familiâ ipſe principem locum tenet: nullâ mediocritate ſit contentus, ad id, quod optimum eſt, vires, neruóſque ſuos intendat Peccat enim cum ad perfectionem non tendit. S. Dionyſius apud Diuum Thomam ſic de Epiſcopatûs dignitate loquitur. *Epiſcopi obligant ſe ad ea, quæ ſunt perfectionis, paſtorale aſſumentes officium, ad quod pertinet, vt animam ſuam ponat paſtor pro ouibus ſuis.* Quomodo pro ouibus animam ponit, qui continenter eas expilare, & excoriare non deſinit? Scio multa poſidere Pontificem poſſe, quæ ad ornatum, & ad Eccleſiaſticam pompam faciunt: etiam in his perfecto reperitur, quia ad effectu, non de cenſu loquimur. Egregiè D. Thomas *Ad hoc*, inquit, *tenentur Epiſcopi, quòd omnia ſua pro honore Dei, & ſalute ſui gregis contemnant, cùm opus fuerit.* Ita animo paratus, & manu promptus ſit, vt ne dum rem ſuam, bona ſua, ſed ſanguinem ſuum pro grege ſuo, ſi opus fuerit libentiſſimè fundat.

Peccat quando non perfectus

Dionyſ. apud D.Tho.2.2.q.

Perfecta charitas, ad quam vocatur Præſul, præ Deo, præ proximo nil penſi habet. Ignis hic omnis ambitionis fumum fugat, nullum affectum prauum patitur, nil terreſtre, quod ab auro ſuo non ſeparet, permittit, verè de illo dicitur: *aurum igne examinatum, probatum ſeptuplum.* Gregorius aureo ſuo calamo his notis Præſulem à plebe cætera diſtinxit *Nec eadem omnibus conuenire patet (quemadmodum nec ſtatura omnibus eadem eſt, nec oris lineamenta, nec animantium natura, nec terræ qualitates, nec eadem ſyderum omnium pulchritudo, & magnitudo,) verùm priuati quidem hominis vitium eſſe exiſtimet turpia, ſuppliciòque digna, & quorum lex dura, & grauis eſt perpetrare, Præfecti autem, vel Antiſtitis, non quàm optimum eſſe, nec nouas ſubinde acceſſiones facere, ſiquidem virtutis ſua præſtantia, multitudinem ad mediocritates tracturus ſit, ac non per vim cohibiturus, ſed perſuaſione allecturus.*

Quæ charitas eſſe debet in Epiſcopo.

Præſul. per quæ à plebe diſtinguendus.

Præſul exẽpla, ad cuius probitate totus populus componendus.

Præſul non tantùm ſibi probus ſit, ſed toti populo. Omnibus exponitur, vt vnuſquiſque ad illius exemplar ſe componat, ac in illo inſpiciat an ſit probus, vel improbus. Si pictori optimum exemplar obiicitur, repræſentabit ex idolo imaginem ſaltem mediocrem ſi non optimam. Contrà verò, ſi in prauum exemplar incidat, quid exhibebit in tabula, niſi turpe: corrupto enim exemplari, neſcit penicillus pulchra exprimere: ab exemplari enim picturæ decor, & vita eſt. Nil itaque deterius pictori accidit, quàm exemplar prauum. Ita nil magis Chriſtianæ plebi erit noxioſum, quàm Antiſtes improbus. Gregorius Nazianzenus ita Epiſcopos alloquitur, *Cauendum ne admiranda virtutis mali pictores exiſtamus; aut rectiùs loquar, Pictorum non fortaſſè malorum, multorum tamen malum exemplar.*

Magnam patitur perſecutionem Eccleſia ex improbis Præſulum moribus.

Mirum quantùm praui Præſulum mores, Dei Eccleſiam afflixère. Triplicem illa perſecutionem ad hæc vſque tempora paſſa eſt. A Tyrannis vnam, qui ludentes innoxium ſanctorum cruorem, Eccleſiam in ſui exordio ſuffocare moliebantur. Alteram ab hæreticis, qui ſummam veritatem prauis doctrinis obſcurare, & denigrare tentauère. Tertiam ab improbis ſuperioribus, qui rerum temporalium cupiditate, & prauis ſuis moribus, mores omnium infecerunt. Audiamus plorantem D. Bernardum: *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Multa eſt hodie, & longè grauior, quàm credi poteſt perſecutio Eccleſiæ, & talis incumbit, qualis à principio non fuit. Multis modis perſecutus eſt eam diabolus, ſed nunquam grauius quàm hodie, quia nunquam fuit maior perditio Chriſtianorum, nec liberior, aut ſecurior tranſgreſſio diuinorum præceptorum. Eccleſiam incipientem perſecutus eſt per tyrannos; proficientem perſequutus eſt per hæreticos. Iam latam, & florentem perſequitur per motus illicitos. Tria ſunt in anima, ratio, voluntas, ſenſualitas; Rationis eſt iudicium, voluntatis deſiderium, caro debet obſequium. Carnem ergo cruciauit in martyribus, rationem perturbauit in ſimplicibus, ſed voluntatem hodie deprauat generaliter in omnibus.* Quando caput languet, cor mœret; à planta pedis vſque ad verticem capitis ſanitas nulla in corpore reperitur. Funditus fermè euertitur Eccleſia Dei

Bernard. ſer. ad Epiſcop. in Synod. Rhemenſ. congreg.

Præſul factus mercenarius quo fugit.

Prælato prauo rectore; tunc maximè, cùm non Paſtoris, ſed mercenarij perſonam ſuſtinet. Ex oraculo diuino diſcimus, quòd fugit paſtor inſpiciens venientem truculenta rabie lupum, vt dilaniet, laceret, deuoret Chriſti gregem; ſed quò fugit peſſimus paſtor factus mercenarius, abiectâ iam gregis ſui curâ? Egregiè reſpondet Bernardus: *Fugit mercenarius, vel amore blandientis, vel timore perſequentis. Vnde fugit? à rectitudine iuſtitiæ, à defenſione Eccleſiæ, à liberatione patriæ, ab vltione pupillorum, & viduarum. Quò? ad custodienda, quæ poſſidet, imò à quibus poſſidetur, videlicet marſupia, horrea, cellaria non vtique pauperibus reſeranda, euacuanda furibus, aut ignibus conſumenda: blanditur raptoribus, vt parentibus conſulat: qui vt pacem habeant, & inter tyrannos floreant, affligi ſancta permittitur Eccleſia: & iuſtitia conculcatur.* Heù! cupiditas bonorum, interdum malorum omnium radix eſt: quot mala quotidie ex hâc radice in Eccleſiâ Dei pullulant; verè radix germinans amaritudinem, ex auri improba Præſulum fame fameſcit Eccleſia bona ſpiritualia. *Aurum* habet Epiſcopus, aiebat ſanctiſſimus Pontifex Gregorius, *non vt ſeruet, ſed vt eroget*, ipſa ſacra vaſa frangenda ob captiuorum redemptionem cenſuit, elegantiſſimè ſic de ſacro vaſe loquens. *Tunc vas Dominici ſanguinis agnoſco, cum in vtroque videro redemptionem, vt calix vel ab hoſte redimat, quos ſanguis à peccato redimit.* Audiat Præſul, ſanctiſſimi Præſulis Auguſtini vocem, vt ad frugem bonam redeat. *Operarius Dei quando das egenti, ſeminas hyeme, quod metas æſtate, extende manus, vt vincatur Amalech.* Audiat & Ambroſium. *Iudex naturæ factus eſt Epiſcopus, quod natura illi denegauit, tu ſupplere debes.* Nemo in ditione tuâ ſit, vel membris captus, vel fortunæ bonis deſtitutus, qui in fortunam, in naturam, in Deum audeat querelas ſuas, ac maledicta effundere; tu illi naturæ, & fortunæ, tu Dei vicem geris, tu naturæ illius, & vt ita dicam, fortunæ iudex, à te tanquam à gratiarum fonte hi latices excurrant, qui vitam tribuant, & peccata condonent; *ſicut enim aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Aduerte Præſul in hac diuitiarum cupiditate gemina parta mala, tu enim ſimul pe-

Bernard. ibid.

Moral. lib. 1. cap. 28.

Epiſcopus quo pacto poſſidere debet aurum.

Hom. 37.

Quomodo Præſul iudex naturæ.

ris, & alios perimis: Tandem malum tibi omen ex diuitiis tuis augurór; noluiſti eſſe paſtor: factus mercenarius, amâſti mundanas merces haud inter Chriſti oues decretoriâ die numeraberis, adſcriptus hœdis. Siniſtram deſideras, quia legis diuitias eſſe in illa, & gloriam. Bernardi audi interminationem, antequam Chriſti maledictionem audias *Longitudo dierum in dextera eius: in ſiniſtra diuitiæ, & gloria*, in iudicio ad ſiniſtram eius erunt hœdi, quibus dat in hoc ſæculo diuitias; ad dexteram autem agni, quibus præparata eſt longitudo dierum. Nolite ſitire munera in ſiniſtrâ eius, quia qui deſiderant eius ſiniſtram in hoc ſæculo, collocabuntur ad ſiniſtram eius in iudicio.

Præſul in hac vita deſiderat ſiniſtram.

Maledictio in Præſules ex Bernardo.

CAPVT VII.

Virtutum cumulus, poſtremus, ſed neceſſarius Præſulis character.

AD ingens Prælatûs onus ſuccollandum, ipſum aduoco virtutum chorum: Paulus ſcribens ad Timotheum ait: *Oportet* Epiſcopum eſſe *ſobrium, prudentem, pudicum, hoſpitalem, doctorem*. Ad Titum idem verbum *oportet*, inculcans adiicit, *hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum*. Tot virtutes non ad ornatum, ſiue ad decorem dumtaxat Præſulis numerantur; ſed ad ipſum ſuſtinendum onus neceſſariæ. Niſi multi accurrant baiuli, ingentem molem ſubuehere nemo vnus poterit. Patres in ſacroſancta Tridentina Synodo exclamant, Onus; vel ipſis Angelicis humeris tremendum. Quid homo ad illa ferenda pondera aget, ad quæ vel ipſi expalleſcunt Angeli?

Virtutum cumulus acerſitus ſ. ad portandum onus præſulatus.

Ad Timot. 3.

Ad Tit. 1.

Concil. Trident. ſeſſ.

Paulus, qui tribulationum cumulum leuem putauit, ac ſuauiſſimum, ab illo enim ſunt hæ voces: *Momentaneum hoc leue tribulationum pondus*: vbi Præſulatus oneri humeros ſubmittere cogitur, in labores plurimos, in ſollicitudines maximas, in ardentiſſimum ignem ſe incidiſſe conqueritur. *Inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum.*

Pauló tribulationes nil ſunt præ onere Præſulatus.

ſiarum: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Itaque qui labores, vigilias, timores, vexationes, famem, ſitim, frigus, nuditatem, ſportas, carcerem, vincula, accuſationes, tribunalia, lapidationes, virgarum ictus, maris, fluminum, falſorum fratrum pericula; mortem ipſam in dies, in horas, & in momenta incurſantem; adeò æquo animo, ac lætâ fronte tulit, vt ſummo gaudio in his omnibus abundâſſe fateatur; cùm ad curam Eccleſiarum accitur, timens fermè, ac tremens accurrit, ratus in ſollicitudines, in languores, in infirmitates, in ipſum ignem incidiſſe. Scio hæc omnia ex Paulinâ charitate, tanquam ex limpidiſſimo fonte deriuare; conſtat tamen ex hoc liquidò, quale munus, & quàm graue ſit Præſulatûs pondus, cùm ſub illo gigantes grauibus aſſueti ponderibus ſudent, & gementes dicunt. *Cur pondus* *Exod.* *populi totius impoſuiſti ſuper me? nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eam in ſinu tuo.* Ad ingens onus vocatur, qui vocatur ad regimen animarum.

Gigantes virtutibus ſudant ſub hoc onere.

Iure conquerebatur Moſes ferre ſe non poſſe, quas iuſſus erat gentes moderari. Eliſæus, Eliam Prophetarum principem, cùm currum Iſraël nominâſſet, adiicit poſteà, aurigam eius. Priùs enim Præſul currus erit, quàm auriga, faciat oportet antequam doceat. Rectè *currus, & auriga.* Vnà enim in Præſule incedit, Regnum, & pondus; qui regit, humeros ad onus accommodet; ita ex Iſaiæ vaticinio. *Principatus ſummus ſuper humerum* Chriſti factus *Iſa.* eſt.

Præſul prius currus debet eſſe, quam auriga.

Onus, & honor ita in Eccleſiaſtico munere iunguntur, vt ſi vnus occurrat à fronte abblandiens, ſequitur alterum à tergo terrens. Pulchrè ad Epiſcopos Senonenſes ſanctus Bernardus. *Dignitates meditantibus quidem honores blandiuntur, ſed onera penſantibus tædio ſunt, atque formidini.* Dignitatem, quam aſpicis blandientem, ſi rectè expendas, deſpicies deterrentem, ſed adeò inficit venenis ſuis alliciens honor, vt non ſentiatur onus deterrens. Egregia Abbatis Clareuallenſis peroratio eſt: *Sola attenditur gloria, & non pondus gloriæ.*

Onus, & honor iunguntur in Præſulatu.

Bernard. ad Epiſcop Senonenſes.

Verùm age pondus, & nos expendamus cum Magno Antiſtite Gregorio, vt ſuam vnuſquiſque examinans vir-

Greg. De tot animis Epiſcopus eſt rationem

rationem redditurus, quot habuit ſubditos.

tutem ſecum excogitet vtrùm humeros habeat impares, an pares tanto oneri? *Penſet vnuſquiſque, qui ad ſatisfaciendum, de ſuâ fortaſsè animâ vix ſufficit, quia tempore reddendæ rationis, quot regendis ſubditis præeſt, tot, vt ita dicam, animas ſolus habet. Quæ nimirum cogitatio, ſi aſſiduè mentem noſtram occuparet, omnem ſuperbiæ tumorem ſine dubio premeret.* Quis mortalium corpore varijs paſſionibus obnoxio, tot portabit animas? de vnaquaque ſingillatim rationem redditurus? Hinc & ſoli, & ſali, & candelabro, & Paſtori, & piſcatori Epiſcopus vnus comparatur, cùm enim animabus plurimis ſufficere debet, plura etiam munera vnus debet explere.

Cur Epiſcopus & ſolis, & ſalis, & candelabri munera ſubeat.

Adijce, tot perſonarum diſcrimina, tot animi perturbationes, tot varia mortalium ingenia tendentia ad tam diuerſa, vt magis cupiditatibus, & affectibus, quàm figuris, & lineamentis inter ſe differant. Præſul, qui ad animarum curam vocatur, affirmat S. Gregorius Nazianzenus, ad beſtiam cicurandam ex ferociſſimis compactam belluis accitum. *Quemadmodum ſi quis variam quandam, & multiplicem belluam ex multis belluis magnis iuxta, paruiſque; feríſque, ac mitibus cõflatã, cicurare, & ducere aggreditur: huic naturæ adeò præpoſteræ, & prodigioſæ gubernãdæ maximus profectò labor ſubeundus eſſet. Eodem modo cùm commune hoc Eccleſiæ corpus inſtar compoſitæ cuiuſdam, & inæqualis belluæ ex pluribus, varijſque moribus, & rationibus conſtitutum ſit.* Heù quàm magna humanorum inæqualitas morum! ratio vna in omnibus, ſed impetus animorum innumeri, quibus mortales rapiuntur in diuerſa. Quàm diſſitas capeſſunt ſemitas, ad quem diuerſum terminum tendũt: mares, & fœminæ, adoleſcentes, & ſenes, pauperes, & diuites, hilares & mœrentes, ſani & ægri, nobiles, & ignobiles, principes, & ſubditi, eruditi, & indocti, audaces, & timidi, manſueti, & iracundi, munere ſuo præclarè fungentes, & cadentes. Tamen vna ſagena erit tot piſcium capax, vnum rete hæc omnia comprehendere debet, ac tenere; ex his monſtris bellua conflatur, quam cicurare debet Præſul Chriſtianus. Quis curioſâ diligentiâ tot varios genios, impetúſque animorum ne dum moderari, ſed cognoſcere

Ad beſtiam cicurandam ex varijs animalibus compactam accitur, qui vocatur ad Epiſcopatum.

Gregor. Nazianz. or. 1.

Diuerſitas hominum, & morum domanda à Præſule.

gnoſcere poterit? Vates ſacer Ezechiel ex Origenis interpretatione in vno homine & vitulum, & leonem, & Aquilam docet abſcondita. *Inter quatuor facies eminet, & principatum tenet facies humana, quæ eſt tripartitio animæ, per hominẽ eius rationale indicatur, per leonẽ iraſcibilis, per vitulum concupiſcentia.* Quot monſtra in his duobus animalibus alunt humana pectora? quæ niſi ſuperioris ſpiritûs impetu coerceantur, nec cicurari, neĉ domari vllo pacto poterunt. *Vbi enim erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* ipſemet domini ſpiritus auriga eſt tam prodigioſi currûs, cui niſi & impetus acceſſiſſet, fortaſis ſine rectore quadriga erràſſet indomita. Quis igitur quamuis duplicem cum Heliſæo ſortiatur ſpiritum, futurus auriga tam diſcriminoſi currûs? ſi in vno duntaxat homine quatuor tam diſcordis naturæ, tam pugnacis ingenij latent beſtiæ, quot in innumerâ multitudine numerabimus, quas interdum regere debet Antiſtes in vna diœceſi, & in Eccleſia vna? Quis idoneus tot quadrigarum rector? Quis vnus omnibus ſufficere poterit factus omnia? Egregiè Gregorius Nazianzenus varias formas recenſet, in quas momentis ſingulis oportet, vt ſe transformet ſedulus Paſtor, vt ſatis omnibus faciat. *Quid dicemus de Præſulis benignitate? quid rurſus de aſperitate; quid de vtriuſque mixtione, & temperamento, vt nec per benignitatem homines molles, ac languidos reddat, nec per acerbitatem exaſperet?* Heris, ac dominis leges ſtatuat, præfectis, ac ſubditis, viris, ac mulieribus, parentibus, ac liberis, matrimonio, ac cælibatui, delitijs, & continentiæ, ſapientiæ, & inſcitiæ, Chriſto, ac Mundo, carni, ac ſpiritui Vt magnam hanc belluam Paulus cicuraret, ſupra Prothei fabulas varias ipſe induit formas ad varia ſingulorum ingenia, & mores factus multiplex, illos perſtringit; pro his gratias agit; hos gaudium ſuum, & coronam dicit; illos dementiæ accuſat; rectum iter tenentibus ſe comitem adiungit; malè incedentes reprimit; à piorum caſu proſcribit, charitatem firmat, luget, lætitia afficitur, lac propinat, myſteria attingit, ad alios ſe demittit, vt eos ſecum erigat, minatur virgam, lenitatis ſpiritum affert, ſublimibus elatum, humilibus humilem ſe præbet, verè omnibus

Ezech. c. 1.

Orig.
In homine latet & vitulus, & leo.

Multiformis oportet, vt ſit Præſul, vt omnibus ſufficiat.

Gregor. Naz. ibid.

bus

bus omnia factus vt omnes lucrifaceret.

Virtutes magis neceſſariæ Præſuli.

Cæterùm, vt aliquas ex virtutum cumulo ſeligam, quas Præſuli magis neceſſarias puto, ne cum ad omnes hortari annitar, nullam tradere videar. De Iuſtitiâ priùs ſermo erit, cùm ſuprà de prudentia iam diſſeruimus. Æquat hæc omnia, iniqua tollens. Paulus Titum hortatur, vt iuſtus ſit, ac ſanctus: vtramque iuſtitiam Præſuli neceſſariam Apoſtolus tradit, & quâ ipſe iuſtus, quam ſanctitatis nomine fortaſſis ipſe indigitauit, & quâ iudex ius in plebē ſuā adminiſtrat. Funambularios æmulans, quibus tā ſcrupulosè in fune incedendum eſt, vt perijſſe putent, cum ab ipſa vngue aberrant; quilibet enim illi caſus, occaſus erit. Præſuli pro tribunali ſedenti tam ſanctè viâ iuſtitiæ incedere debet, vt putet omnem ab ea errorē illi lethale fore. Quælibet vel in propinquos, vel in amicos propenſio ruinam ſibi, & populo ſuo futuram putet. Cùm integer iudex, & pius pater, tum optimè Præſulis partes implebit, in fune ambulat, ponderibus ſuis librandus, ne cadat. Ita eleganter ſanctus Gregorius Nazianzenus. *Quemadmodum in ſublimi, & pendulo fune gradientibus in hanc, vel illam partem deflectere minimè tutum eſt: nec etiam parua inclinatio paruum periculum affert, verùm eorum ſalus in æquilibrio poſita eſt: ad eundem quoque modum vtramuis in partem quiſpiam ſiue ob vitæ improbitatem, ſiue ob imperitiam præponderet, haud leue periculum, tum ipſi, tum ijs, quibus præeſt, imminet, ne in peccatum prolabantur. Quo circa viâ procul dubio regiâ illis incedendum eſt, ac circumſpiciendum, ne vel ad dexteram, vel ad ſiniſtram, vt in prouerbijs eſt, declinent.*

Iuſtitia neceſſaria Præſuli, & qua ipſe iuſtus, & qua iuſtitiam exerceat.

Iudicis iuſtitia quàm ſcrupuloſa, funabulario comparat.

Gregor. Naz. or. 1.

Iuſtitia in tribunalibus Eccleſiaſticis interdum à miniſtris fœdè lacerata.

Proh dedecus! ſi in ſancto, ac Eccleſiaſtico tribunali ſuſpiraret ſæcularem gubernationem; exhorrens Eccleſiaſticam quia ſæua nimis, & auara. Heu quàm oppoſita Eccleſiæ veris principijs politico-œconomiæ gubernationi Miniſtrorum licentia corruit tribunal ſanctum. Veritas, quæ tutò diſcurrere in ſacerdotum aulâ deberet, omnibus obuia ab vnoquoque cognita, interdum fœdâ miniſtrorum auaritiâ ne dum de facie, ſed nec à nomine ipſo ignoratur; celat enim ſe, ne linguis, ne calamis confodiatur. Verùm Præſulis ſancti partes erunt vt veritas de terra orta, & iuſtitia

piciens de cœlo, in ſublimi ſolio collocata, ab omnibus inſpecta, vt ſpecioſiſſima virgo adoretur flexo genu, ab his potiſſimùm, qui, ſæuo, & auaro ſeruientes calamo, eam deturpare, & tranſuerberare ſatagunt.

Ad manſuetudinem tranſeo, quæ tam Præſuli propria, quàm Politiæ Eccleſiaſticæ, patria, ac politica poteſtas. In ſancto illo, ac veteri ſacrorum Patrum æuo prudentiſſimus ille exiſtimatus, qui & mitiſſimus Moſes, dux ingentis populi, & totius diuinæ legis interpres, inter omnes vir mitiſſimus habebatur. Dauid, qui olim in cathedrâ ſapientiſſimè aſſederat, ſpretis cæteris, quibus ornatus apparebat, hanc potiſſimùm virtutem penſi habet. Hinc cum Deo loquens ait: *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Dignum præmium manſuetudinis eſt, vt vel ipſa ſub pedibus tellus habeatur. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.*

Manſuetudo neceſſaria Præſuli.

Manſuetus Moſes.

Dauid manſuetus.

Manſuetudini lenitas accedit, quâ corrigendus improbus, vt fiat probus, ac in ſemitam rectam dirigatur obediens lenitati; de hoc Apoſtolus: *corrigite in ſpiritu lenitatis*, hæc, quia deſiderata in Elia, qui igne, zelóque conflagrabat viſo magis, quàm verbis à Numine terretur dedignante vel in commotione, vel in turbine, vel in igne apparere; placuit tamen in ſibilo auræ tenuis audiri, vt ſic edoctus Elias in poſterum non impetu iræ percitus, non zelo excandeſcens, ſed in ſpiritu lenitatis errantes noſceret corrigere. Inoleſcat, gliſcat in pectore Chriſtiani Præſulis hæc ſancta lenitas, frater enim corrigendus eſt, non hoſtis, imò filius, quem non carnalis cognatio peperit, ſed ſancta fides. Ideò dicitur fraterna correctio, quilibet enim fidelis fraternè admonendus erit, quia olim in primæuâ, & ſancta Eccleſia nemo Chriſtianus, qui non diceretur frater, & *credentium cor vnum, & anima vna erat*, vbi & cordis, & animarum cognatio, etiam fraternitatis decus ſingulis rectè inſinuatum eſt.

Lenitas in corrigendis erroribus. 3. Reg. 19.

Omnis Chriſtianus olim dicebatur frater. Hinc fraterna correctio.

Præſulis tam proprium munus fraterna correctio, quàm ipſa verbi Dei prædicatio. Immundus ad hoc munus is erit, qui priùs in fraternâ monitione non probatus. Iſaias cum ad prædicandum vocaretur excuſat immunda labia, quibus

Cur immũda labia Iſaiæ.

quibus ſe prædicare populis dedecebat. Hieronymus affirmat ideo polluta Iſaiæ labia, quia irruentem in templum Oziam correptione non cohibuerit. Seraphico carbone illa labia purganda, quæ erga Dei templum diſſimulatum peccatum infecerant.

Miſericordia virtus Præſuli neceſſaria.

Iuſtitiæ miſericordiam adiungo comitem, ex firmato in conſpectu diuinæ ſedis fœdere. *Miſericordia, & veritas præparatio ſedis tuæ.* Hæc miſeros omnes ſerenâ fronte inuitat, & blandè in ſinu ſuo fouet, peregrinum, infirmum, ſitientem, eſurientem, vinculis mancipatum, etiam mortuum non deſpicit, in conditorio ſuo illum ponit vt quieſcat. Ambit ſanctus Præſul pater miſerorum eſſe, cum & Dei Mater non dedignetur eſſe miſericordiæ parens: tunc diuitiæ in illius domo pulchræ cum diſtributæ miſerorum turbæ ſunt. Eleganter Ambroſius: *Pulchritudo diuitiarum non in ſacculis diuitum, ſed in alimentis pauperum eſt.* Eleemoſynæ, quibus Præſules diuitias ſuas erogant in pauperes, tanto applauſu à ſanctis Patribus laudatæ, vt illas dumtaxat nomen abſolutum operis meruiſſe teſtentur; itaque eleemoſynæ, opera; eleemoſynarius, operator per ſummam excellentiam, & vt Græci dicunt, antonomaſticè dicuntur. Ita Cyprianus: *ſicut lauacro aquæ ſalutaris gehenna ignis extinguitur, ita eleemoſynis, atque operibus iuſtis, delictorum flamma ſopitur, & quia ſemel in baptiſmo remiſſio peccatorum datur, aſſidua, & iugis operatio baptiſmi inſtar, imitata Dei rurſus indulgentia largitur.* Rectè Baptiſmo eleemoſyna æquatur: cùm per hanc gratiæ bona patrantur; per illum ianua gratiæ aperitur; in hoc eleemoſyna baptiſmo ſuperior, quòd illum geminare piaculum foret, hanc non multiplicare multiplicatis miſeris, fermè ſcelus eſſet. Ille ſemel extinguit ſtygios ignes, hæc liberali manu quoties erogata, toties extinguet ignem, & cùm operatio dicatur, tunc ſanctè operabitur Chriſtianus, cùm manum perpetuò extenſam in ſua commoda pauper experietur. Meritò dicitur operatio, in qua homo Deum ipſum repræſentatum in paupere à miſeriis vindicat. Tunc verè operatur quando operator perennat in opere, cùm qui omnia opera patrat, his ſe operibus indigere teſtatur.

Quando diuitiæ in domo Præſulis apparent pulchræ.

Eleemoſynæ opus antonomaſticè dicuntur, & cur.

Cyprian. de eleemoſyna.

Cur eleemoſyna operatio, & eleemoſynarius operator.

Vtcum

Digitized by Google

Vtcunque res ſe habeat, eleemoſyna operatio dicitur: ad hunc ſenſum Prudentius ſic de eleemoſynâ canit:

Tunc ſubitò in medio frendens operatio campum,
Proſilit auxilio ſocios, pugnámque capeſſit.

Prudentius.

Nec ſolùm eleemoſyna peccata extinguit, ſed ſancta opera fouet, operantem ſpiritûs pinguedine replens, opus ipſum ſuauiſſimo complet odore. Eleganter Euſebius Emyſſenus, cum quo mihi finis: *Magnum abſtinentiæ ſacrificium, præſertim ſi miſericordiæ largitate pingueſcat, ſi per eleemoſynas odorem ſuauitatis accipiat.*

Euſeb. Emyſſ.

CAPVT VIII.

Magna dignitas accedit Reipublicæ Eccleſiaſticæ ex Purpuratorum maieſtate.

SANCTISSIMO Patri, Eccleſiæ Principi, cui & Dei domus, & Regnum cælorum, & Chriſti oues creditæ ſunt, accedit Purpuratorum Senatus, ceù purpurea coma, ornans ſummum Eccleſiæ caput: quò & fortaſſis alluſit ſponſa. *Comæ capitis tui ſicut purpura Regis vincta canalibus.* Ipſi enim à Summo Pontifice numerantur primi, illíque adhærent tanquam coma capiti. *Romanæ Eccleſiæ Cardinales*, ait Concilium Lateranenſe, *cæteros omnes in ipſa Romana Eccleſia poſt Summum Pontificem, honore, ac dignitate præcedunt: conueniens, ac debitum eſt, vt vitæ munditie, ac ſplendore cunctis præfulgeant.* Eccleſiaſtici hi Principes non modò ſunt cæleſtes lampades, ac luminaria, iubare regio, & Vrbem totam, & Chriſtianum Orbem illuſtrantia, verùm & humeris ſuis firmant labantem Eccleſiam; magno Athlanti veluti tot Hercules ſuppetias ferunt, terga ſupponentes Orbi inclinato. De his non ſine prophetiæ ſpiritu in ſuo cantico loquuta videtur illa æui veteris nobiliſſima Matrona Anna, *Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem* Cardinalium nomine inſigniti hi Principes, non

Cardinalis, purpura coma ornans Eccleſiæ caput.

Concilium Lateranenſ.

Summa dignitas in Cardinalibus & prædignitate congruit vitæ munditiès & ſplendor.

Cardinales veluti tot Hercules magno Athlanti.

Cur Cardinales dicti.

vt veſtigiis purpuratis Orbem terrarum premant, ſed vt ipſum proprium cruorem non vereantur effundere, dummodo Eccleſiæ cãdor ab hæreticorum inſidiis obſcuratus, & libertas à prauorum Principum impetu oppreſſa nõ ſit;

Concilium Baſil. Cardin. tenentur sãguinẽ pro bonis vniuerſalis Eccleſiæ effundere.

ſic præcipit Concilium Baſilienſe. *Ne vereantur proprium ſanguinem pro bonis vniuerſalis Eccleſia effundere.* Quæ in humeris firmitas? Quæ in animo virtus? Quæ in corde charitas? his, qui non pro numeratis gregis Dei ouibus, ſed pro toto grege Chriſtiano parati sũt animas ſuas ponere

Concilium Trident. iubet Purpuratos seligẽdos lectiſſimos ex toto terrarum orbe.

Sacra Tridentina Synodus iubet, vt purpurandorum delectus ex toto terrarum Orbe habeatur. Extulit Chriſtus Dominus ad Apoſtolatus apicem rudes, ac abiectæ ſortis homines, vt in eiuſmodi coloris hominibus eluceſceret magis poteſtas diuina, idoneos miniſtros tunc faciens cum vocabat: vox diuina, in ipſo Mundi exordio, quæ non erant producens, eadem miniſtros, quos rudes inuenerat fecit idoneos; cæteri Summi Pontifices aptos inuenire habent,

Quę diligẽtia adhibenda in eligendis Cardinalibus.

quos ad faſtigium Eccleſiaſticæ dignitatis extollant. Non domui ſuæ, non carni, & ſanguini, ſed Chriſtianæ reipublicæ proſpiciant, dũ hos cardines eligunt idoneos qui humeris ſuis totius Eccleſiæ onera ſuccollent. Euangelica mulier, accenſâ priùs lucernâ, euerſâ deinde domo dragmam perditam inuenit. Pontifex inflammatâ prius lampade totum Chriſtianum Orbem euoluat, vt inueniat pretioſiſſimas margaritas, quibus Eccleſiaſticum cælum veluti fulgentiſſimis aſtris exornetur.

Cardinales ſunt in celſiſſimo perfectionis gradu.

Sacri Doctores meritò hos Eccleſiæ cardines ad celſiſſimum perfectionis gradum extulêre. Decebat enim, vt numerus, qui poſt Sũmum Pontificem, (cui & titulus, & mores ſancti conueniunt) ſummus eſt, etiam ſanctitatis culmen aliquo pacto attingeret.

Purpurati collum dicuntur magni capitis & cur?

Xiſtus V. Cardinales baſes, firmamenta & columnæ Eccleſiæ.

Purpurati collum dicuntur tam venerabilis Capitis, quia ipſi potiſſimum Eccleſiæ iugum primi ſuſtinent, de illis Xiſtus V. ait: *Cùm itaque ipſi veri cardines ſint templi Dei baſes: firmamenta, & columnæ Chriſtianæ reipublicæ.* Summum Eccleſiæ caput Pontifex, eò ſublimiùs eluceſcit, quò eminentius protenditur hoc collum.

Ex S. Anton.

Sanctus Antoninus affirmat poſt faſtigium ſanctitatis, quod ſummo Capiti congruit, Cardinalibus maximum perfectionis gradum conue

conuenire, ab illis cætera membra quaſi per collum, & ſpiritus & vitam & motum exhauriūt. Itaque qui Purpurati in terris apparent, Candidati regni cælorum primò ſint: ea enim ſanctitudo ad illos pertinet, quæ ab hâc vita audire ſancti Patris nomen meretur.

ſententia ſummus perfectionis gradus conuenit Cardinalib.

Hinc ex Purpuratorum numero inſignis Theologus Turrecremata Cardinalium purpuram quibuſlibet Præſulatus infulis præſtare validiſſimâ ratione aſtruxit, quippe hos ſingularum Eccleſiarū onus premit; illos cura omnium ſollicitat. *Nil dubitandum eſt*, ait ille, *quin Cardinalium ſtatus perfectus ſit, & quidem multò perfectior, quàm Epiſcoporum, quia bonum Eccleſiæ vniuerſalis, ad cuius gubernationem aſſumuntur, & pro cuius ſpondeant animam ponere, maius & diuinius quàm bonum particulare, ad quarum curam cæteri Prælati aſſumuntur.*

Turrecrematæ ex ſententia Cardinales nobiliores Epiſcopis & Patriarchis.

Hinc illis & exiſtimatio magna in toto terrarum Orbe, & honor eximius ab omnibus Mundi proceribus exhibetur. Adeo nobiliſſima membra Capiti ſummo adhærent, vt non vnita magis, quàm vna diceres. Quare qui officijs vel noxijs his nobiliſſimis membris accedunt, ipſam Sedem Apoſtolicam, dicantur bene, vel malè attigiſſe: legibus à Summo hoc tribunali emanantibus, quibus inhibētur aliqua, Cardinales haud tenentur parere, non enim cum cæteris hominibus numerantur, quos purpura ſacra fermè ſupra hominum conditiones euexit. Pluribus eccleſiaſticis beneficis frui poſſunt, dum in vno purpurato publica maieſtas accipit præmium. Quot priuilegijs gaudent? Quæ in familiares ſuos poteſtas? Quàm magna in omnes auctoritas. Quaſi Regibus armata familia permittitur, in quam ipſi animaduertere regali Maieſtate poſſunt. Aſſeſſores, Cooperatores, Conſultores Summi Præſulis dicuntur. Ad conſilia generalia dum commeant, pro tantâ dignitate, illico inueniunt paratam ſedem. Si quid loquntur fermè ex oraculis dictum arbitramur; numquam ille mēdax præſumitur, quem tanta dignitas exornauit, quaſi legiſlatores toti terrarūOrbi dantur cum vnà congregati leges ipſas exponunt. Quæ dignitas! dum illum eligunt quem Spiritus ſanctus præcipuo afflatu ſummum Eccleſiæ Paſto-

Vnitas magis illorum, quam vnio cum Apoſtolica Sede.

Beneficia vel mala quæ Cardinalibus fiunt refert vt ſibi accepta ſancta Apoſtolica Sedes

Cardinalium inſignia priuilegia.

rem ab æterna ſede deſignauit tot priuilegia oſtendũt eximios hos Principes ferè Mundo ipſo ſuperiores. Gaudet ille, qui minimus cenſeri voluit, dum viueret, in membris ſuis apparere magnus, in ſummo Eccleſiæ Senatu, maximus. Paulinus ad ſuum Simplicium ſcribens, ait: *Chriſtus ſicut in illo ipſo homine, quem geſſit, ita in noſtris mentibus gradus quoſdam corporeæ ætatis exequitur, naſcitur, creſcit, roboratur, ſeneſcit, ſed orandus in nobis, aut paruulus, aut infirmus, aut pauper non reperiatur.* Pauperiem, puſillitatem, infirmitatẽ, quas pro nobis ille pertulit, horrori habet, cùm eas in noſtris moribus videt. Potiſſimùm Chriſtus Dominus in Eccleſia ſua apparere magnus, & Princeps voluit. Sponſa ſponſum ſuum quem paſtorem reliquerat in ſyluis, agnouit Regem in cubiculo: *Dum erat Rex in accubitu ſuo.* In cœnaculo vbi ſummum ſacramẽtum exhibitum, quamuis ibi luctuoſæ paſſionis exprimeretur memoria tamen & ibi magnitudo regia conſpicitur. Cœnaculũ grande ſtratũ illic paratũ de Eccleſiæ celſitudine intelligit Beda. Agnum quamuis occiſum circundat inclytus Purpuratorum Senatus coronatus. De eccleſia inde hæc Pancianus, *Iſta Regina electa matri atque perfecta. Hæc igitur erit domus magna, locuples omnium diuerſitate creaturarum, in quâ purum refulget aurum, in quâ ductile lucet argentum.* Eccleſia vbi ſplendidior ac maior exhibetur, quam in Purpuratorum Senatu, quàm in ſummi Præſulis maieſtate? Agite itaque præſtantiſſimi viri, ac in purpurea veſte, candidiſſimi agnoſcantur veſtri mores, qui potiſſimùm Eccleſiaſticos Principes decent. Vos appellat Xiſtus V. Pontifex Maximus, *Nobiliſſima, & præcipua ſacri capitis membra à Spiritu ſancto conſtituta* Flammantia exigit corda veſtis purpurata, & eximiam charitatem ordo à Spiritu ſancto conſtitutus.

Gaudet Chriſtus dominus Eccleſiam ſuam habere illuſtri decore ornatam.

Paulinus epiſt. ad Simplicium.

Pancianus epiſtola 3.

Purpurati internis candidati eſſe debent.

Bulla anno 1589.

Cardinalibus itaque in ſuprema totius Eccleſiæ ſpeculâ poſitis, nulla ſit caligo, quæ obſiſtat ſacra lumina, ſed vno aſpectu intueantur omnia quæ ad Numinis cultum pertinent, in omnes Orbis partes introſpiciant vt in remotas cæli plagas fidem importent; ſint toti oculis ſcatentes, dum agitur de Eccleſię bonis. Illa enim lapis oculatus dicitur ex Zachariæ vaticinio. Petrus Damianus ex hoc ampliſſimo

Petrus Damian.

Senatu

Senatu vnus, de Cardinalibus loquens ait: *Iſti ſunt oculi vnius lapidis; ideſt Romanæ Eccleſiæ, de quibus per Zachariam dicitur: Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt, ipſi lucernæ vnius candelabri, de quibus ipſe poſtmodum loquitur, dicens, Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ ſuper illum.* Cardinales Eccleſiæ oculi ſunt, quibus illa ſibi conſulit, dum in ſummis negotijs magno capiti, & conſilio, & auxilio ſunt; ſed & lampades, & lucernæ, & candelabra, quibus ſplendeat totus Chriſtianus Orbis, vt caligine noctis remota mortales quæ agere debeat inſpiciãt, & ad fulgentiſſimum iubar mores ſuos componant. Igitur & dum vident, & dum videntur, ſemper Dei Eccleſiæ conſulant, aſpiciant, vt illius indigentiæ perſpiciant: aſpiciuntur, vt cæcutientes in ſceleribus ad tantum ſplendorem non modò crimina, ſed ipſas labeculas deleant; proprium enim luminis eſt vt pulchra, & deformia æquè ab hominibus dignoſcantur; vt viſâ probitate & malitia vnam ſequantur, effugiant alterã.

Cardinales toti oculi eſſe debent vt conſulant reipublicæ Chriſtianæ.

Sed ad munera tranſeo, quæ Cardinalibus propria ſunt; & ne à vineæ metaphorâ diſcedam. Non relictâ purpurâ induant Cardinales vinitoris perſonam, ex Petri Bleſenſis ſententia: *Euellant, & deſtruant, & diſperdant, & diſſipent, ædificent, & plantent.* Quid euellere debeant ab Eccleſiaſtico ſolo, monet Sanctus Bernardus. *Nulli dubium eſt, quod ad eos ſpectat tollere ſcandala, ſurgentes ſuccidere ſpinas, ſecare querelas.* His vinitoribus imputantur ſcandala, quæ gliſcunt in medio tritici, his aculei & ſpinæ quibus punguntur probi; his querimoniæ, quibus indigentes conqueruntur. Munus Cardinalium eſt tollere è medio zizania, conuellere ſpinas, hiſcentem tellurem implere. Adijce cultum vineæ, non modò ad malefactorum vindictam, ſed ad bonorum laudem, honorem, præmium. Arnulphus Lexouienſis affirmat *Cardinales electos ſingulariter ex omni carne, per quos fidei veritas, per quos forma iuſtitiæ, per quos Eccleſiæ libertas inconuulſa ſeruetur.* Fidei veritas à Chriſto plantata, irrigata cruore diuino, Cardinalibus incumbit, vt ad mare vſque, & ad Orbis terrarum terminos radices, & propagines extendantur. Gregorius XV. Collegium de

Purpuratorum, munus quale.
Bleſenſis epiſt. 23.
Cardinales ſunt Vinitores eccleſiaſticæ vineæ.
Bernard. ep. 108.
Cardinalium munus ad fidei veritatem dilatandam, ad formam iuſtitiæ cuſtodiendã ad Eccleſiaſticã libertatem ſeruandam.

Gregor. XV. excitauit collegium de propagãda fide. Collegium de propagãda fide excitatum à Greg. XV. auctum ab Vrban VIII.

propaganda fide excitauit, miro zelo, auxit illud Vrbanus VIII. Mirâ liberalitate, ornarunt, locupletarunt, in formam reduxere Antonij Barberini Cardinalis ſancti Onofrij, impendijs, magni huius collegij alumni: ex remotiſſimis cæli plagis Romam confluentes meæ Religionis patribus vrbanâ benignitate traditi inſtruendi. Vos ſanctiſſimi Purpurati fauete, & lingua, & manibus ſanctiſſimo operi, veſtra purpurâ digniſſimo.

Iuſtitia rectè adminiſtratur Romæ, idem deſideratur in cæteris Eccleſiaſticis tribunalibus.

Cæterùm vera iuſtitiæ forma à vobis petenda eſt, ſi in cæteris tribunalibus deleta pulcherrima iuſtitiæ imago; in veſtris viuat, & vigeat. Heù! quàm turpe foret ſi vim patiatur, & integritatem ſuam deperdat in Eccleſiaſtico tribunali ſanctiſſima hæc virgo, ſi Romæ illibata forma iuſtitiæ eſt, & in ſuo decore. Ad vos pertinet, ne per Orbem Chriſtianum in Eccleſiaſticis tribunalibus fœdè violetur, nè Præſulum ſocordia, miniſtrorum auaritia deformetur. Summo Patri & vobis incumbit onus, vt illa ad priſtinam formam reducatur.

Libertas Eccleſiaſtica tuenda.

Tandem libertas Eccleſiaſtica vobis commendatur. Iudices eſtis Chriſtiani orbis, vt irrumpere in iniquitatem vniuerſam valeatis. Scio Deum præcipuum Eccleſiaſticæ libertatis patronum, & vindicem; cùm illa opprimitur, impluunt è cælo calamitates, & mala in Principes: Regna cum illa ſtabunt, ſine illa corruent. Mirum quantùm Deus protegit Eccleſiaſticæ libertatis defenſores. Cõpertum eſt, Principes diũ proſunt ac illi fauẽt, omnia proſpera, & felicia experiri dum illam inficiunt, cuncta turbida, & diſcriminum plena. Deus Eccleſiam ſuam liberam, nec vlli ſubditam iubet, perſonæ, loca, bona, immunia ſint. A bonis incipio. Quæ vindicta in Iulianum Orientis Præfectum, Eccleſiæ Antiochenæ expilatorem? Putrefactis verendis atque viſceribus nõ valuit per ſolitas partes excremẽta egerere, valuit perditam animam cum excrementis per os ſceleratum euomere. In perſonas Eccleſiaſticas ſanctiones edens Valentianus Imperator omne iudicium Eccleſiaſticum his exceptis quæ ad Religionem pertinerent auferẽs, vetuit, ne curiales, originarij, inquilini, coloni, ſerui, vel clerici, vel monachi fierent. Malo tamen ſuo expertus eſt, quàm

Perſonæ, loca, bona Eccleſiæ ſint immunia. Exemplo de bonorum Eccleſiaſticorum immunitate. *Baronius anno 362. Chryſoſt. orat. in genitu lib. 5. cap. 7.* De perſonis Eccleſiaſticis læſis. *Paulus Diacon. in hiſtor. ter. Roman.*

quàm id Numini diſplicuerit: ipſo anno 452. Aquileam, Mediolanum, Tucinum, alias regiones Italiæ perdidit, perdidiſſet Romam Imperij ſedem niſi Achilæ obſtitiſſet ſanctiſſimus Leo. In locorum immunitatem peccantes Stiliconi Comitis milites, equi hominem quamuis grauiſſimis inſignem criminibus ab Eccleſiâ rapuerunt obnitente Ambroſio. Sed raptores ſenſierunt protinus Deum vindicem, ludentes feras dum ſpectat, repentè à leopardis miro ſaltu locum tranſilientibus, miſerè dilaniati ſunt. Innumera addere poſſem exempla vbi patet iratum cælum in Eccleſiaſticæ immunitatis violatores quoquo pacto vel perſonas, vel bona, vel loca temerantes, ſed breuitati conſulo. Audiant hoc Cardinales, vt grandi animo illam foueant, illi faueant. Audiant Principes, vt illam lædere maximè extimeſcant.

In locorum Eccleſiaſticorum temeratores.

Paulin. in Actis, Ambroſ.

CAPVT IX.

Paterfamilias

Summi Præſulis character.

ECCLESIÆ vniuerſæ Principis, Summi Capitis imago, egregium exigeret penicillum, quo magnâ arte illa delineata exhiberetur Orbi Chriſtiano; Nec pictoribus inſolens eſt, vt poſt parerga, diſcipuli dexterâ adumbrata, ſuccedat egregia pictoris manus, qui magni capitis formam, principis vultum, herois maieſtatem, excellenti artificio, viuis coloribus, numeris abſoluat ſuis. Cæterum, ſi mea manus audebit attingere ſacroſanctam Pontificis iconem, Sanctorum Patrum coloribus, luminibúſque diuinis, ſacrum opus perficiam. Patere igitur celſiſſima Petri Sedes, ſi ſanctitatem tuam ſanctorum pigmentis, & vmbris exprimam. Congruum enim erat, vt compoſita iam ex Epiſcopis, Sacerdotibus, Clericis, Cœnobitis, Virginibus, Chriſti domo Summus Pater accederet, familiam Chriſti

Ponificis imago, egregium exigeret penicillum, vt olim Alexandri, Apellis, vel Praxitelis petebat.

Cur Pontificis imago delineata ſ

Greg. Nazianz. orat. 3. moderaturus, cui, vt *ſolida petra*, cum Gregorio Nazianzeno loquor, *veluti fundamento, Domini fides innititur.*

Ipſum Numen, æterno ſuo conſilio, poſt compoſitos ſupremos ſuperioréſque globos, poſt ornatum aſtris cælum, poſt depictam tellurem floribus, poſt pecoris productionem, poſt volucrum, pennatorúmque procreationem, quorum altera volatu æthera, greſſu altera, terram implerent, magnum illud ex puluere excitauit opus, Adamum, qui arboribus, plantis; volatilibus; animantibus, piſcibus, toti denique terrarum Orbi, vnus præeſſet. Sic par erat, vt in Orbe Eccleſiaſtico, poſt extructam domum, poſt adornatum famulitium, poſt compoſitam familiam, adeſſet ſanctiſſimus Pater, qui illam, prudentiâ, conſilio, & imperio tàm magno, ac per Orbem terrarum expanſo, regeret, *vt ex ipſo Orbe, excundum foret illi*; verbis vtor Bernardi, *qui fortè quanam ad ſummi Paſtoris pertinent curam, exploraret.*

Cur Adam poſt cæteras creaturas plaſmatus.

Quam protenſum Pontificis imperium Bern. de conſid. ad Eugen.

Igitur Ambroſium aduoco Mediolanenſis Eccleſiæ lucentiſſimum ſydus; qui aureis ſuis lineis aggrediatur pingere ſacrum caput. Affirmat ille Dei ſponſam Eccleſiam, de Summo Pontifice, veluti de ſuo ſponſo, protuliſſe panegyrim ſacram, quando caput ſponſi laudans ait. *Caput eius aurum optimum. Aurum eius, cephas*, vertit ille. Petro, eiuſque ſucceſſoribus congruit oraculum. Nil enim è ſancto capite defluit, quod non ſit aureum. Conſtitutiones, diplomata; Bullæ; præcepta, monita, aurea omnia ſunt. A ſacro eius ſolio, veluti à cælo, in mortales impluit aurea quædam gratiarum pluuia. Diceres, ætatem rediiſſe in Dei Eccleſia auream, aureo ſub capite Aurum optimum, Eccleſiaſticum regimen, quod nullam errorum, vel prauorum dogmatum ſcoriam admixtam habeat.

De Summo Pontifice dicitur. *Caput eius aurum optimum.*

Ætas aurea in Eccleſia, ſub Pontifice ſancto.

Sanctus Ambroſius, Aurum eius *Cephas* dixit, vt Eccleſiaſticæ œconomiæ *firmitatem, ac præſtantiam* ſignificaret. Aurum eſt, quod firmat Dei Eccleſiam, non illud, cuius ſacra fames hominum corda ſollicitat; ab hoc enim vacâſſe primum Eccleſiæ Patrem, ipſemet conteſtatur dicens: *Argentum, & aurum non eſt mihi*; ſed charitas in Chriſti oues, quâ affatim abundâſſe Petrum, triplex eius amoris

B. Ambroſio cur dicitur Pontifex aurum optimũ.

Charitas exigitur

amoris confeſſio comprobauit, hoc auro, vendita à Chriſto Eccleſia, hoc empta à Petro. Origenes ait. *Cum ſumma rerum de paſcendis ouibus traderetur, & ſuper ipſum, veluti ſuper terram fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio virtutis alterius, ab eo niſi charitatis exigitur.* Charitas exigitur, quia in charitate firma ſtat, & in æternum ſtabit, Chriſti domus. Nam imperium, facilè iis artibus retinetur, quibus initio partum eſt. Sancta hæc charitas, quâ Summus Paſtor diligit Chriſti oues, gliſcit magis titulo Patris, cui Præſules Petrum conſequentes, vt abblandirentur magis, & ſerui ſeruorum, & miniſtri nomina vſurparunt. Ambit enim ſeruire quicunque amat.

præcipuè in Romano Pontifice Origenes cap. 6. ad Rom.

Saluſt.

Pater dicitur, & ſeruus ſeruorum Summus Pontifex propter nimiam charitatem.

Tanta charitate flagrare Chriſti Vicarium decet, vt non mòdo flumina, ſed ne ipſum quidem mare, extinguere illius charitatem poſſit. Magno enim Paſtori nequaquam præſcripti, aut definiti, gregis Dei limites: Oues enim omnes, quæ ad Chriſtum pertinent, ſuæ ſunt. *Paſce oues meas*, Petro dictum. Eleganter Bernardus. *Nil excipitur, vbi diſtinguitur nihil, non deſignâſſe aliquas; eſt aſſignâſſe omnes.* Cum omnes oues Summo Pontifici creduntur, tunc ille, mare intrat, tunc ingreditur pelagus, vniuerſalem Eccleſiam moderaturus. Acutè idem ſanctus Abbas Claræuallenſis, hûc refert, quòd, cum cæteri Apoſtoli, nauigio fretum traiiciant, tantummodò Petrus pede ſuper mare graditur. *Sciens Petrus, quia Dominus eſt, in mare ſe miſit, ſic ad ipſum venit, aliis nauigio peruenientibus. Quid iſtud? nempe, ſignum ſingularis Pontificis Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quoque ſuam, ſed ſæculum ipſum ſuſceperit gubernandum: Mare enim, ſæculum eſt, & naues Eccleſiæ. Inde eſt, quod alterâ vice, inſtar Domini, gradiens ſuper aquas, vnicum Chriſti Vicarium deſignauit, qui non populo, ſed cunctis præeſſe deberet.*

Bern. de conſid. ad Eug.

Mare intrat, ac ſuper illud graditur Summus Pontifex cum curam omnium Eccleſiarum ſuſcipit Bernard. ibidem.

Cur cæteri Apoſtoli nauigio vecti, & Petrus graditur ſuper mare.

Oceanum ingreditur qui ad vniuerſalis Eccleſiæ clauum aſſumitur, tum ambulans ſuper aquas charitatis ignem ſpiret, oportet; ne ille tàm vaſto gurgite obruatur. Pontifex maximus, dum moderatur Orbem terrarum, intrabit vndas ſecurus: non lædunt aquæ, ſacro pede, illas calcantem: Cùm pergit ad Chriſtum verè terminum, &

Cur ſuper mare ſecurus gradiatur Pontifex.

viam hominis. Veſtigiâ ſacra ipſis vndis impertiuntur firmitatem. Mobile æquor, ſtabile inſtar telluris redditur Pontificis greſſu, ad Deum rectâ tendentis.

Quo pacto Chriſtus puſillus in ſe eſſe voluit, & in nobis magnus. *Paulin. epiſt. ad Simpl.*

Non modò firmitatem, ſed præſtantiam tribuit Pontifici Romano, caput aureum. Chriſtus Dominus, dum vixit humilitatem ambiuit, geſtit tamen in membris ſuis apparere magnus, & in ſuo Vicario, maximus. Paulin. ad ſuũ Simplicium ſcribens, ait: *Chriſtus, ſicut in illo ipſo homine, quem geſsit; ita in noſtris mentibus, gradus quoſdam corporeæ dignitatis exequitur, creſcit, roboratur, ſeneſcit, ſed orandus ne nobis, aut iugiter paruulus, aut infirmus, aut pauper ſit.* Si horret Chriſtus infirmitatem, puſillitatem, paupertatem in membris, quid in totius Eccleſiæ capite? Præſtat itaque omnibus Chriſtianis, vt Summus Pontifex ſit Princeps Ter maximus, tum quia ſacris infulis, ſacroque imperio adornatur; tum vel maximè, quòd totius Orbis à Deo conſtituitur Magiſter, Iudex, & Legiſlator.

Magiſter orbis Pontifex magiſterio, è cœlo tradito. Plato Magiſtrum voluit vel Deum, vel à diis ortum ducentẽ. lib. 5. ſtrom.

Vbi à Principatu ſolium, & Regnum habuit, à magiſterio habet ſedem, & cathedram, vbi ſapientiſſimè ſedeat. Sedem ad docentem pertinere; diſertis verbis Auguſtinus, exemplo Chriſti docentis turbas, adſtruit. Plato tradidit, neminem rectè munus vſurpâſſe Præceptoris, qui vel Deus non foret, vel à Dijs ortum ſuum non duceret. Ita Clemens Alexandrinus. *Si ergo ex Platonis ſententiâ aut à Deo, aut ab his, qui à Dijs duxerunt originem, verum ſolùm diſci poteſt, meritò à diuinis eloquijs eligentis teſtimonia, iactamus nos veritatem diſcere, per Filium Dei, quæ fuerunt primo prædicata, deinde declarata.* Quomodò verum ab homine addiſcere poterat homo, qui ex Dauidis Oraculo eſt mendax: Ab impuro fonte puri latices non manant. Nulla vnquam fuit, veri cum mendacio ſocietas, Mendacium, & veritas, expellunt ſeſe, vt lux tenebras. Magiſtri onus ſuſtinere non poteſt homo, qui totus oppletur mendacijs, Inhibuit veritas, ne vllus mortalium magiſtri nomen audiret; ne tantum dedecus ſuſtineret diſciplina quale latura erat ab ore mendaci. Pontifex, vt Romanam Sedem aſcendit, os illi tribuitur diuinum: Non voce, ſed oraculis loquitur. Olim veritas, ne contaminaretur

Magiſtri onus non ſuſtinet fortè homo, quia omnis homo mendax. Cur Chriſtus vetuit ne vllus nominaretur magiſter.

tur

tur interris, eclauit ſe nube. Aſcendit modò in Pontificis cathedram fermè ad cælum, & ad ſolium in quo tuta reſideat. Ibi lumen inuenit, humanâ ratione ſuperius, ibi fugatas nebulas aſpicit, quæ ſanctam temerare poſſent Cathedram, Sic veritas, quæ in terris firmare pedem non valebat, ſuſtinetur diuino adhibito fulcro in eccleſiaſtico cælo. Rectè ſummum Pontificem Damaſum S. Ambroſius laudat, *vt Rectorem Eccleſiæ, quem Apoſtolus ait, eſſe columnam, & firmamentum veritatis.*

Pſalm. 10. Veritas tua vſque ad nubes.

S. Ambr. Damaſum appellat colũnam & firmamentum veritatis

Omnibus etiam Ethnicis olim exploratum erat, ignorantiæ nebulis, mendaciorum caligine, inobſcuratum Orbem terrarum. Fruſtra inquirebatur veritatis lumen, ſub tot denſis errorum tenebris. Ad Delphica, ad Ammonis, ad cætera oracula ibant mortales, vt lucem aliquam tenebris ſuis referrent; Miſeri! dum errorum tenebras horrent, in ipſum tenebrarum rectorem, in ipſum mendacij patrem incidunt. Igitur, qui oracula opperiebantur à cælo, reportabant fucata mendacia ab Orco. In veteri Teſtamento, ne in tenebris, & vmbra mortis iaceret Dei populus, genti Hebrææ, cui tunc tantummodò credita erant eloquia diuina, ſummus præponitur Sacerdos, cuius in pectore expreſſa lege *Doctrina, & veritas.* Iuſſit Deus, vt in illius ſinu dumtaxat, reperiretur veritas, in quo ſummi magiſterij inſulæ tutò quieſcebant. At cùm *Iuſtitia de cælo proſpexit, & veritas de terrá orta eſt*, & in antro Bethlehemitico ortus eſt ſol iuſtitiæ, ac reuelatus paruulis. Ipſa veritas quæ fuerat olim ſapientibus abſcondita, & iam pridem Prophetarum loquebatur ore, loqui incepit ore ſuo. Poſt reuelata myſteria, poſt manifeſtata oracula, poſt firmatam fidem, cùm cælum Chriſtus Dominus remeâſſet, terris reliquit Summum Pontificem, verum, ac ſupremum totius Orbis Magiſtrum, hoc eſt, veritatis regulam, qua nec falli, nec fallere poſſet genus humanum. Sol Chriſtus à Patre, non modò Petro, ſed poſteris etiam ſuis exorauit. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.* Hinc à Chryſoſtomo, Romana ſedes, *Baſis ſolida, ac robuſta*, nominatur. Ruinam non timens, baſi, tam ſolidæ innixa. Itaque con-

Gentiles veritatem ab oraculis ſperantes hauriebant fucata mendacia.

Cur in Summi Sacerdotis pectore legebatur, *Doctrina, & veritas.*

Veritas à Summo Pontifice, cur deficere non poſſit.

Romana ſedes, Baſis ſolida.

ſilio diuino cautum, vt in terris Cathedra foret tàm docta, tàm vera, tàm certa, vt, ſi aliqua in Orbe Chriſtiano implicata oriretur difficultas, Magiſter adeſſet, qui Præſules, qui Principes, qui Chriſtianos omnes doceret, à cuius reſponſis diſcordare, piaculum foret, à Chriſto enim habuit Petrus, habuere cæteri Summi Pontifices, diuinæ diſciplinæ magiſterij inſulas; Egregiè Auguſtinus. *Quis neſcit, Apoſtolatus Petri principatum cuilibet eſſe præferendum. Item ſicut in Saluatore erat omnis cauſa magiſtery, ita, & poſt Saluatorem in Petro omnes continentur: ipſum enim conſtituit caput eorum, vt Paſtor eſſet gregis Dominici.* A ſo e iuſtitiæ illuminatus Petrus, à recta nequit errare. Adſunt horariæ moles, quas & horologium vocant, in quibus tot rotæ, tot ſphærulæ, tot artis machinamenta, vt in his componendis, deſudâſſe artificis induſtria videatur; his inditus ſpiritus, motus, & vt ita dicam, vita ipſa; irrequieto enim ambitu ſeſe mouet, à quo cùm paululum ſubſiſtat, acuta voce, mortales prælapſi temporis admonet. Sed ſcrupuloſa moles facilè à veritate deficit, vbi diſſonat, prolixo errore fallit audientes, turbat mortales, cùm non diſtinguat tempora, ſed confundat, quolibet enim puſillo irrepto puluere, vitiata moles, ipſo tinnitu, ſe deliram oſtendit. Quid igitur conſilij ad temporis ſpatia dignoſcenda, à quo aberrauit horaria moles? Ad ſciotericum, & ſolarium horologium confugiendum erit, vt temporum interſtitia, è ſolis vmbrâ percipiantur, quæ à vitiato horologio dignoſci non poterant; ſolarium enim ſemper verum, non fallere, nec falli poteſt, quippe à ſole illuſtratum, horarum periodum feliciſſimè indicat, Hoc itaque, omnia componuntur tempora, quæ ad eius regulas ſine ſuſpicionis errore optimè diſtinguuntur. Meâ quidem ſententiâ, Antiſtites horologia horaria in ſua Diœceſi dici poſſunt, quæ ſi fallacia interdum, & inter ſe diſſona ſunt, petendum tunc ſolarium, quo dirigantur in verum; A cælo habet illud, quod non erret Summus Pontifex cùm ſupremo magiſterio veritatem à cælo hauſit, quâ non Vrbem, ſed totum Orbem doctrina ſua illuſtret; Itaque, ſi omnia horologia à veritate diſſonant, ſolum illud ſemper verum, nunquam à veritate

A cælo habet Pontifex, quod ſit Orbis totius magiſter.

Pontifex horologium ſolariũ, quod à cælo habet, vt demõſtret momenta rerũ.

veritate diſcordans inuenies. Rectè Dionyſius appellat Romanum Pontificem, *ſupremum, & maximè venerandum Theologorum Verticem.* Et in Concilio Epheſino, Summus Pontifex dicitur *ſolius fidei Caput.* Chyſoſtomus, illum *fidei Baſim ſolidam, & robuſtam* indigitat. Ruet omnis columna, baſi hâc non innixa: ignorabit tempora, & momenta rerum, quæ Pater in Summi Pontificis poſuit poteſtate; qui in temporum ambage, hoc ſolarium non reſpicit, ſacrum Patrem non conſulit. Ex illo enim cælo habetur veritas, quæ mentes, & corda mortalium illuſtrat.

Summa poteſtas iudiciaria in Põtifice.

Adiice Magiſterio ſummam in re iudiciariâ poteſtatem, vbi controuerſia aliqua grauis ſuboritur, Pontifex aditur, ipſe decernit, ipſe iudicat. Sanctus Gregorius ait. *Si quam contentionem, quod longè faciat diuina potentia, de fidei cauſa euenire contigerit, aut negotium emerſerit, cuius vehemens ſit fortaſsè dubietas, & pro ſui magnitudine iudicio Sedis Apoſtolicæ indigeat, examinata diligentiùs veritate, relatione ſuâ, ad noſtram ſtudeat producere notionem, quatenus à nobis valeant congruâ ſine dubio ſententiâ terminari.* Nullum defectum, eclipſim nullam, patitur ſol, qui Petri ſedem illuſtrat. Id exorauit à Patre Chriſtus. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Ad iudicium etiam pertinet, quòd in Romani Pontificis pectore, *doctrina, & veritas* reperiatur. Iudiciaria eſt illa clauis, quam geſtat Petrus in manu, iudicando, aperit probis cælum, claudit improbis. Hilarius huc alluſit, Petrum *Eccleſiæ Principem, & cæli iudicem dicens.* His omnibus addo, quòd ſanctiſſimus Pontifex, à quo Orbis Chriſtianus oracula præſtolatur ſua, quibus dirimat lites; non modò Summus Iudex eſt; verùm ſupra mundi Principes ſe effert ille cùm iudicat. Regali fulgentes dignitate, poteſtatem habent ſupra mortalium capita: ille ipſum iudicium infrà ſe habet, cùm ſit *iudicij Dominus.* Scio tantam dignitatem, Deo attributam ab Euangelico vate: tamen non dedignatur ille Vicarium ſuum, eadem munire auctoritate, quâ ipſe, dicitur Deus, *iudicij Dominus*, quâ parui, quâ magni Orbis patrator, cùm pro arbitratu ſuo, & punire, & abſoluere poteſt peccantes. Ab ipſis mundi cunabulis, ſanxêre fœdera, iudex, &

Clauis Petri iudiciaria.

Hilarius Pſalm. 131.

*Iſa.*30.18.

creator,

creator, vnum vtrique nomen fuit, dum creat, *Helohim* hoc eſt; iudex dicitur: ratio dignitatis geminatur in voce vnâ. Hûc accedit quod Deus *iudicij Dominus* indigitatur, quâ Pater eſt luminum; non enim à Democriti puteó veritatem hic iudex haurit, non illam emendicat ab indiciis, à coniecturis, à probationibus, à teſtibus, ab ipſo confitente reo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum? Iudicia in ſemetipſis iuſtificata ſunt, non extrinſeco lumine clareſcunt, quæ illuſtrantur diuino. Pontifex, quâ homo, & iudiciis, & teſtibus, & probationibus indiget. Præmittit illa, vt famulitium, venienti domino; at cùm ad fidei momenta decernenda aſcendit, cùm humanitate ex ipſas probationes videtur poſuiſſe; Spiritu ſancto plenus, ex certâ ſcientiâ, iudicij dominus luce diuinâ illuſtratus, edit oracula, quæ ſubmiſsè Orbis terrarum adorat, etſi peruicax quis audeat illa temerare, vt fidei diuinæ reus damnatur, cæteri iudices fidei humanæ innituntur; iudicij dominus, diuinæ.

Pſalm. 18.

In canonizationibus Sáctorum Pontifex nó modo iudex ſed iudicij dominus.

Id totum inſpice, cùm iuſtus aliquis in Sanctorum catalogo Pontificio decreto adſcitur: præmittuntur probationes, quæ fidem humanam aſtruunt, ancillantur hæ probationes Pontificis iudicio. Ipſe ex certâ ſcientiâ, lumine diuino illuſtratus, decernit, vt iudicij dominus; lucem certam, & diuinam afferre probationes humanæ non poterant, affert ipſe cum iudicat: ſemper *iudicij Dominus*. Pontifex cum definit, quæ ad fidem diuinam pertinent, deciſiones illius oracula ſunt, propè Numen euadit, dum diuina decernit, iudicio ipſi dominatur; non ſeruit: itaque & ſupremus iudex, & iudicij dominus Pontifex.

Ex certa ſcientia non innixus præuiis probationibus iudicat.

Pontifex ſupremus legiſlator.

Tandem legiſlator ſummus. In Chriſti familiâ Pontifex ipſe, præcipit, leges condit, iuſſa præſcribit: patrem, & principem decet recta domus Dei gubernatio, quæ conſiſtere nequit ſine legibus, & rectâ viuendi normâ. Exlex populus, in innumera ruet mala, lex ſepimentum, quo in orbita continetur errans gradus: eo alluſiſſe Pythagoram puto, qui Leges appellat, *Ciuitatum coronam*, non modo ad decorem, & ornatum vrbis lex facit, ſed circumſepit, ne laſciuiens ciuis incurrat in ſcelera, coronamentum.

Lex ex Pythagora ciuitatum corona.

rum dicitur lex, qua veluti ſepimento, nobili gyro circumdantur, & coronantur vrbes.

Adiice, quòd Fons perennis eſt Romana Eccleſia, à qua ſanctæ conſtitutionum dimanant vndæ. Innocentius Papa, ſic ad Patres Mileuitani Concilij ait: *Per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa; ſemper emanare, præſertim, vbi ratio fidei ventilatur.* Superfluum eſt, de tanto legiſlatore, ac legibus verba facere, cùm ipſum ius Pontificium, ipſi ſacri Canones, ipſæ Conſtitutiones, diſertiſſimè loquantur & clariſſimè oſtendant, quàm rectè ille iudicet, quàm ritè diſponat de toto Orbe Chriſtiano.

Romana Eccleſia fons perennis, à qua canones, conſtitutiones, leges in totum terrarum Orbē. *Conc. Mileu.*

Animus mihi erat, poſt hæc celſiſſima Pontificis Romani munera, ad præcipuum quod illi incumbit opus, deſcendere; nimirum per totum terrarum Orbem fidem Chriſtianam propagare. Sed quia ſummi momenti res paucis expediri non poterat, de hac fidei propagatione ſequentibus capitibus viſum mhi fuit diffusè agere.

CAPVT X.

Expeditiones ſacræ ad Chriſtianam fidem propagandam, Præcipuum, ac nobiliſſimum Summi Pontificis munus.

VINEÆ cultum Patrisfamilias, quâ ſatori, quâ ſoteri debitum; proh facinus! Protoplaſti flagitium, in dæmonis ditionem inuexit, qui ſcelere humanæ naturæ tumens, in eum ſe extulit furorem, vt, ex affectata in Orbem terrarum tyrannide, audire voluerit, *Princeps Mundi, & Rector tenebrarum.* Cæterùm aſtu ille ſathanico (deorum pluralitatem inſinuans mendaci, & ſacrilego ore) viam ad impium principatum ſanxit. His enim dominari minimè poterat, quos peccare non docuiſſet? Sathanæ exemplum praui Principes ſequuti, vt tutiùs regerent, procurarunt ſubditos ſuos ſuperſtitioſæ Religionis larua deuincire, vt poli-

Quo pacto dæmon mūdi Princeps audit.

Quo pacto inſinuata à dæmone deorū pluritas.

 ticis

Auguſt. in lib. 4. de Ciuit. c. 32. per totum.
Principum quare aliqui hæreticis fauent.

ticis loris, adderent diuina. Egregiè Auguſtinus: *Dicit enim de generationibus deorum, magis ad poëtas, quàm ad phyſicos fuiſſe populos inclinatos: & ideò & ſexum, & generationes, maiores ſuos, id eſt, veteres crediaiſſe Romanos, & eorum conſtituiſſe coniugia. Quod vtique non aliam ob cauſam factum videtur, niſi, quia hominum velut prudentum, & ſapientum negotium fuit, populum in religionibus fallere: & in eo ipſo non ſolùm colere, ſed imitari Dæmones, quibus maxima eſt fallendi cupiditas, ſicut enim Dæmones, niſi eos, quos fallendo deceperint, poßidere non poſſunt, ſic & homines, principes non ſanè iuſti, ſed Dæmonum ſimiles, ea, quæ vana eſſe nouerant, religionis nomine populis tanquam vera ſuadebant, hoc modo eos ciuili ſocietati, velut arctiùs alligantes, quò ſimiliter ſubditos poßiderent. Quis autem infirmus, & indoctus euaderet, ſimul fallaces principes ciuitatis, & Dæmones?*

Ambroſ. lib. de Paradiſ. cap. 13.

Iuſtin. l. contra gentes. Tertul. de idololatria in principio.
Idololatria cur crimen principale.

Dæmon itaque, primis parentibus impiè ſuadens: *eritis ſicut Dij*, aperuit idololatriæ ſemitam, reſerauit malorum cumulo fores, indixit clauſtra, & feras virtutibus, ac humanæ libertati. Rectè, & eleganter Ambroſius: *Licet aduertere idololatriæ authorem eſſe ſerpentem, & quòd plures Deos induxiſſe, in hominum videatur errorem, quadam ſerpentis aſtutiâ.* Ad eandem mentem hæc etiam Iuſtinus martyr: *His verbis Diabolus pluritatem Deorum inuexit, iactis ad idololatriam fundamentis.* His rudimentis, ſummo ſcelere natura humana temerata eſt. Eruditè Tertullianus: *Principale crimen generis humani, ſummus ſæculi reatus: tota cauſa iudicij idololatria; Nam ſi ſuam ſpeciem tenet vnumquodque delictum, & ſi ſuo quoque iudicio deſtinatur, in idololatriæ tamen crimine expungitur.* Acutiſſimè ille ad hoc vnum flagitium, ſcelera omnia deriuauit.

Iob. 3.
In circuitu dæmonis velocitas, in perambulatione dominiũ expreſſit.
Dydim. apud Pinedam.

Cæterùm penè corruerat tota humana natura infando parentum noſtrorum ſcelere. Mortalibus omnibus ſuperbiſſimus Dæmon imperitabat. Hinc interroganti Numini, vnde veniret, vel quò pergeret, audet Sathan ad ſummum oſtentandum imperium in Orbe terrarum, petulantiſſimè reſpondere. *Circuiui terram, & perambulaui eam;* Vbi in circuitu velocitatem, in perambulatione imperium expreſſit: Dydimus inducit Sathanam reſpondentem Numini

mini, his verbis: *Cùm aërea, & terrena ſubegerim, ſolus mihi Iob aduerſatur; ego, illum depoſcendi cauſâ venio.* Vix vnus in gentibus repertus, qui Dæmoni non daret manus, & ſathanicæ tyrannidi, virili animo obſiſteret.

Vix vnus in gentilitate dæmoni obſiſtebat.

Dæmon, vt Principatum ſuum adſtrueret, tenebrarum horrore inuoluens mortales, fugauit propè ab Orbe terrarum veram veri Numinis fidem, quæ in Palæſtinam, malè tuta, ac celata ſecedens, ibique veluti in exiguo retenta loco à Iudæorum confinio egredi non audebat.

Rex Hebræus trahens in ſuæ gentis laudem, Orbis totius deliramenta, ſic cecinit: *Notus in Iudæa Deus in Iſraël magnum nomen eius, & factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.* Vbi quidam.

Deus ſolùm in Palæſtina notus. *Pſalm. 75.*

Gentes prophanæ, Numinis loco volunt
Sibi quiſque quem fixit Deum.
Iudæa, verum nouit, & colit Deum,
Laudatque feſtis cantibus
Deum Syonis incolam, Solymæ ſacris,
Cui templa fumant ignibus.

Igitur Sathan duas potiſſimum nationes cæteris omnibus minùs deſipientes, adegit in ſui cultum, Græcam, ac Romanam; ſtudens, vt hæ augerent Deorum ſuorum numerum ex his viris qui heroicis virtutibus, & illuſtri aliquo facinore, cæteris mortalibus præcellerent, vt poſſet mortales, maioribus tenebris fallere, ideò numerati in eorum faſtis, Saturnus, Iupiter, Mars, Mercurius. Itaque ex fœminis Venus, Iuno, Ceres, & id genus cæteri; quos ob heroicarum virtutum famam exiſtimauit antiquitas dignos immortalitate. Hinc Roma cum famam miraculorum, & heroicarum virtutum Chriſti, veri Numinis perſentiſceret, ad legere illum in Deorũ catalogum Tiberius procurauit. Ita Tertullianus: *Tiberius ergo, cuius tempore nomen Chriſtianum in ſæculum introiuit, annunciatum ſibi in Syria Palæſtina, quòd illic veritatem illius diuinitatis reuelaret, detulit ad Senatum cum prærogatiua ſuffragij ſui, Senatus, quia non in ſe probatum reſpuit. Cæſar in ſententia manſit comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum.* Reſpuit dæmonum conſortium verum Numen; nec de Cæ-

Homines cur ad lecti in Deorum numerum.

Tiberius Chriſtum voluit inter Deorum numerum adſcribere.

 ſaris

ſaris mandato, ſed de piſcatorum prædicatione, Roma fidem Euangelicam debebat haurire. Reliquæ nationes, & ritu barbaro, & moribus ſquallentes annumerandæ infra belluas, cum belluis diuinum cultum perſoluerent. Quò alluſit Virgilius canens de hac Deorum colluuie. *Omnigena Deum monſtra.* Eleganter hæc Ægyptiorum numina; monſtra Deorum, indigitantur, quia gens barbara fermè nullum erat animal, quod vel tellus ederet, vel aleret aër, quod ipſa non adoraret. De his Cicero: *Omne genus beſtiarum Ægyptij conſecrarunt.* Adiice ad nationum illarum probatiſſimum dedecus, etiam cœpas, lactucas, id genus olera coluiſſe honore diuino; quod feſtiuè ille irridens, cecinit.

Ægyptiorũ numina Deorum mõſtra appellat Virgilius.

Lib 3. de nat. Deorum. Olera adorata pro Numine.

> *Felices gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis,*
> *Numina.* —— ——

Hac itaque ratione ſatagebat dæmon, vt gens Romana ita Numinum numero implicaretur, vt dum plurima adoraret, nullum agnoſceret. Vrbs vna totum moderatura Orbem omnes circumuoluebat tenebris ſuis. Erubeſcebant cæteræ nationes illa reſpuere Numina; quæ adoraret Roma: quod alto conſilio Numinis permiſſum eſt, vt tota ſuperſtitio Deorum ſimul in vna Roma, veluti in vno corpore expiraret: quò etiam & Summus Pontifex Leo alluſit: *Hic conculcandæ philoſophorum opiniones, hic diſſoluendæ erant terrenæ ſapientiæ vanitates, hic confutandi dæmonum cultus, hic omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, vbi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectum quidquid vſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum.* Roma igitur electa, vt ibi caſtra ſua Dæmon metaret, in fidem Chriſtianam, vbi diligentiſſimos haberet vanæ ſuperſtitionis propugnatores, ibi nactus obſtruendam viam veritati, vbi totus Orbis in vnam Vrbem conflueret. Gentis Hebrææ fides, à qua fax aliqua tot tenebris eſſe poterat, ſub modio iacebat abſcondita, ipſa lex Moſayca infirmata per carnem non poterat aſſurgere ad tam ingens faſtigium, vt ex ipſâ lumen in Orbem terrarum deriuaretur. Non niſi è cælo hoc luminis

Cur Roma tot coleret Deos.

Homil. in Cathed. Petri.

Fides Hebræorum cur non expanſa per Orbem.

minis iubar oriri poterat, quod totum Orbem terrarum illuſtraret fugatis tenebris obſcuriſſimæ noctis.

Prima itaque expeditio ad Chriſtianam fidem propagandam à Deo adducta eſt. Pater filium ſuum miſit, vt ſedentibus in tenebris, & vmbra mortis affulgeret lux diuina: & fidei Chriſtianæ primordia tellus agnoſceret è cælo, vt ait Apoſtolus; *Quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.* Pauli verba explicans Eſtius ex Hilario ait. *Præſtitit per ſuam gratiam Chriſtus miſſus à Patre, quod lex per carnem infirma non potuit.* Prima expeditio ad fidē propagandā à Christo fuit. 8. ad Rom. 3.

Hâc itaque diuinâ expeditione adeò propagata fides Chriſtiana, vt ſonus illius in omnem terram exierit expulſo dæmone; ſic Chriſtus oraculo ſuo. *Nunc iudicium eſt Mundi; Nunc Princeps Mundi eiicietur foras.* Tenebras, & rectorem tenebrarum è mundo vnà fugauit Chriſtus. Cecidit à Principatu ſuo, & à titulo Princeps deturbatus, foras eiectus eſt è caliginis ſolio. Acutè, ac fermè ſcholaſticè de hoc diuino triumpho Caietanus. *Ecce materia iuſtitiæ, & iudicij. Ecce ad quos ius dicitur hic mundo. Ad hoc vt Diabolus Princeps egrediatur foras. Non dicit, diabolus, non, tentator, non, ſeductor mundi huius, ſed Princeps, quia non eiicitur à ſeducendo, & à calumniando, ſed à principatu, non, particulari huius vel illius hominis, ciuitatis, aut patriæ; ſed Mundi huius, principabatur enim, & adorabatur, vt Princeps Mundi huius Diabolus ante Chriſti mortem communiter à Mundo, hoc eſt, colebatur in omnibus diis gentium, & ab hoc principatu eiectus eſt, ſublato per Chriſtum, cultu eorum ablato ex Mundo, quamuis non ex ſingulis partibus ſimul idololatria, & hæc eiectio facta eſt, iure, non meritorum noſtrorum, ſed merito Chriſti communicato hominibus.* Caiet. hic Ioan. 12. In prima miſſione à Christo deturbatus eſt dæmō à Mundi dominio.

Verùm, quod Paulus egregiè docuerat conteſtatus eſt Chriſtus oraculo ſuo, arreptâ enim occaſione confluentis ad ipſum turbæ, è Samaria, ſic diſcipulos ſuos inter-

ſaris mandato, ſed de piſcatorum prædicatione, Roma fidem Euangelicam debebat haurire. Reliquæ nationes, & ritu barbaro, & moribus ſquallentes annumerandæ infra belluas, cum belluis diuinum cultum perſoluerent. Quò alluſit Virgilius canens de hac Deorum colluuie. *Omnigena Deum monſtra.* Eleganter hæc Ægyptiorum numina; monſtra Deorum, indigitantur, quia gens barbara fermè nullum erat animal, quod vel tellus ederet, vel aleret aër, quod ipſa non adoraret. De his Cicero: *Omne genus beſtiarum Ægyptij conſecrarunt.* Adiice ad nationum illarum probatiſſimum dedecus, etiam cœpas, lactucas, id genus olera coluiſſe honore diuino; quod feſtiuè ille irridens, cecinit.

Ægyptiorũ numina Deorum mõſtra appellat Virgilius.

Lib. 3. de nat. Deorum.

Olera adorata pro Numine.

Felices gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis,
Numina. —— ——

Hac itaque ratione ſatagebat dæmon, vt gens Romana ita Numinum numero implicaretur, vt dum plurima adoraret, nullum agnoſceret. Vrbs vna totum moderatura Orbem omnes circumuoluebat tenebris ſuis. Erubeſcebant cæteræ nationes illa reſpuere Numina; quæ adoraret Roma: quod alto conſilio Numinis permiſſum eſt, vt tota ſuperſtitio Deorum ſimul in vna Roma, veluti in vno corpore expiraret: quò etiam & Summus Pontifex Leo alluſit: *Hic conculcandæ philoſophorum opiniones, hic diſſoluendæ erant terrenæ ſapientiæ vanitates, hic confutandi dæmonum cultus, hic omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, vbi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectum quidquid vſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum.* Roma igitur electa, vt ibi caſtra ſua Dæmon metaret, in fidem Chriſtianam, vbi diligentiſſimos haberet vanæ ſuperſtitionis propugnatores, ibi nactus obſtruendam viam veritati, vbi totus Orbis in vnam Vrbem conflueret. Gentis Hebrææ fides, à qua fax aliqua tot tenebris eſſe poterat, ſub modio iacebat abſcondita, ipſa lex Moſayca infirmata per carnem non poterat aſſurgere ad tam ingens faſtigium, vt ex ipsâ lumen in Orbem terrarum deriuaretur. Non niſi è cælo hoc luminis

Cur Roma tot coleret Deos.

Homil. in Cathed. pari. Petri.

Fides Hebræorum cur non expanſa per Orbem.

minis iubar oriri poterat, quod totum Orbem terrarum illuſtraret fugatis tenebris obſcuriſſimæ noctis.

Prima itaque expeditio ad Chriſtianam fidem propagandam à Deo adducta eſt. Pater filium ſuum miſit, vt ſedentibus in tenebris, & vmbra mortis affulgeret lux diuina: & fidei Chriſtianæ primordia tellus agnoſceret è cælo, vt ait Apoſtolus, *Quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.* Pauli verba explicans Eſtius ex Hilario ait. *Præſtitit per ſuam gratiam Chriſtus miſſus à Patre, quod lex per carnem infirma non potuit.*

Prima expeditio ad fidẽ propagandã à Chriſto fuit.

8. ad Rom. 3.

Hâc itaque diuinâ expeditione adeò propagata fides Chriſtiana, vt ſonus illius in omnem terram exierit expulſo dæmone; ſic Chriſtus oraculo ſuo. *Nunc iudicium eſt Mundi; Nunc Princeps Mundi eiicietur foras.* Tenebras, & rectorem tenebrarum è mundo vnà fugauit Chriſtus. Cecidit à Principatu ſuo, & à titulo Princeps deturbatus, foras eiectus eſt è caliginis ſolio. Acutè, ac fermè ſcholaſticè de hoc diuino triumpho Caietanus. *Ecce materia iuſtitiæ, & iudicij. Ecce ad quos ius dicitur hic mundo. Ad hoc vt Diabolus Princeps egrediatur foras. Non dicit, diabolus, non, tentator, non, ſeductor mundi huius, ſed Princeps, quia non eiicitur à ſeducendo, & à calumniando, ſed à principatu, non, particulari huius vel illius hominis, ciuitatis, aut patriæ; ſed Mundi huius, principabatur enim, & adorabatur, vt Princeps Mundi huius Diabolus ante Chriſti mortem communiter à Mundo, hoc eſt, colebatur in omnibus diis gentium, & ab hoc principatu eiectus eſt, ſublato per Chriſtum, cultu eorum ablato ex Mundo, quamuis non ex ſingulis partibus ſimul idololatria, & hæc eiectio facta eſt, iure, non meritorum noſtrorum, ſed merito Chriſti communicato hominibus.*

Caiet. hic Ioan. 12. In prima miſſione à Chriſto deturbatus eſt dæmõ à Mundi dominio.

Verùm, quod Paulus egregiè docuerat conteſtatus eſt Chriſtus oraculo ſuo, arreptâ enim occaſione confluentis ad ipſum turbæ, è Samaria, ſic diſcipulos ſuos inter-

 pellat;

pellat; *Leuate capita veſtra, videte regiones, quæ albæ ſunt etiam ad meſſem*; A cælo hauſerat hic ſegetum campus maturitatem ſuam, noctu legis Moſaycæ euaneſcebat in gramina, & inanium ſpicarum caſſi vertices per ventorum ludibria, vbi ſemen amisêre, aërem ſuo cacumine ſpectantes, ingrata altitudine, ſtudia agricolarum eludebant, nunquam ad maturitatem, & ad albedinem peruentura ſeges, niſi affulſiſſet Sol iuſtitiæ lumine, & calore ſuo. Benignitate itaque ſacri Syderis ſata flaueſcunt, & opperiuntur meſſoris falcem. Opportunâ itaque Chriſtus Dominus ſimilitudine illuſtrauit, quid pater mittens, quid ipſe miſſus, egerint ad fidei propagationem. Redeat Caietanus ſic Chriſtum loquentem inducens. *Leuate oculos mentis. Regiones inſpicite, non regionem Samaritanorum, vel Iudæorum, ſed regiones vniuerſas, vniuerſorum populorum gentes, quia albæ ſunt iam matura, & præparata in promptu vt metantur; hoc enim ſciebat verum eſſe, non ſecundùm diſpoſitionem exiſtentem in gentibus, ſed ſecundùm diſpoſitionem diuinæ prædeſtinationis.* Hâc primâ expeditione complanata fidei ſemita eſt. nihil reliquum quod remorari volentem poſſet, ſublatis impedimentis, eiecto foras Dæmone.

A Chriſto habet Meſſis quod ſit matura; ab homine quod recondatur horrea.

Alba à cælo ſeges, à tellure, Meſſorum præſtolabatur dexteram, ad quam accurrant ocyus illi ne herbeſcentes ſegetes aut obterantur ingrata glacie, aut immoderatis imbribus ſubmergantur, aut rapiantur ab inſidioſis auibus. Primum Chriſtus egit efficiendum, alterum homini permiſit, ſed ſuo auxilio, ac virtute; Verum. Quo pacto ſata flauentia, & matura ſi adhuc horrebat gentilitas deorum cultu; ſi nondum iacta ſemina, quo pacto vocantur meſſores ad falcem? Egregiè Chryſoſtomus in Caten. Luc. 10. illuſtrans verba Chriſti. *Meſſis quidem multa; ſed qualiter Meſſem vocat, cum res ad præſens exordium ſumatur. Nondum iacto aratro, & ſulcis, de meſſibus tractat; Poterant diſcipuli vacillare, & dicere, qualiter nos, numerus breuis, emendare poterimus totum Mundum? idiotæ ſophiſtas? munitos nudi? dominantes ſubditi? Ne igitur conſideratione talium turbarentur, vocat*

Chryſoſt. in Cat. Luc. 10. Cur dicatur Meſſis matura.

Euange

Euangelium Meſſem, quaſi dicat, parata ſunt omnia. Mitto vos ad paratam collectionem fructuum eodem die, & ſerere poteſtis, & metere.

Primæ miſſioni acceſſit altera, quâ à Patre, & filio, Spiritus ſanctus mittitur, quo homo è cœno emerſus, cæleſti virtute indutus, fermè euadens cælum, & enarret Dei gloriam, & propaget Chriſtianam fidem per totum terrarum Orbem. Aduenit itaque Spiritus ſanctus, vt à filio, & ab ipſo Spiritu impulſus, ac roboratus homo, valeret expandere Chriſtianam fidem. Egregiè Auguſtinus verba Ioannis illuſtrans. *Cùm veneris ille arguet Mundum de peccato. Nunquid Chriſtus non arguit Mundum? An fortè quia Chriſtus Iudæorum tantum genti loquutus eſt, Mundum non videtur arguiſſe; Spiritus autem ſanctus in diſcipulis eius toto Orbe diffuſis, non vnam gentem intelligitur arguiſſe, ſed Mundum, ſed quis audeat dicere, quod per diſcipulos Chriſti arguat Mundum Spiritus ſanctus; & non arguet Chriſtus, cum clamet Apoſtolus. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus, quos arguit Spiritus ſanctus vtique, & Chriſtus, ſed dixit ille: arguet Mundum, quaſi dicat; ille diffundet in cordibus veſtris charitatem, ſic enim timore depulſo habebitis libertatem.* Accurrit ad ſacram expeditionem Spiritus inflammans viſcera charitate ſuâ, vt arguat Mundum de peccato. Accurrit Filius illuſtrans intellectum ſacrâ cognitione, quæ maior exigitur in Prædicatoribus, qui effundere debent ſacram fidem per Orbem. Id etiam Auguſtinus docet; *Non enim æqualiter mente percipitur, etiam quod in fine pariter ab vtriſque recipitur. Ita fit, vt prædicatus ab Apoſtolis Chriſtus crucifixus, & Iudæis eſſet ſcandalum, & Gentibus ſtultitia; & ipſis vocatis Iudæis, & Græcis, Dei virtus, Dei ſapientia, ſed carnalibus paruulis, id tantùm credendo tenentibus, ſpiritualibus, autem capacioribus, id etiam intelligendo cernentibus. Illis ergo tanquam lacteus potus: iſtis, tanquam ſolidus cibus: Non quia hoc aliter in populis, iſti aliter in cubiculis cognouerunt, ſed quòd eodem modo vtrique, cum palàm diceretur audiebant pro ſuo quoque capiebant. Cùm enim Chriſtus propterea ſit crucifixus, & in redemptionem funderet ſanguinem. De ipſo itaque Chriſto crucifixo,*

Secunda Miſſio Spiritus ſancti.

Auguſtinus. Cum Spiritu ſancto etiam Chriſtus arguit Mundum de peccato.

Idem obiectum diuerſimodè pro ingenij capacitate à diuerſis percipitur.

crucifixo, & ipſi cibum pro ſua capacitate ſumebant. Liceat mihi hac nacta occaſione monere Theologum, quo pacto res vna ita intelligitur à multis, vt à nonnullis altiùs peruadatur, & quod paruulis lac eſt, ſit adoleſcentibus & potus. Id etiam in cælo erit, Deus, quamuis totus à ſingulis beatis viſus, non tamen æquè ab omnibus. *Stella* enim à *ſtellâ differt claritate*, pro ſingulis impertito glorioſo lumine, vnuſquiſque Deum intuetur; hoc enim eſt, quod Schola terminis ſuis ait. *Videtur totus, ſed non totaliter.* Redeo. Nulla itaque aderit ſacra expeditio; nulla prædicatio futura, vbi Chriſtus non adſit Concionatoris ſui pręambulo, adfidem, iter merito, & gratia ſua complanans; ſic ille datâ fide promiſit. *Cùm miſit diſcipulos ſuos in omnem ciuitatem, & locum, ſed quò erat ipſe venturus*, id illuſtrans Gregorius ait, *Prædicatores autem ſuos Dominus ſequitur, quia prædicatio preuenit & tunc ad habitaculum mentis noſtræ Dominus venit, quando verba exhortationis præcurrunt, ac per hoc veritas in mente ſuſcipitur. Hinc namque eiſdem Prædicatoribus Iſaias dicit. Parate vias Domini; rectas facite ſemitas eius.* Quis tali expeditione miſſus, quamuis inter lupos, alacer non pergat ad meſſem? Rectè Chryſoſtomus in Catenâ. *Erat enim inter omnia pericula, eorum ſolatium virtus mittentis: Hoc ſufficit ad conſolationem veſtram, hoc ſufficit ad ſperandum; & non timendum superuenientia mala, quæ ſignificat, ſubdens, ſicut Agnos inter lupos.* Expendo: vt ſacrâ expeditione tuti pergerent ad ſacram meſſem operarij, pręſto adeſt cum illis diuina mittentis virtus. Sacro itaque Spiritu ducti ſacri milites, & Chriſti virtute muniti, tutò diſcurrere poſſunt per totum terrarum Orbem, & afferre ſalutarem fidem.

Quo pacto in cælo Deus altius ab aliquibus videtur cum omnes totum videât ita vt nil diuinum lateat videntem.

Greg. hom. 17. in Euangel.

Chryſoſt. Miſſionarij cum gaudio pergant ad propagandã fidem & cur.

Cæterùm has ſacras miſſiones expedire quibus oppigneratum ipſum cælum diximus, Chriſti Vicario Summo Præſuli demandatur. Dignum tanto honore opus, Filij, ac Spiritus ſancti, miniſterium exercere, & obire Apoſtolicum munus, in omnem terram expandere Chriſtianam fidem. Clámat Paulus ad Summos Pontifices Petri ſucceſſores. *Imitatores mei eſtote. In quo præcipuè* ſubdit Chryſoſtomus. *Quærere quæ communem omnium comprehendant vtilita-*

Sacræ expeditiones ad Summum Pontificem ſpectant.

vtilitatem. Hæc perfecta Chriſtianæ religionis regula. Hic certiſſimus terminus , hoc ſupremum examen quod ſignificat Paulus ; Imitatores mei eſtote : Apud Summum Pontificem illibata manet rectæ religionis regula, hac metanda fides totius Orbis Chriſtiani ; & qui ab hâc receſſerit vel hanc exceſſerit, vt infidelis, ac peruicax arguendus. A ſancti Petri Sede , tanquam à lucentiſſimo candelabro haurire vnaquæque natio debet lucem , tenebris ſuis ; In fidei propagatione ſtat præcipuũ Apoſtolici muneris faſtigium: In Romana fide firmus conſiſtit Chriſtianus Orbis;In illius propagatione, legat ſanctiſſimus Pater , culmen honoris, ac dignitatis ſuæ : quæ eſt, vt totius Orbis ſaluti conſulat. *Maximum , ac perfectiſſimum bonum illud* aiebat Clemens Alexandrinus , *quando à malè faciendo , & à re malè geſtu, ad virtutem, & bonum doctrinam poſſit quis alium traducere.* Priuati militis eſt , ciuicâ donari, dum à nece liberat commilitonem ſuum, Summi verò Ducis eſt, de totâ fugatâ, fusâque hoſtili acie, ac deuicto Principe, triumphare. Cùm ex Chriſti mandato , ſit omni creaturæ prædicandum Euangelium ; ad culmen Apoſtolicæ dignitatis pertinet , expedire ſacros milites ; ad hanc in dæmonem pugnam.Deus ipſe fermè reueritus Apoſtolicã dignitatem noluit nubes ſoluere,in Euangelicam , ac Chriſtianæ Fidei pluuiam , niſi accedente Summi Præſulis mandato ; Vati veteris teſtamenti permiſſa pluuia eſt, quâ maderet tellus. *Non erit,ait Dominus,per annos tres, ros & pluuia ſuper terrã, niſi per os tuum.* Vbi Selucienſis Præſul ait. *Reueritus eſt tamen Propheta zelum.* Datur Prophetæ ſiccitatis arbitrium ; ſed Pontifici Romano poteſtas facta eſt , eloquij ſancti rorem , doctrinæ pluuiam ita ſpargendi, vt totius Orbis terrarum euadat Chriſtianus. Reddenda fidei felicitas , ac ſua (vt ita dicam) fortuna eſt , quæ tunc erit quãdo homo abrenunciat Sathanæ;ſalutari lauacro expiatus Chriſto iungitur. Cum Origene loquor. *De Antinoo, vel alio quouis iſtius modi , tùm apud Ægyptios , tùm apud Græcos fides eſt, vt ita dicam infelix, de Ieſu autem felix & fortunata eſſe , & explorate accuratèque perpenſa videtur;* Ex his expeditionibus felicitas , ac fidei fortuna pendet

Cur ad Pontificem ſpectent hæ miſſiones.

Baſil.Seleuc. orat. 11.

Deus aliquo pacto reueritus Pontificem.

Origenes

Fides quo pacto & felix & fortunata dicatur.

cum per illam victo Dæmone Gentiles iunguntur Chriſto, ad eorum perennem felicitatem. Tunc fides felicior, cùm fœcundior; nam *infelix oleaſter* à Poëta dicitur, quia ſine fructu. Ex inſito gentilitati verbo diuino, fides felix, ex oleaſtro oliua redditur. A Miſſionibus fidem haurire totam hanc felicitatem, validiſſimo argumento aſtruxit Paulus ad Romanos 10. *Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt. Aut quomodò credent ei quem non audierunt? Quomodo audient ſine prædicante? Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* A miſſionibus igitur, & prædicatio, & auditus, & fides ipſa, & inuocatio diuina pendet.

Arbores fructus non edêtes dicũtur infelices apud Varronem, apud Virgilium: infelix oleaſter quia in fœcunda.

Quid non operatur prædicata fides? Æthiopis Reginæ Eunuchum, ante ad gratiam, quàm ad ſuam domum rapuit. Latronem antequam ſolueret pœnam, cœlitibus annumerauit. Egregiè de vtroque Chryſologus. *Nec minùs animat me illius ſpadonis exemplum, quem fides ante rapuit ad gratiam, quàm currus ad Indiam, domúmque reuocaret.* De latrone. *Accedit, & latronis mirabile documentum, qui tunc rapuit paradiſum, quando latrocinij ſui pœnas appenſus eſt, vt ſolueret.* Quid illa operata fuiſſet niſi miſſa, niſi prædicata, ad Eunuchum importata à Philippo; ad latrones, ad eum qui patientiâ ſuâ prædicauit fidem diuinam. Quid mirum ſi magna illa operatur fides? ait Apoſtolus. *Sancti per fidem vicerunt Regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladij.* Et cætera, quæ Paulus elegantiſſimè proſequitur, ſed annunciata ab Apoſtolis. *Rogate igitur Dominũ meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam*, ſic hortatur Chriſtus.

Chryſ. ſerm. 61.

Mira quæ operatur fides prædicata.

Heb. 11. 83.

Rogandus Pontifex vt expediat miſſiones.

Ex diuino mandato itaque Orbis terrarum Summum Pontificem adire debet, & adorare, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Superioribus æuis deſiderabantur fortaſſis operarij; *Meſſis quidem multa, operarij verò pauci.* Verùm à cælo legiones, vel meliùs dicam, Religiones aduenêre, ex his delectus fiat, ad ſacras miſſiones: Quot parati (reticeo cæteros) milites ad ſacram fidem baiulandam, ex Dominicanâ familia? Quot ex Franciſcana; quibus imperatum, vt ſine ſacculo, ſine perâ, ſine calceamentis pergant

gant ad ſecandam Chriſtianam meſſem? Quot ex Societate Ieſu qui ad has ſacras expeditiones præcipuo ſacramēto deuouêre ſe ex ſancti Ignatij iuſſu. Mea Religio, quamuis omnium minima, etiam illa in hac ſacra palæſtra deſudat. Iberiam, Goridem, Caucaſeos montes luſtrauit, penetrauit etiam ad Indos, gnauiter ad remotiſſimas gentes baiulans fidem, quanto labore inter ſchiſmaticos, hæreticos, Gentiles illam inuexêre? ad ſingulos athletas deſcenderem, parco tamen viuentibus. Scio amantibus humilitatem, ingratas futuras ſui laudes. Narrabunt conſequentes ætates ſacrorum militum luculenta facinora, ad ſui ſuî decus, ad Religionis meæ gloriam. Parce Lector, ſi de Iacobo, de Stephano meæ Religionis Sacerdote, olim mihî familiariſſimo ſubdam aliqua. Piiſſimus homo medicum corporum ſe fecit, vt animabus mederetur; quanta patrauit in propaganda fide hic heros? Caucaſea iuga aſcendit, Iberiam penè totam luſtrauit, Goridem penetrauit; mirabatur Iberia hominem, quem ſuſpiciebat, veluti è cælo delapſum; Goridi templum Apoſtolorum Principi ſacrū, ritu Romano aperuit, vbi Turcico ſermone feſtis diebus ad populum declamabat; egenus inter pauperes, more noſtro oblata, non emendicata ſtipe viuens; humi cubabat centiculo amictus, pagos ac villas perpetuò peragrans, vt paruulos ſalutari lauacro expiaret, à dæmonis poteſtate illos liberans: Græcè, Turcicè, Ibericè, Armenicè, Perſicè, rectè, & expeditè loquebatur. Quoties laceſſitus maledictis ſiluit? mulctatus fuſtibus quieuit? vulneratus, gratias Deo egit? Demùm poſt incredibilem animarum meſſem, mortem ſibi imminentem prædicens, euolauit, vt piè creditur, ad illam recipiendam mercedem, quam in baiulāda Chriſtiana fide promeruit: (ſterilis humus, vbi conditum ſerui Dei cadauer ſenſit, albis purpureiſque floribus vernauit, propè texens corollam, illibato hominis Dei candori) plurima & mira ſunt quæ in illius vitæ relatione, narrat doctus vir è noſtratibus Franc. Maria Maggius; ex illo petat lector, ſufficiat mihi libaſſe aliqua, quæ ad fidei expeditiones pertinent. Quibus autem armis præcincta pergat ad hanc pugnam, ſacra acies, ſequenti capite dicam.

Cuncta hæc cum non dū approbata ſint à ſancta Romana Sede volo vt fides illa adhibeatur, quæ adhiberi ſolet hiſtorico pio à quo etiam & ipſe hauſi.

CAPVT XI.

DE SACRIS EXPEDITIONIBVS.

Quibus armis præcincti ſacri Milites pergant ad propagandam fidem.

Miſſionarij tuti virtute mittentis,

PONTIFICIA auctoritate delecti ſacri milites, ad importandam per Orbem terrarum Chriſtianam fidem, alacres ſeſe expediant armis diuinis, & mittentis virtute tuti. Spiritus ſanctus quâ miſſus à Patre, ſacrarum expeditionum præcipuus auctor, fouet illas virtute, & calore ſuo, euehens miſſos ad immortalitaris faſtigium, vt fermè à cælo, præſidiati auxilio diuino, annuncient Orbi terrarum Chriſtianam fidem. Petrus hoc ſpiritu roboratus, cùm priùs minimè auſus eſſet Chriſtum confiteri, obnitente ancillulâ, profeſſus eſt illum reluctante Româ. Egregiè Auguſtinus. *Cùm Petrus acceperit donum Spiritus ſancti, quem negauerat prædicauit, & quem confiteri timuerat, non timuit profiteri, priùs exemplo quodam fuerat edoctus, vt, quod fieri conuenerat noſſet; ſed nondum fuerat virtute fultus, vt, quod nouerat faceret. Inſtructus erat, vt ſtaret, ſed nondum erat firmatus, ne caderet; quod poſteaquam per Spiritum ſanctum factum eſt, annunciauit vſque ad mortem, quem negauerat timens mortem*, Petrus Spiritu ſancto delectum habente, expeditus ad annunciandam Chriſtianam fidem, fermè laureâ diuinâ decoratus, illius fidei euaſit profeſſor, quam pridem confiteri erubuit. Acutè Auguſtinus, & confeſſionis, & profeſſionis diſcrimen innuit, confitebantur illi fidem, qui eam conteſtabantur voce; ſed fermè clanculum, & in occulto. Profitebantur, qui factis, hoc eſt vinculis flagris, plagis, cruore ipſo, palam faciebant Chriſtum. Quo ſenſu idem Auguſtinus, vt oſtenderet hauſtam à Magdalena nouam virtutem ex oſculis impreſſis Chriſti pedibus, ait. *Acceſſit ægra, vt rediret ſana: Acceſſit ad Dominum immunda,*

Spiritus ſãctus auctor ſacrarum expeditionum quid egit in Petro.

Aug. tractat. 93. in Ioan.

Diſcrimen inter confiteri, & profiteri fidem.

da, vt rediret munda: Acceſſit confeſſa, vt rediret profeſſa: Profeſſa quidem, paruipendens obmurmurantem Phariſæum, oblatrantes cæteros, propè fidei euadens magiſtra, lacrymis, capillis, oſculis: palam profitebatur Chriſtum. Nec inſolenti vocabulo: Profeſſores ſcientiarum illi audiunt, qui poſt exantlantos labores, in ſcholaſtica palæſtra, curriculo totius diſciplinæ abſumpto, euehuntur ad cathedram, & ad inſtructionem cæterorum. Rediit Maria, è Chriſti veſtigiis, magiſtra illius fidei, quæ ægrè traditur dumtaxat voce, niſi accedant oſcula impreſſa, ſparſi crines, profuſæ lacrymæ, palam Chriſti diuinitatem conteſtantes; Tunc verè magiſtra Chriſtianæ fidei fuit Maria, cum factis docuit. Optimè Tertul. id firmat in Apologetico. *Nec tantos inueniunt verba diſcipulos, quantos Chriſtiani, factis docendo illa obſtinatio, quam exprobratis, magiſtra eſt.*

Aug. l. 50. hom. 23.

Tertul. in Apol. in fine Obſtinatio, id eſt, in patiendo conſtantia.

Adiice virtuti diuinæ, qua muniũtur ſacri milites, ipſammet ſacram fidem dulciſſimo Ieſu nomine, & cruore diuino armatam profligantem hoſtium phalanges, tantum ſonitu ſuo Elegantiſſimè Ambroſius. *Ieſus Naue, poſtea quam credidit, ſtatim vicit, dignus qui fidei prælio triumpharet, denique non armis æratus, acies in bello produxit; nec ariete cæteriſque tormentorum machinis, ſed tubarum ſeptem, Sacerdotum ſono, murorum hoſtilium ſepta depoſuit. Ita bellum immane confecit tuba, clangor, & infula Sacerdotis. Vidit hoc, & quæ excidio ciuitatis remedia deſperaret ſalutis, quia fides vicerat; ſigna fidei, atque vexilla Dominicæ Paſſionis attollens, coccum in feneſtra ligauit, vt ſpecies cruoris myſtici, quæ foret Mundum redemptura, vernaret; ita foris nomen Ieſu fuit prælientibus ad victoriam; intus ſpes Dominicæ Paſſionis præliantibus ad ſalutem.*

Ambr. l. 5. de fide cap. 4. Fides Chriſtiana, non armis, ſed ſonitu, ac infula Sacerdotis ſuorũ hoſtium victrix.

Miles igitur deſignatus ad ſacram expeditionem; paret ſe ad profitendam fidem, ratus fore ſe victimam oblatam Deo, & duci ad lanienam, vt fidem Chriſtianam cruore triumphali profiteatur.

Paterfamilias mittens ſeruos ad Agricolas, vt acciperent fructus, ad carnificinam potiùs illos, quàm ad colligendos fructus videtur expediſſe; nam fermè omnes fuêre irriſi, lapidati, occiſi. Sed quia hæc omnia ſerena fronte ſuſtinue-

 runt,

Chryſ. hom. 8. ad populū.

runt; illis triumphus emerſit è tormentis. Chryſoſtomus hom 8. ad Populum; *Nam hoc eſt, quod maximè Chriſti virtutē demonſtrat, quoniā per talia vicerūt Apoſtoli, per vincula, per tribulationes, flagella, & extrema mala.* Nunquā hoſtem ſuperaturi hi milites, niſi tormentis, flagris, lapidibus, ferro ipſo probati. Hæc eſt directa via, qua Prophetæ, Apoſtoli, Martyres conceſſere, ad profitendam fidem. Commodum vt ſtatim, ac expedita ad has ſacras miſſiones ſit acies ſacra, illam martyrij candidatam dicas. Acutè Origen. *Quarere oportet quomodo ſerui mittuntur ad colonos vineæ, ſed ad operari magis.* Satius opere interdum, quàm voce profitemur fidem chriſtianam, ſat enim benè operatur, qui tormenta pro veritate patitur.

Expediti ad miſſiones Martyrij cādidati. Origenes. Matth. 26.

Iſaias.

Iſaias Chriſtianos meſſores ad ſacras miſſiones deſignatos, vt falce ſua metant Chriſti meſſem, laudat, vt celeres, pernicéſque ad curſum, ſed inter montium aſpera cacumina fatigatos, detentos, ac propè impeditos; *Quàm ſpecioſi pedes in montibus euangeliƶantium pacem. In montibus*, ait, vt oſtendat imperuias eſſe, ac aſperas ſemitas, quæ ducunt ad propagandam fidem, quas emetiri oportet deſtinatos ad ſacram meſſem. Id præuidens Rex Hebræus perbellè expeditiones ſacras à domibus eburneis erumpentes affirmauit; Vix enim pedem efferunt Apoſtolici viri, miſſi, vt omni creaturæ annuncient Euangelium Chriſti, ac in ludibria, in verbera, in plagas in gladium incidunt. *Rectè igitur à domibus eburneis* (inquit Hieronymus) *Ebur niſi radatur limis, diuidatur ferris, ac fibulis perforetur, obſcurum, & horribile eſt; ſic Apoſtoli erant, antequam vocarentur; ſed poſtea quam vocati ſunt, ferris ſecti, vngulis raſi, ſcalpellis ſcalpti, ac diuerſis ſupplicijs climati, facti ſunt domus Dei.* Ab his domibus prodit Chriſtiana fides, his ferris, his vngulis, his ſcalpris limata; ſplendet magis, vt ſplendore ſuo illuſtret Orbem Chriſtianum. Idē & Patris familias ſeruis accidit, vt affirmat Hieronymus; *Poſteà miſit ad eos ſeruos, quos illi apprehenſos vel ceciderunt, vt Hieremiā, vel occiderunt, vt Iſaiam, vel lapidauerunt, vt Nabot, & Zachariam, quem occiderunt inter templum, & altare. Legamus epiſtolam Pauli ad Hebræos, & ex eâ pleniſſimè diſcimus, qui ſeruorū Domini, & quanta perpeſſi ſunt.*

Pſalm. 44.

Miſſionarij emergunt à domibus eburneis. D. Hieron. in Pſalm. 44.

D. Hieron.

Verùm

Verùm miro modo tunc albeſcit ſeges, flaueſcunt ſata, tumens pondere ſuo apparet ſpica, rident gemmæ in vitibus; ſpondet cælum copioſam meſſem, exhibet illam tellus, cum agrorum coloni, & vineæ operarij patiuntur vincula, cruciatus, mortem ipſam; granum enim in terra cùm periit, pullulat in ſegetem ampliorẽ. Egregiè Tertullianus, *Nec quicquam proficit exquiſitior quæque crudelitas veſtra, illecebra eſt magis, ſecta plures efficimur, quoties metimur à vobis, ſemen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Et ſic à ſecatâ falce meſſe, gradimur ad arbores, quæ etiam illæ, à ferro hauriunt meliorem vitam. D. Gregorius Nazianzenus, quem S. Maximus lib. de patientiâ refert, arborem quamdam eſſe affirmat, quæ reſecta pullulat, & cum ferro certat, etſi poëtarum fabulis locum damus, morte ipſa viuit, ſectione germinat, ſuccreſcit decerpta. Ad arborem ſimilem alluſit Horat.

Duris vt ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipſo
Ducit opes, animumq́ue ferro.

Chryſoſtomus illuſtrans à Chriſto expeditam ſacram miſſionem lupotum ſæuitiei permiſſam, *Hinc* (ait) *Chriſti virtus maximè patet, quòd lupi ſuperentur ab ouibus; quæ cum in medio luporum ſint, & hinc atque inde, morſibus luporum lacerentur; non modò non deficiunt; ſed lupus in naturam ouium tranſmutatur: maius certè atque admirabilius eſt, mentem, atque animam aduerſariorum commutare, quàm gladios ipſos ſuperare.* Opprobria ipſa, & cruciatus, quæ milites ſacri ſuſtinuere, verſarunt in meliora mentes infidelium, lupos in oues, Saulum in Paulum commutarunt, patientia, ac laboribus fidei ſacræ inſinuatis, gliſcit ſacra meſſis: ſine illis herbeſcunt ſegetes, vel obrutæ ingrata glacie, vel vitiatæ rubigine, aut aliâ tabidâ lue corruptæ, pereunt, & perit cum illis ſpes tota laborantis agricolæ.

Acutiſſimè petiit D. Thomas, cur à Deipara, & à Chriſti præcurſore Ioanne, nulla ferantur patrata miracula, cùm ab Apoſtolis, Martyribus, aliiſque Sanctis leguntur innumera: Reſpondet egregiè, *Quia miracula erant ad Chriſti doctrinam comprobandam: igitur ſoli Chriſto eiuſque diſcipulis,*

Miſit inter lupos.

Tertull. in Apologet.

Cum patiuntur Miſſionarij pullulant in ampliorem meſſem.

S. Greg. Naz. S. Max. lib. de patient.

Floret in arborem meliorem.

Horat. od. 4. lib. 4.

Matth. 10. Chryſoſt. ibi.

Verſant lupos in oues.

Cur de beata Virgine, & de S. Ioanne Baptiſta non leguntur patrata miracula.

Digitized by Google

D.Thom. 3. p.q.27.ar. 5.

Fides baiulata intrat barbarorum corda.

Iſaiæ 50. verſio. LXX. D.Hieron.

Cyril.in oſ. num.5.

S.Ambroſ. exhort. ad Virgines, In prat. S. Lucæ.

Adhelm. de Virgin.c.26.

Hyppol. apud Baro. in Martyr. p. Matth. victima virginitatis.

lis; qui erant baiuli doctrinæ Chriſti conueniebat miracula facere. Baiulantibus Chriſti doctrinam, præſto ſunt miracula, fermè ad ſuccollandum onus parata, quo premuntur Apoſtolici humeri, fides, non pedibus ſuis pergit ad barbaras, ac Gentilium terras: tunc nobilior illa incedit, cum ſine pedis vſu; ſed portata, ac baiulata ſanctorum virorum humeris, intrat Ethnicorum viſcera. Hieronymus ex verſione L X X. illuſtrans Iſaiæ locum. *Filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent* vbi L X X. *Filiæ tuæ ſuper humeros portabuntur* ſic ait. *Diligentius attendendum eſt; filij enim, qui robuſtiores ſunt, ipſi per ſe de longè veniunt; & ad fidem Domini congregantur. Filiæ autem, quæ imbecilliores ſunt, & pro fragilitate ſexûs necdum in virum venêre perfectum, Apoſtolorum portantur humeris, vt deferantur in ſinum Abrahæ.* Curru triumphali fertur fides, vecta Apoſtolicis humeris. Quidni ſuperabit totum terrarum Orbem, tanto triumpho? Opportuna, & perbella alluſio eſt, ad baiulatam à Chriſto Crucem, in qua ille triumphans omnia ad ſe trahit; de quâ Cyrillus. *Triumphauit in Cruce ſuâ, aduerſariorum catervas, & malignas poteſtates euertens,* cum illo triumphârunt, & martyres, Ambroſ. *Triumphi ſunt, Martyrum palmæ.* Deſignati ad tam ſacrum opus, & fidem, & crucem, vnâ portabunt, vocati, & ipſi ad triumphum. B. Lucas, vt ægris inueheret ſalutem, & gentibus Euangelium, Crucem iuxtà, & fidem tulit, quò alludens Eccleſia canit. *Qui iugiter crucis mortificationẽ in ſuo corpore pro tui nominis amore portauit.* Euãgeliſta à mortificatione laudatur, lãguidè; ille Euangeliũ prædicabit, in cuius corpore baiulata Crux minimè præceſſit. Secunda ſãctiſſima Virgo, ſic loquebatur ad Tyrannũ. *Applica ignes, ſaxa, gladios, flagella, fuſtes, & virgas, quas tu pœnas intuleris, tot ego glorias numerabo; quot violentias irrogabis, tot ego computabo, palmas.* Inſpice Matthæum, vnà, & fidem ſuccollantem, & crucem, factus vtriuſque declamator, & victima. Sic ille audit ab Hyppolito. *Victima, fructus virginitatis.* Iphigenia è regia ſtirpe lectiſſima fœmina, ſuadente Apoſtolo, illibatum puritatis florem Deo ſacrauerat; ad odorem ſacri lilij nauſeantes Tyranni, agricolam puriſſimi floris, ſacris operantem impiè victimârunt. Ipſemet Chriſtus Dominus

minus,& baiulat crucem,& inuehit fidem. Vtrũque Moyſes complexus eſt;De Chriſto loquens. *Expandit alas ſuas, aſſumpſit eos, atque portauit in humeris ſuis.* In expanſione alarum, alluditur ad Crucem;in portatione, ad baiulatam fidem. *S. Hieronymus illuſtrans Regis Hebræi locum Proſperum iter faciet nobis Deus ſalutarium noſtrorum.* Sic ipſe vertit. *Portabit nos Deus ſalutis noſtræ.* Rarò vltrà pergit ſalus ad remotiſſimas plagas,niſi ſummo labore,ſummóque conatu baiulata. Deſignatus Paulus ad ſacram expeditionem adornatur in vas electionis, vt portet Chriſti fidem, coram Gentibus,Regibus, & filiis Iſraël.Hoc vaſe baiulatum eſt, ſacrum nomen, & ex illo in totum Orbem terrarum verum Numen effuſum eſt.

Moſes Deuteron. 32. Chriſtus Dominus baiulās crucem inuehit fidem. *Pſal. 67.20.* *S. Hieron. in p. 8.* Fides baiulanda eſt ad remotiſſimas regiones. Paulus electus vas vt baiulet fidē.

Magnum illud myſticæ Theologiæ ſydus Dionyſ. Areopagita affirmat, adſcitos, ad animarum procurandam ſalutem, fermè vocatos ad importandam Chriſti Crucem: vel ſi mauis dicere, ad illam comportandam cum Chriſto. *Dei cooperatorem fieri in conuerſione animarum, diuinámque cooperationem palam cunctis oſtendere, Dei operatio eſt, quæ palam per nos oſtenditur, miniſtri operationum nos, Chriſtus auctor.* Diuino decreto comparatum eſt, vt operarij miſſi ad colligendum ex meſſe frumentum, horreis cæleſtibus recondendum;vel ad referendos ex vinea fructus, palato diuino ſapidiſſimos; ſuſtineant cum Chriſto amariſſimam Crucem;Nequiſſimus mundus ſceleris ſui ſe argui non patitur, niſi arguentes rependat Cruce, Qui mella ſacra conficere,& fauos ſuos vindicare à barbara manu cupit; armis aculeum, paratus ſit cum illo, & vitam ponere.

Dionyſ. Areopagit. cæ cæleſt. hierarch. cap. 3.

Et ſpicula cæca relinquunt
Affixa in venis; animáſque in vulnere ponunt:

Eleganter Ambroſius compoſuit Sacerdotes apibus. *Qui ſicut apes caſtitatem corporis præferunt, cibum vitæ cæleſtis exhibent, aculeum legis exercent, pari enim modo ad ſanctificantes ſuaues,& ad refectionem;ſeueri ſunt ad vltionem* Aculeata faui protectio, mors illi eſt. Non deerat aculeus Paulo, qui ait. *Audacius ſcripſi vobis ex parte, tanquam in memoriam nos reducentes propter gratiam, quæ data eſt mihi à Deo, vt ſim miniſter Chriſti in Gentibus,ſanctificans Euangelium*

Ambroſ. ſerm. 89. Sacerdos in arguendo ſimiles apibus. *Ad Roman. 15. 16.* Paulus in arguendo aculeatus.

lium Dei, vt fiat oblatio gẽtium, accepta, & ſanctificata in Spiritu ſancto. Vbi Theophylactus. *Haudquaquam igitur me incuſandum exiſtimabitis, ſi vos appello, & alloquor, expoſcit enim ſacerdotale hoc meum officium, vt Euangelium prædicem, qua in re vobis vtor pro cultro, eſtis enim vos hoſtiæ loco: Quis ergo Sacerdotes inſimulabit illatæ iniuriæ? qui nouaculam admouerit ad immolationem iam deſtinatis:* En tibi ex Theophylacto, quàm aculeatè Paulus Euangelicæ incubuerit prædicationi, qui, & caput cum aculeo poſuit.

Theophil. ibi.

Similiter Ioan. Bapt.

Ioannes Chriſti præcurſor, liberè arguit Herodem, vt reſtituat vxorem marito. *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*, qui priùs dederat mella, *libenter eum audiebat Herodes, & eo audito multa faciebat*, vt tamen cuſtodiret fauum ſuum, vitam ipſe poſuit: Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, dum vel ad meſſem commearunt, vel ad vineam pergerent, vt exigerent fructus; variis cruciatibus enecti, gloriſſimè munere defuncti ſunt ſuo.

Hac lege vnuſquiſque deſtinatur; ad ſacras miſſiones, vt baiulet fidem, mittuntur enim veluti agni dilaniandi luporum rabie. Clemens Papa epiſtola ad Ianuarium, animum conſtantem in fidei prædicatione, & in ferendâ crucei, fermè pertinacem, *victorem* appellat; propè de triumpho ſecurum, quem Ethnici teſte Lactantio deſperatum dixère, *deſperatos vocant, quia corpori ſuo minimè parcunt.*

Lact. l. 5. cap. 9.

Chriſtiani dicebantur deſperati & cur?

Macti igitur virtute ad ſacras expeditiones, milites deſignati, baiulate crucem, profitentes Chriſti fidem; Deus abſoluit, quos Mundus damnat, præmiis cumulat, quos ille punit. Sic vincunt ſacri milites, dum apparent victi, & cum indigitantur deſperati, ſpes illorum immortalitate pleniſſima, firma manet in cælo: rubricant palmarem veſtem; ad triumphum, cùm ſanguinem triumphalem effundunt.

LIBER

Digitized by Google

LIBER QVARTVS,

SACRA

ALIQVOT EXPENSA,

De quibus ſymbola in parabola de Vinea.

Digitized by Google

Indiculus Capitum huius libri.

Cap. I. *Turris Symbolica Templum, ac de eius præſtantia.*

Cap. II. *Torcular Myſticum Altare, ac de eius maieſtate.*

Cap. III. *Tempus fructuum ſacramenta ceremonialia ſolemnitatibus aliquot affixa.*

Cap. IV. *Tempus fructuum, dies feſti, in Orbe Chriſtiano, quia in his experimur maiora beneficia.*

Cap. V. *Omne tempus frugiferum familiæ Chriſti, idcò ſemper illi feriatum.*

LIBER QVARTVS.

Ædificauit Turrim.

Turris ſymbolica Templum.

CAPVT PRIMVM.

De Templo, ac ſacro eius ritu.

FORMOSAM Turrim in medio vineæ à Patrefamilias ad ſui delicias, ad domeſticorum commoda, ad frugum tutelam excitatam; Vmbram fuiſſe ſacrarum ædium affirmat S Hieronymus his verbis. *Haud dubito quin Turris Templum ſit de quo ait Michaas & Turris nebuloſa filiæ Syon. Turris nebuloſa propter præſentiam maieſtatis latentem nobis in Templo.* In Templis enim Numini paratur habitatio, orantibus domus, virtutibus promptuaria. Felicem turrim Paradiſi æmulam! Qua Deo in terris ſi non nobilis, & vrbana, ruſtica tamen, & delicioſa domus ornatur. Cæterùm in maximum mortalium decorem cedit, quòd humi Deus naſci, adoleſcere, & mori volens, poſt repetitam cæleſtem aulam, amet in terrenâ domo latere, & vſque ad ſæculi cōſummationē ruſticari in ſuâ turri.

Hieron. in Catena hic.

Templum ruſtica ſed delicioſa Dei domus.

Immenſum Numen vbique eſſe, quis in dubium reuocabit? Veritas non modò Chriſtianis religione ſacra, ſed Ethnicis etiam exploratiſſima, & Poëtarum fabulis decantata.

Deus vbique eſt, & quomodo.

Fora ſunt Iouis omnia plena

Etiam apud Ethnicos hæc veritas nota. *Compita, cum pagis; omnes cum æquore portus*

Omnes æquè vtimur Ioue, nos ex partibus omnes.

Clemens Alex. l. 2. Stromat. Ad eundem ſenſum Euphorion, atque Æſchilus apud Clementem Alexandrinum,

Iupiter eſt æther, eſt terra Iupiter,

Cælúmque & omnia Iupiter, & ſi quid ſupra.

Cur Perſæ Ioui non admittebant Templa. Idcircò Perſæ negabant ſoli, quem Iouem ſuum dicebant; admittenda Templa, quippe putabant indignum, quod tanta maieſtas vllis tectorum anguſtiis coërceretur. *Cicero l. 2. de legibus.* Ad eandem mentem Cic. lib. 2. de legibus affirmabat *non eſſe parietibus includendos Deos, quibus omnia deberent eſſe patentia, & libera, quorum hic Mundus omnis Templum eſſet, ac domus.* Mundus totus Deo Têplum. Ipſa Roma primis annis, ritu Perſico, Templis Deorum & ſtatuis caruit: Numina culta tunc in lucis, in ſiluis, in editis montibus. *S. Aug. l. 4 de Ciuit. Dei cap. 36.* Ita S. Auguſt. lib. 4 de Ciuitate Dei cap. 36. Rectè tamen fideles ſacra Templa excitant Numini, tanquam habitanti in ipſis. Vinea namque tota eſt ſub patrisfamilias poteſtate, quà operator, quà moderator, quà Dominus, habitationem verò ſolummodo in turri habet. Vbique terrarum Deus eſt, quà præſens, quà potens, quà exiſtens, ſed illius habitatio, & domus, in Templo eſt. Eleganter, & acutè S. Hipponenſis Præſul *Aug. epiſtol. 57. ad Dardanum.* Auguſtinus. *Illud eſt mirabilius, quòd cum Deus vbique ſit totus; non tamen in omnibus habitat, non enim in omnibus dici poteſt, quod ait Apoſtolus, Neſcitis quòd Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Vnde falſum eſt, vbique eſſe Deum per Diuinitatis præſentiam. Propter hanc enim Dei habitationem, vbi proculdubio gratia dilectionis Dei agnoſcitur, non dicimus Pater noſter, qui es vbique, cum & hoc verum ſit, ſed Pater noſter, qui es in Cælis, vt Templum eius potiùs in oratione commemoremus.* Quo pacto ſpeciali modo Deus in Templo eſſe dicitur.

Pari ratione Deus in Têplo, ac in cælo. Pari itaque ratione Deus in cælo eſt, ac in Temlo. Templum æquatur cælo, in vtroque adoratur Deus, ſed in vno cælatim, & ſub velo, in altero explicatè, ac in maieſtatis thono, Manus ſupplices, quæ attolluntur ad cælum, extenduntur etiam ad Templum: vtrumque eadem præſentia venerandum. Rex Hebræus ait: *Extollite manus ve-* *Pſalm. 133.*

ſtras

ſtras in ſancta, ſed iam pridem Moyſi demandatum, *Extende manum tuam in cælum.* Templo, ac cælo idem exhibendus honor, & cultus. Reuela Numinis vultum, Templum erit Cælum: Vela cælum redibit ad Templum. De vtroque D. Bernardus, de viſione, & ſchola Iacobæa loquens. *Terribilis ait eſt locus iſte, & omni reuerentiâ dignus, quem fideles viri inhabitant, quem Angeli ſancti frequentant, quem ſuâ quoque præſentiâ Dominus dignatur.* Aperta, & complanata Angelis ſemita eſt, à Cælo ad Templum, à Templo ad Cælum: aſcendunt, & deſcendunt illi, eandem venerantes Dei Maieſtatem, in culmine ſcalæ cælum, in imo, Templum, in vtroque habitans Deus.

ſerm. 1. de dedicatione Templi.

Angelis cõplanata via à cælo ad Templum.

Ipſamet Chriſtiana pectora, Templa Dei viui dicuntur, quia in ipſis cæleſtis gratia ex inhabitante ſpiritu effuſa eſt. Potiſſimùm in ſacratiſſimâ Chriſti carne, ſplendidiſſima elucet Templi ratio. Hinc & Templum Chriſtus Dominus, corpus ſuum nominat: *Poſſum templum hoc deſtruere, & tribus diebus reædificare illud.*

Chriſtianorum pectora Templum Dei dicta & cur?

Matth. 26.

Natura cùm non poſſet dignum Deo Templum attollere, aduocauit gratiam, quæ compaginans Chriſti corpus, dignas Deo ædes excitauit. Eleganter S. Ambroſius: *Verè Templum Dei Chriſti corpus, in quo eſt noſtrorum purificatio corporum. Verè Templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit eſſe contagium, ſed ipſa pro delicto totius Mundi fuit ſacrificium. Verè Templum Dei caro illa, in quâ Dei imago fulgebat, & plenitudo corporalis inhabitat, quando ipſe Chriſtus eſt plenitudo; ergo ad ipſum ſpectat; Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.*

Ambroſius in Pſalm. 47.

Chriſtus Dominus Templum Deo dignũ.

Exultat gratia ſe Deo tale ædificâſſe templum, natura famulante: vbi pulcherrima, & originaria æterni parentis imago adoratur, vbi hoſtia offertur digna Deo; vbi tantus lucis candor, vt præ illo, & aſtra praua, & cælum cœnum appareat; & quod ad ſpem mortalium erigendam maximè facit, Templum miſericordiæ inſcribitur. Feſtinent itaque peccatores; ægri, miſeri, æſtuantes miſeriarum pelago veluti ad ſacrum portum, ad portum ſalutis, vt redeant iuſti, integri, felices. Adiice quòd ab huius ſacri Templi foribus, ſuauiſſimus pendet titulus, &

Chriſtus Templum miſericordiæ.

omninò

Digitized by Google

omninò mortalibus ſalutaris. *Hic peccatores recipit, & manducat cum illis.*

Virgo Maria Dei Templum.

Poſt Chriſti Domini, excitatum à gratia Templum, auſa eſt ipſa, & alias parare ſacras ædes, Deo non indignas, Virginem efficit matrem, vt in eius vtero haberet Chriſtum, in anima plenitudinem gratiæ, in vtroque, veluti in ſacro Templo Deum. Eleganter idem Ambroſius: *Poſſumus per Templum Dei, Beatam Mariam intelligere, & Templum, apertum, quia in ipſa viſibilis factus eſt Dominus Ieſus Chriſtus.* Sacro huic Templo nunquam oppeſſulatæ fores, nunquam clauſæ ianuæ peccatoribus ſunt apertiſſimæ, par enim erat, vt quæ cæli cardines recludebat iuſtis, reſeraret in terris, Templi ianuas peccatoribus.

Ambr. in c. 11. Apocal.

Sacro huic Templo nũquam oppeſſulatæ fores.

Quot iuſti ſunt tot Tépla Deo excitata.

2. Cor. 6.

Tandem gratia artifex facta peritior, quot iuſtos effecit, tot excitauit Templa Deo: *Neſcitis quòd Templum Dei eſtis vos?* Quæ, non reformidant impiorum hominum, ac Dæmonum arietes, at ſemper impauida, ac tuta, ad quemlibet hoſtilitatis impetum facta. Lucia Virgo lectiſſima, vt in lupanar deferretur iuſſit ſæuus tyrannus, at gratia, quæ eam ſacrauerat in Templum, firmauit fermè in immobilem columnam, contra debacchantium carnificum impetum; quouſque ipſum Templum verteretur in victimam, vtrumque peractum, cum ignis vnum & alteram in odorem ſuauitatis hauſit. Sic & cæteri omnes iuſti, vt Templa nobiliſſima Deo dicantur.

Lucia virgo quo pacto Dei Téplũ.

Templa ſũptuoſe in Dei honorem ædificata.

Pari ratione, qua gratia, cauſa eſt, & natura, arte humana accedente, ingentes moles in Dei honorem attollere. Templa excitare, vbi multus lapis, ac marmor eminet, vbi purpura, & aurum, & argentum lucet, vbi gemmæ ſplendent: vbi florum multitudo halat odorem: Domus Dei nobilis ornatus, accurrit tamen gratia, & mortalium conſilio excitatas ædes, ſacras facit, & Dei ſedem. Pulchrè D. Bernardus. *Quid enim lapides iſti potuerunt ſanctitatem habere, vt eorum ſolemnia celebremus? Habent vtique ſanctitatem ſed propter corpora veſtra; corpora veſtra eſſe ſancta quis dubitet, quæ tẽpla ſancti Spiritus ſunt. Itaque ſanctæ ſunt animæ propter inhabitantem Spiritum, ſancta ſunt corpora propter animas, ſancta etiam propter corpora domus.*

Serm. 1. de dedicat. Eccleſiæ.

Cur ſancta dicuntur Tépla materialia.

Deum

Deum ſanctiſſimas has iſtas ædes incolere, ipſa diuina operatio comprobauit. Dei proprium eſt operari noſtram ſalutem, & in hoc operoſum eſſe Numen, liquet præcipuè in Templo. Adſciti etiam adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium noſtræ ſalutis. Egregiè idem S. Bernardus. *Adam poſitus eſt in Paradiſo vt operaretur, & cuſtodiret illum: ſic ſecundus Adam in Eccleſia, in horto deliciarum; ſiquidem deliciæ ſuæ cum filiis hominum.* Cùm operatur ſalutem noſtram, tunc deliciatur cæleſtis Adam in Paradiſo ſuo. O quàm pulchrè ſtipatus liliis, coronatus roſis, laureatus floribus; modò ſtudet, vt arbor iuxta fluenta pleniſſima poſita, fructum edat tempore ſuo; Modò putat, fouet, fodit vites, nec vt ſylueſcant patitur, & in fructus erumpant degeneres, & Paradiſo indignos. Modò oleaſtris hoſpitalem facit oleam, vt ex eâ oleum quo æternùm ſplendeant exprimatur, & virgines plena lampade exeant obuiàm ſponſo. Sed præcipuè nobili huic hortulano de fructu vitæ cura eſt, & de corde humano, à quo homini ſpiritus, & vitæ deriuant: Hoc pomum in manu huius Agricolæ perpetuo eſt, illius fermè non modò Agricola, ſed figulus eſt, vultque factitium illud eſſe atque ad genium ſuum efformatum, *fingit ſingillatim corda eorum, & intelligit omnia opera eorum.* Innumera ſunt, quæ ſanctus hic Adam molitur in hoc ſuo Paradiſo. Rectè Baſilius: *Aſſiſtunt Angeli verba deſcribentes. Adeſt Dominus affectus intrantium conſiderans. Preces cuiuſlibet Deo manifeſtæ ſunt. Alius ex affectu tantùm orat, alius ſcitè, & prudenter Eccleſiam quærit. Quidam perfunctoriè, nec acri attentione, ſummis labris verba loquitur.* Hæc omnia attentiſsimè intuetur Deus, & inſpicit è ſuo domicilio. Ob hoc firmo, & perpetuo aſpectu, factum Templo nomen, à tuendo, vel intuendo, illud dicitur; ita Varro. *Quaqua intuerant oculi, à tuendo Templum dictum* Quocircà cælum, quà tuimur eſſe illud Templum dictum, Ennius:

Templa domus vbi Deus operatur noſtram ſalutem.
Serm. 2.
Aduolant Angeli in miniſterium noſtræ ſalutis miſſi.
Deus vult cor noſtrum factitium atque ad illius genium elaboratum.
Pſal. 32. 15.
Homil. 5. in Pſalm. 28.
In Templo Deus: eo Angeli adſunt affectus intrantiũ Templum metãtes.
Templum à tuendo dictum.
Varro l. 6. de lingua latina.
Ennius.

Contremuit Templum magnum Iouis altitonantis.

Et Septimius hymno in Ianum, quia bicipiti fronte omnia videt, hac ratione dicit excitata fuiſſe illi plurima Templa.

Digitized by Google

Iane Pater, Iane tuens diue biceps biformis.
O chare rerum ſator, ô Principum Deorum
Stridula cui limina, cui cardinei tumulus,
Cui reſerata mugiunt, aurea Templa Mundi.

Prouerbium *Oculus Domini in agro fertiliſſimus.*

Deus mortales aſpicit vt illis proſpiciat.

Pſalm. 5. 8.

Fertilem eſſe agrum ex domini oculis, in prouerbio eſt, quanto magis ex diuinis luminibus, dicam fertiliſſima ſacra Templa? Ab hac ſpecula Numen aſpicit mortales, vt eorum miſeriis munificentiſſimè proſpiciat. Immunes à miſeriis ſunt ſedentes in Templo, qui illud ingrediuntur iam miſericordiarum multitudinem tenent, *Ego autem*, canebat Vates Regius, *in multitudine miſericordiæ introibo in domum tuam.* Innumera ſacris in ædibus præſtita beneficia, ipſa appenſa anathemata loquuntur, in ipſis pictis tabulis leguntur. Ab hac ſpeculâ ſponſus ſponſam amantiſſimè aſpicit, per feneſtras, & per cancellos proſpiciens. Has turres nulla tonitrua feriunt, nullæ iræ, nulli timores ſacram ædem deformant, ibi tantùm ſuauitates, deliciæ, & meri amores. Hæc omnia in Dei Templo agnoſcebat Rex Hebræus, cum ſua cythara dulciter canebat. *Vt videam voluptatem Domini, & viſitem Templum eius.* Concinit Vates Euangelicus. *Lætificabo eos in domo orationis.* Ethnici vrgentibus vel propriis, vel communibus malis, properabant ad templa; quorum pauimenta ipſa putabant ſibi ſalutaria. Ad depellendum peſtem, quæ Romæ graſſabatur, naufragantes, ac penè obruti ſæculi vndis ad Templa confugiunt, vt caput attollant à ſæculi æſtu, & confragoſæ ratis reficiant armamenta. Hinc Chryſoſtomus ſacra Templa *portus ſpirituales* dixit, quò, qui tuti appellunt, deoſculantur ſacram arenam.

Pſalm. 26. 4. *Eſai.* 56. 7. Templum Dei voluptas & deliciæ. Ipſa Templi pauimenta ſalutaria ſibi putabant Ethnici. *Chryſoſtomus hom.* 24 *de bapt. Chriſt.* Templa portus ſpirituales.

In Templis fermè affixa beneficia.

Gentiles vt placarent Deos ſuos vinciebant loris. *Curt. Lib.* 4. *de vit. Alex.*

His locis putauit Antiquitas affixa beneficia diuina, & Deos, quos noxiolos in Vrbe haberent, in Templis rebantur propitios habituros; Hinc religione in furorem verſâ, vt Deorum compeſcerent abitum, vinculis, ac catenis onerabant ſua Numina, ſperantes illa etiam iniuriis, & contumeliis laceſsita, dummodo in Templis permanerent, benefica habituros. De Tyriis dubitantibus ob iratum Apollinem, & Erculem diſceſſurum è ſuo Templo, hæc refert Curtius. *Aurea catena deuinxere ſimulacrum, araque Herculis,*

culis, cuius Numini urbem dicauerant inſeruêre vinculum, quaſi illo Deo Apollinem retenturi. Non contenti vinciſſe Deos catenis, voluerunt & carceribus mancipare, Templa vertentes in carceres; itaque illa vittata, ac oppeſſulata tenebant, quò Deas, Deoſq; etiã inuitos cogerent ad templa quaſi ad vincula damnatos: ad hunc morem alluſit Papin. *Papinius.*

Pande fores ſuperum, vittataque Templa Sabæis
Nubibus, & pecudum fibris ſpirantibus imple.

Sic vittis laneis cingebant Templa, putantes in his circumſeptos Deos, & omnino præcluſum illis ad fugam aditum. Ad hanc mentem Cyrillus Alexandrinus inducit verum Deum ſic ad Hebræos loquentem peregrinis ſuperſtitionibus irretitos. *Ego illos honeſtaui, illi verò eò inſipientiæ deuenerunt, vt veſtimenta ſua ligantes funibus velamina facerent adhærentia altari.* Eò etiam & Liuius collimauit. *Lanáque cum integumento, quæ Ioui appoſita fuit, decidit.* Addebant etiam & plumbum, vt magis Deorum ſimulacra figerent templis. *Cur Templa vittata.* *Comm. in Amos.* *Titus Liuius l. 40.*

Suffuſóque in veſtigia plumbo.

Tanta his ſacris locis Religio, vt tunc noxioſos Deos putarent propitios, cùm in illorum cultum excitarentur ſacræ ædes: A Diis enim his beneficiis delinitis, nulla timebant mala, nec vlla ſibi formidabant aduerſa. Hinc cautum in Vrbe Româ, vt extrà Vrbis pomæria, Templa conſtruerentur Timori, Pallori, & Paupertati, ſperantes tunc ab his bona, cum procul eſſent ab Vrbe, & à Ciuium laribus. Vitruuius iubet, Templa Diis tutelaribus ædificanda in celſiſſimis locis, vnde vrbis mœnia conſpicua forent, ferè caſtrorum ſubitura vices, tutiores vrbes exiſtimantes à Templis, quàm à mœniis, vel à caſtris. Probanum monitum, quod ſacrum fecit verbis ſuis, Rex Hebræus, de vero Numine ſic loquens, *Niſi Dominus ædificauerit Ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.* Quod etiam prauus poëta his verſibus non prauis cecinit: *Prudent. ſymb.* *Templa excitata vt Deos noxioſos redderét propitios.* *Templa cur extra pomæria ædificata Timori, Pallori, Paupertati* *Vitruuius.* *Pſalm. 126.*

Ni cœpta Dominus iuuerit, fruſtra
moles ſuperbas ædium.
Ni Dominus vrbium ſeruet, incaſſum excubat
muris vigil cuſtodia.

Vitruuius. Iuuet etiam Vitruuij verba hîc appendere, *Ædes verò ſacræ, quorum Deorum maximè in tutelâ ciuitas, in celſiſſimo loco ædificentur, vnde mœnium pars maxima conſpici poſſit.*

Vrbes tunc tutæ quando in tutela Numinis.

Tunc rebantur Romani futuram ſine diſcrimine Vrbem, cum Deos ſuos proſpicientes mœnibus haberent. Quis enim vrbi timor, cum eius confinia Deorum haberent domicilia, qui ſarta-tecta cuſtodirent omnia?

Honor habitus Templis & cur.

Hinc à mortalibus honor maximus ædibus diuinis habitus, quas cùm ingrederentur, ſacer horror perfundebat ingredientium membra; cùm cogitarent ſe Numina in propriis laribus inuiſere, quos nemo audebat penetrare pede calceato, quod & religioni Chriſtianis fuit. Proclus ait, *Adeamus cum fiducia ſi lubet ad ſanctificandum huius ſecundi tabernaculi locum, ſoluto mortali calceo.* An hic ritus à ſacris deriuauerit ad Ethnicos, vel ab Ethnicis ad ſacros, incertum eſt, affirmat Cyrillus, *Soluere calceamenta iuſſit Moyſes, illum ſacrorum inſtitutorum interpretem, oſtendens nondum purum eſſe, neque omnino à corruptione, atque mortuorum operum qualitate liberam vitam illius, quæ ex lege ducebatur inceſſu; in quo autem reliquiæ corruptionis, ac mortalitatis inſiſtant, cùm nefas eſſet ad Deum accedere, id Gentilium conſuetudine, diuinus ille Moyſes didicerat. Neque ij Templa adibant pedes calceati calceis exanimatorum animantium pelle contectis, id enim ex eorum legibus inter immunditia genera recenſebatur.* Tamen parce vir tante. Quid Moyſen ab Ethnicis didiciſſe aſſeris quod ex ore diuino excerpſit? Nonne ad illum vox Numinis à Rubo detonans, *Ne accedas huc, ſolue calceamenta, locus, in quo ſtas terra ſancta eſt?* Ad inhabitantem in æde ſacrâ Deum, pede nudo accedere lex è cælo vetat, & diuino oraculo cautum in diſciplinam mortalium, vt ſubmiſſo cultu, magnáque reuerentiâ, ſacra Templa adirent. Quò etiam pertinent luſtralis aquę ſacri fontes præ baſilicarum foribus appoſiti, hâc aquâ dealbati fideles, expiatis labeculis excitantur ad diuina, vt pede mundo, & purâ mente inhabitantis Diuinitatis locum intrent.

Procl. orat. 6. Antiqui ingrediebantur Templa nudis pedibus.

Cyrill. lib. 2. de adorat. Soluere calceamenta in ingreſſu Templi an prophani ex ſacris, an ſacri ex prophanis excepere.

Exod. 3.

Cur aqua luſtralis & ſacri fontes Eræ foribus Eccleſiæ.

Cæterùm; in hoc etiam Templum exæquatum cælo dum nemo niſi purgatus flammis intrat cælum, nemo niſi candi

candidatus frigida intrat Templum, vt ſic, & Cœlites, & terrigenæ in ingreſſu ſacrarum ædium, vnâ canant, *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* Ad purgantem ignem alluſit mos antiquus, qui ex auro puriſſimo Templi fores exornabat, vt de Alexandrino Templo Chronicon illius vrbis teſtatur. Ad vndas alluſit delubrum, quod in Templi veſtibulis aſpiciebatur, ita dictum ab aquarum fontibus ibi appoſitis. Cæterum à loci dignitate factum vt ſacræ fidelium preces neſcio quam pulchritudinem ac decorem hauriant, & pulchriores in conſpectu Numinis niteant orationes in ſacris ædibus fuſæ, quàm in domeſtico lare. Hanc nouam, & accedentem ex ſacro loco orationi formam aduertit Rex Hebræus, *Domum tuam decet ſanctitudo*, vertunt alij, *Pulchruit ſanctitudo*, eadem ſanctitas pulchrior in Templo quàm domi, eadem oratio formoſior in ſacris, quàm in proprijs ædibus. Halat ſanctitatem ſacer locus, cum ex D. Thomæ probabili placito expientur animæ labeculæ in ſacris ædibus. Latet cæleſtis ignis excitans amoris flammas in fidelium pectoribus. Non Veſtalis virgo eſt, quæ nutrit hunc ignem, ſed Angelus tutelaris, & perpetuus ſacri Templi incola. Huc accedit ſacra Præſulis manus Numini dicans, & ſacrans locum, quò in celſiorem formam, & in Dei ædem attollitur, varium marmor, & congeſtus lapis ibi indita Dei virtus, quà preces cælum aſcendunt, quà deſcendunt gratiæ; contritis ſceleribus accenſa amoris diuini lucidiſſima flamma. Macch. 3. *Verè Dei virtus quædam in loco ipſo: qui habet in cælo habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius.* Etiam Ethnici expetebant ſacram Antiſtitis dexteram ad ſacranda fana, ne prophana dicerentur:

Hinc auguſta nitent ſacratis munera Templis
Aurea Phœbeis certantia lumina Templis.

Et ipſi ſperabant ſalutem ex Numinis præſentiâ in ſuo Templo; patet ex pictis, & appenſis tabulis,

Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi, nam poſſe mederi
Fixa docet Templis multa tabella tuis.

Proh facinus ad Templum, & Præſulis dexterâ ſacrum, & Numinis habitatione ſanctum, & effuſis beneficiis conſpi-

[Margin notes: *Chron. Alex.* — Pulchritudo & decor aliquis ſacris precibus à loco ſacro. — *Pſalm. 65.* — *Pſalm. 92.* — *D. Thom. 2. 2. q. 84. ar. 3* — Templi dignitas à ſacra Præſulis manu ſacrante. — *Marc. Marſ. Aſtron. lib. 5.* — *Tibullus.* — Inuectiua in non frequentantes Templa.]

cuum, Chriſtiani hac præcipuè tempeſtate ſuis contenti penatibus deſertũ relinquunt, vt cum Vate ſacro ipſæ Templorum ſemitæ lugeant, *Viæ Sion lugent, eò quòd non eſt, qui vadat ad ſolemnitates.* Primores viri fermè indignati ſacra adire Templa, ædiculas domi ſuæ parant, in ſacrarum ædium deſolationem. Egregiè Chryſoſt. *Domus priſcis temporibus Eccleſia erat, nunc ipſa Eccleſia in domum redacta eſt.*

Thren. 1.

Chryſoſt. homil. 74. in Matth.

Inuectiua in pergentes ad Eccleſias vt pulchritudinem mulierũ luſtrent.

Verùm magis ingens, & atrox facinus in ætatem noſtrã Chriſtiana prauitas contulit, vt domum orationis, domum turpium negotiationum faciant. Clamat Chryſoſt. *Multi ad formas mulierum aſpiciendas, ad tantum flagitium attendis imminentes animaduerſiones è cælo. Non mireris quomodo fulmina vndique non deferantur, quomodo cuncta funditus non euertantur, hæc non fulminibus ſolùm, ſed etiam gehenna ſupplicio digniſſima.* Hinc probum antiquis conſilium, in ſacris ædibus ſeparare à mulieribus viros, pariete medio, & quos Numinis præſentia non compeſcit, cogat ex ligno paries. *Oporteret quidem interiori pariete viros à mulieribus diſſeparari. Verum quoniam non vultis neceſſarium eſſe, patres noſtri putauerunt ſaltem his ligneis parietibus vos diſſeparare.* Antiquum ſanctorum Patrum ritum nos Clerici Regulares in noſtra Templa inſtaurauimus, his ligneis parietibus puritatem munientes aduerſùs laſciuientium iuuenum væſaniam. Luget lacrymis amariſſimis Chryſoſtomus, ſuis temporibus Eccleſiam in ipſa Eccleſia non reperiri. Quippè deformatum negotiationibus, illic forum ad lites, emporium ad nundinas, compita ad murmurationes, reperitur, vna non tamen reperitur Eccleſia. Declamat ſanctiſſimus Præſul, *Multi pergunt ad templum Domini, non vt orent, ſed vt negotientur, vt ciuilium, domeſticorumque negotiorum ſermones faciant. Vnde cætera faciliùs in Eccleſia deprehendas, quàm Eccleſiam ipſam.*

Chryſ. hom. 74. in Matth.

In Eccleſia locus mulierum ac virorum dicitur.

In Eccleſia non reperitur Eccleſia.

Chryſ. homil. 38. in epiſt. ad Corinth.

Finio cum Tertulliano, & quod ille de gentilium fanis, vtinam in noſtra Templa ad Chriſtianorum dedecus non poſſimus detorquere, *In Templo adulteria componi, inter aras lenocinia tractari, in ipſis plerumque æditnorum vt ſacerdotis tabernaculis ſub iiſdem victis, & apicibus, & purpuris, & thure flagrantem libidinem.*

Tertullian. in Apolog.

CAPVT

Capvt II.

TORCVLAR SYMBOLICVM.

Altare Deo ſacrum.

Aræ templis antiquiores, ac nobiliores.

SACRAM Templi maieſtatem, ad augendas Altaris laudes deriuare, haud mihi animus eſt; cùm, contra, Aræ & decorent laudibus, & nobilitent victimis, & illuſtrent facibus ipſa templa. Extructa enim periti artificis manu templa ſunt, vt numinum Altaria, quæ antiquitatis incuriâ vagabantur incertis ſedibus, decentiori cultu, firmas, ac ſtatas inuenirent in ſacris Ædibus. Porrò ipſemet, vel florum, vel frondium, vel luminum ornatus, quo priſci decorabant aras ſuas, vt in campis ac in ſyluis ſquallebant ſylueſtri horrore, ſic niteſcebant in Templis pompâ diuinâ, lucernæ, faces, funalia, quæ penè innumera appoſita aris, non tantùm lucem impertiebant ſyluis, ſed & ſaltibus nomen luci, quò fortaſſis Poeta alluſit.

Ab lumine, quo fulgebãt aræ, & altibus luci nomen.

Feſtáque pallentis hilarent Altaria luci. Stat. 3. Syl.

cultu nobiliori illuſtrabant templa. Ab aris igitur ſacra Templa, & lumen, & cultum, & decorem habuêre.

Torcular, altare.

Cæterùm adumbratam Altaris dignitatem in ſymbolico Torculari ferè omnes Patres cum Hieronymo ſentiunt, quorum tamen auctoritatibus, rationum pondera Ericius, & Euthymius addidêre: *Torcular*, ait ille, *quia ſicut in Torculari vuæ exprimuntur, ſic in Altari hoſtia immolantur.* Addit hic, *Torcular eſt Altare, in quo ſanguis Chriſti effunditur.* S. Auguſtinus ex ſancti altaris dignitate, quanta ſit Martyrum apud Altiſſimum exiſtimatio, ingenioſè dimetitur. In altari enim ſacra eorum lipſana tumulata in pace quieſcunt. Expendens Apocalypſis oraculum: *Vidi ſub altare Dei animas interfectorum.* De ſanctis Innocentibus ſic fatur: *Quid reuerentiùs, quid honorabilius dici poteſt, quàm ſub illâ arâ requieſcere; in qua Deo ſacrificium celebratur, in quâ*

Hieronym. in catena hic.
Eric. & Euthym. in cat.
Cur ſanctorũ corpora tumulata in Altari.
S. Auguſtin ſerm. de SS Innocentib.
Apoc. 6. 9.

quâ offeruntur hoſtiæ, in qua Dominus eſt Sacerdos, ſicut ſcriptum eſt: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech; eleganter tanti exhibiti cultûs rationem ſubdit: *Conuenienter, & quaſi pro quodam conſortio, ibi Martyribus ſepultura decreta eſt, vbi mors Domini quotidie celebratur, ſicut ipſe ait, Quotieſcumque hæc feceritis, mortem meam annunciabitis donec veniam, ſcilicet vt qui propter mortem eius mortui fuerunt, ſub ſacramenti eius myſterio requieſcant. Non immeritò, inquam, conſortio quodam, illic occiſis tumulus conſtituitur, vbi occiſionis Dominicæ membra ponuntur: vt quos cum Chriſto vnius paſſionis cauſa deuinxerat, vnius loci religio copularet.* S. Bernardus, idem Apocalypticum oraculum expendens, fermè ex eadem fodina, qua Auguſtinus, nouum nobis aurum importauit, quo augeremus Altaris ornatum. Hæret difficultate perculſus ille, cur ſub altari diuino audiantur Martyrum voces, quæ à Sanctis, Iobo patiente, ac mendico Lazaro, ab ipſo Orco non reſonant; ſic mellitiſſimis verbis ipſe: *Illud ergo primum moueri poteſt. Quid ſibi velit, quod Beatus Ioannes, ſub altare Dei, audiſſe ſe perhibet ſanctarum voces animarum, cùm Lazari animam non ſub Altare, ſed in ſinum Abrahæ dicat eam ab Angelis deportatam. Nam ſanctus Iob nunquam ad Altare auſus eſt aſpirare, cum dicat: Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei?* Reſpondet pulchrè: *Aduenerat iam, fratres, tempus, quod ſanctus Iob poſtulabat, donec veniret deſideratus ille, qui ſanguine ſuo deleret chyrographum damnationis noſtræ, & flammeo accinctus gladio, aperiret Regna cælorum. Nullus omnino cuique ſanctorum ad ea patebat acceſſus, ſed prouiderat Deus noſter, in inferno locum quietis; in hunc ergo locum deſcendens Saluator, contriuit portas æreas, eductoſq; tunctos de domo carceris, iam tunc ſub altare collocauit.* Tam ſanctum eſt altare, vt nemo vnus ibi dignè condi potuerit, quem non importaſſet dextera diuina: animabus ad cælum non pateſcente ſemitâ: nec corporibus patere Altare poterat: cùm peruia ara ſacra corpori, tunc animæ cælum. Par erat, vt animarum, quæ Deo fruerentur, corpora in Altari quieſcerent: diſſitæ, ſed fermè pares debebantur ſedes animabus, & corporibus.

S. Bernardus, ſerm. 3. de omnibus SS.

Patiantur Altare, & cælum.

ribus ſanctorum, vnis cælum, & diuinitas; alteris Altare, & humanitas. Sic enim magnus, magnæ familiæ parens ſua omnia in filiorum commoda diſtribuit, Animabus diuinitatem, quâ fruerentur: corporibus humanitatem, quâ quieſcerent. Perorat egregiè idem ſanctus. *Porrò Altare ipſum pro meo ſapere, nil aliud arbitror eſſe, quàm corpus Domini, puto quòd ego ſuper hoc ſenſum illius habeam, præſertim cum dixit: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ.* Si anima euolauit ad cælum, euolet caro ad Altare, vt Aquilæ deſcendant ad corpora. *Bern. ibid.* Altare Corpus Chriſti.

Cæterùm Altaria meritò ſanctus Auguſtinus cum Abrahæ ſinu, cum terreſtris Paradiſi amœnitate componens, cenſet illa, his omnibus nobiliora. *Legimus pleroſque iuſtorum Abrahæ ſinu refoueri, nonnullos Paradiſi amœnitate lætari. Nemo tamen præter Martyres, melius meruit ibi requieſcere, vbi & hoſtia Chriſtus eſt, & Sacerdos; ſcilicet, vt propitiationem de oblatione hoſtiæ conſequatur, & benedictionem; functionémque Sacerdotis accipiat.* *Aug. ibidem.* Altare, & Abrahę ſinu, & Paradiſo Terreſtri longè nobilius.

Quanta ſedet in altari dignitas! Supra, Numen habet, infra, Martyres: ipſum in medio, & Abrahæ ſinu, & Paradiſo deliciarum longè præſtantius. Accedit ad maximam ſacri Altaris laudem, quòd *Menſa Domini* indigitari poſſit, ibi Paterfamiliâs filios ſuos ſpiritali pabulo reficit; ibi expreſſis in torculari vuis, propinat pocula diuina, etiam ipſe cæleſti menſæ aſſidet cœnaturus: cœnat homo, & cum illo Deus. *Cænabo cum illo, & ipſe mecum.* Porrò nos, vt pulli recenter nati, rationale lac petimus, non ſecus ac pulli pipantes, cibum ab aue matre. Pulchrè Rex Hebræus: *Paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos; Altaria tua Domine virtutum.* Author Græcus apud Agellium ſic illuſtrat hemiſtichium. *Noſter nidus, & incunabula, & oblectatio bonorum, ſuncta tua ſunt Altaria: ab illis enim hiantes pulli, diuinum cibum, & ſalutarem poſcimus.* Vtrumque ſenſum complexus ſanctus Ambroſius, Altarę pro menſa: in qua & mortales, & Numen vnà conuiuantur, elegantiſſimè accipiens, ſobolem ſacram ſic alloquentem Chriſto, inducit; *Paratum habens conuiuium, quod dignum eſſe cæleſti epulatione videatur, ideòque* Altare cur Menſa Domini dicatur. *Pſalm. 9.* Ab altari cibum petimus, vt pulli hiantes ab aue matre. *Author Græcus apud Agell. hic. S. Ambroſ. l. 5 de ſacram. cap. 13.*

 ait.

ait. Deſcendat frater meus in hortum ſuum; vt capiat fructum pomiferarum ſuarũ. Reſpondit Eccleſiæ ſuæ; Deſcendi, inquit, in hortũ meum, vindemiaui myrrhã cum vnguẽtis meis; mãducaui panẽ meum cũ melle meo, Bibi vinũ cum lacte meo, edite fratres, & inebriamini. Quæ eſt iſta vindemia? Cognoſcite vineam, & cognoſcitis vindemiã. Vineam de Ægypto tranſtuliſti, hoc eſt, populum Dei. En tibi ex Ambroſio lautiſſima conuiuia populo Chriſtiano exhibita, vbi Chriſtus ex conuiuis vnus, plebem ſuam, ad ſanctam, ac ſpiritualem ebrietatem prouocans.

Chriſtus in Altari conuiua eſt prouocans fideles ſuos ad ſanctã ebrietatem.

S. Ambr. ibid.

Verùm, ne quid metaphoræ deeſſet, vt enim conuiuarum turba, ex antiquo more, candidata conuiuio adſtabat, ſic Liturgi ſanctum Altare in albis veſtibus circundant. S. Ambroſius inquit, *Gaudet Eccleſia redemptione multorum, & aſtare ſibi familiam candidatam ſpirituali exultatione lætatur.* Cautum etiam iure eſt, vt ad altare nemo accedat, cum Deo pranſurus Deum, non candidatus: Sic iubet S. Auguſtinus. *Rogo vos fratres, diligenter attendite. Si ad menſam cuiuſque potentis hominis nemo præſumit cum veſtibus conſciſſis, & inquinatis accedere, quanto magis è conuiuio Regis æterni; id eſt, ab Altari, debet ſe vnuſquiſque inuidia, vel odij furore repletus cum reuerentiâ, & humilitate ſubtrahere propter illud, Vade priùs reconciliari fratri tuo; & iterùm, Amice quomodo hûc intrâſti non habens veſtem nuptialem?*

Liturgi Altare circundabant candidati.

Puritas qua accedendum ad Altare.

S. Aug. ſerm. 3. de dedicatione Tẽpli.

Matth. 5.

Matth. 22.

Hûc accedit, quod ſacrum Altare, ex Deo puerulo in cibum appoſito, in antro Bethlehemitico nato, Menſa dicitur, & Præſepe. *Bethlehem domus Panis.* Rectè ex Gregorio interpretatur, vt Altare, Præſepe, & cœnaculum foret. Luculentèr Chryſoſtomus: *Hæc menſa, vicem explet Præſepis: nam & hic ponitur corpus Domini, non quidem faſciis inuolutum, ſicuti nunc, ſed vndequaque Spiritu ſancto conueſtitum.* Fideles, vt hæc indicarent myſteria, integumentis vel fictis, vel pictis, contexerunt Altaria, vt quoque poſſent pacto, ſanctiſſimorum Chriſti natalium ſacramenta exprimerent. Anaſtaſius memorat, Zachariam Pontificem ſanctiſſimum. *Feciſſe veſtem ſuper Altare ſancti Petri ex auro textam, habentem natiuitatem Domini Dei, ornaſſeque eam gemmis pretioſis.* Igitur veteris æui ſancti Præſules, integumentis exornabant Altaria, quæ in ſacrâ,

Altare dicitur Menſa, Præſepe.

Chryſoſt. ſer. de ſancto Philogono.

Anaſtaſius.

Integumẽta Altarium olim natiuitatis myſteria exprimebant.

ac

ac myſticâ menſâ celata ſacramenta detegerent. Quantâ religione, quantóque cultu, ſancti homines proſequerentur ſacras aras, ipſamet operimenta, non leuia argumenta ſunt. Syneſius ait: *Velum myſticum, integumentum ſacrum, Religionis argumentum.* Adiicio, fuiſſe grati animi ſigna, cumulata donariis Altaria. Saluianus: *Cùm à Deo dona accepimus, dona reddimus, ad domus videlicet dominicas ſtatim currimus; vt illuſtremus donariis: ſacra limina, aras, muneribus implemus.* Antiqui etiam, & comprobati moris fuit, ſtatis temporibus, Antiſtite operante ſacris, Altaribus ſolemnia offerre donaria. De Valente Imperatore Theodoretus. *Valens, ſacra operante Baſilio, Altari conſueta obtulit dona.* Hæc cultûs genera, aras exornantia, Deo fuiſſe gratiſſima, eleganti, ac pulchrâ proſopopeiâ expreſſit Origenes, hûc monitum Saluatoris flectens. *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua*, ait. *Quemadmodum totius corporis gloria, atque decor eſt facies, ac cultus; ſic in omnium fidelium corpore, atque Eccleſiæ complexu, eminere Aræ ſanctitatem mirabili pulchritudine, & decore. Igitur hanc laua, hanc exorna, & exalta; & honora, & glorifica ad gloriam capitis huius corporis, quod eſt Chriſtus.*

Syneſ. epiſt. 67.

Saluianus lib. 6.

Theodoretus lib. 4. cap. 15.

Origenes Matth. 6.

Pulchra allegoria de ornatu, ac munditie Altaris.

Idem & miracula conteſtata ſunt. Ambroſius de ſanctiſſima Virgine Gorgonia hæc narrat: *Gorgoniam ſcimus Gregorij Theologi ſororem, caſtiſſimis ſuis manibus Aram tenentem cum ardore propè incredibili preces funderet, claro miraculo ſanctitatem conſequutam.* Lectiſſimæ virgini, ſpeciali lege datum, vt ſacro Altari accederet illúdque manibus contrectaret. Laicis olim nedum tactio, ſed ipſemet acceſſus prohibitus. Hinc apud veteres myſtarum, ritus facer inualuit, vt aram maximam, cancella vel marmorea, vel lapidea, vel ſaltem lignea definirent. Nullus laicis audebat veſtigiis ſuis temerare ſacros limites. Feſtiuè Gregorius cancella Altaris dicit, *Diuorum, ac hominum limen certum.* Sic ille ex appoſito Altari termino, diſcriminauit Liturgos à laicis, vnos, homines dicens, diuos alteros, vtriuſque cognominis, altaris limine, veluti interprete futuro.

Ambr. ep. 14.

Dignitas Altaris comprobata miraculis.

Gregor. Nazian. orat. 3.

Altaria cancellis defi. nita, ne accederet laicus.

A cultu etiam, & reuerentiâ, quâ priſca ætas habebat

Altare cur dicitur ab Euſebio, *Reuerēdum.* Alluſio ad Rubum, quē in terra ſancta vidit Moſes.

Altare; illud, *Reuerendum*, Euſebius indigitauit, alluſione ad ſacram tellurem factâ, quam calcare audens pede calceato Moſes, è Rubo (detonante Numinis voce) audiuit. *Ne appropies huc, locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Sic locus, in quo Altare ſitum, quamuis ex lapide impolito formatum, voluit Numen, vt inacceſſus laicis foret, animi perturbationibus calceatis. Rectè ſanctus Gregorius Nyſſenus. *Altare quamuis natura ſua à cæteris non diſſimile, & ab aliis cruſtis lapideis, ex quibus parietes noſtri conſtruuntur, & pauimenta exornantur, ſed quoniam Dei cultui conſecratum, atque dedicatum eſt, ac benedictionem accepit menſa ſancta, Altare immaculatum eſt, quod non ampliùs ab hominibus, ſed à ſolis Sacerdotibus, iiſque venerantibus contrectatur.* Accedit ſacra benedictio, à quâ habet Altare, quòd ſacrum ſit, & ſanctum, vt ait idem Nyſſenus. In Altari deſignatur præcipuus Dei cultus. *Altare*, ait, *cùm audio, adorationem intelligo, quam huic tabernaculo cæleſtes virtutes afferunt.* E' cælo volitant Angeli ad ſacrum Altare. Iacob vix erexit lapidem in titulum, inumbrans ſacrum, per olei vnctionem, ac illicò è cælo cernit aſcendentes, & deſcendentes Angelos.

Greg. Nyſſen. orat. de ſancto Baptiſmo.

Geneſ. 28. Altaris dignitas præcipuè à ſacrante Sacerdotis dextera.

Altare, vt cultu maiori colatur, neceſſariam Sacerdotis manum ſacrantem, etiam Gentiles tradidêre, cùm Altaria potiſſimùm veneranda putarent, à ſacra Numinis dicatione. Hæc forma antiquæ dedicationis. *Iupiter optime maxime quandoque tibi hodie hanc aram dabo, dedicabóque ollis legibus, ollis regionibus dabo, dedicabo, quas hîc palàm dixero, vti in primum ſolum huius aræ eſt, ſi quis hîc hoſtiam ſacram facit, quod in augmentum ne protollat, idcircò tantùm probè factum eſto: Cætera leges huius aræ eadem ſunt, quæ aræ Dianæ ſunt, in monte Auentorio dedicata.* Et hæc de prophana ſacra, & apud Hebræos dicatio. Paralip. cap. 7. *Feciтque Salomon die octauo collectam, eò quòd dedicâſſet Altare ſeptem diebus, & ſolemnitatem celebrâſſet diebus ſeptem.* Exod. 29. habes, quo pacto, quóue ordine dedicandum Altare.

Vide *Alex. ab Alexand.* Altaris dedicatio & ſacratio ab Ethnicis.

Sacræ Aræ dicatio quæ & quomodo? Exod. 29.

Verùm, quamuis præcipuus Altari cultus eſſet à dedicatione ſacrâ, non à conſtructione, cùm illud ſurgeret à lapide

lapide rudi, impolito, inſecto. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis ſuper illud holocauſta.* Tamen neque hæc prima Aræ rudimenta myſterio vacant. *Eligitur enim lapis*, ait Theodoretus, *non elaboratus artificis manu, non leuigatus ferro, non artificio vllo ornatus*; ſed vix gliſcens in tumulum aceruus lapidum, vel ceſpes, Altare dicebatur, nimirùm, vt extructum facilè deſtrueretur. Cùm enim in campis, vel in ſyluis paſſim excitarentur Altaria, loca vt plurimùm Iudæis, ac Gentilibus promiſcua, fortaſſis euenire poterat, vt eadem ara ſacris nobilitata oblationibus, deformaretur prophanis, ſuſtinens Dei, ac dæmonum victimas. Abſolutâ oblatione, conſummato ſacrificio; deſtruenda erat ara, ne tanto ſceleri obnoxia foret, vt ſacra temerarentur prophano ritu, & quæ ſeruiſſet Numini, eadem, & Dæmoni deſeruiret.

Theodor. hic Cur Altare ex lapide impolito excitatum?

Ne & Dæmonum, & Dei victimis obnoxium foret.

Adderem, noluiſſe Deum pacis, Altaria ſua conciſa ferro, quo mortales ab ipſis lapidibus monerentur, ne corda, vel manus geſtantes ferrea, pacifico altari accederent. Egregiè Origenes. *Ex lapidibus integris conſtructum Altare, quibus ferrum non eſt inſectum, qui ferrum pugnæ, ferrum litium nunquam recepit, ſed ſemper pacificus fuit, ſemper quietus.* Diuino Oraculo inhibetur ſacrificanti, Altare, niſi repudiato ferro, odiis, iurgiis, ac litibus deteſtatis. *Vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Denique, ex puro lapide, vel ex ceſpite ædificatum Altare, vt non ars, non aſtus, ſed natura famularetur gratiæ. Sic eluſceret magis maieſtas altaris non emendicata humano artificio, ſed comparata à gratiâ, & à cælo, quæ tunc potiſſimùm inſinuatur, cùm accedit Sacerdotis dextera ſacrans.

Origen. Inhibetur ſacrificanti Altare, niſi deteſtatis odiis.

Tandem peroro, affirmans, vel ipſum nomen præferre maieſtatis decorem. Altare enim à ſublimitate dicitur, ſiue quòd illud in montium excitaretur faſtigiis, vt flamma ſacrifica comburens victimas, eminus à turba confluente conſpiceretur. Quò etiam alluſiſſe videtur Numen, vocans Abraham vt ad montem pergeret ſacrificaturus. *Super vnum montium quem monſtrauero tibi.* Sic in ſublime elatus & ipſe Sacerdos ſupplices extendens manus, & oblata

Altaris vel ipſum nomē non vacat luce laudis. Altaria in montium faſtigiis ædificata ex antiquo ritu. *Geneſ. 16.* Cur Abrahā iuſſus vt ſa-

crificaturus in montem pergeret?

Quæ attétio antiquitus in ſacrificiis.

Mut. laud. à Tertullian. in Apolog.

oblata victima omnibus pateſceret. Piaculare enim apud Ethnicos fuiſſet facinus, ſacrificante Sacerdote, ſi vnus adeſſet, qui vel mente, vel corpore ad prophana ſpectacula vagaretur. Laudibus vſque ad cælum ſublatus Mutius, *qui ne ab aris diſcederet*, vt ait Tertullianus, *dexteram ſuam libens in ara reliquit.* Hinc & præcones præmiſsi, plebem excitantes ad ſacra, & virgâ corrigens obſtrepentem turbam, & ſilentium indictum, ne vlla audiretur vox infauſta, quæ à ſacris amoueret intentos ſacris.

Alexand. ab Alexand.

Ritus antiquus in ſacrificiis.

Taciturnitas iuſſa præcipuè in ſacrificiis.

Huius antiqui ritûs extant veſtigia aliquot apud Alexand. ab Alexandro, *Publicus præco præcedens ſacra, hoc age, clamitans, voceq; excitat populum, & virgâ turbam ſubmouet, quæ commentaculum dicta eſt, ſilentium indicit, ne mala vox obſtrepat, néve quid triſte auribus accipiat, & ſacris faueret, & intentos eſſe iubeat. Namque in Deorum ſacrificijs taciturnitate in primis, & intentis animis, opus erat, qui ſi opus facientem, Sacerdos inter ſacra vidiſſet temerari, & populi putabâtur religione inexpiabili, &c.* Cùm igitur Sacerdos & videre populum, & viciſsim ab illo videri, religione ſanciretur, in aliquo monte, vel in cliuo, ſacra Ara extruenda erat, vt inde Sacerdos, & victima conſpicerentur magis; etiam ipſa celſiſsima Crucis Ara, in quâ æterno Patri victima, Sacerdos, & Sacrificium Chriſtus Dominus, in Caluariæ cliuo excitata, vt Orbi toti ſpectabilis foret.

Crux cur excitata in cliuo.

Altare cur Ara dictum? In illa ignis ſacer, & iuramenta.

Dicebatur etiam Altare *Ara*, quia ibi igne ſacro ardebant victimæ, oblatæ Deo; augebatur illi ex igne ſacro honor, qui in ara ſplendebat; ſic iuramenta, quæ olim per ignem fiebant, vt magis ſolemnia forent, firmabantur in ara; mos etiam ad Chriſtianos deductus ad hæc vſque tempora perſeuerat.

Ezech. 43.

Templi Hieroſolymitani ara dicta Ariel, & cur?

Tandem indigitatum Altare apud Ezechielem *Ariel. Ipſe enim Ariel quatuor cubitorum.* Ibi enim Altare deſcribebatur, cuius ſumma pars, in qua oblata ſacrificia Deo, dicebatur *Ariel*, ſed cur *Ariel?* Qui ex Hebræo interpretatur *Leo Dei.* Apponitur *Dei* ex phraſi Hebræa, quæ cum explicare non valet magna, facit diuina, ita cedros Dei, montes Dei, flumina Dei, paſsim in Scriptura ſacra, ad exaggerandam, vel celſitudinem, vel proceritatem, vel copiam,

piam, montium, lignorum, fluminum. Sed cur Altare, *Leo magnus*, quæ illi cum leone proportio? Veriſſimam illam puto ſententiam, quæ non à maieſtate capitis, quia leo ſe præfert beſtiarum Regem; non à luminibus, quæ illi magna, lucentia, ac inter villoſa ſupercilia ſcintillantia ignem; non à iuba regali inter colla, & armos effuſa; non à laterum vi maiore; non à protuberante pectoris firmitate; non ab immani dentium rictu, Templi imaginem exprimit, ſed ab eius vngue, quo atterit ouium, hircorum, vitulorum; boum, greges, ac armenta. A diffuſo itaque cruore, à dilaniatorum corporum numero, ab internecione, & laniena perpetua victimarum, Altare Hieroſolymitanum *magni leonis* ſibi nomen árrogauit, cum nullum ibi tempus, dies, hora nulla, quà non iugulata, non dilaniata, armenta, & greges oblati. Elegantiſſimâ igitur analogiâ, ad explicãdas innumeras victimarum oblationes, aſſumitur Leonis ſymbolum. Metaphorâ vſus conſimili Iacob Patriarcha morti proximus, prædicẽs Hieroſolymitanum templũ, illud indigetans lupi nomine, *Beniamin Lupus rapax, manè rapiet prædam, veſpere diuidet eſcam:* Quam prophetiam Lippomanus, ac Hebræi paſſim de Templo interpretantur, ex innumeris ibi oblatis victimis, ac veſpere inter Sacerdotes diuiſis. Quadrat optimè vaticinium, tum vel maximè, quòd in Beniaminæ tribus confinio ædificandum Templum.

Quæ Analogia inter Leonem, & Altare?

Geneſ. cap. vlt. Lyppomanus, & Hebræi.

Cur Templũ Hieroſolymitanum dicatur lupus rapax.

Verùm & hæc nomina non immeritò tribuenda reor Chriſtianorum Altaribus, ac Templis, non ob ingentem victimarum copiam, cùm in aris noſtris niſi vna, quæ ſalutaris extat & diuina, offeratur; Lupus tamen, & leo, Altare, ac Templum dicitur, diſpergens, deuorans, dilanians illos, qui Templa ingredientes, audent altari inferre iniurias, prophanis intenti negotiis: Vagantes oculis, perſtrepentes linguâ, ipſa videntur ſacramenta, ac Sacerdotem aſpernari; ſed de hoc contemptu ſat ſupra diximus, cum de Templo loquuti ſumus. Præterea & Leo dicitur, cum Altare, Dei Vicarium dici poſſit, qui leo ſæpenumero indigitatur: *Vicit leo de tribu Iuda.* Quando enim Altare contemnitur, contemnitur ipſummet Numen.

Altare Dei imago, ideo colendum.

men. Sic Malach. 1. *Offertis ſuper Altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te?* Statimque ſubdit. *In eo, quod dicitis, menſa Domini deſpecta eſt.*

Saluianus. l.4. de guber. Eccl.

Pro coronide, do Saluianum inuehentem in homines, debitum cultum non deferentes ſacro Altari. *Eccleſias, vel potiùs Templa, atque Altaria Dei, minoris reuerentiæ quidem habent, quàm cuiuſlibet minimi, & municipalis iudicis domum.*

Minoris à Chriſtianis habentur ædes diuinæ, quam humanæ.

Heu facinus! minoris habentur ſupremi Iudicis ædes, à quo æternitatis librantur pondera, quàm magiſtratuum, à quibus vix momentanea, & leuia expenduntur. O mi homo, cogita tecum diuinum Oraculum: *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum Mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur?* Verum Altare, quod paruipendunt homines, maximi æſtimant Angeli, Finio cum Baſilio, qui eleganter huc flectit, quòd Seraphim Angelorum nobiliſſimi, ignitum carbonem à ſacro Altari, non manibus, ſed forcipe tulerint. *Tecum reputa*, ait ille, *quanta fuerit amplitudinis Altare illud, quod quidem vix adiri poterat, vt ne auderet Seraphim manu attingere, ſed forcipe ignem in manu accepit.* Rationem tanti cultûs expendens Hieronymus affirmat: *Gemmas pretioſiſſimas, carbunculos, non humanâ induſtriâ, ſed potentiâ diuinâ inflammatas, ad purgandas peccatorum ſordes; Quod autem Altare, ſub quo animæ Martyrum, tunc videantur in cælo, & Ioannes in Apocalypſi loquitur, & calculus iſte, qui à ſolis Septuaginta ἄνθραξ, id eſt, carbunculus eſt interpretatus, poteſt non carbonem ſignificare, vel prunam, vt plerique exiſtimant, ſed ἄνθραξ, id eſt, carbunculum lapidem, qui ob coloris flammei ſimilitudinem, igneus appellatur; ex quo intelligimus, Altare Dei plenum eſſe carbunculis, hoc eſt igneis calculis, & prunis, peccata purgantibus; vnde & ſcriptum de Deo legimus. Carbones ſuccenſi ſunt ab eo.* Hem! Quantâ diligentiâ, quantoque cultu, & reuerentia colendum Altare, in quo Chriſti imago exprimitur, carbones inueniuntur igniti, ſordes humanæ emaculantur, Deo ſuauiſſima, & illo digna offertur victima.

Angeli magnifaciunt noſtrum Altare.

Cur forcipe carbonē ignitum tangunt.

Baſil. Iſaiæ 6.

Hieronymus.

Carbones in altari carbũculos fuiſſe.

Capvt III.

TEMPVS FRVCTVVM.

Ceremonialia Sacramenta ſolemnitatibus aliquot affixa.

DOmvs ſuæ religioſam maieſtatem Paterfamilias adeò ſanctè inſtituit, vt poſt aſſignata munera, quibus ornati ſuo charactere, domeſtici incumbunt, poſt commendatas virtutes, quibus rectè, ſanctéque viuant, poſt ſacrum cultum, fidem, ſpem, charitatem, quo intimè Deo inhæreant; ne ritus ſacer corpori deeſſet, ceremonias adornauit, quibus familiares ſui, externo cultu venerarentur Altiſſimum, fermè ad inuidiam cæli. Deo ſenſibus pateſcente, cælites attoniti mirantur artificium diuinum, quo eleuata caro adorat Numen. Par enim erat, vt Verbum factum homo, ad culmen tam ſublime euehens carnem, corpus raperet ad ipſam Diuinitatis ſeruitutem; Porrò homine geminante cultum, ſpiritali adorationi, externam adiiciente, in æterno præmio conſors ſpiritus caro euadit, nedum alterius merito, ſed obſequio ſui. Ipſa ſtupet natura, cum conſpicit corpus appenſum animæ fermè ad illius dedecus, ipſo graui ſarcinæ pondere ſuſtolli ſpiritus, ad faſtigium cæli, & ad ipſum Dei famulatum.

Cur ceremoniæ inſtitutæ?

Natura ſtupet diuinum artificium, quo eleuata caro adorat Numen.

Oblatrent ad hæc myſteria minuticanes Caluinus, & Lutherus, tanquam ad ſacræ lunæ vmbras; quorum alter ſacramenta omnia eiurauit, alter eluſit, vtrique ſacras ceremonias deteſtati. Proh facinus! Ceremonias, quas vt depoſitum ſacrum Timotheo Paulus tam ſtudioſè commẽdat, quas tanto decore vniuerſalis Eccleſia per tot ſæcula retinet, tanto cultu venerantur ſancti Patres, contemnere audent horrenda hæc monſtra ad infamiam ſæculi ſui nata! De hæretico auſu ſacras ceremonias deridente, hæc Tudenſis. *Hæretici cùm non valent aliter decipere, mimorum ſpeciem*

Inuectiua in hæreticos.

Tudenſ. de hæreticu.

ſpeciem induunt, & cantilenis, & ſacrilegis iocis, & quæ fiunt à miniſtris Eccleſiæ Dei, in pſalmis Eccleſiaſticis, & in officiis cæteris, ſubſannationibus, & deriſibus fœdant, vt vel ſic valeant mentes fidelium faſcinare, & ab Eccleſiaſticis officiis reuocare. Hi frequenter ſubſannant clericos, & Eccleſiaſtica ſacramenta, ipſis clericis, quibus iaculatoriè derogatur, nonnumquam præſentibus, dicunt bona eſſe huiuſmodi, quia fiunt propter lætitiam excitandam; vnde non blaſphemiæ, ſed ioculatoria ſunt credenda.

Hæretici irridét ſanctas Eccleſiæ ceremonias.

Inter innumeras, quas adducere rationes in medium poſſem, cur Paterfamilias tanto ſtudio domi ſuæ commendatas voluit ſacras ceremonias; Vna illa erit, vt dies aliquot non Eccleſiaſtici Orbis annua reſolutione tantùm læti forent, ſed accedentibus ceremoniis, ipſa deuotione ſacris. S. Auguſtinus ad Ianuarium ſcribens notauit, quibuſdam ſolemnitatibus ineſſe vltra annuam feſti orbitam, etiam ceremonias ſacras, ad magna myſteria, ac ſacramenta exponenda. *Sacramentum eſt autem in alia celebratione, cui rei geſtæ ita rememoratio ſit, vt aliquid etiam ſignificare intelligatur, quod ſanctè accipiendum eſt. Eo igitur modo agimus Paſcha, vt non ſolùm in memoriam, quod geſtum eſt, reuocemus, ſed etiam cætera, quæ circa ea atteſtantur ad ſacramenti ſignificationem non amittamus.*

S. Aug. epiſt. 119. ad Ianuar. Aliquibus feſtis diebus, ex Auguſtino, latent in eorum ceremoniis ſacramenta aliqua.

Prima lux, quâ agnoſcimus cum ſanctiſſimo Præſule ſacramenta ceremoniarum Paſcha eſt; his exultat, & lætatur Eccleſia, admonens plebem ſacram, vt reſurgente è tumulo capite, emergant cætera membra à fœdo flagitiorum conditorio, vbi iacent tumulata. Hûc reſpicit nouus è ſilice excuſſus ignis; inflammatus cereus, accenſæ lampades, benedicti fontes. His ceremoniis rapitur homo, vt maiori cultu, ipſis vrgentibus elementis, concelebret ſacra. Solemnis in Scriptura mos eſt, vt Mortalibus ſuo muneri deficientibus elementa ſufficiant. Hebræi cùm ſicca à lacrymis haberent lumina, ſpargunt frigidam, vt in Dei cultu caleſcerent. *Hauſerunt aquam, vt effunderent in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illâ, atque dixerunt, peccauimus Domino.* Aqua, in orationis lacrymarum, ac pœnitentiæ ſubſidium aſciſcitur. Rectè Gregorius.

De ſacris Paſchæ ceremoniis.

Elementa aduocãtur in ſubſidiũ torpentis in deuotionem animæ.

Primò Reg. 14.

S. Gregor. in hunc locum.

rius. *Quid eſt aquam haurire, niſi de profundæ aquæ pœnitentis effuſione lacrymarum fluenta producere?* Effuſa ex vaſe aqua, eſt admirabile ſymbolum pœnitentis, cùm cor expiatum, abiectis piaculis, nil in ſe retineat priſtini laticis, quem abundè non effuderit. Hoc petit liberioris vitæ deteſtatio, & conuerſio recta ad ſuum Numen. His laceſſiti ſymbolicis lacrymis Hebræi, veras effudère. Sic placatur iratum Numen. His omnibus adiice album colorem, ex quo nomen ſacra Paſchatis hebdomada ſortita eſt, ad explicandum ingẽs plebis Chriſtianæ gaudium. Veſtimenta hæc ſunt iuſtitiæ, & indumenta ſalutis, quibus indutum ſe Propheta cecinit, ad ſignificandam recuperatam libertatem; reſurgente Chriſto è tumulo. Candidas enim veſtes aſſumptas in publicæ lætitiæ teſtimonium, in gratulatione ipſa conteſtatur Antiquitas. Cùm enim poſtulatus eſſet ad tribunal reus, innoxius inuentus poſito ſquallore veſtis, ſumebat albam. Ita ex Ethnicis, Liuius l. 45. Suetonius in vita Auguſt. cap. 99. Ex Hebræis Philo legatione ad Caium. Adiice & aliud myſterium. In ſacrâ Chriſti reſurrectione omnes candidatos eſſe cæli, quia magiſtratus; & ſedes cæleſtes debent; ac poſſunt petere, Paulo clamante. *Conſedere nos fecit in cæleſtibus.* Petitores enim magiſtratuum apud Romanos, candidati dicebantur, cretâ, & ſulphure toga candefacta; vt non prenſando ſolùm, ſed candore, & luce, magiſtratus extorquerent. Chriſtiani cruore diuino dealbati, ex dicto Apocalyptico. *Dealbauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni.* Mundi à peccatorum ſordibus, poſito ſcelerum ſqualore, aſſumpta innocentiæ veſte, quid ni petant cæleſtes ſedes? vrgente Paulo: *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.* Mirum quantum hæ ceremoniæ valeant ad excitandum ad cæleſtia, ſanctum, ac internum animi impetum.

Aqua effuſa ex vaſe, ex eo, quod nil retinet, ſymbolum veri pœnitentis.

Cur dicatur alba ſacra Paſchæ hebdomada.

Iſai. 61. 10.

Veſtes albæ aſſumptæ in teſtimonium lætitiæ, & iuſtitiæ.

Chriſtiani die Paſchæ candidati poſſunt petere ſacras cæli ſedes.

Apocal.

Poſt delibata Sacramenta in die Paſchatis, lubet ad illa deſcendere, quæ læta ſacro Purificationis die recolit Eccleſia, quibus ſpiritus aſſurgit ad verum, & cæleſte lumen, materiali flammâ, quâ ſponſa excitata ad ſacri cultûs ardorem, ornata lumine, obuiàm ire audet ſponſo ſuo. Egre-

Myſteriis in die Purificationis præcipuè de accenſa candela.

Cyril. Hieroſolymit. Cathec. 22.

giè Cyrillus Hieroſolymitanus. *Spiritu ferventes, ad hunc modum, & iucunditatem compoſiti feſtinè, hodierno die lampades noſtras exornemus. Tanquam filii lucis Chriſto, vero illi lumini cereo offeramus; quandoquidem lumen in reuelationem Mundo apparuit. Lumen itaque à lumine mutuati, ſuper niuem dealbemur, ſuper lac, & caſeum emolliamur, ſuper lapidem ſaphirum luceamus, ſuper caſtas columbas, puri in calo ſubuolemus, & quaſi nubibus ſubuecti, Deo occurremus.* Quàm magna ex hâc ceremoniâ fidelibus ſperat Cyrillus? Spiritale lumen, candorem niuis, volatum ad Cælum, conſpectum Numinis. Quis crederet tot ſpiritualia bona, ab inflammatis cereis, tanquam à canalibus gratiæ potuiſſe in humanum genus deriuare? O ſanctas ceremonias!

Lib. 1. de geſtis Pontifi cum Angelorum.

Quantùm Deo arrideant hæc ſacra myſteria, nobili miraculo comprobatum. Mirum enim eſt, quod refert Vuilliemus Malmesburienſis. *In Purificatione ſanctæ Mariæ, frequente ciuium collegio in templo aſſiſtente, omnium repentè luminaria, ſeu caſus, ſeu Dei nutus extinxit, omnibus ſtupefactis, matrona cereus lucem accepit calitus, communicatoque cæteris igne, timorem diſtulit, ſecuritatem indixit.* Cælum, cum non dedignatur in ſocietatem cerea lumina aſciſcere annuens vtramque flammam fore cæleſtem, & quà caro, & quà ſpiritus illuſtratur, teſtatum reliquit, quàm fuerit illi grata hæc luminis ceremonia.

Die palmarũ Summus honor Chriſto exhibitus.

Pergo ad diem Palmarum, quæ palmam ferè, ac honorem ſummum Numini tribuit. Nobiliſſima hæc ceremonia, pueros Hebræos, parentes agnouit, hâc illi Chriſtum adorant, hâc Deum agnoſcunt. Ab illis obſequia exhibentur digna Numine, Chriſto triumphanti. Stratæ veſtes ad mollienda Principis veſtigia. Summus cultus apud veteres habitus eſt; dum quod alicui honori eſt; alterius ſubiicitur pedibus. Ieſu tumultuario opere, Rex factus, vt talis agnoſceretur ab omnibus, ad eius greſſum, & ad regia veſtigia veſtes ſubſtratæ ſunt. Idem ad magnum virtutis Catonianæ decus oſtentandum, peractum illi à ſuo milite fuit, veſtimenta enim ſtrauêre in locis, per quæ ex Prouincia decedens, tranſiturus erat: auctor eſt Plutarchus. Pueri Hebræi, veſtibus in terram ſtratis, palmarum

Reg. 4 cap.

Cur ſtratis veſtibus additi palmarum rami.

ramos

ramos addidêre, vt non modò Regem agnoſcerent Chriſtum, ſed adorarent vt Numen veniens è cælo, id rectè obſeruatum lego à Poëta veteri.

Perque viam, vt Regi velamina purpurata,
Arboreáſque frondes, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauêre omnes, voce fatentes.

Opportuniſſima Chriſto Deo homini ceremonia, qui σοφία κοσμηκόντης appellatur à Syneſio. Antiqui, vt affirmat Theodoretus, neque thus, neque victimas Diis ſuis offerebant, ſed arborum folia manibus decerpta, veluti primam pubeſcentis naturæ lanuginem, quæ comburebantur in Creatoris cultum, cui & fruges, & gramina, & omnia, quæ in tellure oriuntur adoleſcunt, cadunt, tribuenda ſunt. Percelebris apud Græcos etiam hæc ceremonia, & hic dies, quem βαϊοφόρον nominabant, βαΐον palmæ ramus dictus, eadem voce largitiones, & congiaria ſignificata, quæ benignitate Principum hâc die, in Palatinos, & Patriarcharum in Clerum effundebantur. Teſtis huius ceremoniæ Balſamon. *Præcelſam*, inquit, *Imperatorum circumſpectionem, & Patriarcharum magnificentiam cum reliquis auguſtam faciebant, & annuæ erogationes, & donorum, quæ* βαΐα *nominabantur munifica largitio.* Ritus hic ad honorem ſacræ huius diei facit, qua Chriſto honor exhibitus ex more patrio, Deo conſuetus; ita Ioſeph. *Iudæi patrio more in ſacrificiis poſt incenſas victimas, poſt gratiarum actionem, manibus geſtabant ramos myrti, & palmæ, ex quibus mala Perſeæ pendebant.* Palmis appenſa mala Perſeæ arboris, non ſine myſterio factum, nimirum, vt idem quod ore dicerent, etiam corde profiterentur. Frondes Perſeæ in ſimilitudinem linguæ faſtigiatæ, fructus in cordis imaginem efformati, egregiè exprimebat Numini honorem exhibitum linguâ, & corde. Adiice, quòd palmarum rami concutiebantur interdum, in triumphantis Ducis cultum, & ad id munus exhibendum ex longinquis partibus legati miſſi. Igitur Principi, quem ſummo cultu excipere geſtiebant, occurrebant populi cum ramis palmarum, & ſparſis in terram floribus. Sic egregiè Pilo legationem ad Caium, & Lucianus de Rhetorum ductore.

Theodoretus.
Antiqui cur Diis offerebant frõdes.
Syneſius.
Dies palmarum celebris apud Græcos.
Hac die palmaria congiaria diſtributa
Balſamon.
Ioſeph. lib. 1. cap. 3.
Cur palmis appenſa mala Perſeæ arboris.
Concutiebãtur rami palmarum in honorem triũphantis.

Tandem à palmis deſcendo ad puluerem, quo homo aſperſus capite, ſiſtitur ipſo primo Quadrageſimæ die fermè reus ad Tribunal ſacrum. Non poterat opportuniori ceremoniâ, nec ſymbolo expreſſiori induci plebs Chriſtiana pœnitens ad Numinis pedes, vt victos olim à Dæmone, & à Deo demiſſos oſtentaret. Ita olim in ſacris litteris rei ſiſtebantur iudici, & victi milites duci triumphanti. Dauid ait: *Inimici eius terram lingent.* Hoc eſt, humum ore amplexabuntur, qui deinde admittebantur, ſed ſerò, in conſpectu victoris. Hûc etiam alluſit Eremicola apud Hieremiam. Thren. 3. *Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.* Hoc eſt, ſupplicem ſe in conſpectu Dei obiiciet, ſubmiſſione, flagitiorum ſuorum ſperans veniam. Videtur hæc ceremonia, ad pœnitentiam, & dolorem demonſtrandum à naturâ ipsâ inducta, cùm etiam apud Ethnicos idem modus placandi Superos. Liuius ſic inducit Romanas matronas pro auertendâ ab Vrbe peſte: *Strata paſſim matres, crinibus Templa verrentes, veniam irarum cæleſtium, finémque peſti expoſcunt.* Quàm gratus ſit Numini hic ſubmiſſiſſimus actus, lectiſſima fœmina Anna oſtendit, in ſuo Cantico: *Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat.* Eccleſia annuit ex puluere hominem ortum, conuertendum in illum, vt ſedeat cum Angelis, folium gloriæ tenens. Id verbis Ioëlis ſuadet: *Conuertimini ad me in toto corde.* Theſauros æternos ſpondet: *theſaurizate vobis theſauros in cælo.* Apud Iſaiam etiam, puluis pro ſquallore, & miſeria vſurpatus. *Finitus eſt puluis*: Philo inducit Hebræos accedentes ad Caium contectos puluere in pœnitentiæ ſignum. Ex his omnibus liquet, quàm ſancta, quàm opportuna ceremonia cineris, in ipſo pœnitentium dierum exordio.

De ceremonia primo die Quadrageſimæ exhibita.

Pſalm. 71.

Hieronym. Thren. 3.

Liu lib. 40.

Primo Reg.

Iſai. 16.

Philo de legat. ad Caiũ.

Verùm, non modò ſtatis diebus ceremoniæ attributæ, ſed innumeræ ſunt, quas perpetuo ritu obſeruat Eccleſia, ad ſpiritualem fidelium progreſſum, ad delectationem, ad exhibendum Numini cultum; his rationibus inuentas allegorias, aſſeuerauit Auguſtinus. *Quod aliquid per allegoricam ſignificationem intimetum, plus moueat, plus delectat, plus honorat, quàm verbis propriis dicerentur apertiſſimè.* Ceremoniæ,

Ceremoniæ ab Eccleſia inductæ ad progreſſum ſpiritualem ad delectationem, ad exhibendum Deo cultum.

Aug. epiſt. 109. *ad Ianuarium.*

Cur inuenta allegoria.

remoniæ,

remoniæ allegoriam ſapiunt, hæc omnia in Chriſtianorum pectoribus elegantiſſimè operantur, mouent ac impellunt ad cæleſtia. S. Auguſtinus egregiè ſpiritualem hũc impetum ad cæleſtem flammam, his verbis expreſſit: *Ipſe animæ motus, quamdiù rebus terrenis implicatur pigriùs inflammatur, ſi inde feratur ad ſimilitudines corporales, vt inde feratur ad ſpiritualia, quæ illis ſimilitudinibus figurantur, ipſo quaſi tranſitu vegetatur, & tanquam in faculâ ignis agitatus accenditur, & ardentiore delectatione rapitur ad requiem.* Pigreſcit corpus numquam ſponte à ſede ſuâ ſubmoturum veſtigia, à ceremoniis impellitur ad motum, excuſſo torpore, neſcio quomodo ſuauiſſimè rapit homines ad diuina. Quot torpentes, ingreſſi ſacris diebus, baſilicas, viſis ceremoniis, impetum ad cæleſtia ſentiêre, & excuſſo torpore, Deo vacârunt? Ceremoniis ſacris, veluti rhedâ ſubuehentes pigrum corpus ad diuina. Domeſticorum ordo, elegans domus regiæ apparatus, exquiſita munditiesin re ſacrâ, modus tam accuratus, perculſit Reginæ Sabæ pectus, vt à ſeipſa fermè excederet ad Salomonis amorem. Pluſquam Salomonica pompa in Eccleſiaſtico templo ſplendet, vbi in ſacris ceremoniis, Dei familia in ordine ſuo miniſtrat. Sacer ritus præcipuè in Miſſæ ſacrificio, impetum quendam, ac flammam excitat ad diuina in fidelium pectoribus. De Valente Imperatore refert Gregorius Nazianzenus, quòd cum veniſſet ad templum, vbi Baſilius Magnus faciebat ſacrum, ac rei diuinæ operabatur, obſtupuit; verbis illius vtar, *ad concinnam modeſtiam ac decorem Angelicum potiùs, quàm humanum, ipſe Baſilius Numinis referebat imaginem, exprimebant cæteri Liturgi, ac myſtæ, Angelorum, cæremoniæ, quibus ſacra fiebant in ſtuporem rapiebant omnes, qui eas defixo obtutu ſpectabant; ipſemet Imperator perfuſus ſacro horrore, niſi manus aderant aſſiſtentium, qui eum ſuſtinuerunt, humi collapſus foret.* Quid dicam de Eccleſiarum nitore, ac munditie? Hieronymus, Nepotianum ſuum laudat. *Quia erat ſollicitus ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor in portâ, vela ſemper in oſtiis, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta, in omnes ceremonias pia ſollicitu-*

Quo pacto homo accēditur ex ceremoniis ad ſpiritualem flammam.

Vis Eccleſiaſticarum ceremoniarũ.

Greg. r. Nazianz. orat. 20.

Obſtupuit ad illas Valens Imperator.

Munda ſupellex in Eccleſia conciliat deuotionem.

Hieronymus epiſt. 3.

do

do diſpoſita non minus, non maius negligebat officium. Paucis interiectis. *Baſilicas Eccleſia Martyrum conciliabula diuerſis floribus, & arborum comis, vitium pampinis adumbrat, & quicquid placeret in Eccleſia, tàm diſpoſitione, quàm viſu preſbyteri laborem, ac ſtudium teſtaretur.* Ne mireris, vitium pampinis decorata ſacra altaria. Ex Leonis enim monitu. *Quæ in ſe ſunt vilia, fides efficit pretioſa.*

Leo. ſerm. 2. de quadrag.

Non ſolùm, ad ſacrum impetum, & ad motum diuinæ laudis faciunt hæc ſacra myſteria; ſed, mirum eſt, quantùm his delitiis capitur, ac delectatur animus. Sic ſponſa filios ſuos ſacri lactis vbertate nutrit. Quis crederet, vel ipſam crucis ceremoniam, quâ Chriſtianus ſignat ſe, hilaritatem, & gaudium annuere mundo? Auguſtinus ait, *Hilaritatem ſignificat Crucis latitudo in tranſuerſo ligno, vbi figitur manus. Per manus enim opera intelligimus, per latitudinem, hilaritatem operantis, quia triſtitia facit anguſtias.* Hinc monet ille, vt ſtantes oremus, in reſurrectionis ſignum, Alleluia addatur pſalmis, in cæleſtis gloriæ aſpirationem, vbi hilares, & in cantica perpetua aſſurgemus.

Ceremoniæ etiam hilaritaté creant.

Signũ Crucis hilare Chriſtianis. *Auguſt.*

Tandem ex Auguſtini ſententiâ, cæremoniæ inuentæ ad ſacrum Numinis honorem, & quò ſubmiſſior cultus, eò ſublimior honor, cui exhibetur. Egregiè D. Thomas. *Habet hoc humanus affectus, vt ea, quæ communia ſunt, non diſtincta ab aliis; minùs reuereatur, ea autem, quæ habent aliquam excellentiam, diſcretionem ab aliis magis admiretur, & reuereatur, vt inde etiam conſuetudo hominum inoleuit, vt Reges, & Principes, quos oportet in reuerentiâ haberi à ſubditis, veſtibus pretioſioribus ornentur, & etiam ampliores, & pulchriores habitationes poſſideant. Propter hoc oportuit, vt aliqua ſpecialia vaſa, & ſpeciales miniſtri, ad cultum Dei ordinentur, vt per hæc animi hominum ad maiorem reuerentiam adducerentur.* Ad Numinis reuerentiam, faciunt ordinata familia, Templa, altaria, feſti dies, campani æris vſus, tandem ipſa ſacrificia ſacris referta ceremoniis, quæ dignæ ſunt vt eas Angeli ſuſpiciant. Ad idem etiam tendit vſus veſtimentorum, quæ diuerſimodè vſurpantur, talaria, manicata, cucullata: ipſemet color in ſacramento eſt, quod veſtes ſint pullæ, albæ, ſubnigræ, cineritiæ, variæ.

Ceremoniæ inuentæ ad exprimendũ cultum. *D. Th. 129. 101. art. 4.*

Singulis

Singulis ſua non deſunt myſteria: Miniſtri albati ſolemnibus diebus adſunt ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento. Ad reuerentiam enim facit, exterior ille candor, intimi index, quo dealbati liturgi coram Altiſſimo ſtant. Gregorius Nazianzenus ait: *Veſtibus in niueis aſtabat turba miniſtra: ſplendorem referens agminis Angelici.* Id etiam ad modeſtiam, & ad pudorem facit. Petrus, cum nudus piſcaretur, Chriſtum videns, vel cum diſcrimine vitæ, mare intrat veſtitus. *Præcinxit enim ſe veſtibus,* vt Chriſtum inuiſeret, ſed pudori, modeſtiæ, & reuerentiæ duxit nudum corpus operiri veſtibus. Tandem chorus ipſe, in quo Religioſi viri, laudes Deo canunt, ex Chryſoſtomi ſententia æmulatur ordinem, ſtationes, & choros Angelorum. Cæterùm vbiquè inſpiciatur decor domus Dei, id eſt, flos pulchritudinis, qui ſolidiſſimo modo in fidelium corda ſe inſinuat. Ceremoniæ igitur, animabus progreſſum quemdam addunt. Ad cæleſtem, & ſpiritualem hilaritatem impellunt fidelium corda, ad Deo honorem, quem creatura poteſt, exhibendum vrgent, in ſubſidium aduocatis vocibus, & precibus, ipſis externis actibus, interdum ipſis elementis. Hæretici deteſtantur externum cultum, internum iam pridem deteſtati. Abiectâ fide, ſine qua impoſſibile eſt Deo placere, conculcatâ adoratione, ſpreto Numine, hæreſis ad Atheiſmum degenerauit: hæreticus cùm inſanire incipit, non deſiſtit, vſque quò in corde ſuo dicat. *Non eſt Deus.* Hæc exordia hæreticorum, vt ad prauum illum perueniant finem, ſine fide, ſine arâ, ſine templo, ſine ceremoniis, ſine Deo, Dæmoni ſe deuouerunt. Nos cultum, & ceremonias veri Numinis toto corde amplexamur; quia veriſſimam fidem tenemus, pro qua etiam mori parati ſumus.

Gregor. Nazian. Car. 9.

Ceremoniarum vſus etiã ad modeſtiam exhibendam

Peroratio de ceremoniis, & earũ vſu.

Digitized by Google

Caput IV.

Dies feſti Tempus fructuum, quia in his experimur à Deo maiora beneficia.

> Cur dies aliquot feſtiui dicuntur & dicati Deo.
> Dies feſti & cælo & Mũdo læti ſunt.

ADEO in pectore ſacri parentis flagrauit erga familiam ſuam flamma amoris, vt non ſat illi fuerit extruxiſſe templa, excitâſſe aras, inſtituiſſe ſacrum ceremoniarum ritum, vulgâſſe legem, prædicâſſe conſilia, quibus domeſtici, complanatâ viâ pergerent ad probitatis faſtigium, etiam ex ipsâ anni periodo aliquot ſibi vendicauit dies, quæ & terris feſtiuæ forent, & cælo, quibus mortales, & cælites mutuas ſibi rependentes vices, mutua ſibi præſtantes obſequia, proderent, quàm lætæ vtrique Orbi aduenirent ſacræ hæ dies. Æmulatione pari, & Militans, & Triumphans Eccleſia, exprimere geſtit, quàm glorioſè de carne, de Mundo, de dæmone vtraque triumphet, dum gratias, quas læta vna ſpargit; gaudens altera colligit. Cæterùm hæ dies, quibus tanta ſolemnitas adornatur, adoleſcunt, & roborantur in cælo; ſed primordia ſua agnoſcunt à terris. Tellus parens, ſed incrementa cæleſtia. Feſtos dies Chriſtus Dominus, ſanctiſſima eius Mater, Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines; cruore, meritis, virtute, pudore ſuo, ſacrârunt, viuentes in terris; Sed gratia cæleſtî; & adiumentis diuinis *ſunt id quod ſunt.*

> Feſta dies primordia ſua habet à terris ſed perfectionẽ à cælo.
> Paulus inquit *gratia Dei ſum id quod ſum.*
> *Origenes in illud numer.* 28. Quæ affertis mihi in diebus feſtis.
> *Aug. q. 78. Noui Teſtamenti.*

Promiſcua igitur & Paradiſo, & Mundo, dies feſtiua eſt. Rectè aiebat Origenes, *eſt Deo magna feſtiuitas, humana ſalus. Ille fuit dies feſtiuus* addidit ſanctus Auguſtinus, *quando Mundum redemit.* Eadem beneficia effuſa à cælo; exhibita terris vtrobique feſtam diem pariunt.

> Cur tempus fructuum dicitur dies feſtus.
> Angeli accurrunt ad colligenda opera noſtra feſtis diebus.

Meritò tempus fructuum, feſtos dies dicimus, quos edit terra, ſed gliſcunt ex incrementis hauſtis è cælo; ſapiunt guſtui diuino opera noſtra, ſed ea mellita dulcedine, quam ipſummet Numen infudit. Deſcendunt Angeli his diebus; vt colligant fructus, & in promptuariis cæleſtibus.

leſtibus recondant, gratia diuina ſapidos. Ipſe Sponſus, vt fructus pomorum ſuorum colligat, in vineam ſuam deſcendit. Idem exhibuit Chriſtus Dominus: Materiale templum, feſtiua præcipuè die intrat, vt ſpirituales fructus excerpat ab humano corde. Sic eleganter Chryſologus. *Iam die feſto mediante aſcendit in Templum, quod Templum? Neſcitis quod Templum Dei eſtis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Aſcendit hodie Dominus noſtri pectoris in Templum, qui tam clementer noſtri corporis deſcendit in formam.* Aureo eloquio Chryſologus, Verbum carnem aſſumens (ſummam nimirum gratiarum impenſam humano generi,) cum die feſto componit, quo intrat in corda mortalium; vt oſtendat fermè, parem exhibuiſſe benignitatem, corda noſtra ingrediens, ac de cælo deſcendens. Qualibet feſta die, quaſi renaſcitur Numen ad vberiora beneficia elargienda mortalibus; Eodem fortaſſis & Petrus Damianus collimauit: feſtiuitates noſtras, Neomeniæ, hoc eſt nouæ lunæ comparans; *Sol*, ait, *Chriſtus, Luna ſancta vniuerſalis Eccleſia, deinde qualibet fidelis anima eius, qui ſplendor gloriæ, radiis illuſtrata.* Tunc nouum, ac plenum dicitur cæleſte hoc luminare, quando lumen accipit à ſuo Sole, hinc Luna, vt Phœbæa lampas fabulis Poëtarum decantatur. Die feſto potiſſimùm ſplendidiſſimi nitent Numinis radij, à Sole iuſtitiæ in quaſlibet fidelium animas effuſi, quæ inimicæ non ſint luminis; renuentes illud, oppoſitis peccatorum tenebris. Hinc & Ethnicis exortæ fabulæ, feſtis diebus deſcendere Deos in fana ſua, ad fauorem mortalium. Hinc, his diebus ſimulacra Numinum honorata pompa diuina, facibus, lucernis, funalibus. Sic ille.

Ipſe etiam Chriſtus.

Chryſologus ſerm. 83.

Qualibet feſta die quaſi renaſcitur Numen ad elargiendas nouas gratias.

Damianus epiſt. 26. *l.* 4. Cur comparat dies feſtos Neomeniæ.

Sol iuſtitiæ clarius illuminat feſtā diem.

Inde domum repetam paruas vbi nempe coronas
Accipiunt, fragili ſimulacra nitentia cera. *Horat.*

Sparſis etiam floribus, & mundo ſolo, ab æthere venienti occurrebant ſuo Ioui, vt his delinimentis, benignum, ac placatum experirentur qui fortè ad ſimulacrum, & ad ædem ſuam deſcendebat iratus.

Hinc noſtrum placabo Iouem, laribúſque paternis,
Thura dabo, atque omnes viola iactabo colores. *Idem.*

Gg 2 Etiam

Etiam & in foribus ſolemnis apparatus, quâ Numina credebant intratura Templa ſua.

Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operantur feſta lucernis.

Lucernarum ſplēdor, cultus & pompa Deo ſacra & cur?

Potiſſimùm, luminum, facum, ac lucernarum exiſtimabatur tum apud Ethnicos, tum apud eos, qui veram profitebantur fidem, apparatus dignus Deo. Nullum enim terris datum ſymbolum nobilius, quo cæleſtia exprimantur, luce ipsâ, idcircò, & ignis, qui in tenebrarum horrore poſitus, vndique ſuum ſpargit lumen, Dei ſymbolum exiſtimatum apud Hebræos. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* In magnâ illa rupe, vbi inſedit Numen, legem daturum Moyſi, fulgura, ignis, & coruſcantia lumina apparuere, vt ſpectante populo, clareſceret, ibi cinctum nubibus Deum latere. Diuinus hic cultus, malignitate temporum, gliſcente adeò mortalium ambitione, degenerauit ad homines. Perſarum Regibus ignis præambulo fuit. Aduenienti Pompeo Neapolim, Parthenopæi, teſte Plutarcho, facibus, ac funalibus accenſis occurrunt. Deflexit etiam, ſed maiori ratione, ad ſacram pompam, luminum ritus. Præſules excepti cereis, facibus, & inflammatis lucernis, ſic Fulgentius Epiſcopus Afer, Athanaſius, & cæteri, quos Cedrenus, & Nazianzenus referunt, clero funalibus eunti obuiàm, honoratos.

Pſalm. 96. *Exod. 2.*

Lucernarum pompa degenerauit ad hominum honorem. *Plutarchus in vita Pompei.*

Splendent itaque ſacræ ædes cereis, facibus, ac inflammatis lampadibus; feſtis diebus, vt innuant, ad mortalium fauorem, Deum deſcendere, cui abblandientes Myſtæ terrenâ luce, exornant cæleſtem, ac diuinam. Verùm miſſo ſacro facum ritu, ac fabulis. Certiſſimum puto, Deum feſtos dies ſibi adiudicâſſe, quia in his recludere gratiarum fontes decreuit peccatoribus, & auxilia ad benè, ſanctéque viuendum conduplicare.

Diebus feſtis Deus gratias multiplicat.

Hinc poſtquam cæli, & ſyderum auctor numerari voluit hominibus, & ſuâ morte iter ad veram vitam ſancire, aurea hæc ætas nobilitata cruore diuino, adeò abundat diebus feſtiuis; vt verè dici poſſit. *Tempus acceptabile, & dies ſalutis.* Rectè interdicta ſeruilia opera, fora, lites, iurgia,

2. Corinth. 6. Explicatur quo pacto dies feſtiui deſeruiant rebus ſacris.

iurgia, vt homines operantes diuinis, excipiant beneficia cæleſtia, quibus referta ſacra hæc tempora; Vt enim inſtrumenta, ac vaſa, quæ ſacramentis, id eſt, gratiarum fluentis, deſeruiunt, ſacrantur ſolemni ritu, ſic etiam feſti dies (quorum Sabbathum ſymbolum fuit) nobilitantur ſanctitate, ac benedictione præcipua, quia his diebus, vberiores gratias depluere mortalibus Deus, alto ſuo conſilio decreuit. Egregiè quæ diximus firmat Caietanus ingenti ingenij ſui acumine: *Benedixit, & ſanctificauit, id eſt, in eo benedictiones, & laudes fieri voluit, & ſibi conſecrauit, ſicut veſtes, & vaſa ſanctificantur, & benedicuntur, quando diuino cultui applicantur.* *Caietan. in c. 2 Geneſis.*

Pulchrè aduertit in ſacra hiſtoria Ioannes, die ſabbatho à Christo Domino ægrum detentum prauo, ac longiſſimo languore, reſtitutum ſanitati. Feſto die tàm inſigne beneficium impertiendum, vt, qui luctuoſè, & atro lapillo numeraſſet tot annos; feſtum diem agnoſceret, ſibi propitium, illúmque albo calculo notaſſet, cum & corpore, & ſpiritu ſanus ſurgeret à grabatulo ſuo. Tranſtulit Deus gratiarum cumulum, quem effundere aſſuebat Hebræis die Sabbatho, in Dominicam; feſtiuitate vna in alteram commutata. Id egregiè ex manna, die Dominica completo colligit Orig. *Die autem ſextâ parent quod inferant, vt ſit duplum: Ex Scripturis apparet, quòd in Dominico, primo in terris datum eſt manna. Sic enim ſcriptum eſt Sex diebus continuis collectum eſt, ſeptimâ autem die, quæ eſt Sabbathum ceſſatũ eſt. Ergo ſine dubio initium eius à die primâ, quæ eſt dies Dominica, fuit; quòd ſi die Dominico pluit, & Sabbatho non pluit. Intelligant Iudæi, nunc prælatam eſſe Dominicam noſtram Iudaico Sabbatho. Iam iudicatum eſt quòd Sabbatho ipſorum, gratia Dei ad eos nulla de cælo deſcendit, panis cæleſtis, qui eſt ſermo Dei, ad eos nullus. In noſtra autem Dominicâ ſemper Dominus pluit manna de cælo.* Profectò de Euchariſtico pane, de diuina voce, qua Deus variis modis monet mortales, de diuinis auxiliis, his diebus conduplicatis, intelligit Origenes, hoc manna veniens à cælo. Id etiam clarè paulò ante commoſtrauerat: *Gratia Dei ad eos nulla deſcendit, quæ ad nos maxima deſcendit die Dominico.*

Ioan. cap. 12.

Languidus cur ſanatus dies feſto.

Ex manna quod pluit die Dominico colligit Origen. trãſlatam ſolẽnitatem Sabbathi in dominicam.

Origenes Exod. 16.

Mediolanenſis Præſul Ambroſius, affirmat diebus feſtis (quos Dominus veluti magnificentiæ, & benignitati ſuæ deſtinauit) modo homo non renuat, decreuiſſe Deum ad virtutum verticem ducere mortales, vnde deſpiciant ſæculi illecebras facti victores Mundi, ac carnis. *Feſtus autem dies Domini cum perfectarum virtutum gratia eſt; quæ autem tunc perfecta ſunt cum ſollicitudinum ſæcularium, & corporalium illecebrarum victor animus, delinimenta voluptatis excludat.* Victor ſæculi Capitolium tenet virtutis, triumphat, è mundanis illecebris liber; qui die ſexta ſoluit ſæculi vincula, quibus cæteris diebus iacuerat horridus, & in ſquallida ſeruitute.

D. Ambr. l. 1. de Abel, & Caim.

Dies feſti à Deo deſtinati, gratiis.

Perfectionis iteratur pitur à Chriſtianis præcipuè die feſto.

His ſacris diebus ſentiens Eccleſia paratum, adornatúmque Numen, ad præſtanda beneficia, in ea potiſſimùm ſe inſinuat, quæ cognatione aliqua ipſa ſolemnia attingunt, quæ celebrat. Nocte Chriſti Domini natalitiis ſacra, quando ſedenti in tenebris, & vmbra mortis humano generi, clariſſima lux eſt oborta à cælo, aſſurgit ſancta Parens Eccleſia, petens filiis ſuis omnium gratiarum cumulum, nimirùm in hoc tenebrarum horrore cæleſte lumen, & poſt miſeram vitam, æternam felicitatem. *Qui ſacratiſſimam noctem feciſti veri luminis illuſtratione clareſcere, da quæſumus, vt cuius lucis myſteria in terra cognouimus, eius quoque gaudiis in cælo perfruamur.* Metropolim feſtorum, ſacram hanc diem, meritò dicit Chryſoſtomus. *Hanc ſacram noctem ſi quis feſtorum omnium Metropolim dixerit, haud quaquam abhorret à veritate: tum quia nouâ indutus carne Deus apparuit Mundo: tum etiam quod claritas diuina præcipuè hac nocte paſtoribus, Regibus, ac toti Mundo illuxit.* Vbi præcipuè ex Clemente Alexandrino ſtat feſtorum ratio ex vaticinio Regis Hebræi. *Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.* Sic ipſe philoſophatur. *Per eam, quæ per ipſum tradita eſt cognitionem, diuinis perfruamur epulis. Dies enim, dictum eſt Verbum, quod occulta illuminat, & per quod in lucem, & ad generationem acceſſit vnaquaque creatura.*

Eccleſia ſolemnitates celebrans ea petit quæ cum iiſdem ſolemnitatibus cognationem aliquam habeant.

Dies Natalis domini Metropolis feſtorũ & cur?

Chryſ. orat. pro S. Philogeno.

Clem. Alex. lib. 1. ſtrom.

Feſto die, quo Stephanus, Deo ſpectatore, ac cælitum plauſu, de ſuperato hoſte triumphauit; hortatur ſancta Eccleſia,

Quid petit Eccleſia in di. S. Stephani.

cleſia, vt fideles charitate, & patientiâ ornati de hoſtibus ſuis triumphare conentur. In ſolemniis Apoſtolorum, quos Deus poſuit (fidei ſacræ columina,) eadem orat, vt fidem viuam, hoc eſt, illam cum mandatorum obſeruantia, indat fidelibus. In cæteris Sanctis, qui vel purpurati martyrio; vel candidati virginitatis liliis; vel doctoratûs infulis laureati, vel ſacræ fidei decorati profeſſione; vel glorioſiſſimo alio charactere conſignati, conſpicui ſupra cæteros ad nobilem triumphum peruenerunt; vota ſua dirigit, vt id genus virtutis aſſequamur, nos pugnaturi, quale victores illi iam tenuêre. Die Hieronymo ſacro, qui in exponendis diuinis arcanis, pœnè ad miraculum fuit Orbi litterario datus, magnis Doctoris merita interponit Eccleſia petitioni ſuæ, vt ſacri expoſitores claram in perſcrutandis Scripturis nanciſcantur mentem. Adorat igitur, & petit Mater Eccleſia, probè cognoſcens his ſolemniis recluſos gratiarum latices, quibus fideles feliciſſimè haurire poſſint, quæ rectè deſiderant.

Quid in ſolẽnis Apoſtolorum.

Sanctus Proclus addit, feſtos dies, tutis portubus eſſe perſimiles, in quibus reſpirant mortales à fœdis carnis tempeſtatibus, à vorticibus ſæculi, à dæmonis procellis; quas ſuſtinuêre, ac diuinâ fruentes aurâ, læti, ac tranquillati, arenam ſacram adorant in ſacro Templo. *Vt enim*, ait ille, *aduerſis tempeſtatibus acti, traiecto infeſti maris æſtu, portubus gaudent tanquam fidiſſimo vitæ ſinu. Sic poſt multas negotiorum moleſtias, dum feriatur homo, celebritate tanquam requiete curarum, requietiſque matre gaudet.* Aſterius, dies feſtos vt matres, ac nutrices fidelium agnoſcit: illis enim diebus paſtores lac doctrinæ, probitatis cibum inſtillant ſuis ouibus. *Quaſi*, inquit, *matres, ac nutrices populum congregant, & Sacerdotes ad docendum conſedere faciunt, atque adeò tum diſcipulos, tum Doctores ad animarum curam ducunt, ac impellunt.* Sacræ hæ dies loquaci ſilentio Præſules, Parochos, Prædicatores omnes monent, compelluntque, vt paruulis panem frangant, nec patiantur tempore acceptabili, & die ſalutis, carere filios doctrinæ pabulo.

Feſti dies, tutis portibus cõparati.

Proclus orat. 3.

Aſterius hom. an liceat homini dimittere. vxorem.

Feſti dies cõparati nutricibus.

Proclus ibid.

Innumera ſunt bona, quæ hæ ſacræ dies pariunt mortalibus, quæ eleganter Proclus enumerat *Feſtum dies moleſtiarum*

Bona quæ pariunt feſti dies mortalibus.

ſtiarum eſt obliuio, curarum ſomnus, lætitiæ ſeges, hilaritas, conciliatio, precationis tempus, pauperum meſsis, Eccleſiarum ornatus, Vrbium conuentus, inimicitiæ exitium, amicitiæ exordium, in terra cælum. O quàm rectè fructus, quos edit feſtiua dies enumerat Proclus! tamen ne longior ſim, quatuor tantùm expendo. 1. Precationis tempus. 2. Pauperum meſſis. 3. amicitiæ exordium. 4 in terra cælum.

Cur dies feſtus dicatur precationis tempus.

Meritò tunc dicitur *Precationis tempus*, cùm orante pro nobis Eccleſiâ, reſerantur fluenta gratiarum, vt nobis facillimum ſit, aperto tantùm ore, attrahere ſanctitatis Spiritum. Inclamat è ſuggeſtu Sacerdos, excipiamus auribus Dei Verbum. Canunt lyturgi hymnos, ac laudes Deo? audiamus ſacra cantica. Aſſident benigni iudices in conſcientiæ foro, vt ligatum abſoluant? afferamus ſcelera noſtra, quibus vincti, vt liberi ſimus. Tandem, verbis ſacris aduocatur è cælo Numen, deliteſcens ſub panis ſpeciebus? Ora, & corda aperiamus, vt repleamur ab vberibus conſolationis ſuæ.

Cur pauperum ſeges.

Pauperum ſeges. En grex mendicorum adſtat præ foribus, ſtipem petens à nobis, vt poſtea templum introgreſſi, demetamus aureâ falce, copioſiſſimam bonorum cæleſtium ſegetem.

Cur amicitiæ exordiũ.

Amicitiæ exordium. Poſitis odiis, vnuſquiſque aræ accedat, hominum, & cælitum amicus, lætantur Angeli de peccatorum reditu ad bonam frugem, & de parta pace exultant homines. Tandem.

Cur in terra cælum

In terra cælum. Dei impleta voluntate, ſanctificatur homo, ex orationis Dominicæ monito. *Fiat voluntas Dei ſicut in cælo, & in terrâ.* Diebus enim feſtis, terra nobilitata gratiis, ac beneficiis diuinis, euaſit cælum. Audi ex Chryſoſtomo, quot bona è cælo haurit noſtra tellus his diebus.

Chryſoſt. ſer. 1. in Geneſ. Quot bona hauriat è cælo tellus feſtis diebus.

In veris feſtis animarum ſalus, & concordia eſt, quies verò omnis, & tranquillitas, & charitas, & gaudium & pax, & mititas, & innumera bona. Inſpice quàm pulchrè, his ſtellulis picturatum cælum Eccleſiaſticum: Intuere expreſſam in illo Sanctorum gloriam, ac beatitatem Profectò his diebus, Templum, cælum eſt, & Paradiſi imago.

Inuectiua in perperã feſta celebrantes. *S. Procl. ibid.*

Verum, heu facinus! Qui ſathanico auſu temerare tentauit cælum, deducere feſtos dies, ad orcum auſus eſt. S. Proclus ait. *Multæ ſunt ſolemnes celebritates, non tamẽ æqualia*

lia feriarum lucra; Aliæ quippè ſunt à Deo conſtituta, aliæ à dæmone illata. Quo pacto dicemus feſtiuum tempus, quod dæmoni iurato generis humani hoſti dicamus? quod rependere ipsâ pœnarum æternitate debemus, tempus feſtiuum indigitabimus? Idem ſanctus in ſolemnia perperàm à gentilibus celebrata, ſic egregiè inclamat. *Gentes ſua feſta celebrant, ac pudibundè affectus ſuos deificant.* Idem, ſed planiùs Theodoretus. *Neque defuerunt, qui turpiſſima flagitia quæ vel ipſi accuſant, & à quibus abſtinere adoleſcentes magnoperè adhortantur, Deos nuncupârunt, & tanquam Diis cultum venerationémque exhibuerunt.* Interiectis paucis, variis enumeratis modis, quibus vitia in Numina aſciſcebantur; hæc ſubdit. *Eſt quartum genus externæ cuiuſdam inſaniæ furoriſque pleniſſimū, quam enim patientem animæ vim appellant expertémque rationis, quamq́; rationis imperio ſubici adornāt, hanc multæ gentes deificant, vímq́; concupiſcendi venerem, cupidinem, tunc ebrietatem, Dionyſium vocant, Dionyſius enim Liber pater interpretatur.* Hem: quò peruenit mortalium furor? Quod in homine horrent homines, adorant in Numine, illique cultus, ac feſtos dies peragunt. — *S. Proclus. Theod. de vera gent. affectione. Quo pacto vitia ab Ethnicis deificata.*

Pergo ad Iudæos, de quorum deteſtandis ſolemnitatibus etiam Proclus hæc addit. *Iudæi feſtos dies agunt, ſed ventrem Deum traducunt, feriáſque poſt ſatietatem, peccatorum cauſas reddunt. In deſerto, die actitantes auream imaginem adorârunt. Ad lites; & contentiones ieiunant. Hieroſolymis feſtum diem celebrantes, Crucem aduersùs Dominum compegerunt.* Inſpice fœdum feſtorum exitum; innocentiam afflictam, ſanctitatem crucifixam, Deo mortem illatam. Hæccine Iudæorum feſta? Verùm, quæ de Iudæis, ac Gentilibus præfati ſumus; in Chriſtianos detorquere vtinam non poſſimus, qui feſtis diebus, & Baccho, & Veneri litant licentiùs, colentes Gentilium pudibunda ſimulacra. Ad Templa commeant, non vt Deum adorent, ſed vt Venerem ſuam, quaſi Numen luſtrent in æde ſacra. In hos crederem vibrata Dauidica tela. *Tempus faciendi Domine, diſſipauerunt legem tuam.* Diſſipatam Dei legem, amariſſimis lacrymis (quando colenda magis foret) ploramus. — *De deteſtandis Iudæorum feſtis. Inuectiua in Chriſtianos diebus feſtis Templa frequentātes vt venerem ſuā colant. Pſalm. 140.*

CAPVT V.

DE FERIIS ECCLESIASTICIS.

Eccleſiaſtico viro omne tempus fructuum eſt, quia illi perpetuò feriandum à rebus Temporalibus.

PATERFAMILIAS cum vrbanam ſeruitutem ſanctè compoſuiſſet in cælo, decreuit adornare ruſticam in terris, quæ æmularetur cæleſtem. Cum enim mortales ruſtici, & in vineâ nati, nequirent nanciſci ſummam felicitatem, iuſſit ille, vt vitam agerent à iurgiis, à litibus, & à prauo opere feriatam, ſicque cócederent ad quietem, beatitatis vicariam. Cæterùm, vt in vinea, Pater æquè nobilem haberet familiam, ac in vrbe, vtramque honeſtauit titulo pari. Cùm enim vna à ſummo, quo fruitur bono, pleno omnium ore diceretur beata, alteram à perpetuis, quas illi indixit feriis, beatam fecit ore ſuo: *Beati ſerui tui qui aſſiſtunt coram te omni tempore.* Eâ enim lege adſciti mortales, vt Chriſti Domini augeant familiam, & dicantur ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, ſi ferias indicant operibus mundanis, vni Deo incumbentes ſupremæ ſuæ ſorti; ideo & charactere honeſtatos, & Eccleſiæ mancipatos, & capite coronatos, & à cæteris ſegregatos, voluit. Primæ enim voces, quas limites ſacræ ſeruitutis ingrediens audit Clericus, ſunt, *Dominus pars hæreditatis tuæ, & calicis tui, ipſe eſt, qui reſtituet hæreditatem tuã tibi.* Portione mundanâ abrenunciatâ totus in ſpe hæret ſupremæ ſortis, gaudens in vineâ Chriſti ruſticari, vt inde exploratum omnibus faciat, ſe iam aſcitum in Dei familiam, ex Hypponenſis Epiſcopi oraculo: *Ruſticamini fratres, vt ſitis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei.*

Feriæ datæ ſunt Clericis quaſi vicariæ beatitudinis

1. Deuter. 4.

Feriæ Clericis indictæ vt ſorti ſuæ toto opere incumbant. Qui ruſticãtur in vinea ciues erunt ſãctorum, & domeſtici Dei.

S. Auguſt. ad Fratres in Eremo.

Tempora, ac dies à ſanctiſſimâ hac Liturgorum abdicatione, deperdito pſeudo Deorum prophano nomine, acceperunt ſacrum, cui accedens ſummi Præſulis ſancti Syluestri auctoritas, conſtitutione Apoſtolica, feriæ dictæ ſunt,

vt

vt familia Chriſti perpetuò feriata ab opere mundano vacaret Deo ſoli. Sic enim in Romano Breuiario: *Sabbathi, & Dominici diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies, feriarum nomine diſtinctos, vt iam antea in Eccleſia vocari cœperant, appellari voluit, quo ſignificaretur: quotidie clericos abiectâ cæterarum rerum curâ, vni Deo prorſus vacare debere.*

Romanum Breuiarium in lectione S. Syluestri.

Sabbathi, & Dominici retentis vocibus, auctis cæteris diebus feriarũ glorioſo titulo; Clericorum munus pulchrè expreſſum eſt. In ſumma, ac ſacra quiete illud poſitum, Sabbathi, & Dominici nomina oſtendunt. Itaque cum de ludibriis, ac illecebris mundanis agitur, prudens erit Clerico à morali philoſopho reſponſum: *Non vaco ad iſta: ingens negotium præ manibus habeo.* Origenes ex Paulo docet, his feriis, quo pacto tempus ab improbitate redemptum, probitati, ac ſanctitati reſtituatur. *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Dies malos habemus*, inquit, ille, *quando carnalia pro ſpiritualibus quærimus: ſi quando huiuſmodi deſideria videris exoriri, ſcias te in diebus malis, ac peſſimis poſitum, inſiſte orationibus, vt libereris à die illo, & ſicut dicit Apoſtolus, eripiaris de præſenti ſæculo nequam, vt redimas tempus.* Tempus impenſum Deo, feſtum, ac feriatum eſt; Mundo, profeſtum, infauſtum, prauum: illud, hoc redimit. In rebus mundanis fuſum, euanuit, tunc redimitur, ac reuocatur in rectam, cum illud Deo conſumitur. His feriis Clericus æternitatem nundinatur, cælum, beatitatem, ac Deum ipſum: illis præcipuè loquitur Paulus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum*, indignus, vt in Chriſti familia numeretur qui tempus lacerans, Chriſti miniſterium macula, & vituperio inurit. Tunc illud impiè frangimus, & excruciamus, cùm otium à Deo nobis datum, iurgiis, litibus, ac offenſionibus mutuis, corrumpimus. Etiam apud Ethnicos, Macrobio teſte, tunc iugulatæ feriæ, cùm opera danda Diis, litibus, ac iurgiis dabantur. Halant hæ mundanæ illecebræ, lites, ac contentiones, adeò prauum, ac peſtilens virus, vt cælum, aërem, tempus ipſum inficiant, ac deforment,

Cur Clerici retento nomine diei Sabbathi & Dominici ceteri feriæ vocantur.

Seneca.

Tempus quo pacto redimatur & ex prauo fiat bonum.

Orig. Homil. 1. in l. 1. Iudicum.

Tempus Deo impenſum feſtũ: Mundo profeſtum.

Paulus 2. cor. 6.

Lacerantes tempus indigni qui numerentur in Chriſti familia

Iurgia & lites temerabant ferias.

Macrob.

Digitized by Google

Cur clericis indictæ feriæ. *Paulus.* Quo pacto tẽpus pariat æternitatem

forment, cui feriæ noſtræ medicamini eſſe poſſunt, illud probitati, ac diuinæ acceptioni reddentes, imò & fœcunditati. Quò & Paulus alluſit: *Momentaneum hoc, & leue æternum gloriæ pondus operatur.* Puſillum hoc temporis ſpatium, quo Deo feriamur, nobis æternitatem parit; pauca grana copioſam meſſem edũt, & vile pretium emit ingentem mercem. Egregiè Hieronymus: *Nemo enim de diuitiis, & ſollicitudinibus, cogitans, poteſt ſibi tempus redimere. Quando in bono opere conſumimus, emimus illud, & noſtrum facimus, quod malitia venditum fuerit. Redimentes igitur tempus, quod in diebus malis eſt, quodammodo immutamus illud, & dies malos in bonos conuertimus, facimus illud, non præſentis ſæculi, ſed futuri.*

Hieron. lib. 3. in cap. 5. in epiſtol. Quo pacto redimimus tempus.

Tempus bonitatem & prauitatem vendicat à poſſeſſore.

Tempus probitatem, ac ſortem ſuam à poſſeſſore vendicat, ſi tenet illud malitia, malum, iniquum, deteſtabile; ſi virtus, probum, ſanctum, æternum: gemit tempus malitiâ grauatum, geſtit euolare ad virtutem. De illo ait ſacer auctor. *Sufficit diei malitia ſua.* Chryſoſt. *ipſummet tempus animauit, & veluti afflictum ab omnibus introduxit, quaſi quod contra illos de impoſitâ illius afflictione clamaret.* Quam præcipuè ſuſtinet à rerum temporalium iniquo pondere. Hinc Auguſtinus. *Non dicitur craſtinus dies, niſi in tempore, vbi præter to ſuccedit futurum, vnde cum aliquid boni operamur, non temporalia, ſed æterna cogitemus.* Accurrit clamanti tempori Eccleſia commiſerareſcens ſollicitudine rerum temporalium grauato, ferias indicit, vt à tanto onere ſaltem reſpiret in Eccleſiaſtico Orbe; ſanctæ hæ feriæ Clericos faciunt à vitiis, & diuitiis immunes, redimunt tempus, reuocant irreuocabile, & obrutum ſæcularibus negotiis ad cæleſtia perducunt, & ad æternitatem. Pauper ſpiritu hoc pretio à ſollicitudine rerum temporalium liber, redimit tempus, & emit, in beatitudine perennans, de illâ tanquam de mercede adiudicatâ emptori, Chriſtus: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.*

Matth. 6 *Chryſoſt.* Tempus õ queritur de illis qui nimium illud grauant & ferias deſiderat. *Auguſt. ſer. Domini in monte.*

Quid agant feriæ Clerico.

Feriæ Eccleſiaſticæ, nundinales ſunt. Ruſticus octonis diebus moratur in vineâ ſuâ, nono ad vrbem pergit, empturus æternitatem. Ad has ferias tendit Hebræorum Sabbathum, quò docemur, affixam bonis operibus quietem, nec ab illis vnquam ſeparandam vi aliquâ.

Macrob. de feriis Ruſticorum Quæ erant antiquitus feriæ ruſticorum.

Mutuis

Mutuis enim officiis, quies, & bona opera ſe fouent, vna alteram ſequitur, vt perpetuò incedant ſimul. Egregiè Auguſtinus. *Obſeruandum fuit Iudæis Sabbathum in vmbra futuri, quod ſpiritualem requiem figuraret, quam Deus exemplo huius quietis ſuæ, fidelibus bona opera facientibus, arcanâ ſignificatione pollicebatur, quod etiam Ieſus Chriſtus, qui non, niſi quando voluit, paſſus eſt, etiam eius ſepultura ſua, myſterium confirmauit.*

Sabbathum Hebræorum vmbra feriarum Eccleſiaſtum.
Aug. ibidem.
Quietis cum bonis operibus cognatio.

Feriabantur die vnâ Iudæi: Clericis vnaquæque dies feria eſt, ait ibidem Auguſtinus: *Gratia perpetuum Sabbathum iam obſeruat.* Philo affirmabat. *Virtutes carere tempore*, quia virtute prædito vnumquodque tempus, frugiferum, fructuoſum, eſt, nec in vlla parte incultum, ac deſertum, ideo damnatur ficulnea ſine fructu. Quamuis Euãgeliſtæ oraculo. *Tempus fructuum nondum aduenisset*, quia aſſumpta illa in virtutis ſymbolum (dum aſpera cortice, dulciſſimo fructu) non circumſcribenda erat tempore, vt illos ederet: *Virtus enim tempore caret*, cognata æternitati, inuariata perpetuò manet afflata ſancto Spiritu, ſemper fructuoſa erit fermè Dei æmula. Cæterùm qui ſpe futuræ quietis operatur, æmulatur Numen, operoſum in ſacris feriis, illius enim proprium eſt quietè operari. Pulchrè idem Auguſtinus. *Deum in ſe operari cognoſcit, qui ſimul & operatur, & quieſcit, & creaturæ præbens congruam gubernationem, & apud ſe habens æternam tranquillitatem.* Philo finxit hebdomadem totam à Sabbatho deriuare, ex ipſo tanquam à virgine matre partum tempus Deo aſſumendum. Neſcit virgo parere, niſi diuina *Quarta lex de ſemper virgine ſine matre ſeruandâ hebdomade, vt creatura aſſueſcat eius otio, reminiſcatur eius, qui omnia fecit inuiſibiliter.* Quæ ſymbolicè de Hebræis Philo: apertè de Clericis Eccleſia, quæ iubet hebdomadam feriatam, nullo vexandam labore terreno, ſed illuſtrandam ſplendore cæleſti, cui non adueſperaſcat vmbra negotiorum, ſed immaculata dies luceat perpetuò. Clerico negotiatori nec feria, nec quies eſt. Vt enim opera praua, ſollicitudinem amaram operanti creant, ſic bona, ſuauem, ac dulcem quandam requiem. Eleganter idem S. Auguſtinus. *Dicitur ideò Deus quieuiſſe, vt nos admoneret,*

Philo de ſacrificio Abel. Mar. 10.
Virtutes quo pacto carent tempore: ficulnea cur damnata nõ edẽs fructus quando fructuũ tempus non erat.
Deus operatur in quiete.
Auguſt. ibid.
Sic in feriis operandum Clerico.
Quo pacto tota hebdomada fluit à Sabbatho ex Philone.
Philo in lib. quis rerum diuinarum hæres.
Inuectiua in Clericum negotiatorẽ.
Aug tract. 10. in Ioan.

poſt bona opera quieturos, & ideò dicitur, quod Deus fecit opera bona valdè, & requieuit die ſeptimo, vt non ſperes tibi requiem, niſi poſt bona opera. Adderem etiam in bono opere, pacem ſummam, & magnam animi tranquillitatem fore. In precibus Deo fuſis, quid niſi & quies, & operatio? Vbi inebriatur orans ab vbertate domus Dei, & quieſcit in lectulo Salomonis. Quæ pax in patientia coronante mortalium opera, quaſi tangente beatitudinis metam, in abdicatione rerum temporalium ſitam. Denique bona opera omnia, muſicam, & quietem reſonant. Ita Ambroſius. *Caueamus igitur, ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam quaſi concentum bonorum operum.* In hâc harmoniâ, & in ſuauiſſimo concentu ſtat tranquillitas operantis.

In bonis operibus pax ſumma & magna quies.

Ambroſius l. 1. offic. c. 20.

Verùm ſcias, tunc ferias Eccleſiaſtico dignas, ac ſacras, lyturgo eſſe; cum in illis ferientur oculi, os, aures, manus, mens, ratio, totus denique homo, vt mente & corde integro Deum ſuum diligat. Feriabantur lumina in Rege Vſitano, inita pactione, ne cogitaret de virgine. Oculi, turpes, ac fœdi negotiatores, circunſpiciunt merces, vt nundinentur ſtupra, fornicationes, adulteria; nil verentes iugulare hoc impudico lenocinio ſacras ferias. Tertullianus de cultu fœminarum ait. *Quid illis concupiſcentiam importamus.?* De mulieribus comptis, & ornatis ſermo eſt, quæ pulchritudinem, veluti venalia mercimonia aſpicientibus oculis ferunt, vt paciſcantur concupiſcentias, ferias omnes temerantes æſtu prauarum cogitationum. Claude lumina, adde illis ſeras, ne tam turpi negotiatori pateant ſacri dies. Adiice, quòd Numini ſacer his feriis exhibetur cultus, oculis clauſis, ſed mente oculata. Seraphim aſtantia ſummo Deo miniſtratura, faciem, ac lumina ſua, alis velabant, quamuis in amorem diuinum flagrãtia, ægrè tamen ſe Numini poſſe miniſtrare putant, apertis oculis. Ad eundem ſenſum Elias audiens Deum venientem è cælo, obuoluit vultum pallio, vt mente clariori illum intueretur. *Quis cæcus, niſi ſeruus Domini? Qui vides multa nónne cuſtodies?* Ait Vates ſacer.

Feriati debẽt oculi, aures os, manus mens totus homo.

Iob. Pepigi fœdus cum oculis meis ne cogitarẽ de Virgine.

Tertull. de cultu fœminarum.

Oculi illecebrarũ turpes negotiatores.

Iſai. 6.

His feriis exhibetur cultus Numini oculis clauſis ſed mente oculata.

Iſai. 42.

Sacræ feriæ quo pacto fœdantur apertis auribus.

Fœdantur etiam ſacræ feriæ, apertis auribus ad mundana

dana; deferunt enim ad mentem, tumultuantem turbam iurgiorum, litium, tricarum, quibus franguntur ſacræ feriæ ex ipſomet Ethnicorum placito, teſte Macrobio. Verùm interdum peiora habentur ex auribus, quæ poſſent in Bacchum, ac Venerem, ſacras ferias importare. Caſtiſſimus iuuenis Ioſeph, ad impudicæ fœminæ pellacia hortamenta ſic reſpondiſſe fertur. *Hâc voce*, ait Seleucienſis, *non aliter mihi verberantur aures, ac gladio. Quomodò agam? quomodò conſpurcatas aures medicabor? quomodò tuorum verborum abſtergam meditamēta*; Cautum etiam apud Ethnicos, vt Varro affirmat, conuiuia virginibus, ne illę inter dulcia fercula, puris auribus, prauas excerperent voces. *Vltrò*, ait ille, *quòd maiores noſtri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt*. Inductæ feriæ ſunt, vt purus ab illecebrarũ æſtu ſeruetur animus. Quæ enim pax vnquam erit ambuſto ab libidinis igne, qui vſque ad perditionem deuorat, & omnia eradicat germina quietis?

Quo pacto temeratæ feriæ apud Ethnicos. *Baſil. Seleuc. orat.*

Cur antiquitus prohibebantur virginibus adeſſe conuiuiis. *Varro.*

Claudendæ aures ne ferias temerēt. *Iob* 12.

Oculis, ac auribus, os addo, quod etiam clauſum iubeo, ne nundinetur, quod contaminare ſacras ferias poſſit. Rex Hebræus non audebat reſerata habere ora ſua, ne peccator aduersùs illum conſiſteret. *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſteret peccator aduersùm me*, quod ſic ille verſu non ineleganti illuſtrauit.

Etiam & os ne nundinetur lites & iurgia.

Pſal 38.2.

Mecum ipſe verbis abſtinere ab aſperis
& iurgiis decreueram.
Lingua obſeraui clauſtra fræno, pertinax
obmutui ſilentio,
Ac temerè ne quid os mali perfunderet
verbis bonis clauſi exitum.

Statim lites, & iurgia forãs exiliunt, aperto ore: hæc adeò inuoluunt hominem, & turbatum relinquunt, vt vix illi ſit reliqua ſpes futuræ quietis. Tunc Clericus feriabitur, quando, vt aiebat Tertullianus. *Os taciturnitate ſignabit.*

Tertull. de patient.

Ad manus deuenio, quæ, & illæ interdum ferias noſtras vexant, diſſentientes à linguâ. Rectè Tertullianus. *Potes linguâ negare quod manu confiteris, verbo deſtruere, quod facto ſtruis. Multi probi ſunt linguâ, improbi manu, nonnulli linguam habent manibus aduerſam.* Vtramque aduoco ad celebrandas

Si quietem amas, os taciturnitate ſigna.

Quo pacto manus temerent noſtras ferias.

Digitized by Google

lebrandas noſtras ferias, habes enim ex Bernardo quomodo manus ad ſolemnitatem feriarum trahas, ſint illæ plenæ aromatum, quæ Numini offerantur, ſic S. Bernardus. *Habeat neceſſe eſt manus aromata ſua, continentiam in carne, miſericordiam in fratres, patientiam in pietate.* Patientiam, continentiam, miſericordiam in manu habeat, & in ore qui feriari vult Numini.

Bernardus.

Quo pacto mens & ratio feriatur.

Etiam mens, & ratio ferias ſuas habet, & quod mirum eſt, captiuata quieſcit: libera laborat: In altiſſimis myſteriis, ſi hâc illâc diſcurrat mens humana, perit in labore ſuo, opprimitur enim ab ingenti gloriâ. Amplexata captiuitatem quieſcet, quia captiuat intellectum in obſequium fidei, vt inter fideles ſeruos dignè numeretur.

Paulus.

Ambroſ. Exam. cap. 6.

Quo pacto in homine benè feriato ferietur ipſũ Numen.

In tã benè feriato homine, Deus non dedignatur etiã & ipſe feriari, ita docet Ambr. *Noli eſſe fraudulentus, crudelis, immitis, vt in te Chriſtus caput reclinet, deniq; cùm feciſſet piſciũ beluas, cũ feciſſet ferarũ genera, & beſtiarum, nõ requieuit, ſed requiẽ habuit poſtquam hominẽ ad imaginem fecit ſuam, in quo requieuit, audi dicentẽ: Super quẽ requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Eſto humilis, & quietus, vt in tuo quieſcat affectu. Qui non requieuit in beſtiis, multò magis non requieſcet in pectore beſtiali.* In homine quieſcit Numen, ſed qualem ipſe efformauit, puro, innocenti, ſancto, non quem perturbationes animi, & furiæ deformârunt. Boue, & aſino fouente quieuit in ſtabulo Bethlehemitico Chriſtus, non tamen quieſcet in pectore beſtiali, boue, aſinóque peiori.

Quieuit Dominus in antro Bethlehemitico aſino & boue fouente non requieſcet in pectore beſtiali.

Clericus non poteſt eſſe perfectus cũ cupidine rerum temporalium.

Ad ſubliminiorem vitam euocatur Clericus, quæ ſine abdicatione rerum temporalium, vel ſaltem ab illarum cupidine, ſtare nequit, ſic lex diuina. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Diuus Thomas quærit, num è præceptis, vel è conſiliis aſſurgat ſanctioris vitæ faſtigium: affirmat in præceptis, petendum vitæ ſpiritualis verum iter: In charitate enim Dei, & proximi ſtat totius ſumma virtutis; conſilia adhibenda veluti apparitores, qui charitati, ceu Reginæ parant viam, ne regali incedenti pompa, turbentur veſtigia è confluente turba. Temporalibus bonis veluti ſcrupulis dureſcit via, &c.

D. Thomas.

Perfectio nõ conſiſtit in conſilijs ſed in præceptis & cur.

Temporalia bona cur impediant viã ad perfectionem.

& impedita detinetur, quâ gradimur ad amorem Dei, ac proximi. Tricæ ſæculares, ac negotia obnubunt mentem, cor, manus, pedes; confundunt veſtigia, quâ ad Deum, quâ ad proximum imus. In paupere, qui vltrò abiecit omnia, triumphat charitas, expedita ad proximum, ad Deum euolat. Sancta Parens Eccleſia, videns temporalia hæc bona aduerſantia diuino amori, ab his impedimentis petit ſolui filios ſuos, *vt corpore, & mente pariter expediti quæ Dei ſunt liberis mentibus exequantur.* Hoc pondere aggrauatus, his clauatus compedibus, quis currere per mandatorum ſemitam ad Dei amorem poterit? euolabit ille, qui ſancto afflatus Spiritu, pondus temporalium bonorum proiecerit. *Oratio Dominica 19. poſt pent.*

Feriæ Ethnicorum, non æquè à liberis, ac à ſeruis olim cuſtoditæ, cum illi, mentis quieti magis ſtuderent: hi verò corporis, vt, *neceſſarium laboribus interponendis temperamentum.* Cicero de legibus: *Feriarum, & feſtorum dierum ratio, in liberis requiem habet litium, & iurgiorum: in ſeruis operum, & laborum.* Vtrumque vouet Eccleſia in ſuis feriis, *vt mente, & corpore pariter expediti, quæ Dei ſunt, liberis mentibus exequamur.* *Seneca de tranquillit. animi.* *Cicero de legibus.* Diſcrimen liberorũ ac ſeruorum in cuſtodiendis feſtis

Vna Clericis, vtpotè liberis propria eſt, in his & libera mens petitur, quâ libertate à Chriſto donati ſunt, qui Deo ſeruiunt. Altera laicorum; qui mancipati ſeruitio hominum, corpus à labore, ſtatis diebus reficere neceſſe habent. Feria perpetua eſt Clericis: pauci dies laicis ad quietem interpoſiti: mens enim ſemper libera erit, corpus ſarcinam interdum portat, interdum ponit. Feriæ Clericorum ſimiles illis quas aſſeruabant liberi.

Cæterùm Clerici omnes, animo verſent ſuo, cur illis indictæ feriæ? qualis illis vita, ac munus. Seruientes rebus temporalibus, & ambitioni, neſcio an viuant, cùm viuere ſit tempore frui: quo nemo fruitur, inſenſus Deo proximóque. Deuteron. 3. *Elige tu vt viuas.* Cicero, occupationibus quàm maximis impeditus ad Quintum fratrem vrgentem, ad augendam ſeruiendo ambitioni gloriam, reſpondet. *Faciam quidem, ſed quando viuemus?* Oſtendens implicatum multis negotiis, nec ſibi, nec Deo viuere. Venio ad Clerici munus. Proh monſtrum! Adſunt, qui Inuectiua in Clericos ferias non cuſtodientes. *Deuter. 3.* Impeditus nimiis negotiis fermè cõ viuit *Cic. ad Quintum fratrem.*

abiectâ libertate, amant vilem ſeruitutem, & integri neſciunt viuere, ad lucra temporalia, ad illecebras effuſi; diuidui, ac ferè ſemihomines viuunt. Expungendi à domeſticorum Dei numero, & à laribus diuinis. Cautum etiam lege Canonicâ eſt, vt nemo ſorti diuinæ adiudicatus negotiis ſæcularibus ſe implicet. Muneri ſuo inſtar Clericus, corpore, & ſpiritu liber, quod eſt Deo intimè famulari. Monet perpetuò familiam ſuam è cælo amantiſſimus pater. *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum Mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Haud enim corpori erit lucrum, quin anima ingens damnum patiatur.

LIBER

LIBER QVINTVS
DE VINEÆ
CVLTVRA,
ANALOGICE AD MORES.

Indiculus

Digitized by Google

Indiculus Capitum huius libri.

CAP. I. *De vineæ tum ruralis, tum myſticæ plantatione, ac cultura.*
CAP. II. *Quo pacto myſtica vitis ab Eccleſiaſtico vinitore expurganda.*
CAP. III. *Vt vitis ab humo, magis quam ab aëre proficit, ſic virtus Eccleſiaſticorum ab humilitate.*
CAP. IV. *Tellus, & cælum Eccleſiaſticæ vineæ fauent; ſed Chriſti Vinitoris impendiis.*
CAP. V. *Myſtica vinea quo ſepimento munita, & quo pacto temere vel in eam irrumpentes, vel ex ea exeuntes, puniantur ſpinarum aculeis.*
CAP. VI. *Angelorum cuſtodia, Vineæ Eccleſiaſticæ præcipuum ſepimentum.*
CAP. VII. *Torcular conſcientiæ cruciatus.*
CAP. VIII. *Praui flagitia ſua multiplicant vbi abſentem vindicem putant.*
CAP. IX. *Bona iuſtorum opera præ ipſo ſeruorum ac filij ſanguine æſtimata à Deo.*
CAP. X. *Miſericordiæ diuinæ de humanâ malitiâ præclara victoria.*
CAP. XI. *Miſericordia læſa, ira vindicatur.*
CAP. XII. *Veritatis triumphus.*

LIBER QVINTVS.

Plantauit Vineam.

CAPVT PRIMVM.

De Vineæ tùm ruralis, tùm myſticæ plantatione, ac culturâ.

MVLTA ac ſignatiſſima diuinæ prouidentiæ argumenta in hac vineæ plantatione elucent; Cùm enim prudenti vinitori plantandæ vineæ cogitatio ſubiit. Primùm de opportuno fœcundóque ſolo cogitat; deinde noxias euellit ſtirpes, quæ officere nouellæ vineæ poſſint; poſtremò luxuriantes,& ſylueſcentes vites, ferro ſuccidit; tùm deníque adultas vel cum ſtatumine maritat; vel ſi quæ ſunt viduæ in propinquo, propaginibus veſtit. Contra hæc quæ ruralibus vinetis conueniunt, in myſticâ vineâ expendere mihi animus eſt. **Munera prudentis vinitoris.**

Solum tunc ferax, cum à prauis ſtirpitibus purgatum: Cæleſtis vinitor cum mortalium aliquem in electiſſimam vineam adornat à prauorum conſortio ſegregandum iubet. Rex Hebræus aulæ diuinæ morem probe noſcens, fermè ipſi Numini abblandiens ait. *Domine à paucis de terra diuide eos.* Coſmas Indicopleuſtes apud Agellium Vatis petitionem illuſtrans inquit. *Paucos de terra eos, qui ſaluantur vocat; Ab his precatur hoſtes diuidi ad huc viuentes: nimirum improbos homines, ne conuerſatione ſua ſimpliciores lædantur.* *Pſalm. 16.* *Coſmas Indicopleuſtes* *Pſalm.* *Agellius.*

Separationis iuſtorum, à prauis non leue prædeſtinationis argumentum.

Ex Theophylacti ſenſu idem eſt prædeſtinatus ac ſegregatus.

Non leue prædeſtinationis argumentum in hâc prauorũ, à proborum ſeparatione apparet, ab hâc enim vita ſupremus Iudex ſegregare incipit agnos ab hœdis, decretoriâ die id completurus. Ex Theophylacti ſenſu in idem recidit ſegregatus, ac prædeſtinatus. *Segregatus in Euangelium Dei, id eſt, prædeſtinatus*, ait ille, *quemadmodum*, *& Hieremias alloquitur. Priuſquam de vuluâ exires ſanctificaui te.*

Phariſæorũ, ſecta à ſeparatione ab aliis & nomẽ & dignitatẽ aſtruxit.

Phariſæorum ſecta Hebræorum nobiliſſima, teſte S. Hieronymo à ſeparatione aſciuit ſibi nomen, vt ex nomine dignitatem, ac ſanctitatis exiſtimationem acciperet. *Phariſæi, qui ſe quaſi iuſti ſeparauerant, diuiſi appellabantur.* Putabant Phariſæi ſe eſſe ſupra cæteros, quia diuiſi à cæteris. Ipſe Dominus cum gentẽ Hebræam ſeparatam ab Ægyptiis, & ad terram Chanaam tranſlatam voluit, tunc ſub fide, ac tutela ſuâ eam recepiſſe compertum omnibus fecit: Vates Regius ait, *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, eiecisti gentes, & plantâſti eam.* Cæterum Chananæorum ſtirpes à vinea Iſraëlitica inter Ægyptiacas labruſcas vix nata, decreuit eradicandas funditus, ne illa ſterilis, ac infructuoſa marceſceret, ex earum contagio. Non abſimile ſanctiſſimo Patriarchæ Abrahamo accidit, cui indicitur, vt patrio relicto ſolo, cæcis veſtigiis, in terras pergeret, quas conſequentes ætates viſuræ erant, ſuorum nepotum, ac poſterorum ſubactas ditioni. Loth vi à praua regione pulſus, ſalutares colles petere cogitur, vt præpropera ſeparatione, à prauorum infami conſortio, vitam, ac ſalutem ſuam cuſtodiret. *Feſtina, & ſaluare.* Summa itaque adhibenda Superiori Eccleſiaſtico diligentia eſt, vt ſeparata à prauis ſtirpibus vinea, feraci ſolo, & clementi cælo perfruatur; neutrum enim habere poterit in prauorum ſocietate, ac conſortio.

Pſalm.

Cur Chananæi ab Hebræis ſeparati.

Loth cur montes iubetur petere. *Geneſ. cap.*

Prælatus manu ſua colere debet ſuã vineam.

Columella.

Baſil. cap. 1.

Cæterũ Paterfamilias Vineta manu ſua plantet. Vt enim ex Columellæ monito alienæ curæ minimè vineæ plantatio permittenda; *Cui vineta facere cordi eſt, ne aliena potius curæ, quam ſua credere velit.* Sic Prælato interdictum, myſticam vineam demandare alienis manibus, ipſe illam colat ſuis. Baſilius ait: *In Vinea quæ eſt anima repoſitur copioſa ubertas fructuum; plane digna primigeniâ plantatione, &*

agrico-

agricolatione Dei ; vere enim plantata eſt , & ad imaginem Dei creata. Bonus vinitor opera ſua , à prauis ſtirpibus ſolum mundat, & ſegregat ab his omnibus, quæ nocumento vitibus eſſe poſſunt ; Haud patitur in vinea includi , quæ fructuum vbertati aliquo pacto officiant.

Plantare aggrediens locum parat apricum. Vites enim apriciſſimæ ſunt , & ſolaribus radiis impenſè delectantur; ideò in collibus ac locis ſublimibus , à ſolerti , & prudenti vinitore vites ſatæ. Virgilius vinearum culturæ peritiſſimus, arboribus opportuna loca aſſignans ait. *Carth. Pſ.79.*

Fluminibus ſalices, craſſiſque paludibus alni *Virg. 2. Georg.*
Naſcuntur , ſteriles ſaxoſis montibus orni,
Littora mirtetis latiſſima, denique apertos.
Bacchus amat colles.

Ipſa experientia cõprobatum eſt, vindemias nobiliores in altis collibus locíſque patentibus, quam ex campo , & ex valle. Vineam , de qua Iſaias 5.ad denotandum ſatam in loco ſublimi ; Sacer Autor affirmat ſitam in *Cornu filij olei. Per oleum* vbertatem ; per *Cornu* eminentiam loci innuens, Cornu enim pars animalis protenſa in altum ; vſurpatur ad ſignandam loci ſublimitatem ; *filij olei* ad maximã vbertatem. Ex phraſi Hebræa *filius* , ad rem exaggerandam ponitur *filius mortis* , qui maximè mortem meretur. In Palæſtina erat gleba fælix ad vbertatem,& ad prouentum opportuniſſima , quæ duplicatur per terram olei , vbertatis, ac abundantiæ ſymbolum.Itaque in loco ſublimi plantanda vinea. Hinc Carenſis ait. *Vinea radicata in eminenti loco in radio ſolis vinum bonum facit.* Porrò etiam myſticæ vites ſteriles ſunt, Sole non affulgente. Dauid de illis loquens ait. *Lux orta eſt Iuſto.* Sed cur potiſſimum iuſto lux orta ? cum etiam ſolares radij ex ipſo Saluatoris oraculo, æquè in prauos, & probos inundent ? Verum myſtica vitis penſi non habet illuminatum aërem , quem haurit cum cæteris animantibus communem , ſed intimum lumen petit , quo illi virtus, ac vigor infundatur. Rectè Auguſt. *Quæ lux orta eſt iuſto, quæ non oritur iniuſto ? Non iſta lux quam facit oriri ſuper bonos , & malos. Eſt alia lux , quæ oritur iuſto, de qua luce non ſibi ortâ , in fine dicent iniuſti. Ergo errauimus*

Illuſtratur Iſaias in Cornu filii olei.

Quo in loco plantanda vinea eſt. *Pſalm. 96.*

Quam lucẽ, quem ſolem exigat myſtica vitis. *Auguſt. in Pſalm. 96.*

à

à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol non eſt ortus nobis. Orto Sole diuino, nil horret tenebris, nil vmbrâ confunditur, exteriora omnia, & interiora niteſcunt, hoc perfuſa luminari. Dicta firmat Verſio Hebræa, quæ habet teſte Agellio. *Lux ſata eſt iuſto.* Vbi primum nota. *Sata* Ruſticum verbum, & vineæ omninò accommodatum. Deinde Lux tunc ſata iuſto, cum abſcondita in iuſti ſolo, radices agens ſenſim gliſcit, animam, & corpus illuſtrans. Nil enim reperitur in viro probo, quod ab hâc ſanctâ luce, ſplendorem, & fœcunditatem non hauriat, Caput, cor, manus, pedes, membra omnia, ſenſus; totus denique homo hac luce illuminatur, perfunditur, purgatur: Eleganter de his omnibus Gregorius, *Omnibus membris* (*ait*) *purificemur, omnes ſenſus purgemus, nil in nobis ſit imperfectum, nil denique luminis expers, relinquamus; Illuminemur oculis, vt rectè cernamus, illuminemur auribus, illuminemur linguâ, partim vt quid Dominus Deus loquatur hoc ſic audiamus, partim ne gladius acutus, aut nouacula acuta ſimus. Olfactu curemus, nè effeminemur tactu, purgemur guſtu faucibus, non molliter tangentes, nec rebus leuibus, & politis gaudentes.* A Sole Iuſtitiæ totum hoc lumen deriuat in myſticam vineam. A ſuperiore (qui Dei vicem gerit) interdum id habet, nimirum, vt Solis radiis perfruens, ſemitam paret venienti Numini.

Agell. hic. Lux quo pacto ſata in iuſti corde?

Nazianzen. orat. 40. Nil eſt in homine quod à ſancta hac luce non recipiat lumen.

Illuminatâ vineâ, vites creſcunt vberiores ab hac luce. Quam pretioſa vina, & guſtatui diuino ſuauia edunt irradiati hi palmites! Nullæ labruſcæ conſpiciuntur in hâc vineâ. Ibi matureſcunt dulciſſimæ vuæ, ab arboribus ſuauiſſimi pendent fructus, tali Sole aſpiciente: Gemina itaque ratione quà Sol, quà Dominus, Chriſtus vineam ſuam fouet? Fertilis eſt in agro Domini oculus. Cum neque *qui rigat*, neque, *qui plantat, ſit aliquid, ſed qui incrementum dat Deus.* Rationem reddit Sponſa, cur ſibi vinea foret, quam Salomoni feracior. Ille ſuam (inquit) cuſtodibus locat. Ipſa non permitto cuſtodibus meam, ſum enim illius ipſamet cuſtos. *Vinea fuit pacifico, in ea, quod habet populos, tradidit eam cuſtodibus; Vinea mea coram me eſt.* Vineæ prouetus Salomoni meo Spōſo exiguus, vix pro fructu mille

Cur vinea ſponſæ feracior quam illa Salomonis.

Cant. 8. 11.

mille capit. Vberiorem ex ipſis ipſa percipio, quæ vineam in conſpectu habeo. Porrò ex Columellæ monito vinitori iuxta ianuam habitatio conſtruenda eſt, vt intrantium, ac exeuntium conſpectum habeat. Diſcant ex hoc Præſules, quanti momenti ſit ad vberes ex vineâ percipiendos fructus, vinitoris conſpectus.

Ex Columellæ monito vinitori conſtruenda domus iuxta vineæ ianuã.

Monitum ad ſuperiorẽ, ac Præſulem, vt quæ ſunt in Eccleſia ſua ſuis aſpiciat oculis

Hunc genuinum eſſe huius loci ſenſum rectè aduertunt recentiores, illuſtrantes hunc locum. Cæterùm non minùs ruralem, quam paſtoritiam artem callebat Rex Hebræus, cum Dominum exorans diceret. *Reſpice de cælo, & vide, & viſita vineam iſtam.* Diuina lumina exquirit myſtica vinea, infructuoſa eſt mortalium opera, non affulgente gratia diuina; Oculos in iuſto ſe habiturum Deus ſpondet. *Intellectum tibi dabo inſtruam te in via hâc, quâ gradieris, firmabo ſuper te oculos meos.* Fælix vinea anima iuſti, & quidem feraciſſima in vberiores fructus perpetuò gliſcens, cum dextera Dei plantatur, fœcundatur benigniſſima luce, ac Diuino Sole perfunditur.

Delrius in hunc locum.

Prælatus poſt adhibitã diligentiam ſuam vineã Numini cõmendet.

Pſalm. 79.

Pſalm. 31. 8.

Adiiciat vinitor, poſt plantatam in aprico ſolo vineam, poſt noxias ſtirpes euulſas; culturam, vt vites perpetuò magis, ac magis creſcant: hæc duplex erit, Prima, vt ſileſcentes, ac præciſi palmites, igne comburantur, tali cinere vberiùs gliſcunt vites, & fructibus mirum quantum exuberant. Carenſis affirmat. *In aliquibus multiplicantur vineæ, quod quia in ſyluas degenerant, tunc homines cum comburant, optimè fructificant.* Altera erit in vitium propagatione, quia ex cinere, & ex puluere vberiores emergunt vites. Quod in agreſti vinea vinitor; id Præſul obſeruet in myſtica, mortales multis animi perturbationibus agitati, in aſperam, durãmque ſyluam horrent, ac in lucum degenerant. Præſul, ſuperflua ſecet, ac poſteà amburat ſarmenta; Ex tali enim cinere fœcundiores euadent vineæ. O qualis ſylua Niniue? peccator, illecebris luxurians, ſterilis omninò bonarum frugum; à ſuperimpoſito tamen cinere fœcunditatem hauſit. Eleganter Auguſt. *Niniue Ciuitas per ieiunia ſimul, & fletus ſparſis cineribus, aperuit precibus cælum vt indulgentiam Dei depoſceret; & ſalus gentibus comparata eſt.* Quam ferax facta Niniue, ſparſo cinere!

Quæ cultura adhibenda à vinitore vt vinea creſcat?

Primo expurganda vinea

Carenſis.

Secundo propaganda.

Quo pacto ſuperiores expurgare, & propagare debeant ſuas vites.

Vitis à cinere fœcundior.

Auguſt. in Pſalm. 101.

Cineris cõſideratio nullũ eleuat.

 nere!

nere; dum ipſum aperit cælum, ad indulgentiam implendam mortalibus. Si verò è vinea ad vitam tranſire velimus; Vt fœcundantur ex cinere vineæ, ſic gliſcunt ex cinere vites. Idem Auguſt. loquens de Abrahamo: *Ecce cinerem ſe dixit Abraham; cum ex humilitate creuiſset.* Non areſcit iuſtus in cinerem reſolutus, obtectus puluere, non obruitur mortuis, ipſe cinis expenſus, eleuat iuſtum, fœcundumque ſanctorum operum parentem reddit. De Iacobo ait Scriptura; *Subleuauit pedes ſuos in lectum ſuum: & defecit, & appoſitus eſt ad populum ſuum.* Cur redigendus in puluerem, tunc eleuat pedes, quando pondere ſuo ruens iam ibat in terram? Reſpondet Chryſoſtomus: *Subleuauit pedes in lectum ſuum, quaſi cum voluptate rem aggrederetur.* Tunc prata rident, tunc gliſcunt ſegetes, tunc læta apparet myſtica vinea, cum cinerem vicinum agnoſcit: Vt enim cinis horridam ſyluam vertit in vineam ridentem, & floridam; Sic mortis cogitatio, myſticam; in regnum commutat Deo gratiſſimum. Virga à Moyſe proiecta, coluber erat, è caudâ reſumptus, redibat in virgam. In hoc facto adumbrabatur memoria mortis: quà à ſerpente exorta: quà colubri terminus, ac finis, cauda eſt; Hæc vbi in ſerui Dei manu, vertitur in virgam, miraculorum effectricem. Nil enim tam opportunè quàm mortis cogitatio obuerſata animo, ac cogitata mente, ad bonam frugem mortales ducit, ac fermè regiis infulis coronat peccatores. Præclarè Auguſt. expendens hemyſtichium: *Redemiſti virgam hæreditatis tuæ.* De virga Moyſi in colubrum verſa, ait: *In caudâ ſerpentis mors eſt ſæculi: ſed in caudam redimus ad manus Dei, & efficimur ſtabilium regnum Dei: vt compleatur in nobis: Redemiſti virgam hæreditatis tuæ.* Cinis igitur, in vineam, & in Regnum commutat ſylueſcentem lucum. Adiice quòd mortis timor non rarò ſalutem ægro reddit.

Medicus quidam familiaris meus, acri vir ingenio, in arte ſuâ, mea ſententia, cum Æſculapio omninò comparandus; de Cardano illo Medicæ artis Sydere, rem mihi admiratione digniſſimam retulit, quòd nimirum incutiens ægroto morti proximo, mortis timorem; liberauit à morte. Res ita ſe habuit. Quidam æger maximum ſanguinis proflu

Auguſt. ibid.

Geneſ.

Geneſ. 49. ex l. 20

Iuſti in morte lætitia. *Chryſ. hom. 47. in Geneſ.*

Per mortis cogitationẽ, in Dei manu collocamur, miraculorũ effectores facti.

Mortis cogitatio quàm proficua cogitãti. *Pſalm. 73. Auguſt. ibi.*

Cardanus à morte liberat ægrotum per mortis timorem.

profluuium è naribus patiebatur: Medicamina tali morbo adhibita nulla experta ſunt, ac planè ſuperflua: actum de infirmi ſalute, Medici vno ore conclamabant: inter quos erat Cardanus, in quem ſalutis infirmi ſpes tota, innitebatur. Hic vbi ægrotum inuiſit vultu ad mœſtitiam compoſito, deſperatam ſalutem infirmo ipſi annunciat. Quo timore, lector, putas tunc concuſſum ægroti animum, iam ſe componit ad mortem, mox vt putabat reſoluendum in cinerem. At ex timore illi parta ſalus, dum timet, ſanatur; ſanguis meticuloſus, protinus ad cor fugiens, aſſuetam narium ſemitam reliquit, circa cor ita ſe conſtipauit, factus viſcerum cuſtos, vt in poſterum non cogitaret diffundi per nares. Ita eſt. Quo enim magis homo à timore percellitur, eò à cruore magis cuſtodiuntur viſcera. Sic ille vitam, ac ſalutem à mortis timore hauſit. Attende idem in myſticâ vineâ. Numen, vinitor factus, ex cinere fructum excerpit, & ex artificioſo timore ſalutem. Fallor, niſi Clemens ad hoc factum reſpexerit; qui hæc Deo attribuit. *In ſumma dicam eius in incutiendo timorem, artificium: eſt fons ſalutis.* En tibi cinis quo pacto ſylueſcentem vineam, & penè morti proximam, reddidit vitæ? Moritur enim vinea, dum ſylueſcit, corrumpitur pulcherrima facies, redacta in ſyluam. O quot myſticis vineis ſylueſcentibus, meditatus cinis, ac timor mortis attulit vitam! & illecebrarum ſenticeta recidens liberauit à morte! Incutite timorem Præſules: Prædicate nouiſſima; nam ex illis non rarò erit vineæ veſtræ, & vita, & ſalus. *Clem. Alex. lib. 1. pædag. cap. 9.* Cinis cogitatus vitam animæ reddit. Paſtores curſent, vt à cōcionatoribus nouiſſima inculcentur.

Sed ad Agricolam redeo, ad quem non modò vinea, ſed propagatio vitium pertinet. Columella ait. *Virgam cùm à matre in terra deprimere voles, ſcrobem quoque curſus, quatuor pedum facito*; Vitis igitur cùm apparet ſepulta, tunc vberiùs propagatur. Idem de myſticâ vite Paulus. *Seminatur corpus animale, ſurgit ſpiritale.* Benedictus, & Franciſcus, par diuorum omni æuo commendandum, vterque ſepultus, in Niue vnus; in Spinis alter: Sed dum animale corpus ſepeliunt ambo; propagantur è tumulo, ad vitam, & ad frugem meliorem. Hæc illa mors iuſtorum, quam dulci alloquio Balahamus tanto expetebat deſiderio. De vitium propagatione *Columella lib. de arb. cap. 7.* Sepelitur corpus animale, ſurgit ſpirituale. *1. Cor. 15.*

Mors iuſtorum quænam ſit? *Num. 22. Ambroſ lib. de bono mortis, c. 1.*

Moriatur anima mea morte iuſtorum. Vbi D. Ambroſius: *Moriatur anima mea in animis iuſtorum*, ſic ipſe legit, *id eſt, conſepeliatur, vt ſua vitia deponat. Iuſtorum aſſumant gratiam, qui mortificationem Chriſti in corpore ſuo, atque anima circumferunt. Mortificatio autem Chriſti, remiſſio peccatorum, abolitio criminum, carnis obliuio, aſſumptio gratiarum eſt.* Pulchrè in myſticæ vitis propagatione cuncta hæc inuenies. Cum animalis homo ſepelitur, tunc ſpiritualis ſurgit. Veteris vitæ conditorium, propagatio nouæ eſt.

Hominis conuerſio tāquam ſi è ſepulcro in tēplum mutaretur. *Clem. Alex. l. 3. Strom.*

Hûc reſpexit Clemens, dum in mortificato corpore fœlicem agnouit exitum, conuerſionem nimirum è ſepulcro in templum, è cadauere in Deum. Sarcophagus, mortuorum domus; Templum eſt Numinis. Itaque tunc ſepulcrum vertitur in templum, cum homo in Deum: Animal ſepultum; ſpiritualis homo reſurget. Eleganter ille, his verbis: *Eis, qui ſunt eiuſmodi, dicit Dominus. Eſtote ſicut Pater veſter perfectus, ei caro eſt mortua, viuit autem ipſe ſolus, & qui ſepulcrum in ſanctum Templum conſecrauit, veterem peccatis obnoxiam animam, ad Deum conuertens, is non eſt ampliùs continens, ſed peruenit ad actum impatibilitatis, vt Diuinam figuram induat, expectans.*

Baptiſma pro ſepultura deſignatur. *Rom. 6.*

Baptiſma, in quo veluti ſub latebrâ vita, mórſque adumbrata eſt, regenerationis lauacrum, & conditorium dicitur. *Conſepulti enim ſumus cum illo in baptiſmum, in mortem, vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in nouitate vita ambulemus.* Myſtica vitis, cum in ſepulcro latitat, tunc haurit vitam. Egregiè ſanctus Ambroſius: *Qui non ita viuit, vt ſecundum mortem anima ſua viuat, is morti moritur, quia non eſt obnoxius morti: id eſt nexus cum ærumnoſa mortis amiſit, non conſtringitur vinculis mortis æternæ.*

Ambroſ. lib. de bono mor. cap. 9.

Religioſi deſcendunt in infernum viuentes.

Cæterum vitis propagatio cœnobitis, & cæteris omnibus, qui Numini, ſacramento ſe deuouerunt, optimè congruit, dum in cellula, ceu in ſepulcro conduntur, & fermè ſub terra viuunt, extrema perpetuò meditantes. Hi ſunt, qui ſepulcro, & inferorum flammis viui ſe tradunt, vt illa effugiant mortui. Scitè Bernardus: *A cella enim in cælum ſæpè aſcenditur; vix autem vnquam à cella in infernum deſcendunt.* Subdit. *Niſi ſicut dicit Pſalmiſta, deſcendant*

Bern. in epiſt. ad fratres de monte.

ſcendant in infernum viuentes, ne deſcendant morientes. *Hoc enim modo ſæpè cellarum incola in infernum deſcendunt; ſicut autem aſsiduè contemplando, reuiſere amant gaudia cæleſtia, vt ardentes appetant; ſic & dolores inferni, vt horreant, & refugiant.* A cella raro in infernum deſcenditur ſæpè autem in cælum aſcenditur. *Pſalm. 15.*

Propagationem hanc non vitem euitare, ſed perennem illi vitam tribuere compertum eſt; cùm enim vitis in terram mergitur tunc intimè radicatur, & paſtinata depreſſiùs, altiùs conſurgit. Magnus ille vinitor, tunc apertam ſecuritatem de myſtica vite habet, cum inſpicit poſitam humiliùs, paſtinatam inferiùs, ſepultam depreſſiùs. Id ſub paſtoritiâ metaphorâ Regius vates aperuit. *Exurge quare obdormis Domine? Facti ſumus ſicut oues occiſionis, propter te mortificamur totâ die.* Quid Numini ſomnium conciliat, quid ſecuritatem affert? niſi cum morti proximam, ac fermè ſub crudeli carnificis manu pœnè mortuam intuetur ouem. Cùm enim illæ ad lanienam ducuntur, tunc decretoriâ die reſurgent oues, non hœdi; cùm enim ſæculo mori incipiunt, tunc cæleſtibus refectæ paſcuis, incipiunt viuere. O felicem vitis proſternationem; per hanc ſemitam ad aſtra extolluntur veræ vites. Paſtoritia Metaphora.

Tandem adultæ vlmo indigent, ne repant humi; pulchrè de hoc coniugio Columella: *Si teneram vlmum maritaueris, nouam ſufferet; Si vetuſtam vitem applicueris, coniugem negabit, ita ſibi pares eſſe ætate, & viribus arbores, viteſque conuenit.* Vites nos ſumus, vlmus Chriſtus Cruci affixus; tali vlmo maritanda myſtica vitis; quæ in coniugio neſcit ætatem: dum viuit ſemper idonea cæleſti marito eſt, cui adhærens eleuatur ad cælum. Quò etiam anhelabat Regius vates: *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* Bernardus ait. *Ergo ſi cui noſtrum cum ſancto Propheta adhærere Deo bonum eſt, & vt loquar manifeſtiùs, ſi quis ita eſt deſiderij vir, vt cupiat diſſolui, & cum Chriſto eſſe, is profectò non ſecùs quam in formam ſponſi ſuſcipiet verbum in tempore viſitationis, horâ videlicet, quâ ſe adſtringit intus, quibuſdam brachiis Sapientiæ, atque ibi ſibi infundi ſenſerit Spiritus ſancti ſuauitatem.* Felix connubium! Cruci, vel crucifixo maritari. Adiice cum S. Zenone; Ne dum mari- Vitium cum arboribus. Matrimonia qualia eſſe debent. *Columella l. 5. cap. 5.* Chriſto, & Cruci adhærendum. *Pſalm. 72.* *Bern. ſer. 23.* *Zeno ſ. 79.*

tandam vlmo vitem, ſed tenacibus loris illi vinciendam. *Vbi adoleuerit*, inquit, *in vitem perfectam, ad iugumque peruenerit, eius omnes crines luxurioſi tondentur, pura materia tabulatis infertur, nodis aſtringitur, ne à ligno, quo portatur, vel cuius adminiculo, vel ductu in vberes fructus longiùs inuitata producitur, vt aliquâ ſeparetur.* Dictis, vt ad ſpiritualem ſenſum illa flectat, hæc ille addidit. *Lignum auxiliare, quo tenditur, vel portatur, Crucis eſt Dominicæ ſignum: ſine quo viuere, immortalitatémque apprehendere ex toto non poteſt Chriſtianus. Quod tabulatis infertur, cæleſtis via, vitæque altitudo monſtratur. Ligaturis aſtringitur, cum renuncians ſæculo, ſponſione facta ſpiritualiter, ſacris interrogationibus obligatur.* Acutè Zen. ad religioſos alludit: qui religioſis vinculis, crucifixo deuoti, illi ſeſe tenaciter alligarũt.

Idem ibid.

Religioſi quo pacto vites?

Fulgentius plantas ſatas ſub tali arbore felices affirmat. *Vbi ſeminant in lacrymis, niſi iuxta arborem Crucis, vbi eſt fructus proximus ſaluationis? Inde de latere eius ſanguinis gutta ſtillarunt, & pluuia cruoris, & aqua ſeminata eſt, tolerantia confeſſorum. De ipſo ligno virentis, iuxta fontem ſanguinis plantata virginitas floruit, caſtitatis cœpit ſeminis ſui germina colligere purpurata. Nam vnde Martyres tolerant, niſi per Dominicam Crucem?* Sub ſanctâ hâc arbore gloriantur ſatæ plantæ, ridentes adſurgunt omnes, & ad felicitatem optatam perueniſſe gaudent; cum ſub ſanctæ Crucis tegmine viuant. Feliciores ipſæ vites, quæ brachiis ſuis Chriſtum Dominum amplexãtur, ac ſuauiſſimè ſtringunt, cum regio Pſalte canentes. *Nobis autem adhærere Deo bonum eſt.* Felix vinea, vbi gliſcunt vites tali arbori, perpetuo, ac indiſſolubili coniugio maritatæ, abrenunciatis omnibus, quæ poſſident, ſubſequentes Chriſtum in ſublimia arboris euehuntur faſtigia. Eleganter his verbis Zeno. *Ad iugum peruenit, cum prærogata omni facultate pauperibus, Crucem ſuam portans, conſummata omni iuſtitia expeditior ſequitur.* Aduertant igitur Superiores Eccleſiaſtici, quàm neceſſarium ſit in vinea ſua, ſeparare vites à prauis ſtirpitibus ne marceſcant; ſubminiſtrare lucem, vt radicentur altiùs, expurgare, & propaginare, vt gliſcant celeriùs, & vuam edant vberiorem, palato diuino ſuauiſſimam.

Bona ex Crucis fonte manantia.
Fulgent. ſer. de martyrib.

S. Zeno in Pſalm. 79.

CAPVT

CAPVT II.

Plantauit Vineam.

Quo pacto myſtica Vitis ab Eccleſiaſtico vinitore expurganda?

CVM de veræ vitis plantatione, propagatione, & coniugio, multa dixerimus, reliquus noſter ſermo ad illius expurgationem excurrat. De qua hæc eleganter ſanctus Zeno Præſul Veronenſis: *Luxurioſi crines falce tonduntur, id eſt, omnia peccata, Spiritus ſancti vigore amputantur.* In qua præcipuè prolixam vinitoris prouidentiam expendit Baſilius: *Vinea enim, ait, anima eſt. Per vices autem, ac ſenſim multiformi prudentiâ colitur ſui Conditoris; qui fructus vberes proferentem expurgat, vt cumulationes edat fructus.* Concinit Clem. Alex. *Putare oportet, fodere, ligare, & reliqua facere, falce, vt ſentio, ligone & aliis ruſticis inſtrumentis, ad vitis curam opus eſt, vt nobis fructum producat exculentum.* Eodem enim videtur vterque collimaſſe oſtendens potiſſimum in ſedula palmitum, ac inutilium ſarmentorum expurgatione poſitam culturam vitis: hanc etiam mortalibus fore perutilem Bernardus eleganter docuit. *Quis enim ita ad vnguem omnia à ſe ſuperflua reſecauit, vt nihil ſe habere putet, putatione dignum? Credite mihi, peccata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta. Parum eſt ſemel putâſſe: ſæpè putandum eſt: imò ſi fieri poteſt, ſemper, quia ſemper quod putari oportet inuenies.* Origenes Iobum inducit, dum comam capitis ſui tondit, ſic loquentem: *Vitis enim ſum benè macerata, abſcindo à me vniuerſa ſuperflua, vt in congruis omnibus dicar purgatus, ac iuſtitia perferam perfectum fructum.* Hinc Domini noſtri oraculum de myſtica vita: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.*

Zeno in Pſalm. 79.

Baſil. in cap. 1. Iſaia.

Clem. Alex. lib. 1. Strom.

Putationis typus omne tempus. Cant. 2.

Bernard. ſer. 48. Premens illud, tempus putationis aduenit.

Iob 1.

Vtilitates animæ ex putatione.

Ex palmitum purgatione vinitori cumulatior fructus, &

vinea feracior. Clemens his verbis : *Syluescit enim vitis, niſi putetur : ita etiam homo ; luxuriantes autem , adnataſque propagines , Verbum , qui eſt gladius , expurgat , cogens appetitiones ; ne fructum ferre deſiderent :* Perorat concluſione maximâ expenſione dignâ. *In hac prouidentiâ adhibet omnes ſapientiæ machinas.* Cùm enim paſſiones noſtras Deus amputat , tam ſuauiter , tam fortiter , tam prudenter agit, vt in eis præcidendis omnes adhibuiſſe ſapientiæ ſuæ machinas, videatur. Id vno, ac altero ab arte Medica deducto exemplo , nimirum à ferro expellente in apoſtemate ſuccreſcentes humores , à dietâ noxiam ſiccante in ſtomacho pituitam, eleganter oſtendit Clemens. *Chirurgus*, ait , *ferro aperit apoſtemata , vt diuiſa , humor fluat , ne deinceps torqueat ægrotum : ita etiam in appetitionibus agit Deus : curat aperiendo , viam ſecat , & diuidit , quos vidit nimio affectu in diſcrimen adduci. Eſt enim reprehenſio,* ſubdit idem , *veluti quædam Chirurgia affectionum animæ. Abſceſſus autem humorum veritatis affectione , quos ſectione oportet coarguere. Medicaminum autem potioni , aut applicationi eſt ſimilis , probri inſimulatio ; quæ reſoluit affectiones , quæ iam occaluerant ; impudicaque, ac libidinoſæ vitæ ſordes expurgat , faſtuſque ac ſuperbiæ carnes , quæ excreuerant , exæquat.* Ad apoſtematis tumorem , cum reſecatum detumeſcit , eſt alluſio.

Clement lib. 1. pædag. c. 8.

In putatione prouidentia omnes adhibet ſapientiæ machinas.

Clem. Alex. Deus Chirurgo , & medico in animæ curatione ſimilis.

Sanum , ac verum hominem reparans , ac reſtituens. Mira arte egregius hic Medicus luxuriantes animi perturbationes ſecat. Benè itaque Clemens adnotat in his. *Apertas ſapientiæ diuinæ machinas.* Vitis Dauid , ſurculus , & luxurians palmes natus ex Berſabæa puer, integra vite cæditur palmes. *Verumtamen filius , qui natus eſt , morietur.* Quod ideo factum , vt caſtigata vitis, ex Seruatoris ſententia, fructum plus afferret. Chryſoſtomus , exponens has palmitum ſectiones , *tribulationes à Deo immiſſas* , ait , *quibus ſuperflua luxuriantéſque paſſiones reciduntur.* Cùm Deus mortales vexat, tunc ſapientiſſimi agricolæ perſonam ſuſtinet, qui iuxta *Sapientiæ ſuæ machinas* , vites putat. Hinc vates Regius ait : *Cùm occideret eos.* En tibi præciſio , & palmitum amputatio , ad quam fructus proprij cumulatioréſque ſequuntur. *Quærebant eum ; & diluculò veniebant ad eum.*

Clem cap. 9.

Tribulationes putationes ſunt vitium.

2. Reg. 12.

Chryſoſtomus Ioan. 15. in catena.

Pſalm. 77.

Si

Si petas, quo pacto ſiccetur humor, quamuis non extrinſecùs effuſus, intimè tamen noxius. Idem Clemens ibidem ait: *Iam vero admonitio eſt, veluti quædam dieta ægrotantis animæ, quæ ſunt ſumenda, conſulit; & quæ non ſunt, prohibet. Hæc omnia tendunt ad ſalutem, & ſanitatem æternam.* Nedum dieta, ſed fames prodigi filij luxuriantes humores ſiccauit, qui à ſe effuſus, ad ſe randem rediit. Scitè Chryſologus. *Fames reuocat, quem ſaturitas exulârat.*

oſt.

C...ectio f...erna admonitio dieta eſt ægrotãtis animæ.

Chryſ. ſer. 2.

Secandæ igitur, vel ſiccandæ ſunt animæ perturbationes, veluti infructuoſæ propagines, luxuriantéſque palmites, quos acutè *appendices* Clemens Alexandrinus appellat. *Oportet*, ait, *cum parte rationatiuâ facti ſumus ſuperiores, minorem, quæ eſt in nobis creaturam ſuperare, perturbationes, animi appendices.* Seca, præcide infructuoſos palmites, & viti noxios, ſterileſcunt enim ab his, & vitæ, & vineæ.

Clem. Alex. l. 2. Strom.

Quæ reſecãda ſunt

Succus inditus viti à naturâ, ad vina producenda, dum in pampinares palmites diffunditur, infructuosè langueſcit. Ita Epicurus apud Clementem Alex. *Expetendum, & eligendum eſt, quod primum à ſeipſo trahit ad ſeipſum: quod videlicet eſt omnino in motu.* Exemplo gliſcentium palmitum, ſarmentorumque id patet. Luxuriantia enim ſarmenta, quæ à vite prodeunt, ex Columellæ monito, amputanda ab agricolâ, vt ad ſe contracta virtus, vberior, & fructuoſior perſiſtat. Itaque vinitor reſecet inutiles noxiáſque appendices, ſi vberes cupit bonorum operum fructus, perturbationibus enim animi vrgentibus, torpet prudentia, cæteræque virtutes languent. Hâc ratione, noctem, à φρενῶ à benè prouidendo ſapientes dixêre: ex nocturno ſilentio matura conſilia veluti partes prudentiæ prodeunt, cum enim recedit à ſenſibus anima, tunc prudentia præſtò adeſt, fœcunda conſiliorum parens, docens ad ſe conuerſum hominem, & non aliorsùm effuſum, quo pacto ſapienter moderetur ſua. Eruditè idem Clemens: *Varia autem affectio fit per eam, quæ eſt circa res materiales affectionem. Quâ quidem ratione mihi videtur noctem vocâſſe à φρενῶ, quoniam anima tunc ceſſans à ſenſibus, conuertitur ad ſeipſam, &*

Epicurus, Clem. Alex. 12. Strom.

Columell. lib. 4. cap. 74.

Noctis tempus conſiliis maturandis aptius.

Clem. Alex. lib. 4. Strom.

eſt magis prudentiæ particeps : propterea ergo ſacra quoque myſteria maximè noctu fiunt : ſignificantia eam , quæ noctu fit, animæ à corpore contractionem. Hic agricolæ ſcopus , dum ſecat palmites , vt intrò reuocet malè effuſam virtutem. Hæc dum vexat , Numinis intentio , prauos effectus deputandos , premere virtutem, ne in exteriora ſerpat. Claudebat lumina ſua Iob , *dum pepigerat fœdus cum oculis , ne cogitaret de Virgine. Quàm enim, ſubdit , partem haberet mecum Deus deſuper ?* Clauſis ad exteriora oculis , mens intrò clareſcebat. Clemens ait : *Obſcuratis oculis mens noſtra in lucem pullulat.* Idem luculentius, *per eam voluit nos Dominus immortalem guſtare cognitionem.* Obſcuratis oculis , ſplendida lux menti affulget. Hanc ipſam philoſophiam Dauid , & expertus , & confeſſus ore ſuo. *Poſui ori meo cuſtodiam* , ne in verba effuſa marceſceret virtus animi. A prodigo filio , veluti à vite laſciuiente amputata ſarmenta , vt optima ederet vina. *In ſe reuerſus , ait , quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus , ego autem hîc fame pereo: ſurgam & ibo ad patrem meum.* Præciſis affectibus, marcida penè virtus , ad vitam reuocatur, qui iacebat , ſurgit, qui erat penè mortuus , animam accipit , & animum , quo remeat ad patrem. *Pater peccaui coram te , non ſum dignus vocari filius tuus.*

> Per tribulationes cõtrahitur interior animæ facultas.
> *Iob* 31.
> Obſcuratis externis ſenſibus pullulat interna lux.
> *Clem. Alex.* 14. *Pſal.* 38.
> *Luc.* 15.

Talem ſe agricolam confitetur , qui ſylueſcentem vineam amputando , dicit. *Non veni mittere pacem , ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem aduersùs patrem ſuum, & filiam aduersùs matrem ſuam , & ſponſum , aduersùs nurum ſuam.* Erudite Theodoretus elucidans. *Tempus putationis aduenit , ait ; hoc eſt tempus Chriſti in carne.* Luculentius Ambroſius : *Volebat Pater cæleſtis verus agricola à verâ vite, quæ Chriſtus eſt , omnia ſterilia , & arida ſarmenta reſecari, contagioni vitandæ bonos, à malis , fideles , ab infidelibus, filium à Patre , nurum à ſocro , carne coniunctiſſimos , ab omni carnis affectu ſeparari.* Hæc omnia optimè experta eſt lectiſſima mulier Melania ſancto Hieronymo teſte , à quâ cum plurimæ penderent propagines , his repentè ſecatis , ac proinde virtute contractâ , robuſtiùs poſtea Deo famulata eſt. *Calente adhuc mariti corpuſculo , ait ille , ne dum humato,*

> Chriſtus putator chatos ſeparans
> *Matth.* 10.
> *Cant.* 2.
> *Theod. in illud.*
> Tẽpus Chriſti temporis putationis.
> *Ambr. ſer.* 6.
> Egregium ſanctæ Melaniæ facinus.
> *Hier. ep.* 25.

to, duos ſimul perdidit filios. Quid tunc ex præciſis ſurculis? *Rem ſum dicturus incredibilem, ſed teſte Chriſto, non falſam. Lachryma gutta non fluxit, ſtetit immobilis, & ad pedes obuoluta Chriſti, quaſi ipſum teneret, arriſit:* En ex contractâ virtute fructus vberiores à feraciſſimâ vite prodeunt: *Expeditiùs*, ait, *tibi ſeruitura ſum Domine, quia tanto onere me leuâſti.*

Putatio eò etiam tendit, ne vitis multiplicetur, ſed vna ſuccreſcat. Vitis enim cum vna, tunc feracior, & in fructu reddendo vberior. Id ſuadebat Pythagoras apud Clem. *Myſticè apud nos quoque dictum eſt illud Pythagoreum. Oportet hominem quoque fieri vnum.* Serenâ fronte omnia ferat apathes, qui vnus, & animus imperturbatus, & Deo ſimilis erit. Audi Clementis monitum ſequentibus verbis: *Qui autem ad impatibilitatem deductus homo, Deus efficitur, citra vllum inquinamentum fit vnicus.* Papè quò tendit vitis expurgatio! Vt homo vnus, & purus euadens, de vnitate, ac ſanctitate quaſi cum Numine ipſo contendat. Præcidens enim inutilia ſarmenta penè in Deum vertitur aſſerentem. *Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Id magis inculcans, ait. *Ego ſum vitis, & Pater meus agricola eſt: omnem palmitem in me non ferentem fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat.*

Pythagor. Clem. Alex. Oportet hominem fieri vnum. Homo factus vnus, ſine inquinamento eſt. *Ioh 14.*

Sed quo ferro purganda erit vitis, vt fructum plurimum afferat? non retuſo quidem, ſed acuto: ita ille ait.

Heù ferro cade retuſo.

Acuto vitis reſecanda gladio, quia plaga, quò celerior, eò mitior, & leuior erit: Verum cæleſtis Agricola verbo (acutiſſimo nimirum gladio) amputat, & ſecat animi noſtri perturbationes. Repeto Clementis verba. *Luxuriantes adnatáſque propagines, verbum, qui eſt gladius expurgat* De quo Paulus: *Viuus eſt ſermo Dei penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animi, & ſpiritûs, compagum quoque, & medullarum.* Acutè præcidit hic gladius, & ſuauiſſimè putat, idem enim, qui gladius, & ſapientia eſt; ſapientiſſimè ergo dum ſcindit, amputat. *In hâc prouidentiâ*, ait Clemens, *adhibet omnes ſapientiæ ſuæ machinas.* Dauid acuratiſſimam fiſſuram tribuit præcidenti

Acuto ferro reſecanda eſt vitis. *Virgil. 2. Georg.* Acutè Deus animi noſtri perturbationes ſecat. *Clem. Alex. Hebr. 4.* Gladius ſapientiæ. *Clem. Alex.*

Pſalm. 19. Numinis gladio. *Vides quoniam tu laborem, & dolorem conſideras, vt tradas eos in manus tuas.* Prudens gladius acutè ſcindit inutiles palmites, vtiles non tangens. Abrahamiticæ viti vnus erat palmes, plurimam ſobolem pariturus. *Geneſ. 22.* Recidere tentat Abrahamus ſurculum: ſed cohibetur prona iam ad ſcindendum manus: *Ne extendas manum tuam in puerum.* Surculo parcendum erat; tum quia ex bonâ vite nulli præcidendi palmites; tum etiam quia huic vni deſtinata felicitas totam implendi vineam. Sapienti itaque ferro vtitur cæleſtis Agricola, vt innoxiâ ſectione præcidens *1. Cor. 13.* vberiores ex caſtigatâ vite colligat fructus. Fidelis Deus, ait Apoſtolus, *qui non permittit tentari ſupra id, quod poteſtis: Sed faciet cum tentatione prouentum.* Hinc piè, & doctè orat Auguſtinus: *Oremus & gemiſcamus ad Dominum, vt ſeruetur erga nos, quod Apoſtolus dicit. Fidelis, non vos ſinet tentari, ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione exitum.* Ita Auguſt. O magnum exitum effugere tentationum laqueos! Perit, qui in ipſis implicatus hæſit: ſed redeo ad vulgatam: *Faciet cum tentatione prouentum.* Vbi admiror ſapientiam ſcindentis, & Anſelmum pro coronide

Temperantur à Deo tentationes iuxta tentati poſſe.

Auguſt. ſer. de vrbis excidio.

Anſelm. affero. *Illud facit prouenire, quod poteſt humana fragilitas ſuſtinere. Nouit enim, quando procellam tentationis exurgere ſinat, quando reſurgentem reprimat: Nouit pro cuſtodiâ noſtrâ reſtringere, qui contra nos egredi pro noſtrâ exercitatione permittit: vt ſæuiens in nos, diluat procella, non mergat.* Iubet Deus tunc in tentatione prouentum, cum tentationẽ, vt expedire nouit, permittit; vrgentes tentationis ſtimulos molliens, impugnantes cogitationum motus tranquillans, fermè geminâ lance ſuſpendens, vel quas immittit, vel quas permittit tentationes. In Regio Vate, ac in Apoſtolo concinunt vtriuſque teſtamenti paginæ. *Vides quoniam tu laborem, & dolorem conſideras: Non permittit tenta-* *Pſalm. 9.* *ri ſuper id, quod poteſtis.* Ex his colligat Prælatus, quo pacto vites ſuas, ſecando noxioſos palmites ſeruet, & multiplicet.

CAPVT

Capvt III.

Paterfamilias plantauit Vineam.

Vt vitis ab humo, magis quam ab aëre proficit, ſic virtus Eccleſiaſticorum ab humilitate.

VNA vitis eſt quæ & arboris, & fruticis naturam exhibens, maximè tellure indiget, duo enim præcipua ex illâ haurit. Primum, vt ſata ſubcreſcat in arboris menſuram, cui innixa ipſius etiam proceritatem non rarò exæquat. Alterum, vbi malè adulta, & ſterilis apparet, inſinuata terræ finibus, ſurgit ex ſcrobe vberior. Zeno. *Palmes in ſcrobem dimittitur, vt animatus ibidem genitalis humor, manente ſemper ſecum ſubſtantiâ, nutriatur.* Monet nos ſata vitis, quantum terra indigemus, quàm proficua nobis, quàm ſalutaris ſubmiſſio, cùm inde ſurgamus frugiferi, radicati, firmatíque humo: ab humilitatis enim profunditate, meritorum proceritatem nos poſſe dimetiri decantatiſſima Gregorij ſententia oſtendit: *Qui cogitat magnam extruere fabricam, de fundamento priùs cogitat humilitatis.* Sed magis ad rem noſtram Auguſtinus: *Arborem attendite: petit ima priùs, vt ſurſum excreſcat, figit radicem in humili, vt verticem tendat ad cælum.* Idem alibi. *Sine radice auras petis? ruina eſt illa, non incrementum.*

Humilitas neceſſaria, vt celſiſſima peti poſſint.

Zeno in Pſalm. 70.

Gregorius.

Aug. ſer. 38. de verb Domini.

Ex hâc radice fructus bonorum operum prodeunt: *Bonum mihi*, ait Dauid, *quia humiliâſti me vt diſcam iuſtificationes tuas.* Nulla vitis, nullus palmes, nullum flagellum erit, quòd à terra altitudinem ſuam non agnoſcat. Ambroſius cum de vite longiorem texuiſſet ſermonem, ait: *Huius ſimilis eſt plebs Eccleſiæ, quæ velut quadam fidei ratione plantatur, & reprimitur humilitatis propagine, de qua pulchrè ait Propheta: Vineam de Ægypto tranſtuliſti, plantâſti radices eius, & impleuit terram.* Primæ & nobiliſſimæ viti, cuius nos, & palmites ſumus. *Ego ſum vitis, vos palmi-*

Eccleſia ſimilis viti. Pſalm. 140.

Ambr. lib. 3. Exam. c. 12.

Digitized by Google

Iob 21. Chriſtus per humilitatem exaltatus.

tes. Quæ proceritas! quæ fructuum felicitas: dum vna omnia implet, dum Eccleſiam congregat, dum fideles, meritis ſuis, dignos Deo facit, attamen, tam ingens vbertas, tam ſublimis eleuatio aſcribitur terræ, non cælo. *Qui aſcendit*, de hâc vitâ ſermo eſt, *ipſe eſt, qui deſcendit, primùm in inferiores partes terræ vt impleret omnia.* Et Eccle-

Epheſ.

ſia orans ait ad Patrem cæleſtem. *Qui in filij tui humilitate iacentem mundum erexiſti.* In viſcera terræ iuit, Tartareas ſedes penetrauit: vt inde Mundum, Æthera, cælum, omnia impleret, fermè toti Orbi in pergulam ſe extẽdens

Ambr. in pſ. 118. in illa verba: Humiliatus ſum vſquequaque, Domine.

vnumquemque mortalium tegeret ſub hâc vite. Ambroſius ait. *Humiliauit ſe vſque ad Crucem, propter quod exaltauit illum Deus, vt in nomine eius, omne genu flectatur terreſtrium, caleſtium, & infernorum. Quanta fecit Dominus? Audeo dicere, & non flexi genu, ſed flexi ei, poſtquam ſe humiliauit: ſic enim per humilitatem, & Crucem, ſibi Eccleſiam congregauit.* Quam magna tribuuntur huic viti! ſed cuncta

Geltrudis humilitas, vt fuerit à Deo exaltata. Bloſ. in illius vita.

illi à terra potiùs parta, quàm è cælo. Praxim in Geltrude ſanctiſſima Virgine inſpiciam, quam Bloſius, ſic cum Deo colloquentem inducit: *Ah Domine mi inter præcipua miracula, quæ facis, iſtud valdè eximium eſſe arbitror, qui permittas, vt me viliſſimam peccatricem, terra ferat: Ad quæ verba Dominus benignè reſpondit. Meritò ſe tibi calcandam præbet: quandoquidem omnis cælorum dignitas ineffabili deſiderio iucundiſſimam illam horam expectat, quâ te excipiat, & portet.* Hem! Quæ vitis Geltrudis, quàm altè radicata! cum ad tam excelſum faſtigium exurgat.

Humiliari debemus, ſic exaltandi. *Columella.*

Quid nos? inutiles palmites, ſine hâc vite? Imitemur vitem noſtram, obruamur in ſcrobe, mergi ſimus; & quod Columella de mergis vitium ait, de nobis dictum putemus. De palmite, & ſarmento loquitur. *Id quod à matre abſciſſum recenſerit, confeſtim altè confoditur, & ſcrobiculo facto, ad imum ſolum præciditur, obruitúrque, vt radices deorſum agat: ne ex propinquo, negligenter in ſummâ terrâ progerminet.*

Ioſeph ſceptra ex humilitate.

Aſpice vitis mergum Ioſephum, Iacobi filium, domi ſuæ hic malleolus, adeò protuberabat, vt videretur palmites omnes ſuperâſſe: minimè tamen ſuperaturus, ſi domi veluti in ſummâ terrâ geminâſſet. Quid bonus agricola?

Satagit,

Satagit, vt molli obruatur humo, in ciſternâ veteri, ceu in ſcrobiculo latens, inde ad ſceptrum ſurrecturus, & ad regalem felicitatem. Ab imò ſolo hic malleolus ſuam agnoſcit celſitudinem. Ambroſius ibidem: *Quid fuiſſet Ioſeph ſi humilis non fuiſſet? Sciuit, quòd ſibi ipſi obfuiſſet, quod prælatus erat fratribus: etiam pius amor miſeriam prælationis inuenerat: prælatio armauit fratres, humilitas conciliauit extraneos, prælatio concitauit germanos, humilitas Regem ſubditum fecit: vt verè ex perſonâ Ioſeph dictum putes: Humiliatus ſum, & ſaluum me fecit.* Centurionem adhuc vt palmitem conſidera: Is minimè meruiſſet Chriſtum domi excipere; quamuis ab Hebræis laudatus. *Dignus eſt, quòd hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificauit nobis*, niſi immeritum ſe putâſſet: Malleolus in ſummâ terrâ non germinat, ſed abſconditus in imo ſolo. A terra, in qua demiſſus, non ab aurâ ad quam à ſenioribus elatus, agnoſcenda pueri ſalus. Centurio ab humilitate, non à commendatione ſeniorum dignus inuenitur. Idem ſanctus Ambroſius: *Religioſus Centurio ad capiendam ſalutem dignior fit, dum ſe profitetur indignum: Et dum ædes ſuas iniurioſas putat; eas magis honorificas fecit, & gratas.*

Ambr.

Luc. 7.

Cẽturionem humilitas extulit.

Ambr. ſer. de Centur.

Quæ diximus de ſanctiſſimo Centurione, clariùs in Propheta Ezechiele inſpiciamus. Vates veluti propago humi inclinata, ſtatim emergit vberior, & à terra, vbi iacuerat ſepulta, feracior ſurgit. *Ecce Gloria Domini; & cecidi in faciem meam, & ingreſſus eſt in me Spiritus, & ſtatuit me ſuper pedes meos.* Vbi Gregorius: *Cùm nos humiliter Deo ſternimur, Omnipotens Deus, per ſuum nos Spiritum eleuat, & ſuper pedes noſtros ſtatuit, vt qui humiliter nos ex infirmitatis noſtræ cognitione iacuimus in bono opere, quaſi ſuper pedes ex rectitudine ſtemus.* Ezechiel videt Domini gloriam, quia palmes quàmuis non reciſus à ſuâ vite, à terris magis proficit, quam à cælo.

Domini gloria Ezechieli ob humilitatem manifeſtata.

Ezech. 4.

Greg. in hunc locum.

Moyſes, à Numine, tunc Deus Pharaonis (maximi vtique Principis) conſtituitur, cùm ad illum præ humilitate accedere erubeſcit. Ita Rupertus. *Proinde datus Pharaoni Deus, ad quem accedere verebatur, quoniam eius humilitas roboris eſt, vt ſuper regnantem, humilem Deum faciat,*

Rupert. hic.

faciat, Reginaque humilitas humilem Deum fecit.

Qui ad Chriſti pedes deprimitur, ad eius caput exaltatur.
Iob 1.

Veteris Teſtamenti Prophetæ, noui nuntium, Chriſti præcurſorem, magnum Ioannem attexo. Hunc veluti palmitem ad veræ vitis radicem protuberantem, & illicò in ſublime aſſurgentem intueor: dum enim ad Chriſti pedes inſpicio, emergentem ſuſpicio ad Chriſti Caput. Vix dixerat, *Non ſum dignus vt ſoluam corrigiam calceamenti eius*, ac illicò manus eius eleuatur ſuper Chriſti verticem. Chryſoſtomus. *Manum, quam calceamento dixit indignam, hanc ſuper Caput ſuum Chriſtus attraxit:* Qui ad pedes erat, attrahitur ad caput: hauſta virtute à pedibus ad caput iuit.

Chryſ. hom. 38 ad populum.

Terra aſtris, & cælis eſt tutior ob humilitatem.

Apocal. 12.

Quis igitur putaret protuberantem gemmam è vite gliſcentem in malleolum, & in palmitem; è terris, & ab humo magis quam à cælo, & ab aſtris proficere? Rectè tamen, vt oſtendatur plus ab humilitate, quam à cæteris virtutibus veros palmites vitalia deſumere incrementa. Mulieri Apocalypticæ veſtis eſt Sol, ſuppedanea Luna, caput duodecim ſtellæ coronant. Tamen vbi à Dragone diſcrimen imminet, eam deuorare ſatagente, tutamen, & præſidia, vnde? Num à Sole, eius indumento? Num à Luna, quæ pro ſandalibus erat? Num à Stellis, quæ ſerta illi, & corona? Minimè; Præſidia, & adiumenta Mulieri à terra, quæ vna, Soli, Lunæ, & Aſtris præſtat. *Mulier fugit*, inquit Ioannes, *in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo:* Et terra adiuuit mulierem. Tutior mulieri fuit tellus, quam cælum, humus quam aſtra: poterat ſanè illa dicere: *Bonum mihi, quia humiliaſti me.* In terra triumphantem Iobum inuenio; in Paradiſo Adamum peccantem. Auguſtinus inquit. *Iob in ſtercore eſt cautior, quàm Adam; Ille in Paradiſo conſenſit mulieri, vt de Paradiſo emitteretur. Iob in ſtercore reprehendit mulierem, vt ad paradiſum admittetur.* Quis vnquam putaſſet Paulum à cælis reuocatum, vt in terris, ſine diſcrimine foret, pugnat nobiliùs in terra, quàm in cælo. Palmites enim terra obruti proficiunt: in cælum elati euaneſcunt; quare expedit illis, vt humi putreſcant, quàm vt extollantur ad cælum. Hæc Ambroſiùs, illuſtrans Apoſtoli verba. *Virtus in infirmitate perficitur. Subuenit*, inquit, *infirmitas, ne gratia in periculum*

Apocal. 12.

Pſalm. 118.

Iob in fimo ſecurior Adamo in Paradiſo
Aug. expoſ. 2. in Pſ. 29.

Cur Paulo carnis ſtimulus minimè ablatus fuerit
2. Cor. 12.
Ambroſ.

venire

verteretur. Vtilior ergo infirmitas, quàm gratia: Eadem quippè infirmitas officina virtutis, & ſicut teſtificatus eſt Dominus, quia virtus in infirmitate conſummatur; ipſe poſt reuelationem rogauit remedium ſanitatis; & non impetrauit. Hûc alluſit fabuloſa antiquitas, quæ dum fingit Anthæum à terra genitum, affirmat illum Hercule valentiorem. Dum enim in terram herculeâ vi proiicitur, inde ſurgit robuſtior. Fatalis Anthæo non tellus, ſed aër. Terrigenæ validiores ſurgunt, cum ad puluerem, ac ad cinerem ſuum redeunt. Origenes de Iob loquens ait: *Meritò terram aſpergo ſuper caput meum, vt nouerit Diabolus nequiſſimus aduersùm quem ſe habeat; aduersùs hominem de limo plaſmatum, ob hoc aſpergit terrâ caput ſuum, vt inſtruat omnes terrenos, quia poſſunt ſimiliter ſtare aduersùs nequiſſimum.* Cæterùm tunc benè plantatur homo, quando humi obrutus in propaginem effert ſe bonorum operum. Caſſiodorus: *Arbor, quam florere vides, quam ſummâ conſpicis viriditate lætari, ſubterraneo ſucco fæcunditatis animatur, reddens in ſuperficiem, quod continet in radice.*

Surgit homo è terra fortior.

Origenes in hunc locum Iobi.

Caſſiodor. variar. lect. l. 9 in edicto Atalarici Reg. 2.

Palmes Dauid altè plantatus, & propaginatus emergit ferè mortalibus omnibus ſuperior. *Humiliatus ſum*, inquit, *nimis.* Palmes in ſcrobe, & in imo ſolo: Altitudo. *Ego dixi, omnis homo mendax.* Tu verò; quiſpiam Dauidi diceres, ſi mendax, quia homo; quo pacto homines aſſeris mendaces? Id Deo, ſupremæ nimirum veritati tantum conuenit. Reſpondet ipſe, ex humilitate ſe humanitatem ſuperâſſe, & abiiſſe in exceſſum: vt ſupra homines poſitus de cunctis hominibus ſententiam ferret. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax*, cum humilis, in exceſſu meo ſum, tunc cunctis antecello, de omnibus decreturus.

Per humilitatem homo ſupra homines ponitur.

Pſalm. 118.

Pſalm. 113.

Palmites, qui eleuantur in aëre, non priùs humi ſepulti; diſcolores vuas, agreſtes fructus edunt. Phariſæus, palmes videbatur in vberrimos fructus protuberaturus, dum ieiunat bis in Sabbatho, dum omnium, quæ poſſidet, ſoluit decimas, dum multa gloriatur feciſſe, tamen quia non imo ſolo plantatus, fructus acerbi, & decolores ex ipſo colliguntur. Præclarè Ambroſius: *Phariſæus*, inquit, *in Euangelio, cum abſtinens, & parcus eſſet, alteri liberalis ſui, non*

Quantum Phariſæo ſuperbia nocuerit.

Ambroſ. in Pſalm. 118.

refugus ieiunii, vt ipſe dicebat, tamen propter iactantiam, illa quæ habere poterat, amiſit: nil ei tot virtutum genera, vitio vno decolorata, prodeſſe poterant. Palmes inutilis, languidæ frondes, agreſtes fructus. Sarmēta enim quæ in ſcrobe ſepeliuntur, maturantur demiſſione, & ab humo. Hinc Greg illuſtrās. *Qui poſuit in ſublimi humiles ait. In ſublimi humiles ponūtur, qui cū ſe ex humilitate ſubſternūt, alta mētis iudicio cūcta temporalia tranſeunt, indignos ſeſe in omnibus æſtimant, recta cognitionis examine huiuſmodi gloriam tranſcendentes calcant.* Apud Ethnicos etiam exploratum ab humo parari viam ad ſublimia. Acutè Plinius iunior laudans Traianum, quòd non vt cæteri Principes æqualitatis metu, vſum pedis amiſerit, gradiens ſuper hominum humeros; ſeruorum ceruices premens: *Te ad ſydera tollit humus: ita Populus venerabatur communia, & confuſa principis veſtigia.* Talis altitudo, màximo Principi ab humo parta. Tandem aureis Gregorij Nyſſeni verbis, finem huic notationi impono. *Hac igitur noſtri ortus è terrâ recordatio, nūquam excitari, ſæuireque ſinat iracundiam. Rationi terra ſuppetias ferat, eámque ſemper commonefaciat; Quando cupiditate flagras, & eâ concitatus curris, per terram curris. Cogita quonam ſis peruenturus, ſi in terram diſſolutum iri conſideraueris: reprimetur cupiditatis furor: Terra es, & in terram reuerteris.* Concludit. *Abiecta ſortis monumentum in promptu eſt, ex iis, quæ calcamus.* Ad exaltationem cæleſtem; ſepulcrum tibi neceſſarium erit. *Rationi terra ſuppetias ferat.*

Iob. Gregor.

In panegyr. ad Traian.

Nyſſen. orat. 2. de hominis procreatione.

CAPVT IV.

Plantauit Vineam.

Tellus, & cælum Eccleſiaſticæ Vineæ fauent; ſed Chriſti vinitoris impendiis.

Succēdant in videa labores.

MAGNA impendia à Patre familiâs in plātanda vinea profuſa; non defuit ſuo vineto vinitor, quin illud electiſſimum faceret, laboribus, expenſis, induſtriæ haud parcit:

parcit: quin ſuis numeris illud abſolueret. Quomodò enim conſtructum torcular, ædificata turris, ſepimento munita vinea, niſi ingentibus vinitoris diſpendiis? In ea enim plantanda minimè parcendum crumenæ fuit. Perpetua agricolarum cultura, aſſiduum ſtudium, indefeſſam operam exigit. Theophraſtus ait. *Labor labori additus, Labor labori ſuccedens:* *Theophraſt. Virg. lib. 2. Georg.*

Virgilius.

Cui nunquã exhauſti ſatis eſt, nãque omne quotannis
Térque quatérque ſolum ſciendum, glebaque cunctis
Æterna frangenda bidentibus, omne leuandum.
Fronde nemus: redit agricolis labor actus in orbem.

Quid de Eccleſiaſtica vinea dicam, quæ profuſiſſimis impendiis conſita, & plantata à Chriſto eſt? Porrò de ea Salomon: *Vinea mea coram me eſt*; vt oſtendatur Dei oculus fertiliſſimus in Eccleſiaſtico agro, & nulla deſiderata diligentia, nullum ſtudium prætermiſſum, quin vinea electa foret, Dauid ait: *Extendit palmites ſuos vſque ad mare: & vſque ad flumen propagines eius. Nec mirum*, inquit, Bernardus, *Dei ædificatio eſt, Dei agricultura eſt, ipſe fœcundat, ipſe putat, & purgat eam, vt fructus plus afferat. Quomodo nempè ſuâ deſtitueret curâ, vel operâ, quam plantauit dextera eius? Non planè habenda neglectui, in quâ Apoſtoli palmites, Dominus vitis, Pater eius Agricola eſt. In fide plantata, in charitate mittit radices, defoſſa ſarculo diſciplinæ, ſtercorata pœnitentium lachrymis, rigata prædicantium verbis, & ſic ſanè exuberans vino in quo eſt lætitia, ſed non luxuria, vino totius ſuauitatis, & nullius libidinis.*

Chriſti labores pro Eccleſia. *Cant. 8. Pſalm. 79. Bern. ſer. 30. in Cant.*

Quamuis enim in vineæ Eccleſiaſticæ cultura, Apoſtoli, Martyres, Præſules, Confeſſores, Virgines deſudarint: Opera enim præcipuè Chriſto tribuenda eſt: nil enim profuiſſet frons madida ſanctorum, nil impenſi labores, nil effuſus ſanguis, niſi Chriſtus Dominus, & virtutum, & meriti auctor affuiſſet. Igitur, & foſſuræ, & pedamenta, & propaginationes, & amputationes; tota denique vineæ cultura, Chriſti meritis adſcribenda eſt; ipſe enim cruore ſuo Eccleſiam fermè in peculium caſtrenſe ſibi adſciuit. Gens Iacobæa viuebat olim, Deo in peculium coaptata.

Merita Chriſti quantum Eccleſiæ profecerint. *Exod. 19.*

Deuter. 32. Apollinaris. Malach. 3. *In peculium de cunctis populis* : & alibi. *Pars autem Domini populus eius : Iacob funiculus hæreditatis eius. Peculium*, vertit Apollinaris. Verum Eccleſiæ Chriſtianæ magis conuenit, quòd Chriſti funiculum dicatur. Vineas in hoſtico ſatas, militum virtute ſubactas, moris antiqui erat, illis in

Liu. Caſtrenſe peculium (Liuio teſte) militibus permittere, eò alluſit Malachias. *Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, quâ ego facio, in peculium.* Eò etiam videntur tendere verba Regis Hebræi affirmantis, quòd poſt fremitum populorum, poſt molita impia facinora, poſt conſpirationem Regum in Meſſiam, debellatis iam hoſtibus, Pater decreuerit tanquam in Caſtrenſe peculium, daturum ſe filio Eccleſiam. Igitur, vrgetur ille, vt à Patre petat, quod

Pſalm 2. concedere paratiſſimus erat. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*; quam ipſe ſuis expenſis, effuſo cruore, comparauit, & diligentiſſimè coluit, Pater iam dare decernit. Idem Vates poſtquam enarrauit, tranſlatam de Ægypto vineam, hoc eſt Eccleſiam, quæ ſata in ſolo Palæſtino, & in Hebræorum populo fermè in ſcrobe ſepulta ad gentes Chriſto duce (vt totum terrarum Orbem impleret) propagi-

Pſalm. 79. Agell. Euſeb. apud Agellium. Dux itineris pro vineæ purgatore. natur, ſubdit: *Dux fuiſti in conſpectu eius.* Agellius ad litteram ex græco, *per ducem itineris*, *Vinitorem* ſenſit, qui lapides aufert à ſolo, ne radicibus ſatæ iam vitis officiant, & in profundum nequeant radicari. Firmat hæc omnia Euſebius. *Dux fuiſti, exciſáque omni materiâ, ne impedimento eſſet, quominùs vitis illa fructus afferret.* Hoc ex ſubſequenti hemiſtichio patet. *Plantâſti radices eius*, ſublatis impedimentis firmæ radices, & in profundum actæ. Itaque viguit valido robore, & in imo ſolo fixa, adeò creuit vinea, vt occuparet terram ſuis palmitibus, quibus expanſis totum ferè compleret Orbem, quod non niſi Eccleſiæ conuenire perſpicuum eſt; Quandoquidem ſola hæc diffuſa per Orbem, ſubmotis impedimentis, frugifera facta eſt.

Cæterùm vt oſtenderet cuius expenſis factum ſatis operariorum laboribus, qui in vineâ deſudárunt; protinus hæc ſubdit. *Reſpice de cælo, & vide, & viſita vineam iſtam*;

Sed

Sed *ſuper filium hominis*, id eſt, ſuper Meſſiam; Chriſti expenſis: Quicquid prouidentiæ, ſapientiæ, gratiæ, culturæ Eccleſiæ, magnus ille Paterfamilias indulſit, totum meritis Chriſti adſcribendum eſſe; Ipsâ noſtrâ fide conſtat. Eccleſia gratias Deo agens de infinitis acceptis beneficiis, cuncta Chriſto Redemptori imputans: perpetua illa precum peroratoria clauſula orat. *Per Dominum noſtrum, &c.* Chriſto tribuens quicquid boni in ſanctiſſima vinea peractum eſt.

Omnis vineæ fructus Chriſto adſcribendus.

Patri conſonat filius, Dauidi Salomon, qui explicatiùs vineæ culturam Chriſto adſcribit. *Vinea fuit pacifico in eo, qui habet populos: tradidit eam cuſtodibus: Vir affert fructus eius mille argenteos.* Vbi iuſtus Orgelitanus inquit: *Vinea fuit pacifico, cultura aſſidua adhibita à Chriſto in Eccleſia: quæ illos habet populos, de quibus in pſalmis canitur: Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri florebunt. Tradidit eam cuſtodibus, commiſit eam regendam Apoſtolis. Vir affert pro eâ mille argenteos. Chriſtus de quo Propheta ait: Ecce vir Oriens nomen eius, compenſat regnum calorum pro ſanctis laboribus; in mille argenteis intelligitur plenitudo remunerationis.* Chriſto itaque ſupputati ſudores, opera; labores ſanctorum Quæcunque Apoſtoli, Confeſſores, cæterique coloni comparârunt, Chriſtus ſoluit, cum ad mercedem, & ad præmium feſtinat operarius, non ex ſua id illi, ſed à Chriſto applicata iuſtitia, debetur. Guerricus premens: *Quoniam non cognoui negotiationem, memorabor iuſtitia tua ſolius*, ait: *Iuſtitia mea nullatenus memorabor, vt labores meos exaggerem, merita magnificem: potiùs memorabor iuſtitia tua ſolius, qui gratis obligâſti te mihi promiſſorem.*

Cant. 8
Omnium debita Chriſtus ſoluit.
Iuſtus Orgel. Pſalm. 91.
Ezech. 6.
Guerric. ſer. 4 de natiuit. pſal. 70.

Sanctus hic vinitor, ne quid vineæ culturæ deeſſet, crumenæ non pepercit, veſtem ipſe exuit ſuam vt primas operariorum, quas fecerat pelliceas tunicas ære ſuo perſolueret. Primi noſtri parentes veſtimenta abſtulêre Chriſto vix nato, ita Bernardus: *Quanto maiorem miſericordiam Deus ſeruis, quam filio oſtenderit, vt iſtis faceret tunicas pelliceas: Dicere liceat illud Gregorij; vt ſeruum indueres filium exuiſti.* Clarius etiam alibi idem. *Ipſe Chriſtus totus nobis datus, totus in noſtros vſus expenſus.* Cruci damnatur, vt

Paupertas Chriſti ob homines ditatos, nuditas ob illos indutos.
Geneſ. 3.
Bernard. ſer. 3 de circumciſ.

quæ in vinea ſua impenderat; profusè ſolueret. Leo Papa. *Crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.*

Leo Papa ſerm. 8 de Paſſione.

An Chriſtus Dominus non habens in bonis, luere debuit in corpore, ideò Cruci adiudicatus? Salomon inquit, *Si ſpoponderis pro amico, defixiſti apud extraneum manum tuam.* De Chriſto eſt ſermo, qui dum Patri ſpondet, bonis ſuis luiturum vineæ ſuæ diſpendia, defixit manum apud parentem optimum, qui vt exigeret, quæ debebamus, non quidem vt amantiſſimus pater cum filio egit, ſed vt extraneus & ſummo fermè iure. Quò ipſe alluſit cum lacrymis in Cruce orans. *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Cruore ſuo ne dum eorum laboribus, qui hora vndecima conducti ad vineæ culturam, hoc eſt poſt Chriſti paſſionem fecit ſatis, ſed etiam omnium, qui, & hora prima, & tertia, & ſexta venerunt. *Hinc Agnus occiſus ab origine Mundi dicitur*, vt ſanguine ſuo (magno vtrique pretio) quidquid pro labore colentibus vineam debebatur, perſolueret. Igitur mors Chriſti æterno Patri accepta in peccatorum pretium, & in omnium operariorum præmium. Sanctus Ambroſius, operarios ad recipiendam mercedem accerſit his verbis. *Veni, & tu, vel ſerò, vel nocte, vel quacunque horâ, quandocunque veneris: inuenies Ieſum Chriſtum ad ſuſcipiendum paratum, nec minorem, ſerò venientibus, pia largitate ſoluentem.* Paulus cum eſſet (vt ipſe ait) *abortiuus*, ac omnium nouiſſimus prolixam accepit & ipſe mercedem. Rectè Guerricus. *Viderunt eum Apoſtoli plenum gratiæ, & veritatis, & de plenitudine eius omnes acceperunt: adeò vt nouiſſimus eorum abortiuus Paulus, Vas electionis de plenitudine, quam acceperat diſſeminaret aliis, plenitudinem gratiæ, & veritatis.* De ipſo tempore, quo operariorum, ſoluta ſtipendia, egregiè idem Ambroſius. *Reddes ergo quod debes beatis, quibus es debitor: reddes tamen cum dices. Euge ſerue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

Prouerb. 6. Sponſus noſter Chriſtus.

Matth. 29.

Apoc. 13.

Ambroſ lib. 10 in Luc.

Guerric. Reddit Deus quod debet quando electos in gloriam inducit.

Ambroſ lib. 6. in Luc. cap. 12.

Bernardus laudans ſupputationem, & affirmans, acceptis expenſa optimè conſonare, Chriſtum ſic loquentem inducit: *Non ſolum homo conceptionem meam, ſed & vitam meam,*

meam , & hoc per ſingulos ætatum gradus tibi dabo : Conceptio mea emundet tuam : Vita mea inſtruet tuam : Mors mea deſtruet tuam : Reſurrectio mea præcedet tuam : Aſcenſio mea præparet tuam. Porrò ſpiritus adiuuat infirmitatem : Paulò poſt exorat: *Tam vehemens amator pro vilibus ſarcinulis, tam precioſas merces expendit : non enim corruptibilibus auro , vel argento redemit nos , ſed pretioſo ſanguine ſuo , quem effudit abundè : quia largiter vndæ ſanguinis de corpore Ieſu per quinque partes emanârunt. Quid vltrà debuit facere huic vineæ, & non fecit ?*

Laborcs Chriſti poſt plantatam vineam. *Bern. ſerm. 2. Pentecoſt.*

Tandem vt vineam electam faceret , non modò ſepimento , torculari, turri muniuit, ſed in optimo, & ſaluberrimo cælo , quod maximè vineæ prodeſt,

——*Denique apertos*
——*Bacchus amat colles.*

Virgil. lib. 2. Georg.

Eam plantat. Chriſtus igitur non in terra , ſed in aëre, Crucem paſſus eſt , vt vinea cælum, ſanctiſſimo ſuo cruore ſalubre faceret. Chryſoſtomus apud Bonauenturam. *Non ſub tecto, ſed ſub cælo Chriſtus immolatur , vt vniuerſus aër in excelſo immolatæ ouis odore, à tetro mundaretur.* Tellus Chriſti ſanguine irrigata vberiùs , quam à fonte Paradiſus , fertilitatem ſuam hauſit. Proinde ſubdit ille : *& terra ſimile beneficium ſentiebat, decurſi ſanguinis ſtillatione mundata,* vbi ſalubre cælum ; fertilis tellus, inundantes aquæ, quid deſiderari pôterat ad vineæ vbertatem ? Cuncta ſanguine ſuo perfecit Chriſtus, aërem odore diuino inhalans ; Tellurem frugiferam faciens. Cæterum quamuis vinea à Deo plantata , & à ſanctis viris culta, quod tamen coloni repenſi effuſa mercede, id totum Chriſti tribuendum impendiis ; cui ſoli ſit in æuum , & honor , & gloria.

Cur Chriſtus in aëre fuerit crucifixus. *Bonauent. ſer. 1. Domin. paſſionis.*

Sanguine Chriſti fertiliſſima rédita eſt Eccleſiæ vinea.

CAPVT

CAPVT V.

Et ſepe circundedit eam.

Myſtica Vinea quo ſepimento munita, & quo pacto temerè vel in eam irrumpentes, vel ex ea exeuntes puniantur ſpinarum aculeis.

Sepimentum myſticæ vineæ quale.

SVB ſepis metaphorâ, quâ Paterfamilias vineam ſuam, decoram floribus, pulchram arboribus, fœcundam fructibus, definiuit; innuit nobis Chriſtus ſepimentum, quo myſticam vineam egregiè munierit; ſiue illam Eccleſiam, ſiue Orbem Chriſtinum, ſiue ſingulas fidelium animas dicamus.

Mundus ſine luce immunde fœdatus.

Ecclesiaſtici lux. Sæculares tenebræ. *Matth. 5.*

Cæterùm ſolertiſſimus hic parens Eccleſiam ſuam, & Eccleſiaſticos viros (de quibus numerans Chriſti familiam nobiliſſimo charactere ſignatam, ſupra nonnulla libaui) voluit à cæteris mortalibus diſcriminatam, ceù lucem à tenebris: Emerſerat imperio oris diuini iam Mundus, ſed quia tenebræ vexabant lucem, prodierat immundus, mixtione tenebrarum, ac lucis, diei, ac noctis, fermè fœdatus: & ne ea monſtra pateretur Orbis terrarum, qualia parturiebat lux mixta tenebris, Deus diuiſit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem, ac tenebras noctem, ſua vnicuique confinia, ac ſepem attribuit; includens noctem tenebris, & diem luci aſſignans. Idem efficere placuit Patrifamilias in ſacro, ac prophano orbe; Eccleſiaſticis, quos eſſe lucem dixerat. *Vos eſtis lux Mundi*, clariſſimum diem aſſignauit; tenebras, ac noctem, ſæcularibus permiſit, ne promiſcuè lux, & tenebræ, nox, & dies vnà morarentur. Egregiè penicillo ſuo diſtinctionem hanc picturauit Gregorius Nazianzenus. *Veritatis Antiſtes, & propugnator cum Angelorum Claſſe, atque ordine eſt, cum Archangelis Deum celebrat; ad ſupremum altare ſacrificium trāſmittit, ſimul cum Chriſto fungitur ſacerdotio; figmentum inſtaurat, imaginem Creatori ſiſtit, & ſupernum mundo opificem agit,*

Greg. Naz. *Apocal. 1.*

Eccleſiaſticorum dignitas ex Nazianzen.

Digitized by Google

agit, vt quod maius eſt, dicam. Deus eſt, alióſque Deos efficit. Quam magna luminaria Sacerdotes, quam ſplendentia? qui in Angelorum Claſſe numerantur; fermè Deo pares, ipſos Deos parientes: Alluſio eſt ad Sacramenta, quæ miniſtrant Sacerdotes: his enim figmentá reſtaurant: Diuinam exprimunt imaginem: Mortales expunctâ Dei offensâ, efficiuntur Dij per gratiam à voce Sacerdotali, effuſam. Quid-ni hæc myſteria attribuamus luci à tenebris omninò diſtinguendæ? In tenebris lucent Sacerdotes, præcipuè quando tenebræ eos non comprehendunt.

Verum ſi Eccleſiaſtici, quos diximus luminaria, ſepimenta tranſiliunt ſua, & deſcendunt ad tenebras, quod tunc erit, cum ſe negotiis ſæcularibus fœdè immiſcent; & his circumuolui tenebris ambiunt. Heù quot monſtra formantur ex infami hâc mixtione tenebrarum, ac lucis? Egregiè Ambroſius de Petro deſcendente ad laicorum tribunalia. *Vbi negat Petrus? in prætorio Iudæorum; ibi negat, vbi Chriſtus captus, vbi Chriſtus ligatus eſt; quomodò non erraret, vbi intromiſit oſtiaria, & oſtiaria Iudæorum: Negat in prætorio Iudæorum, vbi difficilis innocentia. Mala flamma Iudaica vrit, non calefacit, malus focus, qui quandam etiam Sanctorum mentibus fuliginem erroris aſpergit.* Hinc quot mala parta, cum contemptis ſepimentis lux deſcendit, vt obſcurentur tenebris obruti Sacerdotes ſæcularibus tricis: Remotiſſimos à tribunalibus eos eſſe conuenit; dum in his negatur, capitur; ligatur Chriſtus Dominus.

> Cum Eccleſiaſtici deſcendunt ad ſæcularia negotia lux implicatur tenebris.
> *S. Ambroſ. Luc. 22.*
> Petrus in prætorio ſæculari Chriſtum negauit.
> Eccleſiaſtici eſſe debent à tribunalibus alieni.

Cæterum hæc Eccleſiaſtica vinea ſepimento definita eſt, non modò ne Eccleſiaſtici aſpernantes ſanctam ſepem, ad ſæcularia tractanda negotia deſcendant, ſed etiam vt ſpinæ, & vepres circundantes ſacram vineam; eos pungant, qui in ſacra, & Eccleſiaſtica iura audent irrumpere: ſit ille Princeps, ſit regali diademate coronatus, ſuſcipere ac reuereri debet ſacra iura, non illis ſe immiſcens, nec de illis ferens iudicia.

> Nemo ex ſæcularibus irrumpet in iura Eccleſiaſtica ſine ſpirarum læſura.

Accitur Iohas ad regnum, inſignitur infulâ regali, verum ſupra Regium caput ornatũ diademate teſtimonium poſitum eſt, nimirum mandata legis (vt Gloſſa ibi explicat) vt compertum omnibus, qui regali maieſtate fulgent

> *4. Reg. 11.*
> Cur in vnctione Regũ teſtimonium & lex diuina in capite, & non in manu

Nn faceret,

faceret, Eccleſiaſtica iura, non in manibus, aut in poteſtate Regum eſſe, vt de his agant arbitratu ſuo, ſed ſuper caput poſita, ad reuerentiam, ad honorem, ad cultum. Egregiè piiſſimus Imperator Conſtantinus affirmabat Regem Epiſcopum eſſe, ſed extra Eccleſiæ clauſtra. Sit ille vita, moribus, actione, Epiſcopus, at nullo pacto Eccleſiaſticis negotiis ſe immiſceat. Malo ſuo expertus Ozias, ornatiſſimus cæteroqui Princeps; conſilio prudens, manu ſtrenuus, in pace, ac in bello clarus. Verum neſcio quo furore percitus, templum ingredi audet, adolere incenſum, ſacerdotale munus temerare. Obnitebatur Sacerdotum multitudo Principis furori; iratam Maieſtatem his verbis deliniens. *Non eſt, tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum. Egredere de ſanctuario; ne contempſeris; quia non reputabitur tibi in gloria hoc à Deo.* Ad hæc ſacra verba deterior factus; in minas, contra Sacerdotalem dignitatem erumpens, peruicax in ſuo conſilio, adolere incenſum non deſiſtit. *Iratúſque Ozias tenens thuribulum in manu, vt adoleret incenſum minabatur Sacerdotibus.* Sed cum ingredi ſacram vineam prophanus homo tentat, pungentes in ſe experitur ſpinas, ac vepres. *Cum reſpexiſſet eum Zacharias Pontifex, omnéſque reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & feſtinatò expulerunt eum, & ipſe perterritus feſtinauit egredi, eo quòd ſentiſſet plagam Domini.* Audiant hæc Principes, Reges, Imperatores. Caueant ſibi à ſepimento, quod ſi temerare audent, Patrem familiam ſentient vltorem, ac vindicem.

Pium Conſtantini dictum.

Oziæ temeritas.

2. Paral. 26.

Si verò ab Eccleſia ad Orbem Chriſtianum conuertitur metaphora, habet & hîc etiam ſepem ſuam, quâ ab infidelibus, Hebræis, hæreticis ſeparetur. Sic oraculo ſuo Apoſtolus: *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim conuentio Chriſti ad Belial? Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ pars fidelis cum infideli? Qui autem conſenſus Templi Dei cum Idolis. Vos enim eſtis Templum Dei, propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini.*

Paul. 2. Cor. 6.

Seps diſtinguens Chriſtianos à gétilibus.

Demum ſi de animabus ſermo eſt, vnaquæque ſepem habet ſuam, & ſi ex orbitâ mandatorum Dei egredi tentet, ſentiet in ſe armatos ſpinarum aculeos. Hoc enim eſt, quod

quod dicebat Ambroſius: *Vis ſcire quàm ſit vtilis hæc ſeps? Seps enim hæc defendit à culpa.* Quare Deus plantans vineam, plaſmans hominem, ſepimento illum ſtatim concluſit, præceptum imponens: quò tranſgreſſo (non enim diſſimulat crimina, niſi propter pœnitentiam) illico pungentes immittit ſpinas, quibus pungi ſolent tentantes inde egredi, vnde nullus à vineâ niſi cruentus pateat exitus. Egreſſo itaque à diuinâ lege Adamo, incidenti in flagitia; ſtatim paratæ ſpinæ perpetuò in illum erumpentes. *Spinas, & tribulos germinabit tibi.* Rex Hebræus vix à diuinis egreſſus præceptis, quibus veluti ſepimento cingebatur, ſenticeta intrat, & ſpinarum aculeis impellitur ad regreſſum: *Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Mulier ad amatores pergens, & ad maritalis thori violatores, illicò ſpinarum aculeos ſentit. Oſeas inducit vinitorem viuâ ſepe occludentem in vineâ ſponſam: *Sepiam viam tuam ſpinis.* Ipſimet Phariſæi ex Hieronymi ſententia in ſuis fimbriis acutiſſimas ligabant ſpinas, vt ipſarum puncturis vrgerentur ad Dei cuſtodienda mandata: *Faciebant*, inquit ille, *grandes fimbrias, & acutiſſimas eis ſpinas ligabant, vt ambulantes interdum pungerentur, & quaſi hâc admonitione retraherentur ab offendendo Deo*; Sed contra fortaſſis accidit. Ipſi enim vt puto, militi obtulêrunt ſpinas, quibus confixum fuit Chriſti Domini caput, ſpinæ quas vt legem cuſtodirent ferebant, in authorem legis verſæ ſunt. Sed mittamus reprobos Phariſæos, de electis Gregorius ait. *Via electorum ſepiuntur, dum dolorum punctiones inueniunt in hoc quod temporaliter concupiſcunt.* Perorat. *Eos ergo, quos voluntas praua peruertit, plerumque aduerſitas corrigit.*

Ambroſ. hic. *Geneſ. 3.* *Pſalm. 31.* *Oſeæ 2.* *Hieron. in c. Matth. 76. exponens, magnificant fimbrias.* *Gregor. lib. 34. moral. cap. 2.* Peruerſa voluntas ſpinas vltrices ſentiat.

Expendo cur Electis munita, & circumuallata; Reprobis aperta via eſt, ſine ſepimento, ac cuſtodia? Inter reprobationis argumenta, illud præcipuè numerandum cenſeo, quòd nullâ interpoſita ſepe, praui viuant, Deus illis indulget, vt ſine puncturis feſtinantes poſt ſua deſideria in ſuis cogitationibus ruant. Benè Philo de confuſione linguarum. *Inſignis pœna, vindicta impietatis eſt, conniuere Deum, atque etiam indulgere peccantibus: nec ſolum eis impuni*

Spinarum puncturis carere, reprobationis eſt ſignum. *Philo.*

punitatem, verum magnam, & diuturnam proſperitatem concedere. Sanctiſſimus Præſul Auguſtinus: Ex ſenticetis, & ſpinetis non modò hauſit, vt floreret in Eccleſiaſtico ſolo, ſed vt fulgentiſſimum aſtrum fulgeret in cælo. Ipſe de ſe hoc ait. *Efferbui miſer ſequens impetum fluxus mei, relicto te: exceſſi omnia legitima tua: nam tu ſemper aderas miſericorditer ſæuiens, & amariſſimis aſpergens offenſionibus omnes illicitas iucunditates meas: ita vt quærerem ſine offenſione iucundari, & vbi hoc poſſe non inuenirem, præter te Domine, præter te, qui fingis laborem in præcepto, & percutis & ſanas, & occidis nos, ne moriamur abſte.* Conclamata ægri ſalus, cum illius deſideriis conniuet medicus: ſalutis ſpes aliqua, vbi ſub certis legibus continetur. Deus, quem punit, ac pungit, amat; quem ſecundum deſideria ſua dimittit, è libro vitæ, & diuinæ ſollicitudinis iam expunxit.

Sæua Dei miſericordia cũ Auguſtino. *Aug. ſerm. 2. confeſſ cap. 2.*

Peccat primus hominum parens, iubet Deus, vt ſacer author diligentiſſimè adnotet, quo tempore, quóue loco, cuius ſuaſu, tantum ſcelus patratum ſit: Scribat præterea quomodo Numen peccantem interpellârit? quo pacto in noxium anmaduertit? quâ pœnâ mulctatus? Quo pacto etiam à Paradiſo deliciarum, in terram maledictione ſterilem, ſentes, ac ſpinas tantummodo germinantem, eiectus, vt ibi madidâ fronte, perpetuóque ſudore panem ſuum lucraretur. Verum de Angelorum peccato ſilent ſacræ paginæ, nullus de illo ſermo eſt, omnia occluſa ſilentio, obuoluta caligine, quid acciderit, quo pacto factum immane flagitium, quæ fuerit inter Angelos pugna? quæ Numinis in illos præ tanto ſcelere mulcta? nullus eſt, qui ea referat: vix è cælo aliquis, & obſcurus ſermo. Cur hoc? in re tam grandi tanta incuria? Peſſimum omen Angelis fuit, ſilentium tam profundum, ruinæ argumentum exploratiſſimum. Contra, Felix homini auſpicium, quod in peccatum lapſus, pœnâ puniatur, in toto terrarum Orbe vulgatiſſima. *Conniuere enim Deum, grauis pœna eſt, vt vindicta impietatis*, optimè philoſophatur Alchuinus addubitans, *Quare peccatum Angeli abſconditum eſt, & hominis patefactum?* Reſpondet: *Quia Angelicum vulnus Deus non prædeſtinauit curare, hominis verò ſanare prædeſtinauit.* Detegit

Cur Angelici lapſus hiſtoria, ſilentio, fuerit obrecta, humani verò nequaquam?

Alchuin. in. terrog. in Geneſ. in .a, 1.

tegit

tegit Medicus vulnera, quæ ſanare decreuit, tegit, quæ ſinit computreſcere.

Verum enim vero, cum venit plenitudo temporis, cum Saluator ſalutem per Orbem diffundit, tunc aboletis ipſis vulnerum veſtigiis, vulnera ſanat. Chriſtus nominatur. *Readificator ſepium*: quia quotieſcunque vinea ita ſepimento munitur, vt pungat egredientem, ipſæ puncturæ ſalutares ſunt. Ambroſius: *Ergo Dominus Ieſus, qui poſtea ſecundum carnem venit in lucem, veterem illius munitionis ſepem inſtaurans. Vnde de eo Propheta dixit. Vocaberis ædificator ſepium.* Legis ſepimenta erant in varias ſemitas aperta ab Hebræis, vt inde effugerent, occluſit illas Chriſtus, prohibens inimicorum odium: *Diligite inimicos veſtros.* Ne dum vetat adulteria à lege olim prohibita, ſed quamlibet factam rimam implet; quodlibet prohibens prauum, vel de proximi vxore, vel de re alienâ incendium. Ita reſtaurat ſepem, aditu omni occluſo: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.*

Cur Chriſtus dicitur Reædificator ſepiū. Quaſi Chriſtus ſepe animam circundet? *Ambroſ. lib. 3 in Luc.* Deſideria ipſa praua coërcere docuit Chriſtus. *Matth. 5.*

Ab ipſo primo Adami piaculo, inita ſpinarum cum ſceleribus ſocietas, vnà incedunt, prauum perpetuò pungentes aculeis ſuis, monentes rediturum ad puluerem, properaturum ad iudicium. Chryſoſtomus inquit: *Ecce maledicta terra, ſpinas, & tribulos germinabit tibi, itaque multis laboribus, & ærumnis operandum tibi, & omni tempore cum iuſtitiâ viuere te faciam, vt hoc tibi frænum ſit, ne quid ſupra dignitatem de te ſentias, ſed continuò cogites tuam ſubſtantiā: neque feras, vt poſt hac decipiaris.* Baſilius monet hominem colligentem roſam peccati ſymbolum, vt ab annexis ſpinis caueat. *Roſa ſpinis carebat, poſtea verò pulchritudini floris adiunctæ ſunt ſpinæ; vt nos voluptatis inde capiendæ oblectamento, propinquo afficiamur dolore, recordatione delicti, cuius causâ factum eſt, vt ſpinas, & tribulos tellus huic adiudicatæ condemnationi nobis proferret.* Quotus quiſque erit, qui his punctus ſpinis, animum, ac mentem à peccatis non reuocet, tot illi mala parturientibus. Dauid ait, *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua. Conuerſus ſum in ærumnâ meâ, dum configitur ſpina.*

Occluſit ſemper Deus ſpinis viam ad peccata. *Chryſ. hom. 17. in Geneſ.* *Baſil. in Exam hom. 5.* Spinæ in roſa peccati recordationē ingerunt. *Pſalm. 118. Pſalm. 31.*

Mordent ſpinæ, & aculeis ſuis non modò pungunt, ſed interdum ſcelerum confeſſionem extorquent. Gregorius ait. *Sagittarum ergo indignatio iuxtà ſpiritum ebibit., quia ſuperna ſententiæ electos, quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant; immutant, vt duritiam ſuam transfixa mens deſerat: atque à ſalutifero vulnere, ſanguis confeſſionis currat.*

Vtilitas cæleſtium animaduerſionum.
Greg. l. 7. mor. c. 3.

Quis eſt, qui dum vexat, illuminat, vitam inſinuans ſpinis, niſi Deus ſubiratus? Viator ipſe noctu, inter flatuum procellas, imbrem largiſſimum, ac horrida tonitrua, conſilii expers; quâ commeare, quâ remeare deberem, ignarus, ab intermicante tonitru timens mortem, hauſi vitam. Ad boantem, & ingentem colliſæ nubis ſonitum, timens meticuloſus hæreo, à fulgente telo ceù ab inflammatâ face, altiſſimam animaduerto præ meis pedibus foueam, in quam obductus tenebris, liquidò offendiſſem, niſi illuminatus fulmine, retuliſſem iturientem pedem, iter aliò dirigens; ſic imminens mihi diſcrimen eluſi. Sat cognoui, quod cælum dum terret, illuminat, vt paratas in terris effugiamus muſcipulas. Id ad mentem meam reuocauit Vatis hemyſtichium. *In luce ſagittarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ, Sagittæ tuæ*, ait Rupertus, *plagæ tuæ, & eruditio tua, lumen populo præbuerunt.* Erudimur dum plectimur. Spinæ nos ne in culpæ foueam incidamus, admonent, & cuſtodiunt inter ſepimenta legis. Quas Deo agemus gratias, qui vineta noſtra hoc ſpinarum ſepimento munit? Præclarè Auguſtinus. *Iraſceris & deducis; ſauis & ſaluas: terres, & vocas: imples tribulationibus omnia, vt in tribulationibus poſiti omnes recurrant ad te.*

Vt quandoque lapſus per fulminis lumen euadimus, ſic peccata per flagella.

Habach.
Rupert.

Iterum de tribulationũ vtilitate.
Auguſtin. in Pſalm. 55.

O nobile ſepimentum! Hoc enim circumuallati nos à Deo minimè diſcedimus, ſecuri in ipſo, veluti in portu ſedemus, *proiicientes omnes noſtras ſollicitudines in eum, quoniam ipſi cura eſt de nobis.* Demum ſi ſpinæ moleſtiæ tibi ſunt, ne ſine illis abeas in terra viuens, ſpinas & tribulos perpetuò germinante; vtere Chriſti ſpinis, quæ flores ſine aculeo tibi parient, ipſe ſibi ſpinas ſumpſit, vt deinceps illæ ſine puncturis nobis forent.

Signatiſſima ſunt ad rem noſtram Athanaſij verba, cum quibus mihi finis: *Eâ ratione ſpineam coronam geſtare videri poteſt,*

Athan. de paſſ. & Cruce Domini.

poteſt, nimirum, vt ſollicitudines noſtra vita extirparet: iniecit ſceleſtus ille quamquam nolens, ſollicitudines noſtras ſuper Dominum, non aduertens futurum eſſe, vt earum geſtatione Dominus omnes in ſecuritatem aſſereret, quo, & ſementem verbi à ſpinis depurgatam haberent, & in precibus mentem inconuulſam poſsiderent. Ipſe enim in doloribus, & curis erat, vt nos doloribus careremus. O nos felices! hâc circundati ſepe, ſpinas ſine ſollicitudinibus habebimus, ſollicitudines, & dolores, implicata ac impedita in Chriſti capite hærent. In noſtro futuræ ſpinæ, non vt crucient, ſed vt coronent.

Spineæ coronæ geſtatione ſollicitudines noſtras à nobis ablegauit Chriſtus.

CAPVT VI.

Et ſepem circumdedit ei.

Angelorum cuſtodia; Vineæ Eccleſiaſticæ præcipuum ſepimentum.

SOLEMNE agricolis eſt, vineas ſpecioſas, & ad Dominorum ſiue voluptatem, ſiue commodum factas ſepimentis munire. Quæ ſi à ſaxis, conſtruantur maceries; ſi è conſtipatis dumis, vepribuſque, viuæ ſepes dicuntur: hæ dum horreant ſpinis, latrones ab ingreſſu abſterrent. Varro de re ruſticâ. *Primum naturale ſepimentum, quod obſeri ſolet, virgultis, aut ſpinis, quod habet radicem viuæ ſepis, ac viatoris prætereuntis laſciui, non metuit facem ardentem.* Paterfamilias Euangelicus, vineam ſuam ſepe communiuit, non mortua, quæ maceria dicitur; ſed viua, quæ vineta circumambiens, tempore ſuo, vepres, ſpinaſque edens, arceret ab ingreſſu fures. Hanc non incongruè patriam, ac domeſticam curam, quâ filij procul à vitiis habentur interpètrari poſſem cum Chryſologo: *Sepiat nos paterna reuerentia, matris componat affectio, cognatorum cuſtodiamur affectibus; inter propinquorum lumina non valeant delicta verſari. Propinquorum quot oculi, tot lucernæ. Dies eſt aſpectus matris, ſol patris rutilat in vultu. Vnde viuenti inter tot virtutum duces, criminum*

Sepimentorũ duplex genus; ſepes viuæ quæ.

Varro cap. 4.

Paterfamilias ſuæ domus optima ſeps.

Chryſol. ſer. 1.
Cognatorũ virtute tenebræ peccatorum fugantur.

num tenebræ propinquare non poſſunt: ſed menſa patris nos alit virtutis cibo, ſalutis epulo, deliciis honeſtatis, & gloria. Verùm, quia, hanc ſepem eſſe Angelicam cuſtodiam communis Patrum ſententia exponit, quâ vinea circumſcribitur, definiturque. Sancti enim hi ſpiritus pungendo inuadentes, & depaſcentes illis demandatam vineam, arcent; eamque cuſtodiunt ab inuadente fure.

Angelorum cuſtodia ſeps eſt animæ.

Auctor Operis imperfecti, accommodatam analogiam Angelicæ cuſtodiæ, & ſepis tradidit. *Quæ eſt ſeps, niſi Angeli in circuitu cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant?* Quod luculentiſſimè explicans Laurentius Iuſtinianus, actum de vineâ affirmat, cùm hâc ſepe deſtituitur: *Angeli*, inquit, *ſuo miniſterio dæmones arcent ne ad libitum noceant. Quis, quæſò, ſi Angelico eſſet ſuffultus auxilio, tam immundiſſimorum valeret ſuperare rabiem, effugere laqueos, tentationes vincere, fraudéſque detegere. Cuſtodiâ enim ſuâ vias noſtras ſepiunt?* Impiger eſt Angelus, non dormitans in ſua cuſtodia: nullam hominis partem, vel ad rationem ea ſpectet, vel ad ſenſum; non circumuallatam cuſtodia ſua relinquit, nullam prætermittit viam, qua mortales ad exteriora protendant, hâc ſepe non munitam. Ipſe totum hominem circumſcribit, & veluti punctum, vndique circumferentia ſua coronat. Hoc ex mente Regij Vatis eſt. *Sepire vias, & immittere Angelum in circuitu.*

Auctor operis imperf. Laurent. Iuſtin. de reſurrection. circa medium.

Pſalm. 33. Bernard. ſer. 33. in cant.

Huc facit, quod Bernardus dixit: *Animam ſine Angelorum cuſtodiâ nuſquam eſſe*: vel quòd viduata hoc duce, vagans eſt, incerta, nullibi conſiſtens; nauis inſtar, quæ mediis in vndis nauclero, clauóque deſtituta, fretum tentat traiicere: Vel, vt puto, ſic loquitur Bernardus, quod Angelus circumſcribit animam, non ſecus ac ſuperficies aëris ambit corpus, ſine qua nuſquam eſt, ſic etiam ſine Angeli tutelâ, anima. Hæc Bernardi ſententia, ipſa ſepis ſimilitudine clarior erit. Sepimentum eſt veluti ſuperficies cingens, ambiénſque vineam, ſine quo, cum nec ſuis ſit definita terminis, nec diſcreta alienis, nuſquam erit. In cuius ditione erit vinetum, quod ſepe veluti, ſigillo non conſignatur? Non modò homines, tanquam agelli quidam, ſed

Angelus vt locus locatũ, ſic animã ambit.

Angeli prouinciarum & Regnorũ præſides.

ſed regiones, & regna, quaſi latifundia, hâc ſepe communita, vt ad cuius pertineant ditionem dignoſcantur. Hieronymus in verba Danielis: *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi*, ait. *Videtur mihi Angelus, cui Perſis credita eſt, iuxta illud, quod in Deuteronomio legitur. Quando diuidebat Altiſſimus gentes, & diſſeminabat filios Adam, ſtatuit terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei.* Inſpice à Deo per Orbem diſſeminatos homines, nihilo ſecius, quàm ab agricolâ frugum ſemina; ſed neceſſarium ſepimentum erat ad diuiſionem, & ad cuſtodiam: *Statuit terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei*, Numerus itaque, & terminus hominum fermè ab Angelis eſt. Alluſio ad Agros, vt illi, Terminis ſignati, tanquam tutelæ numinis commendabantur; Ita ex Hieronymi ſententiâ: Deus, homines, & regna diuiſit, in quibus Angeli collocati, & ſepis, & termini loco eſſent, ab illis habentes, quorſum tenderent, & quò pacto diſcriminarentur à cæteris. Ita, ſicut abſque terminorum ſigno fermè nuſquam forent vineta, ita ſine eorum patrocinio anima, propè Deo incognita, loco, ac terminis deſtituta, nuſquam eſſet; dum nec foret, qui eius preces ferret ad cęlum, nec qui cæleſtia dona ad ipſam referret. Hoc enim proprium Angelorum munus eſt.

Daniel. 17. *Hieron.* *Deuter. 32.*

Antiqui Deũ term inum dicebant cui commendabant agros ſuos.

Nuſquam eſt anima Angelico patrocinio deſtituta.

Verum expoſuit Baſilius egregiè hâc vſus metaphorâ, quo pacto totius ſepimenti vicem Angelus ſubeat, & vnus immobilis aëris ſuperficiem, hominem circumcludens, impleat: *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum* (ait.) *Dixerat regius Vates. Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Quis igitur eſt iſte modus, per quem liberatur pauper. Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Omni credenti Dominum, Angelus aſſidet. Conſidera Angelorum naturam: nam toti exercitui, & conferto multorum hominum ordini, vnus Angelus aſſimilatur; Propter magnitudinem igitur cuſtodientis te, Dominus totum exercitum tibi largitur, & propter fortitudinem.* O magnam animæ dignitatem: cæleſtem exercitum, veluti ab arce ſua Deus immittit, ad hominis cuſtodiam, vt quaſi Regium caput cæleſti ſtipatum ſatellitio, ſecurus incedat. Vnus eſt illi cuſtos, totam tamen aciem cæleſtem ſecum addu-

Pſalm 33. *Baſil.*

Angelica protectio veluti confertus militum exercitus

 cit,

cit, quæ veluti viuo ſepimento, animæ vineam definit.

Addo, quòd cæleſtes hi ſpiritus, non modò circumcingunt vineam, verum & inuadentem, punćturis, & aculeis fugant. Angelus Agnetem ad lupanar damnatam, tutela ſua munit, iuuenes ab intemperantiâ compeſcit, Præfecti filium, ſanćtam vineam impetentem, non modò aculeo ſuo pupugit, ſed expunxit è vita. Quare ſtatim, ac hi vigiles, hominem præbentem ſcandala vident (quod præcipuè in principibus, & primoribus viris accidit,) orantes ad Patrem familias feſtinant, vt illos in ſpinas acuat, quò in homines ſcandala parantes, animaduertere poſſint. De villico apud Regem diffamato, tanquam regij ærarij expilatore petit Anſelmus, quiſnam fuerit? & quis illius diffamator? *Villicus*, ait, *gubernatorem Eccleſiæ deſignat, ſed plerumque contingit, quod is, qui Eccleſiam ad gubernandum ſuſcepit, terrenis commodis inhians, lucra ſpiritualia negligat, & malè viuendo, prauis exemplis, religionem in ſubiećtis deſtruat; ſed talis quiſque diffamatur apud Dominum ſuum, quaſi diſſipator bonorum eius: quoniam ab Angelis coram Deo recitantur opera ipſius, perque diſciplinam in eis, quos ad regendum ſuſceperat, mala de ſe exemplo præbendo, diſſipat.* Caueant ergo Præſides ne prauo eorum exemplo ſubditi lædantur; tot enim experientur ſpinas, & vepres, quot Angeli ſunt ſubditorum cuſtodes.

Angeli acteſcunt contra præbentes ſcandala his quos illi cuſtodiunt.

Luc. 15.

Villicus Euangelicus ab Angelis apud Dominum diffamatus eſt, Prælatus eſt Dominus.
Anſelm in hunc locum.

Id malo ſuo ſenſit Nabuchodonoſor. Nam Angeli, Cuſtodes ciuium, tunc in Principem clamant, vt arbor ſuccidatur: (nam vigiles, quorum conſilio damnatur Nabuchodonoſor; Angeli Cuſtodes erant, ex D. Thomæ, & recentiorum, ſententia.) Cùm vident ſub Regis patrocinio, veluti ſub patula, & vmbroſa arbore, rapaces aues, nimirum peccatores quieſcere ad rapinas, & ad prædam paratos. *Et fugiant beſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & volucres de ramis eius.* Facinoroſi namque homines, ſub Principum vmbra, propè in arbore aues, nidum conſtituunt, fouent oua, pariunt, ac nutriunt pullos; inſurgunt in hos Angeli vinearum ſepimenta, ac cuſtodes.

Daniel. 4.
D. Thom.
Per Angelos opportunitates peccandi deſtruuntur, vt animæ ſalus firmetur.

Etiam in corpora ſæuiūt Angeli, vt animarum ſalutem operentur.

In bonos etiam interdum animaduertunt, non parentes eorum monitis. Id expertus eſt ſanćtus Hieronymus, qui à

à Chriſtiana ſimplicitate, ad Ciceronianam eloquentiam digrediens; ſuo contempto monitore; pungentes vepres, & dura verbera ſuſtinuit. Experti & alij ab Angelis tutelaribus flagra paſſi, dum in peccatis ſe adornant. Beda in pſalm. 77. inquit: *Boni Angeli poteſtatem habent corporaliter etiam nocendi hominibus.* Abulenſis non cacodæmonem, ſed bonum Angelum affirmat, qui Regis Hebræi in enumerando populo noxam puniuit;& quamuis affirmet Dauid mulctam hanc per Angelos malos immiſſam; tamen dicuntur mali ad Theodoreti, Euthymij, & Auguſtini mentem, quia mala hominibus infligunt, punitores, ſeu vltores diuinæ iniuriæ.

Beda. Angelus bonus fuit ille, qui in Dauidicum populũ animaduertit. *Abul.pſ.77. Theodoret. Euthym. Auguſtin.*

Tandem pungunt hominem, ne à ſe exeat, & à diuinâ lege; cum verò contemptis ſtimulis obſtinatè egredi velit, fermè laxatis ſepimentis,aliquo pacto à cuſtodia recedunt; auxilia, quæ impendere aſſolent, minuunt, in vepres,ſpináſue minimè conſtipati, ſemitam latronibus permittunt. Egregiè Origenes. *Si homo non acquieſcit monitis Angeli, auferetur maceria eius, & erit in conculcationem. Quòd ſi Princeps meus (Angelum dico,) qui eſt mihi conſignatus, commonuit de bonis; & locutus eſt in corde meo, ſed ego contemptis eius monitis, & ſpreto conſcientiæ retinaculo, præceps in peccata corrui; duplicabitur mihi pœna, vel pro contemptu monitoris, vel pro facinore commiſſo.*

Laxat ſepimenta Angelus, diſceditque ab eo, quando homo ad ſua monita obſurdeſcit. *Origen hom. 20. in cap. 25. Num.*

Omnem diligentiam adhibent; omnem, vt aiunt, lapidem mouent, vt vineam cuſtodiant. Damna, quæ vineta ab inuaſoribus ſuſtinent, minimè adſcribenda cuſtodibus; quare à Deo decretoria die de hominum cuſtodia poſtulati, iure detorquent in homines crimina. In hunc ſenſum illuſtrat Hieronymus verba Micheæ. *Surge, contende iudicio aduersùs montes, & audiant colles vocem tuam.* Vbi inquit. *Iudicio contende aduersùs montes, quos non alios ſignificari puto, quàm Angelos, quibus rerum humanarum commiſſa procuratio eſt. Contende iudicio, vt ſi montes, ſiue colles inuenti fuerint, non dignè populos procuráſſe, vel meum videatur eſſe crimen, qui tales propoſui, vel culpa tollatur à populo, & referatur ad Principes. Ergamus Apocalyp. in qua laudantur accuſanturque Angeli Eccleſiarum, pro virtutibus,*

Angeli aduocentur ad iudicium rationé de exhibitâ cuſtodiâ reddituri. *Mich.6. Hieron.*

vitiiſque eorum, quibus præeſſe dicuntur. Paucis interiectis: *Ita in iudicio Dei, vel ad Angelos crimen refertur ſi non egerint cuncta, quæ ad ſuum officium pertinebant; vel ad populum, ſi illis vniuerſa facientibus, ipſe audire contempſerit.* Hic Hieronymus per exaggerationem accipiendus eſt, cùm mala omnia non ſepi, ſed vineæ, non Angelis, ſed hominibus tribuenda ſint. Porrò cuſtos exprobrando vineæ, quæ operatus eſt dicet: *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci, dum illam ſepimento munitiſſimo coronaui?*

CAPVT VII.

Fodit in ea torcular.

Torcular Conſcientiæ cruciatus.

Diligentia Patris familias in rurali, & myſtica vinea.

PATERFAMILIAS non mediocri cura, ſuæ incumbens vineæ, poſt illam diligentiſſimè plantatam, poſt excitatam excelſam turrim, poſt munimẽta viuæ ſepis, ne quid ad pulchritudinem, ad ornatum, ad commodum vineæ deeſſet; *Fodit in ea Torcular*, vt preſſæ vuæ, vel oleæ, incluſæ lignis, loris vinctis, fluerent copioſè in lacum. At inceſſit cæleſtem parentem myſticæ, quam ruralis vineæ, maior ſollicitudo, noluit illam eſſe ſine ſuo torculari, prelo ac lignis. Quare, legem, ſyndereſim, conſcientiam ipſam, ſubornauit; vt omnibus ſimul iunctis, manarent compunctionis dulciſſima vina. Noxam lex demonſtrat, ſyndereſis arguit, premit Conſcientia; tortiui latices vbertim fluũt. Verum quò ampliora, ac laxiora ſunt vineta, eo maiora exigunt torcularia, vt deriuent vberiora vina. Vnaquæque anima vinea eſt, anguſta quando ſibi tantummodo conſulit; ampla, ac laxior, cùm pro muneris ſui dignitate, & aliis proſpicit; protenditur in latifundia, vbi ad vnius poteſtatem rediguntur pagorum turba, vrbium multitudo, Regiones, ac Regna ipſa. Ibi torcular torquet magis, vbi plurimorum reddenda ratio eſt. Eò alluſit ſponſa, & ipſa

Quò laxior vinea maior erit vinitoris cura.

aliquan

aliquando vineæ cuſtos. *Anima mea turbata eſt, propter quadrigas Aminadab.* Vbi acutè Theodoretus, *qui ſcilicet parent imperio Diaboli, tanquam currus illius fiunt*, atque ab eo *gubernantur*: O quàm malè torquentur Præſules inſpicientes, commendatas ſibi animas, quadrigis Dæmonum vectas, feſtinare ad Orcum; quiſquis ad laſciuias proiectus, alienarum rerum grauis, odiis inſidiiſque onuſtus, viuit; ille à Dei regno raptus, ad Inferos defertur Dæmone vectore. S. Præſul his agitatur curis, his premittur ſollicitudinibus, ſic enim nedum torquetur ſuis, ſed aliorum flagitiis, quæ ſibi ſacra infula addixit. Sanctus Gregorius Nazianzenus, libens ſe abdicauit honoribus, ne tàm graue onus ſuccollare teneretur; *Sint labores, & honores, aliorum bella, ac trophea, mihi verò à bellis abhorrente oculos in meipſum coniectos haberi ſufficiat. Abiectius fortaſsè conſilium, verum minori quoque periculo obnoxium, nimirum, æquo interuallo, à ſummo faſtigio, & à caſu diſtare.* Tam ſublime faſtigium fert ſibi, timorem caſus, & occaſus. Non ſine prelo conſcientiæ eſt amplum torcular, quo confluunt premendi, multarum vinearum latices.

Cant. 4.
Theodoretus
Cant. 4.

Greg. Naz.
Honoribus ſe abdicat propter conſcientiæ ſtimulos.
Gregor Nazianz. in orat apolog.

Supremum dignitatis faſtigiū fert ſecum occaſioné ruinæ.

Cæterum nulli vineto deeſt ſuum torcular. Cuilibet flagitioſo, quamuis interdum ſit aliquod effugium à pœna, nullum ei erit à torquente conſcientia. Rectè Seneca. *Multos fortuna pœna liberat, metu neminem.* Rationem ſubdens ait, *quia infixa nobis rei aduerſatio eſt, quam natura damnauit, ideò nunquam fides latendi, etiam latentibus, quia coarguit illos conſcientia, & ipſa ſibi oſtendit. Proprium eſt nocentium trepidare; malè de nobis actum eſſet, quod multa ſcelera legem, ac iudicem effugiunt, & ſcripta ſupplicia, niſi illa naturalia, & grauia de præſentibus ſoluerent, & in locum patientiæ timor cederet.* Natura ipſa partes tortoris ſibi aſſumens intrinſecùs morſu ſuo vltrix, ac vindex ſcelerum, reuocat ad pœnitudinem peccantem. Ad eundem ſenſum Iuuenalis.

Seneca

Nemo peccãs ſtimulos conſcientiæ effugiet.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori: prima eſt hac vltio, quòd ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur, improba quamuis
Gratia fallacis, Pratoris vicerit vrnam.

Et infra fortaſsè pulchriùs.

—— Cur tamen hos, tu
Euaſiſſe putas, quos diri conſcia facti,
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cadit.
Occultum quatiente animo, tortore flagellum?

Surdo verbere quo pacto vapulet noxius. *Clem. Alex. Strom. l. 1.* *Auguſtin. Pſalm 45.* Ex Auguſtino nulla maior tribulatio, quam conſcientia delictorum.

Clemens Alexandrinus inducit quemdam, ſic Oreſti exprobrantem ſcelera; *Oreſte qui te perdidit morbus? conſcientia ipſa, quia ſum mihi conſcius me perpetraſſe grauia.* S. Auguſtinus illuſtrans illud Dauidicum. *Adiutor in tribulationibus. quæ inuenerunt nos nimis*, ait. *Inter omnes tribulationes humanæ animæ, nulla eſt maior tribulatio, quàm conſcientia delictorum, nam ſi vulnus non ſit; ſanúmque ſit intus hominis, quod conſcientia vocatur, vbicunque alibi paſſus ſit tribulationes, illuc confugiet, & inueniet Deum; ſi autem ibi requies non eſt propter abundantiam iniquitatis, quoniam ibi Deus non eſt, quid facturus eſt modo? quò confugiet? ab agro in ciuitatem? à domo in cubiculum? à cubiculo iam quò fugiet? non habet niſi interiùs, in cubile ſuum? Porrò ſi ibi tumultus eſt, ſi fumus iniquitatis, ſi flamma ſceleris, non illuc poteſt confugere: pellitur enim inde, & cum inde pellitur, à ſeipſo pellitur. Ecce hoſtem inuenit, quò confugerat, ſeipſum: quò fugiturus eſt, quocumque fugerit, ſe talem trahit, poſt ſe: & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe.* Hæc Auguſtinus. Pende prelum cum peccata premuntur; ibi effugium nullum, quia intus eſt, quod premit, ipſamet conſcientia delictorum eſt, quæ te angit.

Prouerb. 19. Conſcientiæ morſus ſimilis tectis diſtillātibus, & mulieri litigioſæ. *Caiet. apud Salom. n. hic prou. 19.*

A Salomone inter ingentia mala enumerantur duo, à quibus maximè torquentur mortales *Tecta ſtillantia, & mulier litigioſa*, & rectè: quia inteſtina, non in vrbe, non in plateis parata; ſed emergentia domi, in cubiculo, in cubili. Hinc Caietanus, vtramque nectens ſimilitudinem ait: *Gutta continua; lites mulieris.* Alludit Caietanus ad aquam guttatim, ſed perpetuò ſtillantem, quæ deſcendens pertinacia ſua, perdurum excauat lapidem: ſic contentio, ac iurgia vxoris, lapideum viri robur emolliunt, frangunt, ac tandem tolerantiam fodicant. Vtrumque

Auguſt. agnoſcit Auguſtinus in Conſcientiæ ſtimulis, primum in pſalm. 33. *Qui litigioſam habet vxorem, redire domum refugit,*

fugit, quia, vt ait, *redit ad tædia, ad murmura; ad amaritudines, ad auerſiones, vbi inter virum, & vxorem pax nulla eſt; Quantò eſt miſerior, qui ad conſcientiam ſuam redire non vult, ne ibi litibus peccatorum euertatur? Secundum in Pſalm.* 100. *Quiſquis in corde premitur mala conſcientia, quando quiſquis à ſtillicidio exit, de domo ſuâ, aut à fumo non ibi ſe patitur habitare: ſic qui non poteſt. Tales foras exeunt à ſeipſis, animi intentione, & de his, quæ foris ſunt corpus delectatur: quietem in nugis, in ſpectaculis, in luxuriis, in omnibus malis quærunt. Quare foris voluerint ſibi benè eſſe? Quia non erat illis intus benè, vnde gaudeant in conſcientiâ ſuâ.* Pythagoras ait. *Homo plura mala patitur à conſcientiâ ſuâ.* Hinc & Seneca *confuſam vitam, & perturbatam agunt; tantum metuunt, quantum nocent, nec vllo tempore vacant. Trepidant, cum fecerint, hærent, conſcientia aliud agere non patitur, ac ſubinde reſpicere ad ſe cogit, dat pœnas quiſquis expectat: quiſquis autem meruit, expectat.* Premitur itaque in torculari peccator, veluti vua, conſcientiæ duriſſimo prelo: Si adeò durus, vt fermè lapideſcat, illos impreſſos non ſentiet characteres (liceat à torculari vineæ, ad prælum typographicum tranſire) quos non delebit ipſa æternitas. Haud enim extrinſecus, ſed penitiùs torquetur homo in hoc torculari.

Flagella conſcientiæ. *Pythagoras apud Lipsium epiſt. 97. Seneca.* Metus, & inquietudo tumultuoſa conſcientiæ. *Senec. e. 105.*

Nobilis ſculptor ad miraculum artis effinxerat ſimulacrum, quod formatum expolitumque ſuo Principi dicat. Hic non minus operis, quam gloriæ, artificiſque felicitatis ambitioſus, ſui nomen curat in ſimulacro ſculpendum, quaſi ipſe ſimulacri perpolitíque operis fuiſſet auctor, benè putans, regias infulas ſculptoriæ artis præſtantia poſſe cohoneſtari; id indignè artifex ferens Principis ambitum tali arte eluſit, in marmore ſuum nomen; Principis verò ſuperinducta incruſtatione ſculpſit, hæc breui temporis tractu euanuit, vnâque Principis nomen; peremanènte annis plurimis artificis glorioſiſſimâ famâ. Peccatum in conſcientia expreſſit amaritudinum charácteres: fruſtrà peccator mundanas delitias incruſtat perituras cum ipſo ſcelere; firmo conſcientiæ teſtimonio, in quo mœrores, & cruciatus infixi æternùm perdurabunt. Egregiè Origenes hom.

Origen.

hom. 11. in Hierem. *Nudabitur pectoris mei conſcientia, aperto corde videbuntur litteræ peccatorum, quæ ſtilo ferreo, & vngue adamantino ſcripta ſunt, atque ita vniuerſitas ſpectantium multitudo, leget in pectore meo, ſignatas imagines peccatorum.* Ad eundem ſenſum Theodoretus in cap. 17. Hieremiæ 3. ipſum conſulat lector. Sed à prelo redeamus ad torcular. Mirum quantùm torquens permanens patrati ſceleris imago.

Hierem c. 17.

Theodor. in c. 17 Hierem. 3.

Perpetuò vexat, ſine cruciatu nunquam dimittit peccantem. Cum illa eſt carnifex, & tortor, nullum tempus teritur ad ſoluendos faſces, lictor præſtò adeſt in peccatoris cruciatum, ſecures expeditas, & paratas habet. Luculenter Victor Carnotenſis: *Conſcientia, inquit, apud quam non moritur omne, quod gerimus, nos in factis noſtris accuſat; & iudicat. Cúmque non habeat loquendi vſum, neſcit tamen tenere ſilentium: poteſt criminis conſcius, morti ſubduci, non poteſt teſti conſcientiæ. Nil tectum ei eſt, & ſine te non eſt, hæret pectori, nec vnquam te deſerit, & velut quædam pediſſequa, nullo abs te temporis interuallo diſcedit: tenet te reum: & in ſua ſemper ditione captiuum.* Ad cruciatus deſcendo, quibus conſcius delictorum premitur, ad repreſentatam ſceleris ſui imaginem, quæ vti torcular premit, noxiúmque perpetuò torquet. Proſper lib. 3. de vita contemplatiua cap. 11. *In peccantem etiam ſine humano iudicio, conſcientiæ iudicantis tormenta deſæuiunt, & male ſibi conſciam mentem, ipſæ etiam cogitationes ſecreti reatus cruciatoriâ recordatione conficiunt.*

Cruciatus conſcientiæ perpetuus peccatoris comes.

Victor Carnot. lib. de pan.

Proſper.

Age, ſimilitudine illuſtremus, ſæuiſſimos cruciatus, quibus ille premitur in hoc torculari. Ad Orci tenebras deſcendo, vt hoc nigrore talis clareſcat pœna. Origenes tanti pendebat conſcientiæ angorem, vt ſuperflua putaret inferorum tormenta, ratus ſat eſſe homini, à conſcientia immiſſam pœnam, nec illi alio Orco opus. Hieronym. epiſt. ad Auitum, ſic de Origene ait. *Quod ignem gehennæ, & tormenta, quæ Scriptura peccatoribus comminatur dixerit non punire in ſuppliciis, ſed in conſcientia peccatorum: Quando Dei virtute, & potentia omnis memoria delictorum, ante oculos noſtros ponitur, & veluti ex quibuſdam ſeminibus, in animæ*

Inferni pœnis conſcientiæ ſod.cationes aſſimilandæ.

Origen. error. Putauit non aliud infernum quam conſcientiæ cruciatus.

Hieron.

animâ derelictis, vniuerſa vitiorum ſeges exoritur, & quicquid feceramus in vita, vel turpe, vel impium. Omnis eorum in conſpectu noſtro pictura deſcribitur, ac præteritas voluptates mens intuens, conſcientiæ punitur ardore, & pœnitudinis ſtimulis confoditur. Satiùs dixiſſet Origenes hinc peccatoribus incepta pœnarum exordia; in Orco conſummanda, quò etiam conſpirauit antiquitas, fingens furiis Stygiis agitatos facinoroſorum hominum animos. Cicero pro Roſc. *Furiæ agitant, & inſectantur impios, non ardentibus tædis, ſicut in fabulis, ſed angore conſcientiæ.* Peccator furiis agitatur: hoc eſt conſcientiæ fœdæ recordatione.

Porrò quamuis fortunæ bonis vndequaque homo cumulatus ſit, vnus conſcientiæ cruciatus euertet totam felicitatis ſuæ molem, id veriſſimum eſſe purpuratus ille diues expreſſit de quo luculentiſſime Chryſoſtomus. *Iam nunc, qui improbè agunt, atque in peccatis viuunt puniuntur, nec enim mihi dixeris, illum menſa ſumptuoſa frui, & veſtibus circundari ſericis, mancipiorum greges circumferre, alios ſubmouere in foro: ſed explica mihi iſtius conſcientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, iugem metum, tempeſtatem, turbationem. Videbis, vel in Curia mentem ad thronum conſcientiæ conſcendiſſe regalem, & tanquam iudicem quempiam ſedentem, & cogitationes, loco carnificum adhibentem, in aculeo ſuſpendentem, latúſque conſcientiæ radentem vngulis, pro commiſſis, vehementer inclamantem, cùm nemo ſciat, niſi quod ſolus Deus Hoc videre nouerat.* Ambroſ. breuius, & efficacius de hac conſcientiæ angina 1. offic. cap. 12. *Vita facinoroſi, vt ſomnium aperuit oculos, tranſiuit requies eius, euanuit delectatio, licet ipſa, quæ videtur, etiam dum viuunt, impiorum requies in inferno ſit, viuentes enim in inferno deſcendunt.* O aurea verba! Quam damnatis hî ſimiles ſunt, qui dum vitam inter mortales agunt, talibus anguntur his cruciatibus, qualibus dæmones in inferno. *Cicero.* Angina conſcientiæ. *Luc. 15.* *Chryſoſt. concion. 1. de Lazaro.* Mali viuentes in inferno ſunt. *Ambroſ.*

Verum Paterfamilias ſollicitè curauit exprimendos tortiuos hos latices in humanis viſceribus; vt medicatis animi languoribus ſurgerent homines ad ſalutem meliorem. Epictetus exiſtimauit, à naturâ inditum homini hoc torcular, vt compeſceret ſenſuum illecebras, carnis blanditias, mundi oblectamenta, adhibito hoc prelo, quaſi inſtrumenti *Epictetus aphor. 56.*

militaris machina. *Quod ſi tibi videtur*, ait ille, *eſſe tempus ſuſcipienda rei, caue ne te vincant eius blanditiæ, & ſuauitates & illecebræ, ſed illud oppone, quantò præſtantior ſit talis victoria conſcientia.* Mortales dum peccant ſentiunt conſcientiæ morſus, cum verò rectè viuunt, & recedunt à crimine, ipſa conſcientia illis abblanditur inuehens à repudiato flagitio, dulcedinem. Boet lib. 4 prof 4. *Vide, quod æterna lex ſanciat melioribus animum, ſi conformant ſe veris nil opus eſt iudice præmium deferente, cum te ipſe excellentioribus addixiſti: ſi ſtudium ad peiora deflexeris; extra ne quæſieris vltorem, tu te ipſum ad deteriorem detraxiſti, veluti ſi alternis vicibus ſordidam humum, cælúmque reſpicias, cunctis extra ceſſantibus; ipſa cernendi ratione; nunc cæno, nunc ſyderibus intereſſe videaris.* Expendite mortales. Ab ipſa conſcientiâ, adornatur vobis cælum, & cœnum, ſi recta illa eſt, in terris experimini cælum, ſi praua iam eſtis in cœno: Bona enim conſcientia munito, nullus à pœna terror; nulla à contumeliis ira, nullus à conuiciis dolor. Sic ſanctus Ambroſius? *Benè ſibi conſcius; falſis non debet moueri conuitiis, nec æſtimare, plus ponderis in alieno eſſe conuitio, quam in ſui teſtimonio.* Concinit ſanctus Gregorius? *Quid enim prodeſt homini ſi omnes illum laudant, & conſcientia accuſat, aut poterit obeſſe ſi omnes derogant, aut ſola conſcientia defendit* Hac armatus irridet hoſtilem impetum, vt æneus murus; inimica tela.

Dulcedo maxima ex cõſcientia bona Amari udo ex mala. *Boet l. 4 Prof. 4.*

Bonæ conſcientiæ nullus timor nulla ira, nullus dolor. *Ambr. l. 1. cap. S. Gregor. hom. 9. in Ezech.*

Hic murus aheneus eſto
Nil conſcire ſibi.

Horat.

Tandem bonam conſcientiam feſtiuè Chryſoſtomus componit diebus feſtis. *Maximum feſtum conſcientia bona: & quemadmodum in extremis felicitatibus, is, qui nec veſtem habet, qua induatur ſplendidam; nec menſam, qua fruatur lautam, ſed viuit in perpetua fame extremaque miſeriâ non afficitur feſto diei, etiam ſi vniuerſum Orbem choreas agitare videat, ſed hac ipſâ de cauſâ magis angitur, ac dolet. Diues verò mutatoriis veſtibus abundans, & in ſummâ proſperitate viuens etiam extra feſtiua tempora feſtum agere ſibi videtur. Ita in ſpiritualibus vſu venit, qui enim viuit in iuſtitiâ, & operibus bonis, vel abſque feſto, feſtum agit,*

Chryſoſtomus hom de his qui tantum ad feſtum concurrunt.

Iuſtus ſemper agit diē feſtum; nunquam verò peccator.

agit, ſinceram voluptatem ex bonâ conſcientiâ percipiens; qui verò in peccato, & in malitiâ vitam degit, multorum malorum ſibi conſcius, etiam, cum maximè feſtum eſt; feſto caret quam maximè. Chryſoſtomus pulcherrimâ ſimilitudine palam fecit illius felicitatem, qui ſceleris purus candore conſcientiæ fruitur, quam ſi excolat, ex hoc agello refert ſuauiſſimos fructus; Suadet Petrus Bleſenſis huius agri culturam, his verbis, *Excole conſciẽtiam tuam, hic enim eſt ager, cui benedixit Dominus, de quo ſcriptum eſt. Pulchritudo agri mecum eſt. Planta igitur & ſemina tibi ſemen virtutis; vt odor ſanctæ opinionis erumpat.* Si mauis domum, quam agellum indigitare; per hanc Rex Hebræus deambulabat, ſibi, domui, & Regno ſuo conſulens. *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.* Inſpice ſemina virtutum. *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam; facientes præuaricationes odiui, non adhæſit mihi cor prauum,* & alia, quæ ad hunc ſenſum, cythara ſua diuina cecinit.

Bleſenſis epiſtol. Conſcientia, & Agello, & domui comparata.

Ad extremum aduertendum, & torculum, & prelum, & ligna, & lora, quæ fodicant conſcientiam, vt exprimant tortiuos latices in myſticâ vineâ, non ad extorquenda deſperationis venena excitata, ſed vt inde deriuent compunctionis dulciſſima vina. Ea erit facinoroſorum hominũ pœnitudo, vt poſt libratum flagitiorum pondus mittat oculos ad immensã pietatẽ, quam Chriſtus Dominus apertiſſimè teſtatus eſt cruore, pro omnium ſalute liberaliſſimè effuſo, qui numquam deerit, ſi per ſacram exomologeſin tibi illum adiicias, Vate euangelicomonente. *Narra, vt iuſtificeris; Quid vereris,* ait Ambroſ. *apud Dominum tuas iniquitates fateri; adhuc reo culpa, iuſtificationis præmium proponitur. Ille enim iuſtificabitur, qui proprium crimen ſponte agnouerit.* O rem miram! Agnoſcat peccator flagitia ſua, crimen illi vertetur in præmium, & vnde timebatur pœna, adornatur ei merces. Rectè Caſſiodorus. *O ingenioſa ſimplicitas! ô mille tergiuerſationibus cautior puritas! manifeſtare delictum. Illis non iudex, ſed aduocatus eſt Chriſtus, qui ſe propriâ confeſſione damnarunt.*

Pſalm 100. *S. Ambr. lib.* 1. *de pœniten. tia cap.* 7.

Caſſiodor in Pſalm. 31.

Fuit & Vates prophanus, qui alebat ſpem ſuam, ab ipſamet Principis irâ, ſic ille dulciſſimè cecinit.

Ouid. lib. 2. Triſtium. Surgit ſpes cum conſpicio mitiſſimum Principem, cadit quando ſcelera mea expendo.

Sed ſolet interdum fieri placabile Numen;
Nube ſolet pulsâ, candida ire Dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus vlmum
Quam fuerit, ſæuo fulmine tacta Iouis.
Ipſe licet ſperare vetes, ſperabimus, atque
Hoc vnum fieri te prohibente poteſt.
Spes mihi magna ſubeſt cum te mitiſſime Princeps,
Spes mihi, reſpicio cum mea facta, cadit.

Iob.

Sed mittamus prophanum Vatem; ad Huſitanum Regem pergo. *Etiam*, ait ille, *ſi me occiderit in ipſo ſperabo*, cui adiicio Hebræum Regem. *Ad te Domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido, non erubeſcam.*

Hic fidat animis, plebe ſeplientum.
Defendat alter, militumque copiis,
A te Creator Orbis, vna ſpes mea pendet.

CAPVT VIII.

Locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt.

Praui flagitia ſua multiplicant vbi abſentem vindicem putant.

Finis profectionis Patrisfamilias. *Hieron. in cat. Chryſoſt. ibid. Idem ibid.*

Putata numinis abſentia, ſcelerum eſt ſeminarium.

PATERFAMILIAS iam demandatâ agricolis colendæ vineæ curâ, *peregrè profectus* dicitur. Vel ad vinitorum animum, ingeniumque probandum, vt opinatur ſanctus Hieronymus. *Peregrè profectus eſt; non loci mutatione, nec enim Deus alicubi abeſſe poteſt, qui complet omnia, ſed abire videtur à vineâ, vt vinitoribus, liberum operandi arbitrium derelinquat.* Vel, vt Chryſoſtomo placuit, ne videretur adeſſe vindex pœna celeriori, qui longaminis aſſolet eſſe in peccantes. Vel tandem ex Origene, vt prauis flagitiorum permiſsâ occaſione; probis virtutum adderet ſtimulum. *Et peregrè profectus eſt, ad ſuam profectionem dans hanc occaſionem*

caſionem colonis: nimirum, pro ingenio, probitatéque operandi, quæ colonis placerent. Hinc colligo ex cogitatâ Iudicis, & Vindicis abſentiâ, interdum prauis hominibus reſerata fuiſſe clauſtra, & apertas fores ad patranda ſcelera.

Scortum illud Prouerbiorum 2 his verbis abblandiebatur amato iuueni. *Non eſt vir in domo meâ, abiit viâ longiſſimâ.* Vt propulſato ab adoleſcentis animo, ſi quis foret, metu, ad maritalem torum temerandum alliceret; aſſeuerat virum ſuum, non modò abeſſe domo, quin arrepto longiſſimo itinere, profectum peregrè, & in remotiſſimas regiones. Ambroſius anagogicæ expoſitioni elegantiſſimè inhærens, & Paulinæ allegoriæ; vbi legem, veluti ſponſam componit marito, ait. *Abſentiam viri, hâc incuriâ legis obtexit: lex enim abſens peccantibus eſt, quod ſi adeſſet non delinqueretur: & ideò ait: Non enim adeſt vir meus in domo ſua: abiit enim viam longinquam.* Quod Ambroſius de lege acutiſſimè aſſerit, liceat nobis de legiſlatore, iudice, & vindice affirmare.

Prouerb.7.

Rom.6. Ambroſ. lib. 1 de Caim cap. 4.

Tunc mortalibus occluſæ ianuæ peccatis, cùm iudicem in foribus ſentiunt, cùm putant iam adeſſe ſcelerum vltorem Iob illæſus è tot tentationum iaculis euaſit, nullo in Numinis offenſam prolato verbulo. *Nec ſtultum aliquid contra Deum loquutus eſt*, nunquam abeſſe iudicem putauit, & lictorem ſiſtentem illum ad tribunal diuinum. *Si repentè interroget, quis reſpondebit ei?* Vbi duo exponenda ſunt. Primum *repentè*, quaſi illicò raptus ad tribunal, & ad iudicem interrogantem, cui ſtatim cogeretur reſpondere. Vgo ait. *Repentè interrogat eum, quem inopinatum ad iudicium vocat.* Alterum. *Interrogare*, & *reſpondere* non eo ſenſu accipienda, quo quis reſpondet amico compellanti: *Interrogari* eſt iudici ſubiacere. Cicero pro domo ſua: *Quis me vnquam vlla lege interrogauit? quis poſtulauit? quis diem dixit?* & ex Liuio: *Neminem tantùm eminere ciuem debere, vt legibus interrogari non poſſit.* Reus ad legitima interrogata reſpondere cogebatur, qui ex ſilentio interdum habebatur noxius, & ob taciturnitatem à cauſa cadebat ſua; quod non raró accidit in ſcelere deprehenſis.

Adſens iudex compeſcit ſcelera.

Iob. 9.

Hugo.

Reſpondere, & interrogare quo ſenſu accipienda.

Cicero.

Silentium in reo argumentum patrati ſceleris.

 Homo

Homo indutus ſordidâ veſte, repertus inter conuiuas, adornatos ſplendida, mutus ad interrogata, vti reus ex Iudicis ſententiâ, in tenebras exteriores proiicitur. Huc etiam facit, vehemens præſidis admiratio, ad Chriſti ſilentium. Iob itaque verſabat animo ſuo reſponſa, quibus iudici faceret ſatis, cum à lictore duceretur ad tribunal. Idcirco laudatur ore diuino, & ad Sathanicæ ſuperbiæ audaciam comprimendam, obiicitur. *Nunquid conſiderâſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ſimilis ei in terra? Vir iuſtus, & timens Deum: recedens à malo, & permanens in innocentiâ ſuâ.*

Marc. 15.

Iob.

Iudicis tuba Hieronymi auribus perpetuò reſonans. In vita Hieronymi.

Sanctus Hieronymus Huſitanum Regem imitatus perpetuò cogitabat aſſidentem iudicem pro tribunali, & ſe ab Angelo, tanquam à lictore poſtulatum, ad reddendam vitæ exactiſſimam rationem: *Siue bibo*, ait, *ſiue comedo, ſiue dormio, ſemper tuba illa inſonat auribus meis, ſurgite mortui, venite ad iudicium.* Eodem timore, quo Hieronymus, afficiebatur Gottifredus Herbipolenſis Præſul, inquiens: *Omni momento ſto ad oſtium æternitatis.* Iudicis conſpectum, & paratum in mortalium capita ineuitabile iudicium, ſanctiſſimus Patriarcha Iobus elegantiſſimâ ſimilitudine illuſtrauit. *Semper enim quaſi tumentes fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* Timori præſentiſſimi Iudicis, tribuit S. Gregorius, Iobi inuictam conſtantiam, & quòd ſemper rectus, ſemperque fuerit ab humanis illecebris immunis. *Fluctus*, inquit, *cùm tumentes deſuper imminent, cumque eam, quam deferunt mortem minantur, nulla tunc nauigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur. Ex ipsâ quoque naui merces proiiciuntur, pro quibus vaſtiſſimum mare tranſierunt. Cuncta res in deſpectum mentis veniunt amore viuendi.* Subdit Iob. *Et pondus eius ferre non potui.* Nunquam me parem tàm magno ponderi exiſtimaui. Id, die decretoriâ, compertiſſimum erit, quæ ſi mente, & cogitatione expenditur, lapis oneris, verè probatur. De quo diſertè Hieronymus Eccl. 6. *Quaſi lapidis virtus, probatio erit in illis, & non demorabitur proiicere illam.* Vtinam penſi haberemus grauiſſimum diuinæ iuſtitiæ pondus; & impares noſtros humeros, ad furorem

Æternitatis iugis conſideratio. Iob. 31. Omnium facienda iactura; diuina conſideranti iudicia. Greg. in hunc locum.

Zach 12.

Hieron. Iudiciũ extremum vt lapidem probationis debemus ponderare. Eccleſ 6.

furorem, ac indignationem diuinam ferendam, quæ nobis imminet, vt fluctus ſæui maris.

Hinc mortis, ac iudicij ruminatio, vt ſaluberrimum medicamen paratur humano languori. Hugo expendens verba, quibus Dominus peruigilium ſuadet, vt occurramus venienti nequiſſimo furi. *Memoria mortis multum valet ad fugandum exercitum vitiorum, vel ſaltem terrendum; ſicut latrones timent iudicis aduentum, ſic vitia, mortem.* Rectè quidem, tunc enim noxis, veluti rapienti furi homo claudit oſtium, cum de vltimo fine cogitat. A Philoſophis, & à ſanctis inculcata ſententia eſt. *Reſpice finem,* ne vt nocturnus latro deſidioſos, ac dormientes inuadat. Pulchrè etiam Hugo: *A fine enim regi debet humana vita, ſicut enim aues cauda regunt ſe per aëra, & piſces natando per aquam: ſic gubernator nautum: Stultus eſſet gubernator nautum ſi eſſet in principio nauis, quando illam deberet regere.* Hoc clauo, & in ſolo, & in ſalo tuti, enatabimus fluctus ſæui maris, & ſanctam adorabimus arenam.

Mortis, & iudicij conſideratio remedium eſt contra peccata.
Hugo.

Finis omnes noſtras actiones regere debet.
Hugo.

Vigilandum.

Monet Dominus ne deſides, vel obruti altò ſopore ſimus, cum Paterfamilias abiiſſe fertur in remotiſſimas regiones. *Quâ enim horâ non putâmus, filius hominis veniet.* Eleganter Hilarius. *Vt ignorantiam illam diei omnibus taciti, non ſine vtilis ſilentij ratione eſſe ſciremus, vigilare nos Dominus, propter aduentum furis admonuit: & orationum aſſiduitate detentos, omnium præceptorum ſuorum operibus inhærere.* Inſpiciat Chriſtianus decretoriam diem, fermè iam aduenientem. Gregor. *Vt ſi Deum metuere in tranquillitate nolumus, vicinum eius iudicium, vel perſecutionibus attriti timeamus.* Parum eſt illam propinquam putare. Proximè iam acceſſit. *Iuxta eſt dies Domini, iuxta, & velox.* Velocitas hæc rectè expreſſa eſt fulguris ſimilitudine. *Quia ſicut fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem; Sic & erit aduentus filij hominis.* Vix vnius dieculæ mora tantum metietur negotium. Iſidorus Peluſiota affirmat nos ignorare diem extremam quia è re noſtra eſt; ſæuiſſimum ac formidabile tempus neſcire. *Quid verò vtilitatis attulerit, exploratum habere diem Iudicij? at verò eundem ignorare conducit, vt omnem diem, illum exiſtimantes, parati ad omnem*

Matth.19.
Hilar. in hom.

Dies iudicij cogitandus vt vicinus.
Greg. hom. in Matth.21.

Sophon. 1.

Iſid Peluſ. cap. 1. 7.

Vtile, & ſupremum diem ignorare.
Iſid. Peluſ.

omnem ſimus: vigilantes, & Dominum noſtrum expectantes.

Sed à Domino vrgemur magis, vt ſolliciti ſimus, etiam de momentis ipſis. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Cogitemus futurum iudicij diem, veluti ex tenui filo, capiti noſtro imminentem gladium. Hieronymus illuſtrans hanc ſupremæ diei obſcuritatem. *Non expedit*, inquit, *ſcire Apoſtolis: vt pendula expectationis incerti, credant ſemper eſſe venturum, quem ignorant, quando venturus ſit.* Terribilem diem Apoſtolus, fermè innuit iam aduenisſe. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.* Damianus exponens locum Sophoniæ. *Iuxta eſt dies Domini, iuxta, & velox nimis. Geminatas particulas, iuxta, & velox nimis*, ait. *Vt liquidò doceat, quia oculis fidei, id iam videtur in limine, quod infidelibus, & cæcis corde, putatur procul abeſſe: & iſti tã tribunalibus Iudicis, quodammodo tremente aſſiſtunt: quem illi per diuturnæ longinquitatis abſentiam paruipendunt.* Hoc eſt, protelatis vitiis, fores illis oppeſſulare. Damian. ibid. *Si repentinus ille, atque terribilis aduentus Chriſti dignè perpenditur, quid erit in Mundo, vbi mens humana, vel deſipiens delectetur?* Pulchrum Cæſarij monitum. *Cum ſubrepit peccandi delectatio, ſtatim futuri Iudicij diem abſcondit obliuio: neque in vnum coit ſel amaræ diei huius, & dulcedo peccati.* Vix in mente noſtra lucet illa dies; & iam occuluit ſe atra nox peccati.

Annexo Cæſareo, Baſilium. *Quando peccandi tibi libido inceſſerit, veniat quæſò in mentem horrendi Iudicij Chriſti recordatio: vbi excelſo, ſublimique ſolio ille iudex præſidet; omnis verò creatura adſtabit tremebunda.* Adiice Chryſoſtomum elegantiſſimè declarantem, vitiorum frænum in huius diei memoria poſitum. *Hoc iudicium*, ait, *ſemper præ oculis habeamus, ita ſemper virtuti vacare poterimus, nam qui illius diei obliuiſcuntur, tanquam fræno abiecto, in peccatum deferuntur. At quem continens hic percellit timor, modeſtè viuendi viam ingreditur.* Ex longinquo Patrisfamiliâs diſceſſu, coloni laxârunt ad vitia fræna ſua; licere ſibi, ſcelera putabant. Hæc inſipiens illorum cogitatio, animos ſceleribus impleuit, addiditque in omne vitiorum genus, audaciam. Non reformidarunt ad animaduerſiones In

ſeruos.

Art. 1.

Vt iam imminens cogitandus Iudicij dies.
Hieron.
Matth. 24.
Soph. 1.
Damian ep. 19. l. 7.

Vtilitas ex cogitatione ſupremi diei proueniens.
Damian.
Cæſar.

Damna ex obliuione iudicij poſtremi.
Hom. 38. in c. 3. Ioannis

ſeruos manus inferre audent proprio filio, ac hæredi non parcunt. Hinc aduocata in colonos mala propè innumera, ad quæ illuſtranda, opportunus videtur Daniëlis locus. *Tibi autem Domino Deo noſtro propitiatio, & miſericordia, quia receſſimus à te, & non audiuimus vocem Domini Dei noſtri, vt ambulemus in lege eius quam poſuit per ſuos Prophetas; ſtillauit ſuper nos maledictio, & ſtatuit ſermones ſuos, quos locutus eſt ſuper nos.* Vbi putant coloni receſſiſſe patremfamiliâs, nec illum cenſent vltorem ſcelerum, ac vindicem habituros: *tunc ſtatuit ſermones* ſuos in illos: Sermones iſti minæ ſunt, in Principes, & populorum turbam, olim effuſæ à Prophetis; in articulum illius temporis ad vlciſcenda ſcelera incluſam. *Statuo*, vt reor, verbum militare eſt; Ita Actorum cap. 7. *Ne ſtatuas illis hoc peccatum*, ex Græco verti poteſt, *ne ſtare facias in illos peccatum.* Stat peccatum, & pugnat in nos, pertinaces in noſtro ſcelere. Ad eundem ſenſum illud Deuter. 31. *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.* Ex Hebræo vertit Sancius, *Ordinabo.* Fermè tormenta militaria in acie expoſita, ad frangendum hoſtilem impetum; In hos itaque, qui exiſtimabant abiiſſe Numen, nec vltorem ſcelerum Deum rediturum, quamuis ſemel, & iterum mala in peccatores interminantem. Minæ, quæ ſub vmbrâ quieſcebant, & cubabant veluti ſub fagi tegmine, futurum erat, vt ſtarent in acies armatæ, inſtructæ ad internecionem ipſam peccatores. Id vineæ coloni accidit, ex longinquo diſceſſu Patrisfamiliâs, contemnebant miniſtros, vbi omnia tuta ſibi putant, armatæ olim, ſed quieſcentes minæ, illos inuaſêre, & malos perdiderunt malè.

Daniel. 9.

Accipere ſermonem pro re ipſa, nimirum pro exilio, cæde, aliiſque infortuniis.

Statuo, verbũ militare.

Sanc. Daniel. 19.

Dei minæ interdum quieſcent, ſed tempore ſuo ſtabunt contra peccatores.

Tandem cum Damiano, ad Flauiam Comitiſſam, in refractarium peccatorem, ac in ſæculi blandimenta, paro amuletum. *Tu itaque hæc, & his ſimilia, quæ de diuini furoris, & indignationis amaritudine leguntur, Mundi amatoribus imminere, crebrius perlege, ſubtiliter meditare, vt hoc velut amaræ confectionis antidoto, ſibilos antiqui ſerpentis, eiuſque lethale virus poſſis euadere. In memetipſo quippè frequenter expertus ſum, quia cum viſceribus meis huius cogitationis amaritudo diffunditur, à cunctis malè blandimentis*

Daniel. 7. epiſt. 15.

Iudicij meditatio potens eſt contra omnes animi morbos amuletũ.

 Mundi,

Mundi, & ita loquar humoribus mentis mea ſtomachus exiccatur. Amplectere medicamina, à prauis humoribus ſiccantia ſtomachum.

Vltima illa ſententia, quam in nos laturus eſt Deus Iudex, magis terrere nos debet, quò differtur, & occultior nobis eſt. S. Auguſtinus, ab humano iudicio gradiens ad diuinum; id inculcathis verbis. *Vltimam ſententiam, quam dicturus eſt Iudex, in tabellâ deſcripturus manu ſua, vltra quam ſententiam nihil iam iudicaturus eſt, partes non audiunt, illis foras exeuntibus ſcribitur, attonita ſunt amba partes, atque ſuſpecta, contra quam, vel pro qua ſententia illius procedat. Magnum ſecretum iudicis, vnde, & ſecretarium nominatur, magnus timor eorum, qui in cauſa ſunt, quid ille cogitet, & quid ſcribat ignoratur, & homo eſt, & illi de quibus iudicat ille, vtique homines ſunt.* Quis non timebit à Diuino iudicio? Vbi coloni fermè dominos ſe putant vineæ, in illorum capita paratur feralis ſententia. *Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis.* Hoc vnum compeſcere deberet peccatorum audaciam. Incertum eſſe quando egrediendum ex hac vitâ. Certiſſimum, quòd ſubituri ſumus iudicium diuinum. Deus enim eſt iudicij Dominus, non modò ob ſummam poteſtatem, quâ ipſe præditus, ſed etiam ob iudicij clariſſimam cognitionem; præ qua cuncti iudices, vel ipſum Iudicis nomen demerentur, ille tantummodo Iudex ſententiam ex vero iure dicens. Veriſimilibus argumentis, ac coniecturis vtuntur mortales, vt de capite noſtro decernant. Ille ex certâ ſcientiâ, non emendicatâ à teſtibus, ſed quam inſpexit ipſe luminibus ſuis. Inde vt Iudex verus per antonomaſiam, iudicij Dominus indigitatur. Inde Boëtius argutatur neceſſitatem humanæ probitatis, dummodo noſtras mentes non impleuerit inſanus furor. *Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas debita probitatis; Cùm ante oculos agatis, Iudicis cuncta cernentis.* Ex aduerſo, ſcelerum fermè illicium eſt, putare abſentem Deum, nec curare noſtra; Rex Hebræus: *Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinata ſunt via illius in omni tempore.* Ex Agellio noſtro. *Prophanata ſunt via illius.* Nil ſacrum reſpicies in huius coloris hominibus, omnia

S. Auguſt. de omnibus c. 34. D. es extrema quò occultior, eo terribilior.

Boët. proſa vltima.

Pſalm. 9.

omnia prophana, Bacchum, Venerem, & Mercurium adorant, laſciuiis, vino, ac prauo lucro dediti. Canens finio.

Quonam vſque, cuſtos gentis humanæ tuos
In rebus arctis negliges?
Quonam aberis vſque, dum pios tyrannide
Premit arroganter impius?
O ſi ſceleſtum vergat in caput ſcelus
Suiſque pereant artibus.
Æqui atque iniqui negligit diſcrimina
Infranis arrogantia,
Suaque plaudit ſuauiter prudentia
Nullum eſſe quòd putet Deum;
Felicitatis ſomnio indulget ſua,
Quòd cuncta cedant proſperè,
Nec re futurum cogitat vel iudicem
Vel perpetrati vindicem.

CAPVT IX.

Cùm autem tempus fructuum appropinquâſſet, miſit ſeruos ſuos.

Bona iuſtorum opera, præ ipſo ſeruorum, ac filij ſanguine æſtimata à Deo.

NE mireris ſi tanti Paterfamiliâs vineæ ſuæ fructus pendat, vt ſeruos, filium ipſum, tot bonorum, ac paternæ felicitatis heredem, in diſcrimen adducat, modo illos ne perderet: quia apud cæleſtem parentem fructuum, quos ex myſticâ vineâ colligit tempore ſuo, tanta exiſtimatio eſt, vt non ex colonis, illos exegiſſe, ſed emiſſe videatur pretio cruento, ſeruos, militem, filium, contemni ſuſtinet, vt fructus innocuorum ſanguine rubricatos comparet ſibi, ac reponat in ſuâ turri. Fortaſſis miracula hæc homini videntur, qui neſcit, quanti Deus faciat iuſtorum bona opera. S. Augu- *Magna apud Deum exiſtimantur opera noſtra.*

S. Auguſt. ſtinus affirmat mundana omnia; pro quibus ſæpè numero angũtur mortales; dignitates, diuitias, pulchritudines, ſalutē; cuncta, quæ fluunt tēpore; demereri fructus nomen, omnia ad vſum data mortalibus, nihil illis ad fructum. Bona opera tantummodo ſunt, quæ in Deum collimata, ad æternitatem aſpirant, & fructus dici queunt. Audi Auguſtinum fructum, & vſum egregiè diſcriminantem his verbis. *Nec ignoro, quod propriè fructus fruentis, vſus vero vtentis ſit, atque hoc intereſſe videatur, quod ea re frui dicimur; quæ nos, non ad aliud referendo, per ſe ipſam delectat: Vti verò ea re, quam propter aliud quærimus. Vnde temporalibus magis vtendum, quam fruendum, vt frui mereamur æternis. Non ſicut peruerſi, qui frui volunt nummo, vti autem Deo, quoniam non nummum propter Deum impendunt; ſed Deum propter nummum colunt.* Hi inuertentes naturæ ordinem, ad dedecus æterni Numinis, obſcurant lucem tenebris, & contempto virtutum luculento die, amplexantur triſtiſſimam vitiorum noctem. Nulla illis de vltimo fine cogitatio, nulla de Deo; contemptis æternis tãtummodò curant temporalia. Theodoretus verba ſponſæ; *flores apparuerunt in terra noſtra.* Acutè illuſtrans egregiè aſtruit, quæ diximus. *Annotanda eſt verborum ſubtilitas, neque enim dixit fructus, ſed flores. Abſoluta namque bonorum poſſeſſio, dignis hominibus, in futuro ſæculo reſeruatur.* Vix odor ad nares noſtros ha'abit rerum temporalium. Frui his rebus, quas Mundus adorat, eſt affici inſano furore, cum enim illis frui velis, comperis fauillam euaneſcentem in fumum. Et propè Sodomæ poma applicaat ori tuo. Euanuiſſe in cinerem illa conſpicies, detectâ laruâ qua tegebantur. Non hæc æſtimata à Patrefamilias, ſed bona opera, quæ intrinſecùs non abſcondunt cinerem, ſed ſemina æternitatis includunt. Eleganter S. Bernardus. *Non pereunt opera noſtra; vt videtur, ſed æternitatis, quaſi ſemina iaciuntur. Stupebit inſipiens cum ex hoc ſemine modico, copioſam viderit ſurgere meſſem, tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.*

Mundana omnia deme entur fructus nomen.

Diſcrimen inter fruitionē & vſū. *Aug. l. 11. de Ciuit. Dei cap. 25.*

Praui nũmo frui, Deo vti volunt.

Theodoret. Cant. 2.

Bern. de conuerſ. ad Cleric. cap. 11.

Opera bona ſemina ſunt æternitatis.

Non anguſta Mundi horrea; quæ interdum ex diuitum votis, ad maiorem frugum capedinem laxanda ſunt, cuſtodiunt fructus ſacros; ſed ipſa parentis cæleſtis viſcera. Cellas

las parat cælum pretioſiſsimis frugibus. Hugo expendens illud Geneſ. 46. *Omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & collocauit in ærarium Regis.* Ad myſticum ſenſum flectens verba ſacra, ait *In ærarium Regis, id eſt, in cor Patris, vbi Christus immittit opera noſtra, vbi tanquam theſaurus pretioſiſſimus cuſtodiuntur: Videntur enim hæc perdita; eò quòd æquè conueniant cuncta iuſto, & impio; vt dicitur Eccleſ. 9. ſed in corde Patris, quaſi in theſauro Regio poſita ſunt, vſque ad tempus ſuum.* O nobiliſsimum ærarium tanto theſauro dignum?

Geneſ 46. 16. Hugo Carenſis.
Cor cæleſtis patris ærariũ bonorum operum.

Verum vt luceſcat magis bonorum operum dignitas. Age expendamus labores, diligentiam, ſtudia, quibus Paterfamiliâs à temporum iniuriâ, à rapaci prædonum manu, vineæ ſuæ fructus vindicat; Turrim excitat, ſepimento vineam munit, tentoria figit, cuſtodes adhibet, nihil prætermittit, quin fructus ſuos cuſtodiat. S. Baſilius illud Iſaiæ expendens. *Relinquetur ſicut vmbraculum in vineâ*, ait. *Hic quidem tabernaculum corpus eſt, quod inhabitat Spiritus ſanctus; Nam neſcitis, quòd corpora noſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Vinea enim anima eſt, à qua repoſcitur copioſa vbertas fructuum, planè digna primogenitâ plantatione, & agricolatione Dei.* Rationem adiicit habitantis Spiritus ſancti. *Qui nos ait obſeruat, & tuetur, Spiritus ſanctus eſt:* Ipſe Spiritus ſanctus in noſtro corpore fermè, vt in tentoriis habitat obſeruator ac tutor bonorum operum.

Iſaiæ cap. 1.
Baſil. in hæc verba.
Corpus noſtrũ tentoriũ Spiritus ſancti ad inhabitãda opera noſtra.
Spiritus ſanctus in nobis eſt vt cuſtodiat opera noſtra bona.

Cætera hominis opera, quæ ad Deum non tendunt, quamuis in his madida mortalium frons deſudet, indigna ſunt, quæ in fructibus numerentur, cum illa ſenticeti, ac ſplneti ſint partus & vineæ ſterilis ex crementa.

Opera mundana vineæ excrementa.

Ieconias, vir è regio ſanguine, & regiis infulis ornatus, vt ſterilis, & infœcundus ab Auctore ſacro exprobratur, quamuis duodena prole auctus. Quia vt egregiè annotauit Hieronymus. *Ex tam numeroſa progenie nullus repertus, qui paternum Regnum adiret, ac ſederet in Dei ſolio.* Homo, oleum, & operam perdit, cum ea agit, quæ non collineant ad veram virtutis metam. Non pertingunt ad Dei ſolium, nec merentur coronam; opera, quæ Mundus aſpicit. Hic mortalium furor, vt Mundi gloriam ca-

Iecon 22 ibi Hieron.
Cur Ieconias ſterilis dicitur habens 12. filios.

ptent, perdunt diuinam. Id alto Dei conſilio innuebatur; cum maſcula Hebræorum ſobole obruta Nili vndis; ſeruabatur ſequior ſexus. Studet Dæmon, & omnes intendit neruos, vt deperdamus, in huius ſæculi fluentis fructus bonorum operum. Præclarè Origenes. *Niſi enim in occulto feceris, diripietur ab Ægyptiis, inuadetur, in flumen iactabitur: vnde à fluctibus mergetur: ergo ſi facio eleemoſynam, quia opus Dei eſt, maſculum genero; ſed ſi ita facio, vt hominibus innoteſcat, & ab hominibus laudem quaram, non eam occultauero, rapta eſt ab Ægyptiis eleemoſyna mea, & in flumen demerſa eſt, & tanto labore, tantoque ſtudio Ægyptiis maſculum genui.*

Origen. hom. 2. in Exod.

Quæ proles maſcula ſed obruta vndis fluminis.

Fructus boni operis, quò remotiores à Mundo, eò proximiores cælo, à quo habent, vt æternitate dimenſi, placeant vinitori, qui manu ſuâ plantauit vineam, non vt fructus colligeret perituros, ſed permanentes in æternam vitam. Non plantat Deus, tanto ſtudio, niſi æterna. Nunquam eradicanda plantatio erit, *quam plantauit pater cæleſtis*. Vineam in domo Domini, plantatam in atriis Dei florentem, vt ſuam Deus agnoſcit, de quâ ille ſic cecinit.

Pſalm. 92.

Quæ planta firmis hæſerit radicibus
In æde Domini, aut atriis,
In flore amœno frondibuſque veſtiet,
Fluxique lapſu temporis
Ægra ſenecta damna nulla ſentiet
Onerata largis fructibus.

Flores, fructus indices ideo agricolæ chariſſimi.

Sanctus Hilarius non modò fructus, ſed eflorefcentem vineam laudat, cuius odoratis floribus, æternos fructus ominatur. *Maior*, ait, *fructus eſt effloruiſſe, & licèt plantatio habet dignitatem, præcellit cum efloreſcentium honor, quia vt initium in plantatione eſt; Ita gaudium boni operis in flore eſt.* S. Hilarius vt palam faceret quam grata ſint cæleſti parenti noſtra opera, affirmat, maximo gaudio perfuſum, vel ipſos flores inſpicere. Vinitor enim cum primo, vel erumpentes gemmas, vel emergentia ſata, vel florentes vineas intuetur, magno gaudio exultat, & ſtudio maiori proſequitur, colere gemmam, florem, ſpicam, in quibus ſperat matureſcentes fructus. Quò etiam alludens Eccleſia

Hilarius in pſalm. 91.

cleſia ſic orat. *Vota noſtra, quæ præueniendo aſpiras, etiam adiuuando proſequere*: Neque enim, *qui plantat, vel qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus.* Cæterùm Paterfamiliâs, qui tanti pendet flores, quanti & ipſos fructus æſtimabit? 1. Cor. 3.

Quærit Diuus Thomas quo pacto ad tantum dignitatis faſtigium euehantur opera noſtra, vt ipſum Deum condignè mereri poſſint? Tanti igitur eſt homo, vt iure Deum ſibi, & in ſuam mercedem petat? Puluis merebitur plaſtem? De Deo, corona, ac præmio beatorum affirmat Paulus. *Quam reddet mihi in illâ die iuſtus Iudex.* Addidit facem clariorem Paulinæ ſententiæ verbis ſuis Auguſtinus. *Non miſericors Pater, ſed iuſtus index.* Ad tantum cacumen non illa aſcendunt virtute ſuâ. Vapor ad modicum parens, viribus ſuis nõ pertingit Olympum, nec cœnum cælum. A ſancto vinitore agnoſcunt opera noſtra incrementa virtutum. A Deo habent, quòd dimensâ æternitate, mereantur Deum. Hanc ſublimem philoſophiam, Angelico ore prolatam tibi ſiſto lector. *Opus meritorium hominis dupliciter conſideratur; vno modo ſecundùm quod procedit ex libero arbitrio; ſic ibi non poteſt adeſſe condignitas, propter maximam inæqualitatem. Sed eſt ibi congruitas propter quamdam æqualitatem proportionis. Videtur enim congruum homini operanti, ſecundum ſuam virtutem, vt Deus recompenſet ſecundum excellentiam ſuæ virtutis. Si autem loquamur de opere meritorio, ſecundum quod procedit ex gratia Spiritus ſancti; Sic eſt meritorium vitæ æternæ, ex condigno; ſit enim valor meriti attenditur ſecundum virtutem Spiritus ſancti mouentis nos in vitam æternam.* Pila luſoria ludentis brachio debet, quod volitet, & fermè per aëra diſcurrat. Debet homo virtuti Spiritus ſancti, quòd opera ſua ad ſublime faſtigium pertingant, & attingant ipſum Deum.

Quo pacto opera bona merentur de cond gno. Non ſuperbiat homo. Auguſt. D. Thom 12. q. vlt. art. 3. Explicatur ſimilitudo pilæ luſoriæ.

Caueant tamen mortales ne ſibi attribuant, quæ Deus in illis, & cum illis operatur. Deus vbi merita noſtra præmiatur, opera ſua coronat. Furis ac prædonis infamiam ille non effugiet qui Numini ſurripit coronam. Teſtatur id præclariſſimis verbis Clemens Alex. *Quomodo ergo, qui aliena furatur: cum magnam faciat iniuriam; in ea quæ meretur*

Qui ſibi operum ſuorum gloriam aſcribit, fur eſt, & latro. Clem l. 6. Strom.

retur mala meritò incidit : Ita qui diuina opera ſibi vendicat, per fingendi, vel pingendi artem, dicens ſe eſſe effectorem animantium, & plantarum. Pictor, & ſculptor laruam facit, non hominem. Vmbra fuiſſent omnino noſtra opera moralia qualia in Ethnicis; ſi gratia illa non animaſſet in vitam; non addidiſſet motum, ac alas quibus ad Deum euolarent. Subdit Clemens. *Siue fuerit agricola, ſiue pater filij, eſt miniſter deiectionis ſeminum, Deus autem præbet augmentum, & perfectionem, adducit ea, quæ gignuntur ad id, quod eſt ſecundum naturam.* Fruſtra corpuſculum, à patre, terreno in materno vtero præſtolaretur ſpiritum, & vitam; quibus emergeret in hominem, niſi accurreret Pater cæleſtis animam infundens, & ſpiritum indens, quo ſurgeret ex embrione homo verus. Ita & in opere quod ille patrat, à gratia haurit, quod ſit opus ſanctum, & æterna vita dignum, Guerricus expendens Hebræi Regis hemyſtichium, ait. *Non cognoui litteraturam,* negotiationem legit ille. *Non debemus*, ait, *opera noſtra numerare, ſed tantum iuſtitiam Chriſti æſtimare.* Nil eſſet opus noſtrum, indignum quod augeret numerum, à gratia habet, quod in catalogo ſanctorum operum deſcribatur. Non itaque Agricolæ mireris ſollicitudinem; fructus enim tam pretioſos omnes vult in turri ſua recondere. Hinc tantum ſtudium æterno Patri, ne periret quadrageſimale ieiunium. Salubre tempus ſpondet, acceptabile & ſalutis; Monet, vt ieiunans faciem lauet, perungat oleo caput; tantum ne demandarentur opera terris, quæ includenda erant cælo. *Theſaurizate vobis theſauros veſtros in cælo.* Sollicitus etiam ne pereant vel ipſa fragmenta. Chryſolog. ait: *Nil tibi perire vult, qui tua in theſauris cæleſtibus vult reponi.* Vt opus bonum Deus totum ſibi vindicaret, indignatur ſi diuiſum in partes; illorum fruſtula, vel Dæmon, vel Mundus delibare auderent.

A Deo omnia bona habemus.

Chriſti iuſtitia in noſtro opere exiſtimandi. *Guerric ſer. 1. in die Natiuitatis. Pſalm. 70.*

Chryſolog. ſerm 7. Cur Deus ſollicitus præcipuè in quadrageſimâ ne opera noſtra pereant.

Sollicitus ne pereant, vel ipſa operum noſtrorum fragmenta.

Tandem opera noſtra, in cælo, fermè diuina exiſtimantur; Et ne vileſcerent illa à vili artifice, operantem decorauit Deus ſimilitudine ſua; vt hac laureatus, talia opera patraret, quæ vt diuina haberentur ex officina deprompta, exprimente Deum. Luculentiſſimè Gregorius Nyſſenus illuſtrans

Opera noſtra & diuina exiſtimantur in cælo. Vt hac inſignitus fermè diuinum proderet opus ab artifice exprimente Deum.

Google